

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**A KÖZÖSSÉGI MÉDIA PLATFORMOK SZABÁLYOZÁSA A
DEMOKRATIKUS NYILVÁNOSSÁG VÉDELMEBEN**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

dr. PAPP János Tamás

TÉMAVEZETŐK:

Dr. KOLTAY András, egyetemi tanár

Dr. SCHANDA Balázs, egyetemi tanár

Budapest

2021

A kézirat lezárásának időpontja: 2021. november 17. napja.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés.....	7
1.1	Módszertani alapvetések	9
1.2	A dolgozat szerkezeti felépítése.....	10
2.	Fogalmi meghatározások és alapvetések	13
2.1	Közösségi média és „közösségi média”	13
2.2	A közösségi média fogalma	14
2.3	Fogalmi tipizálás	15
2.3.1	Online platformok.....	16
2.3.2	Közösségi platformok.....	19
2.3.3	Közösségi média platformok	21
2.4	Következtetések	24
3.	A közösségi média demokratikus szerepe	25
3.1	Az online világ „kormányzói”.....	27
3.1.1	Rövid esettanulmány: Donald Trump és a Twitter esete.....	30
3.2	Visszhangkamrák és szűrőbuborékok	33
3.3	A felhasználók aktív befolyásolása.....	37
3.4	A közösségi média médiapiaci hatása.....	41
3.5	Következtetések	45
4.	A közösségi médiára vonatkozó európai szabályozás	46
4.1	Médiaszabályozás és a közösségi média.....	46
4.1.1	Mennyiben média a közösségi média?	46
4.1.2	A videómegosztó-platformok	50
4.1.3	Hatékony lehet-e a mediaszabályozás a közösségi média platformok esetében?.....	55
4.2	Értesítés és eltávolítás - Az Eker. irányelv.....	58
4.3	Egyéb szabályozási eszközök.....	64
4.3.1	Általános fellépési kísérletek.....	64
4.3.2	A gyűlöletbeszéd elleni fellépés	65
4.3.3	A dezinformáció elleni fellépés	67
4.4	Az amerikai megközelítés – CDA 230. szakasz	69
4.4.1	A CDA 230. születése.....	70
4.4.2	A jogszabály következményei	74
4.4.3	Értelmezési nehézségek	75
4.4.4	A 230. szakasz jelene és jövője	77
4.5	Következtetések	81

5.	Irányadó európai döntések az online platformok tartalomszabályozásával kapcsolatban	82
5.1	A közösségi média szerepe az EJEB gyakorlatának tükrében	82
5.2	A kommentekért való felelősség	84
5.2.1	Delfi AS kontra Észtország.....	85
5.2.2	Index-MTE kontra Magyarország.....	90
5.3	Személyiségi jogi viták a felhasználók között a közösségi médiában	98
5.4	Személyiségi jogi kérdések a szolgáltatók és a felhasználók viszonyában.....	100
5.5	Az Európai Unió Bíróságának döntései	103
5.6	Következtetések	109
6.	A Felhasználási Feltételek magánjogi kérdései.....	111
6.1	A felhasználási feltételek, mint magánjogi kötelek	111
6.1.1	A szerződés létrejötte.....	113
6.1.2	Kitekintés: A közösségi oldalak szerződésének hazai megítélése.....	120
6.2	Fogyasztóvédelmi és joghatósági problémák.....	126
6.3	A nagy közösségi házibuli.....	133
6.4	Következtetések	135
7.	Magánszabályozás	137
7.1	A gondolatok szabad piacának kudarca	137
7.2	Saját szólásszabadsági kódexek	139
7.3	A közösségi oldalakon megjelenő tartalmak alapjogi jellege	141
7.4	A szólásszabadság horizontális hatálya.....	144
7.5	Lehetséges analógiák az alkotmányos kötelezettség érvényesítésére	149
7.5.1	Állami funkció	150
7.5.2	Közmű szolgáltatás jelleg	152
7.5.3	Nyilvános közforum	154
7.6	A platformok szólásszabadsága	158
7.7	Következtetések	160
8.	A közösségi média és az álhírek.....	162
8.1	Az álhírek jelentősége, fogalmi meghatározása	162
8.2	Az álhír fogalma.....	164
8.3	A közösségi média szerepe a félretájékoztatásban.....	169
8.3.1	A közösségi média hatása a hamis hírekre	172
8.3.2	A 2016-os amerikai elnökválasztás	175
8.4	Hamis beszéd alkotmányos védelme.....	177
8.4.1	Amerikai Egyesült Államok	177
8.4.2	Az EJEB gyakorlata.....	182

8.4.3	A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata.....	186
8.5	A dezinformáció és a pandéma	190
8.6	Fellépés a hamis hírek ellen	193
8.6.1	Jogszabályi kezdeményezések.....	196
8.6.2	Az Európai Unió fellépése a hamis hírek ellen.....	199
8.7	Következtetések	201
9.	Jövőbeni lehetséges megoldási irányok.....	203
9.1	Nemzeti szabályozások	204
9.2	Közös Uniós szabályozás	209
9.3	Oversight Board	216
9.4	Versenyjogi megoldások.....	222
9.4.1	Az EU digitális piacokról szóló jogszabály tervezete.....	223
9.4.1	Amerikai megoldási javaslatok.....	225
9.5	A lehetséges megoldási kísérletek értékelése.....	228
9.6	Következtetések	230
10.	Összegzés	231
	ISMÉTELT HIVATKOZÁSOK JEGYZÉKE:	235
	IDÉZETT MŰVEK.....	239
	Irodalomjegyzék.....	239
	Idézett döntések.....	252
	Európai Uniós források	258
	Internetes hivatkozások.....	260

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE:

- 230. szakasz** Az Illó Kommunikációról szóló törvény (Communications Decency Act – CDA) „U.S. Code 47.” cím alatt kodifikált 230. szakasz
- AB** Alkotmánybíróság
- AVMS** Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról.
- Btk.** A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- DSA** Az Európai Parlament és a Tanács rendelettervezete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról
- EJEB** Emberi Jogok Európai Bírósága
- EJEE** Emberi Jogok Európai Egyezménye
- EuB** Az Európai Unió Bírósága
- Eker irányelv** Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv)
- Ekertv.** Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény
- ERGA** Az Európai Bizottság Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja
- EU** Európai Unió
- Mttv.** A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény.
- Ptk.** A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

1. Bevezetés

A tömegmédiá a 21. századra hatalmas változásokon ment keresztül: a huszadik században jellemző egyirányú, tömegekhez szóló információ- és tartalomáramláshoz képest óriási léptékű előrelépésről beszélhetünk.¹ A kétezres évek elején az addig statikus, a készítőitől az olvasóig egyoldalúan eljutó információáramlást felváltották a felhasználók által generált tartalmakat sok pontból sok ponthoz közvetítő közösségi oldalak, melyek később majdnem az egész internet felett átvették az uralmat. A közösségi oldalak olyan platformot biztosítanak, ahol a felhasználó nem csak olvashatja, de bejegyzései, hozzászólásai által alakíthatja is a tartalmat, sőt valójában ő maga a tartalomszolgáltató.² A web 2.0-val elindult folyamat eredménye, hogy létrejöttek olyan oldalak, melyeknek elsődleges célja, hogy a felhasználók egymás között osszanak meg tartalmakat. Az eddigi különböző technikai változásokhoz képest az internet ezen forradalmi változása teljesen új, másához nem hasonlítható jelenség.³ A közösségi oldalak az internet megkerülhetetlen tényezőivé váltak, voltaképpen kiteljesítették az internetet,⁴ és ahogyan azt a fenti idézet is mutatja: mára egyre inkább egy hatalmas virtuális államként működnek, amelyben ők határozzák meg a követendő normákat, ők értelmezik azok tartalmát, ők hajtják végre az ezzel kapcsolatos döntéseket, majd az intézkedések későbbi felülvizsgálatát is ők végzik el.

A közösségi oldalak egyértelműen a 21. század meghatározó kommunikációs eszközei. Fejlődésük mind technikailag, mind a felhasználók számát tekintve rohamléptekkel halad előre, így nem csak azt nehéz megjósolni, hogy milyen irányba tart ez a folyamat, hanem a pusztán lépéstartás is kifejezetten nagy erőfeszítést igényel. A jogi szabályozásra általában jellemző, hogy pár lépéssel lemaradva követi az életben bekövetkező változásokat, és igen ritka, amikor megelőlegezi azokat, ez az állítás pedig hatványozottan igaz a gyorsan változó média területére. Másképpen fogalmazva a közösségi média kiterjeszti a felhasználók kommunikációs szabadságjogait, a jog pedig igyekszik felzárkózni.⁵ A közösségi médiával összefüggő szabályozási kérdések esetében ez még inkább így van, hiszen nagyon rövid idő alatt emberek milliói (mára már milliárdjai) kezdték használni azt nap mint nap, ennek következtében pedig

¹ Denis MCQUAIL: A tömegkommunikáció elmélete. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 160.

² Megan POORE: Using Social Media in the classroom. New York, Sage, 2013. 4.

³ Andrew TUTT: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235, 236.

⁴ Anita BERNSTEIN: Abuse and Harassment Diminish Free Speech. 5 *Pace Law Review* 1, 2015. 4.

⁵ Gene POLICINSKI: Technology takes freedoms forward, law catches up. <http://www.firstamendmentcenter.org/technology-takes-freedoms-forward-law-catches-up>

nemzeti és nemzetközi szinten is gyorsan láttak napvilágot a jogi szabályozás által nehezen kezelhető problémák.

Az utóbbi évtized alatt három meghatározó amerikai cég, a Facebook, a Google és a Twitter váltak az online diskurzusok legdominánsabb platformjaivá.⁶ Ez a folyamat voltaképpen privatizálta az interneten rendelkezésre álló közösségi tereket, és az ezeken a platformokon megengedett megnyilvánulások szabályainak meghatározását. A platformok népszerűségével pedig egyenes arányban nőtt azok üzemeltetőinek felelőssége és befolyásoló ereje is. A platformok, miközben kétségkívül szélesítik az egyén megszólalási lehetőségeit, ezzel párhuzamosan eltorzítják a nyilvánosságot,⁷ és alapjaiban rajzolják át a nyilvánosság szerkezetét, döntő hatást gyakorolva a társadalmi párbeszéd alakulására.⁸

Tekintettel azonban arra, hogy ezek a platformok ennyire újak, és befolyásoló erejük ennyire hirtelen nőtt ekkorára, a jogi szabályozás csupán most kezdi keresni a megfelelő választ arra, hogy mégis hogyan tudná megfelelően kezelni a kialakult helyzetet. Dolgozatom témájául ezért is választottam a közösségi média demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatását, hiszen úgy gondolom ezen a téren rengeteg olyan izgalmas kérdés merül fel, amelyekre nem tudjuk egyszerű eszközökkel és könnyen megtalálni a megfelelő válaszokat.

A demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásai mellett meg kell említeni a jelen dolgozat által nem vizsgált, ámde legalább ennyire lényeges folyamányait is a közösségi médiának, amely főként a felhasználók társadalmi kapcsolataira és önértékelésére gyakorolt negatív hatásban érhető tetten. Számos kutatás bizonyította, hogy a közösségi oldalak kedvezőtlen hatással lehetnek a felhasználók mentális egészségére,⁹ társas kapcsolataikra,¹⁰ vagy

⁶ Kate KLONICK: The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. 131 *Harvard Law Review* 1598, 2018. 1617.

⁷ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemeny/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fioekja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/

⁸ TÖRÖK Bernát: Donald Trump különös esete a szólásszabadsággal. <https://telex.hu/velemeny/2021/01/16/szolasszabadsag-es-kozossegi-media>

⁹ L. pl. Karim FAZIDA et al.: Social Media Use and Its Connection to Mental Health: A Systematic Review. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7364393/>; Viktor SHONNING et al.: Social Media Use and Mental Health and Well-Being Among Adolescents – A Scoping Review. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01949/full>

¹⁰ L. pl. Sabine MATOOK – Brian BUTLER: Social Media and Relationships. https://www.researchgate.net/profile/Sabine-Matook/publication/263325419_Social_Media_and_Relationships/links/5b15fa0e4585151f91fb0e2d/Social-Media-and-Relationships.pdf; Derek L. HANSEN: Exploring social media relationships. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/10748121111107726/full/html>

önbecsülésére.¹¹ A 2021-ben a Wall Street Journalnak kiszivároztatott belsős információk pedig arra mutattak rá, hogy a Facebook tökéletesen tisztában van azzal, hogy az Instagram rossz hatással van a fiatalok mentális egészségére.¹² Ez is rávilágít arra, hogy a közösségi média platformok szabályozásának kérdése nem csupán téma a jogi vonatkozásai, hanem annak jelentős társadalmi hatásai miatt is kiemelkedően fontos.

1.1 Módszertani alapvetések

A kutatásom módszertanát illetően főként jogforrások, a kapcsolódó bírói gyakorlat, valamint a témával foglalkozó szerzők tudományos publikációinak felhasználásával igyekeztem átfogó, összefoglaló jellegű képet adni a téma egyes részkérdéseiről. Dolgozatom így főként problémaközpontú felderítő vizsgálaton alapuló mű, melyben dogmatikai elemzés során igyekszem a közösségi médiaplatformok által felvetett jogi problémák és jogszabályok szisztematikus összefoglalására és rendszerezésére. A dolgozat célja, hogy a közösségi média platformok demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásait azonosítsam, és ezen új terület eddig kialakult szabályozását és gyakorlatát bemutassam.

A közösségi oldalak működése és mindennapi életünkre gyakorolt hatásai már önmagukban rengeteg jogi problémát és komplex szabályozási kérdést vetnek fel. Több tucat doktori disszertációt lehetne megtölteni az egyes jogterületeket érintő elemzésekkel, amelyben vizsgálhatnánk például a platformok adatvédelemre, büntetőjogra, munkajogra, szerzői jogra gyakorolt hatásait és az ezeken a területeken felmerülő újabbnál újabb szabályozási kihívásokat. Dolgozomban bár érintőlegesen megjelennek ezen jogágak egyes kérdései is, főként az alkotmányjog és a polgári jog szerződésekkel kapcsolatos területeit vizsgálom. Jelen dolgozat a közösségi média platformok által kialakított és alkalmazott tartalomszabályozás és a szólásszabadság kapcsolatával foglalkozik, középpontban tartva ezen jelenség demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásait. A disszertáció főként a felhasználók és a platform közötti viszonyrendszert veszi alapul, és főként a felhasználók tartalmi elleni önkényes fellépés

¹¹ L. pl.: Shaohai JIANG – Annabel NGIEN: The Effects of Instagram Use, Social Comparison, and Self-Esteem on Social Anxiety. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2056305120912488> ; Deborah RICHARDS et al.: Impact of social media on the health of children and young people. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jpc.13023>

¹² WSJ: The Facebook Files. <https://www.wsj.com/articles/the-facebook-files-11631713039>

joghatásait vizsgálja, előfeltevése az, hogy a közösségi média platformok által alkalmazott szerződéses magánszabályozás komoly hatással bír a demokratikus nyilvánosság alakulására.

Tekintettel arra, hogy a közösségi média globális szinten jelent kihívást a szólásszabadságra nézve, dolgozatomban igyekeztem átfogó jelleggel, főként Európai Unió szinten vizsgálni a kérdést, időnként kitérve a hazai szabályozásra is. A dolgozatban emellett gyakran jelenik meg egyszerre a nemzeti szintű szabályozás és az Európai Unió szabályozás. Ennek oka, hogy dolgozatomban nem szabályozási szintekre, hanem inkább témakörökre bontva vizsgálom az egyes szabályozási kérdéseket, mivel így egy-egy témakörhöz kapcsolódóan komplex képet tudok bemutatni. Mivel azonban a meghatározó közösségi oldalak központja és vezetése szinte kivétel nélkül az Amerikai Egyesült Államokban található, fontosnak találtam, hogy bemutassam a téma amerikai jogi vetületeit is. Tekintettel arra, hogy a „határokat nem ismerő” internet általában ugyanazon kérdésekkel szembesíti a jogalkalmazást, a megoldás azonban gyakran különböző, és úgy vélem fontos mindkét megoldási megközelítést bemutatni. Mindemellett dolgozatom nem összehasonlító jogi jellegű, csupán e két jelentős jogrendszer átfogó jogszabályait és joggyakorlatát kívánja bemutatni.

Az egyes fejezetekben leíró jelleggel ismertetem és elemzem a kutatásom során feldolgozott forrásokat, jogeseteket és példákat, majd minden fejezet végén rövid következtetéseket fogalmazok meg az adott témához kapcsolódóan. Tekintettel arra, hogy a technológia és az internet fejlődése nap mint nap hoz új fordulatokat, disszertációm csupán egy pillanatfelvételt adhat a jelenlegi helyzetről. A közösségi média világa olyan gyorsan fejlődő tudományterület, hogy jelen dolgozat egyes részei akár rövid időn belül is elavulttá válhatnak, azonban pontosan ettől lesz annyira izgalmas, és lebilincselő a téma.

1.2 A dolgozat szerkezeti felépítése

A közösségi média platformok kapcsán rengeteg fogalom meghatározás és kategorizálás létezik, így elsőként a témát érintő fogalmak tisztására vállalkozom, bemutatom a közösségi média platformok egyes válfajait, valamint az ehhez kapcsolódó fogalmi meghatározásokat. A harmadik fejezetben a közösségi média demokratikus nyilvánosságban betöltött szerepével foglalkozom. Ebben a részben általánosságban, valamint néhány jellemző példán keresztül bemutatom a közösségi média jelentőségét, és kitérek a közösségi média platformok „kormányzó” szerepére, esettanulmányként elemezve Donald Trump és a Twitter viszonyát. Ezek után kitérek arra, hogy a közösségi média platformok mekkora befolyásoló erővel bírnak

a felhasználókra, és ezáltal a nyilvános vitákra az algoritmusok útján történő információrendezéssel, majd röviden kitérek a közösségi oldalak médiapiacra gyakorolt hatásaira is.

Ezt követően a 4. fejezetben áttekintő jelleggel bemutatom a közösségi médiára vonatkozó jelenlegi Európai Unió szabályozást. Dolgozatom ezen részében négy főbb területet érintek. Elsőként megvizsgálom, hogy a közösségi média valójában mennyire tekinthető „médiának”, milyen kapcsolódási pontjai lehetnek a médiaszabályozással, valamint, hogy a médiaszabályozás hatékony eszköze lehet-e a közösségi média szabályozásának. Ezt követően bemutatom az Eker. irányelv által bevezetett értesítési-eltávolítási eljárás alapvető szabályait, majd kitérek arra is, hogy az Európai Unió milyen egyéb, soft law jellegű eszközöket alkalmaz a közösségi oldalak szabályozásával kapcsolatban. Végezetül ismertetem az Amerikai Egyesült Államok szabályozását ezen a téren, vagyis a 230. szakasz létrejöttét, annak célját, valamint azt, hogy az online platformokkal kapcsolatban napjainkban milyen gyakorlati problémákat vet fel ezen több évtizedes jogszabály használata.

Az 5. fejezetben azt kívánom bemutatni, hogy a legfontosabb európai bírói fórumok hogyan döntöttek olyan esetekben, ahol online platformokat érintő tartalomszabályozással kapcsolatban kellett ítéletet hozniuk. Elsőként a két legjelentősebb döntést, az EJEB kommentekkel kapcsolatos ítéleteit elemzem, majd bemutatom, hogy az online platformokon elkövetett személyiségi jogi jogsértések milyen megítélés alá esnek a bíróságok joggyakorlatában. Mivel az EJEB gyakorlatában még nem született a közösségi média demokratikus szerepével közvetlenül foglalkozó döntés, álláspontom szerint ezeken az eseteken keresztül lehet a leghatékonyabban bemutatni, hogyan alakulnak az online diskurzusokhoz kapcsolódó felelősségi szabályok, és hogy az online platformoknak mekkora szerepük lehet a szólásszabadság érvényesülésében. A fejezet végén áttekintem az EuB közösségi médiát érintő döntéseit is, különös tekintettel arra, hogy a bíróság hogyan is értelmezi az Eker. irányelv vonatkozó rendelkezéseit a közösségi oldalak esetében.

A 6. fejezet a közösségi oldalak felhasználási feltételeinek szerződéses jellegét vizsgálja, vagyis, hogy a regisztrációkor elfogadott feltételek milyen magánjogi kötelmet keletkeztetnek a felhasználók és a platformok között. A fejezetben vizsgálom a szerződés létrejöttének, és tipizálásának kérdéseit, majd megvizsgálom, hogy a hazai polgári jog szerint milyen szerződésnek minősülhetnek a felhasználási feltételek. Ehhez a témakörhöz szorosan kapcsolódik a 7. fejezet, melyben azt vizsgálom, hogy a szerződéses jogviszony milyen

mértékben ad felhatalmazást a platformok számára a felhasználók szólásszabadságának korlátozására. A közösségi oldalak által alkalmazott magánszabályozás ugyanis közvetlen hatással van a felhasználók szólásszabadságára, kérdés azonban, hogy az alapvetően az államot kötelező alkotmányos garanciák mennyiben kényszeríthetők ki a magánfelek viszonyában. A fejezetben erre a kérdésre keresem a választ, bemutatva a lehetséges megoldási lehetőségeket, külön vizsgálva az amerikai jogirodalom által felvetett lehetséges analógiákat.

A 8. fejezet az álhírekkel foglalkozik. Az álhírek, hamis hírek, dezinformáció kérdése véleményem szerint az utóbbi idők egyik legkézzelfoghatóbb példája arra, hogy a közösségi média milyen jelentős alakítójává vált a demokratikus folyamatokhoz kapcsolódó társadalmi diskurzusoknak. A fejezet a hamis hírek demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásait vizsgálja, valamint azt, hogy a jog számára milyen kihívásokat jelent a dezinformáció nagy mértékű elterjedése a közösségi oldalakon. A fejezetben részletesen foglalkozom a hamis hírek fogalmának definíciós nehézségeivel, a közösségi média ezeket felerősítő hatásával, majd megvizsgálom a hamis hírek alkotmányos védelmét az Amerikai Legfelső Bíróság, az EJEB, valamint a hazai Alkotmánybíróság joggyakorlata alapján. Ezek után áttekintem a hamis hírekre vonatkozó speciális jogi szabályozások lehetőségét, végül pedig ismertetem az Európai Unió e téren végzett tevékenységét.

Dolgozatom végén a 9. fejezetben a közösségi média jövőbeni lehetséges szabályozásainak kérdését vizsgálom, kiindulópontként használva az elmúlt években született jogszabályokat. A fejezetben részletesen foglalkozom a DSA rendelettervezet bemutatásával, mely az Európai Unió egyik legjelentősebb jogalkotási tevékenysége a közösségi média szabályozásának területén. Ezek után bemutatom a Facebook által létrehozott Oversight Board működését, és néhány döntését, mely az elképzelések szerint egyfajta független legfelső bírósággént szolgálhatna a legnagyobb közösségi oldal döntéseivel kapcsolatban. Ezt követően kitérek a felmerült versenyjogi szabályozási kezdeményezésekre, majd összefoglaló jelleggel értékelem a felmerült megoldási irányokat. Végezetül dolgozatom végén, a 10. fejezetben összegzem a kutatásaim eredményét, és ismertetem a témában levont következtetéseimet.

Összefoglalva tehát, disszertációmban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a közösségi média szerződéses magánszabályozása milyen hatással van a demokratikus nyilvánosságra, a szólásszabadság érvényesülésére, valamint, hogy milyen jelenlegi és jövőbeni szabályozási megoldásokkal lehet kezelni az ebben a körben felmerülő jogi problémákat.

2. Fogalmi meghatározások és alapvetések

A közösségi média platformok vizsgálata során elsőként annak fogalmi meghatározására szükséges kitérni, vagyis arra az egyszerű kérdésre kell megtalálni a választ, hogy mik is azok a közösségi média platformok, és milyen formában léteznek az online térben.

2.1 Közösségi média és „közösségi média”

A közösségi média megnevezés a hazai médiajog tekintetében félrevezető lehet. A közösségi média, vagy közösségi médiaszolgáltatás fogalmát ugyanis a hazai jogirodalom a főként a közszolgálati és a kereskedelmi média mellett működő, a területi vagy egyéb alapon szerveződő közösség tájékoztatási vagy kulturális igényeit kielégítő médiaszolgáltatást érti.¹³ Az Mttv. is ebben az értelemben használja a közösségi média és közösségi médiaszolgáltatás kifejezéseket.¹⁴ A kétezzer tízes évek elején azonban az angol *social media* kifejezés hazai megfelelőjeként a közösségi média szóösszetétel honosodott meg a köznyelvben. A közösségi média fogalmat ma már a legtöbben olyan médiumok összességeként határozzák meg, amelyet első sorban a felhasználók töltenek meg tartalommal.¹⁵ A két szókapcsolatban a közösségi szó azonban nem ugyanazt jelenti, míg ugyanis az Mttv.-ben szereplő közösségi médiaszolgáltatások kapcsán a közösségi a kisebb közösségek által üzemeltetett, közös szolgáltatást jelenti, a ma már gyakrabban használt közösségi média kifejezések esetében a közösségi szó az angol *social* kifejezés – kissé esetlen – fordítása, mely eredeti értelmében inkább szociális, társadalmi jelzőket jelent, ezzel kifejezve az egyén közösséghez való viszonyát. Míg előbbi értelmében a közösségi szó a médiaszolgáltatás „tulajdoni” viszonyát írja le, utóbbi az egyén emberi közösségekhez, társadalmi csoporthoz való tartozását helyezi előtérbe. A klasszikus közösségi média és az új, Web 2.0-ás közösségi média megkülönböztetése angolul a *community media* és a *social media* kifejezésekkel történik, azonban a magyar nyelvű médiakommunikációban egy fogalom honosodott meg két különböző tárgyra.¹⁶ A fogalmi zavar nyilvánvaló, ahogyan erre számos szerző rá is mutatott, célszerűbb lenne megkülönböztetni a két kifejezést, és a pontosság okán inkább a *social media* kifejezést

¹³ KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 614. [A továbbiakban: KOLTAY (2019a)]

¹⁴ L. Mttv. IV. Fejezet, Közösségi Médiaszolgáltatás.

¹⁵ L. ESZES István: Digitális marketing. Digitális Tankönyvtár, 2013; NAGY Tamás: Vélemény 2.0 – Közösségi média könyv. <http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>, 19.; HTE Infokommunikációs Fogalomtár, <https://www.fogalomtar.hte.hu/wiki/-/wiki/HTE+Infokommunikacios+Fogalomtar/Kozosségi+média>

¹⁶ GOSZTONYI Gergely: Az alternatív média a(z európai) médiaszabályozásban. *In Medias Res* 2013/1. 133.

használni az online platformok körében.¹⁷ Véleményem szerint a klasszikus, *community media* kategóriát érdemesebb közösségi fenntartású, vagy alternatív médiának¹⁸ nevezni, és elfogadni, hogy a közösségi média fogalmi jelentése átalakult az utóbbi években. Tekintettel arra, hogy ma már a legtöbb ember első sorban a *social media* platformokat érti közösségi média alatt, és mára már valójában szinonimaként alkalmazzuk a közéleti diskurzusokban a két kifejezést, dolgozatomban én is ebben az értelemben alkalmazom a közösségi média kifejezést.

Mindezekén túl előljáróban már itt is szükségesnek érzem jelezni, hogy a közösségi média kifejezés második eleme, vagyis a „média” szó használata is valamelyest félrevezető tud lenni, ugyanis a közösségi média platformok nem minősülnek médiaszolgáltatásnak. A fogalmi meghatározás részletes kifejtését a 4.1-es fejezetben teszem meg, azonban itt is fontosnak éreztem jelezni, hogy a média, mint fogalmi kategória nem teljes egészében illeszthető rá a közösségi médiára.

2.2 A közösségi média fogalma

A közösségi oldalak az 1990-es évek végén jöttek létre.¹⁹ Az interneten a korábbi statikus, a készítőitől az olvasóig egyoldalúan eljutó oldalakat felváltották a felhasználók által generált tartalmakat biztosító honlapok. Ezzel a folyamattal, amelyet a web 2.0 megjelenésének hívunk, a hangsúly a közzétételről a megosztásra, a passzív jelenléttől a részvétel felé tolódott, ezzel párhuzamosan pedig mind a felhasználói, mind a szolgáltatói attitűd megváltozott, előbbi ugyanis aktív alakítója lett az internetes környezetnek, utóbbi pedig főként csak keretet biztosít a megjelenítendő tartalomnak.²⁰ A közösségi média olyan felületet biztosít, ahol a felhasználó nemcsak olvashatja, de bejegyzései, hozzászólásai által alakíthatja is a tartalmat, voltaképpen ő maga válik tartalomszolgáltatóvá.²¹

Ennek a folyamatnak az eredménye, hogy mára világszerte a legnépszerűbb internetes oldalak a közösségi oldalak, a közösségi média népszerűsége pedig mára a fiatalok körében

¹⁷ L. KOLTAY András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. *In Medias Res* 2019/1. 1-56. [A továbbiakban: KOLTAY (2019b)]

¹⁸ L. GOSZTONYI Gergely: Alternatív (?) média – A közösségi média jogi szabályozásának vetületei. Budapest, ELTE, 2014.

¹⁹ Leigh Ellen GRAY: Thumb War: The Facebook „Like” button and Free Speech in the Era of Social Networking. *7 Charleston Law Review* 447, 2013. 451.

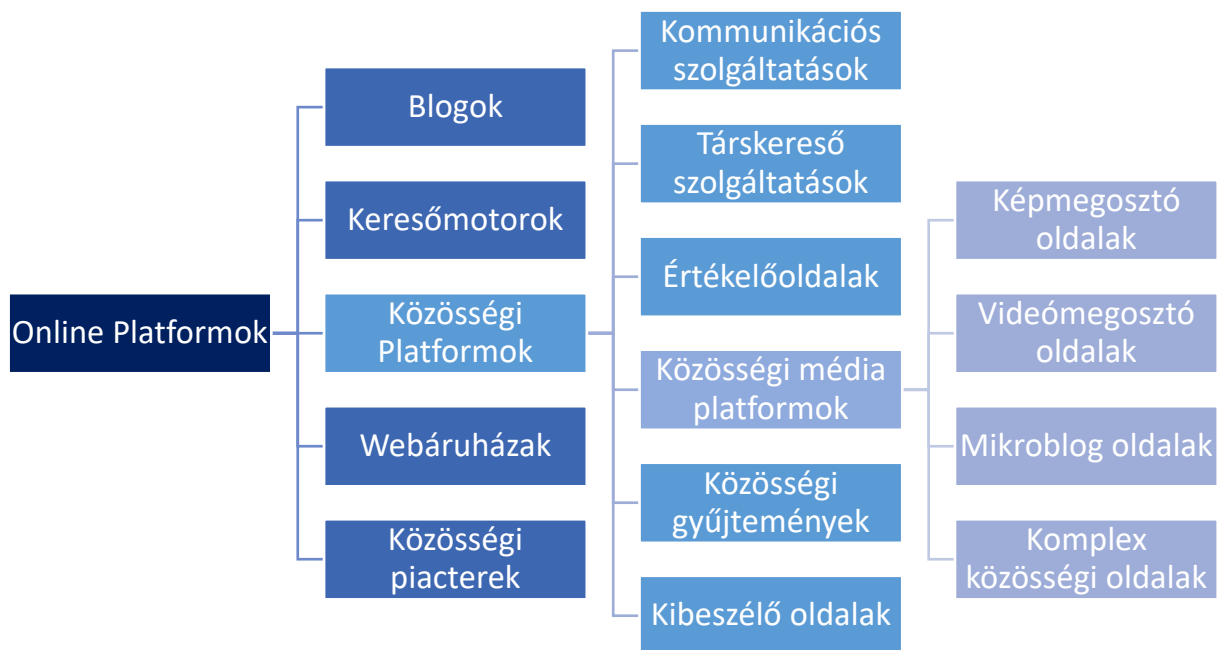
²⁰ SZÜTS Zoltán: A web 2.0 kommunikációelméleti kérdései. *JEL-KÉP*, 2012/1-4.

²¹ POORE i.m. 4.

egyértelműen túlszárnyalta a hagyományos médiáét.²² A közösségi oldalak megjelenésükkor alapvetően a személyes kapcsolati hálókra épültek, mára viszont egyértelműen kiléptek ebből a keretből, és médiakommunikációs platformokká, a szórakozás, a tájékozódás és az egymás közti kapcsolattartás elsődleges eszközeivé váltak.²³

2.3 Fogalmi tipizálás

Nehéz egyértelműen elhatárolni egymástól a közösségi média egyes válfajait. Az elhatárolás sok tényezőn alapulhat. A közösségi oldalak csoportosíthatóak megjelenési idejük, elérésük, származási országuk, felhasználóbázisuk és más egyéb tényezők alapján is. A leggyakoribb ugyanakkor a funkció-alapú csoportosítás. Az általam kidolgozott felosztás alapját is a platformok egyes funkcionális eltérései adják. A felosztás részletes ismertetése előtt a könnyebb áttekinthetőség érdekében egy grafikonon ábrázoltam az általam kidolgozott tipizálást:

²² Digital Economy and Digital Society Statistics at Regional Level. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_digital_society_statistics_at_regional_level#Internet_use_and_activities

²³ Kevin PARK: Facebook Used Takedown And It Was Super Effective! Finding A Framework For Protecting User Rights Of Expression On Socialnetworking Sites. 68 *N.Y.U. Annual Survey of American Law* 891, 2013. 905.

2.3.1 Online platformok

Az online (vagy digitális) platform kifejezést az interneten elérhető szolgáltatások széles körének leírására használják, beleértve a piactereket, keresőmotorokat, közösségi médiát, kreatív tartalomszolgáltatókat, alkalmazásboltokat, kommunikációs szolgáltatásokat, fizetési rendszereket, és sok más egyebet.²⁴ A 2010-es évek elejére az internet forgalmának nagyobb részét már a hasonló online platformok generálták.²⁵

Bár nagyon sokan foglalkoznak a digitális vagy online platformok világával, jelenleg még nem beszélhetünk az online platformok egységesen elfogadott tudományos fogalommeghatározásáról.²⁶ Meyer meghatározása a technikai és kommunikációs szempontokat tartja szem előtt, és a felhasználók közötti közvetítő szerepet veszi alapul. E szerint az online platform egy, „a tartalom és a szolgáltatások egy technikai és kereskedelmi hozzáférési területre való összegyűjtéséért felelős közvetítő szolgáltatás”.²⁷ Belényesi tanulmányában úgy fogalmaz, hogy a „platformra jellemző, hogy a fogyasztóhoz való hozzáférést több csatornán keresztül biztosítja ...e mellett maga a platform is egy többoldalú piac, illetve felhasználók figyelmére építi üzleti modelljét.”²⁸ Julian és Sand-Zantman közös tanulmányukban úgy jellemzik az online platformokat, mint kétoldalú platformok, amelyek közvetítőként több gazdasági szereplőből álló különböző csoportok közötti összekapcsolást, párosítást végeznek.²⁹ Az online platformok az Európai Bizottság által alkotott meghatározás szerint „különböző formában és méretben léteznek, és a gazdaságban korábban példátlan ütemben folyamatosan fejlődnek, alakulnak. Jelenleg is szerteágazó tevékenységeket fednek le, ideértve az online reklámpplatformokat, piacokat, keresőgépeket, a közösségi médiát és a kreatív tartalmakat kínáló elárúsítóhelyeket, alkalmazásokat forgalmazó platformokat, távközlési szolgáltatásokat, fizetési rendszereket és a közösségi gazdaság platformjait.”³⁰ Kodifikációs példát is találunk az online platformok fogalommeghatározására. A francia fogyasztóvédelmi

²⁴ OECD: What is an “online platform? *An Introduction to Online Platforms and Their Role in the Digital Transformation*, OECD Publishing, Paris, 2019. <https://doi.org/10.1787/19e6a0f0-en>.

²⁵ ZÓDI Zsolt: Algoritmus koordináció a platformuniverzumban. In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai*. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021.

²⁶ BELÉNYESI Pál: *A digitális piacok időszerű versenyjogi vonatkozásai*. John Cabot University, Rome 2015

²⁷ Laurence MEYER: *Digital Platform: Definition and Strategic Value*. *Comm. & Strategies* (2000), 127-158.

²⁸ BELÉNYESI i. m. 132.

²⁹ Bruno JULLIEN – Wilfried SAND-ZANTMAN: *The Economics of Platforms: A Theory Guide for Competition Policy*. *TSE Digital Center Policy Paper Series*, 2019. szeptember, 1. szám, 5 o. 1. bekezdés

³⁰ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára*, COM (2016) 288. 2. pont.

kódex³¹ szerint online platform-üzemeltetőnek minősül „minden természetes vagy jogi személy, aki hivatásszerűen, pénzbeli vagy nem pénzbeli alapon online kommunikációs szolgáltatást kínál. a nyilvánosság számára a következők egyikének alkalmazásával: 1) harmadik fél által javasolt vagy online közzétett tartalmak, áruk vagy szolgáltatások számítógépes algoritmusok segítségével történő osztályozása vagy hivatkozása (listázása vagy rangsorolása); vagy 2) több fél közötti kapcsolat létrehozása áru eladása, szolgáltatás nyújtása vagy tartalom, áru vagy szolgáltatás cseréje vagy megosztása érdekében.³² Az Európai Bizottság által alkotott meghatározás összesen öt jellemzőt foglalt össze az online platformokról: 1) a felületek többoldalú piaci jellegét; 2) a hálózati hatások jelentőségét a platformokon; 3) az információs és kommunikációs technológiák használatát; 4) jelentős szerepüket az értékteremtésben, elsősorban az adatkommunikáció területén; valamint azt, hogy 5) a platformok képesek akár új piacokat is létrehozni, folyamatos fejlődésükkel kihívást jelentve a hagyományos piacok számára.³³

Az Európai Bizottság közleménye szerint az online platformok a következőképpen csoportosíthatók: online reklámpplatformok, piacterek, keresőmotorok, közösségi médiát és a kreatív tartalmakat kínáló médiacsatornák, alkalmazásforgalmazó platformok, kommunikációs szolgáltatások.³⁴

Zódi Zsolt a következőképp definiálja a platformok fogalmát: „olyan weboldalak, amelyek embereket és más embereket/erőforrásokat kapcsolnak össze algoritmusokkal vezérelt adatfolyamok segítségével, és amelyekhez kellően nagy számú felhasználó csatlakozott ahhoz, hogy társadalmi hatásuk mérhető legyen”.³⁵ Véleményem szerint ez a definíció írja le a legpontosabban, hogy mit is értünk online platform alatt, így saját felosztásom létrehozásakor én is ezt a meghatározást használtam.

Az online platformok kategóriáján belül, szűkebb kategóriaként helyezem el a közösségi platformok kategóriáját. Az általam alkalmazott felosztás alapját az adja, hogy míg a közösségi platformok felületein a felhasználók egymással is kapcsolatot tarthatnak, egymás tartalmát

³¹ LOI n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000033202746/> 49-53. cikk.

³² Uo.

³³ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára*, COM (2016) 288.

³⁴ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: *Online Platformok és a Digitális Egységes piac. Lehetőség és kihívás Európa számára*, COM(2016) 288. 2. pont.

³⁵ ZÓDI Zsolt: *Platformok, robotok és a jog*. Gondolat, Budapest, 2018. 103.

megoszthatják, átvehetik, idézhetik, addig az egyéb platformok esetében ez a lehetőségük jellemzően nincs meg olyan erőteljesen, vagy ha igen, nem ez áll a platform működésének középpontjában. A közösségi platformok interaktívabbak, és több lehetőséget nyújtanak a felhasználóknak egymás tartalmainak átvételére, megosztására vagy adott esetben alakítására. Egy hagyományos blognál például más felhasználó legfeljebb olvasni tudja az adott bejegyzést, vagy hozzászólhat, míg egy mikroblognál lehetősége van értékelni, megosztani azt a saját oldalán, csevegést indítani a többi hozzászólóval vagy a bejegyzés szerzőjével stb. Mindemellett a közösségi platformok esetében a felhasználó által követett oldalak vagy személyek tartalma jellemzően egy közös idővonalon (hírfolyamon) jelenik meg, míg más platformoknál jellemzően a különböző felhasználók által létrehozott tartalom nem egyszerre jelenik meg, hanem minden felhasználó saját oldalán.

Az általam alkalmazott felosztásban a *blogok* kategóriájába (pl. WordPress, Medium) azok a blogszolgáltatások tartoznak, ahol a felhasználó regisztrálhat egy saját blogot, amelyen közzéteheti saját tartalmát. Az olvasók ezeket kommentálhatják, de egyéb interakciót nem tudnak végezni a tartalommal, így többnyire egyoldalú kommunikációs eszközként szolgálnak a blogger és az olvasók között, bár természetesen a kommentek között az olvasók egymásra reagálva hagyhatnak hozzászólásokat. Az internet korai időszakában megjelenő, hagyományos blogok még talán nem minősültek online platformoknak, a blogszolgáltatások és blogok mai formája azonban sokkal inkább nevezhető platformnak, hiszen a legtöbb ilyen oldalt valamilyen online platform részeként üzemeltetik, nem pedig önállóan töltik fel a szerzők tartalmaikat saját szervereikre.

Más platformok esetében nem felhasználói, hanem üzemeltetői tartalom érhető el az oldalon, mégis gyakran előkerülnek az online platformokról szóló tudományos diskurzusokban, így elengedhetetlen az említésük. Ilyenek például a *webáruházak* (pl. Amazon, AliExpress), amelyek egy kereskedelmi szereplő által üzemeltetett, termékforgalmazásra szolgáló oldalak. Ezek jellemzően nem rendelkeznek kifejezetten közösségi funkcióval, a vásárlók legfeljebb értékelhetnek egy adott terméket, de egymással nem tudnak kapcsolatba lépni. A webáruházakra számos uniós fogyasztóvédelmi szabály vonatkozik,³⁶ mivel fő tevékenységük az áruk értékesítése, így az ilyen oldalak ehelyütt nem relevánsak a közösségi média szempontjából.

A másik ilyen kategória a *keresőmotoroké* (pl. Google, Bing), amelyek az online elérhető tartalmakat indexálják és teszik kereshetővé bárki számára. A felhasználók regisztráció nélkül

³⁶ Pl. 2009/22/EK irányelv, 2015/2366 irányelv, 2006/2004/EK rendelet és 2017/2394 rendelet.

használhatják ezeket, bármilyen keresőszóra rákeresve. A keresőmotorok átmenetet képeznek a hírközlési és a tartalomszolgáltatások között.³⁷ A keresőmotorok egyes funkcióik tekintetében információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősülhetnek, így azok az Eker. irányelv 12–14. cikkei szerinti egyszerű továbbítással, a gyorsítótárban való rögzítéssel és a tárhelyszolgáltatással kapcsolatos általános tevékenységeivel összefüggésben nem vonhatók felelősségre az általuk továbbított tartalomért. Tehát amikor azon egyszerű tevékenységet végzik, hogy keresési találatok linkjeit teszik elérhetővé, a találati lista tekintetében nem minősülnek tárhelyszolgáltatóknak, jogsértő tartalom közzélése esetén azonban alkalmazható velük szemben eltávolítási kötelezettséget keletkeztető ideiglenes intézkedés. Azon esetekben (pl. szponzorált hirdetések, hirdető adatának tárolása), amelyekben tárhelyszolgáltatóknak minősülnek, szigorúbb szabályoknak kell megfelelniük, és irányadó lehet az irányelv 14. cikke szerinti értesítési-eltávolítási eljárás, amelynek értelmében, ha tudomást szerez az általa tárolt adatok, információk jogszerűtlen voltáról, akkor felelősséggel tartozhat azok eltávolításáért.³⁸ A *közösségi piacterek* (pl. eBay, Airbnb) annyiban különböznek a hagyományos webáruházaktól, hogy a szolgáltatások üzemeltetői csupán platformot biztosítanak a felhasználóknak, egymás közötti kereskedelemre kínálva lehetőséget. A felhasználók alapvetően más magánszemélyektől vásárolhatnak vagy vehetnek igénybe szolgáltatásokat, és nincs egy központi árusító entitás vagy professzionális cég, aki vagy amelyek itt hirdetik terméküket. Persze előfordulhat, hogy vállalkozások magánszemélyként regisztrálva kínálják terméküket az oldalon, de a platform alapvető célja nem a kapcsolatok kiépítése vagy tartalmak megosztása, hanem magánszemélyek összekötése online kereskedelem céljából.

2.3.2 Közösségi platformok

A közösségi platformok kategóriába tehát azokat az interaktív oldalakat sorolom, melyek különböző közösségi funkciókkal kiegészülve főként felhasználók közössége által generált tartalmakat kínálnak, és a megosztott tartalmat valamely módon meg lehet osztani, át lehet alakítani, vagy ki lehet egészíteni. Az Eurostat egy felmérése négy kategóriába sorolta a közösségi platformokat (közösségi hálózatok, multimédia-megosztó oldalak, vállalati vagy mikroblogok, valamint wikialapú tudásmegosztó-oldalak),³⁹ ennél azonban lényegesen színesebb a kép, sőt egyes közösségi oldalak több kategóriába is beilleszthetők, mivel

³⁷ KOLTAY András: Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 159. [A továbbiakban: KOLTAY (2019c)]

³⁸ Ld. Google France, Google Inc kontra Louis Vuitton Malletier SA, C-236/08. sz. ügy, 2010. március 23-ai ítélet.

³⁹ Social Media – Statistics on the Use by Enterprises: Types of Social Media Used over Time (2013–2019) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_media_-_statistics_on_the_use_by_enterprises

szolgáltatásaik sokrétűek. Meglehetősen nehéz egyértelműen elhatárolni egymástól a közösségi platformok egyes válfajait. Az elhatárolás sok tényezőn alapulhat. Ez a megkülönböztető tényező lehet a kommunikáció kizárólagosan zárt formája (pl. a kommunikációs szolgáltatások esetében) vagy a felhasználók által előállított tartalmak megosztási lehetőségének hiánya (pl. a társskereső szolgáltatások esetében) vagy a felhasználók egymás közötti kapcsolatának hiánya (pl. a közösségi gyűjtemények esetében). A közösségi platformok csoportosíthatóak megjelenési idejük, elérésük, származási országuk, felhasználóbázisuk és más egyéb tényezők alapján is, a leggyakoribb ugyanakkor az általam is alkalmazott funkció-alapú csoportosítás.

A *kommunikációs szolgáltatások* (pl. WhatsApp, Messenger, Viber) olyan közösségi média platformok, amelyek főként a felhasználók közötti kapcsolattartásra szolgálnak. A felhasználók szöveges üzenetet, képet, videót tudnak egymásnak küldeni, valamint élő hang- és videóhívásokat tudnak lebonyolítani. A tartalmak zárt rendszerben, csupán egymás között érhetők el, és a felhasználók jellemzően saját nevükkel regisztrálnak.

A *társskereső szolgáltatások* (pl. Tinder, Grindr, OkCupid) olyan oldalak vagy alkalmazások, amelyek a felhasználók saját profilt hozhatnak létre, és más felhasználók profiljai között kereshetnek. Az ilyen oldalak általában más közösségi médiaszolgáltatások adatait használják fel, és az ott található képeket, információkat csatornázzák be a felhasználók profiljába. Nincs központi oldal, a felhasználók csak egymással léphetnek kapcsolatba.

A *kibeszélő-oldalak* kategóriába tartozó platformoktól (pl. Discord, Reddit, Quora) meg kell különböztetni a hagyományos fórumoldalakat, ahol a regisztrált felhasználó egy-egy témában megnyitott üzenőfalra hagyhat hozzászólást, amelyre mások reagálhatnak. A felhasználóknak ezen oldalakon nincs túl sok lehetősége az interaktivitásra, míg az ún. kibeszélő-oldalakon értékelhetik egymás hozzászólásait, amelyre alapozva az adott oldal feljebb vagy lejjebb rangsorolja a tartalmakat. A legnépszerűbb posztokat egységesen, témára való tekintet nélkül lehet megtekinteni a főoldalon, valamint mások továbboszthatják saját profiljukon. Ezek az oldalak a felhasználók nem egymást, hanem egy-egy témát (*topic*) követnek, és a témák alapján látják egymás tartalmát. Nagyon kevésbé jellemző, hogy a felhasználók saját nevükkel regisztráljanak az oldalra, és lehetőségük van teljesen anonim módon közzétenni tartalmakat vagy hozzászólásokat.

A *közösségi gyűjtemények* (pl. Wikipedia, Scholarpedia) olyan oldalak, ahol a felhasználók közösen hoznak létre egy bárki számára hozzáférhető enciklopédiát vagy egyéb gyűjteményes művet ismeretterjesztés céljából. A felhasználók bár jellemzően nem tudnak egymással interakcióba lépni, mindannyian ugyanazt a tartalmat szerkesztik.

Az *értékelőoldalakon* (pl. Yelp, Tripadvisor, Goodreads) a felhasználók különböző szolgáltatásokat véleményezhetnek, amelyet a többi felhasználó is lát. Az oldal célja inkább egy adott szolgáltatás minőségéről való szerkesztés nélküli tájékoztatás. Bizonyos oldalakon közösségek jöhetnek létre, követhetnek bizonyos témában értékeléseket, vagy megoszthatják azokat.

2.3.3 Közösségi média platformok

A közösségi platformokon belül az utolsó kategória a közösségi média platformok kategóriája. Ezeket a platformokat az egyszerű közösségi platformoktól a közösségi média jelleg különbözteti meg. A közösségi média kifejezés angol megfelelőjét, a *social media* szókapcsolatot 2006-ban, a Wikipedia (mely egyébként maga is egy web 2.0-s közösségi enciklopédia) így definiálta: „az a média, amit elsődlegesen egy közösség, mint csoport formál, közösségi szinten, nem pedig írók, újságírók és a médiavállalatok összessége”.⁴⁰ A közösségi média tehát olyan médiumok összessége, melyeket a felhasználók töltenek meg tartalommal. „Mindezzel – akár azonnali – hatással lehetnek egy szűk rétegre, a családjukra, barátaikra, vagy esetleg több százezer emberre attól függően, hogy az egyén milyen mértékben éli mindennapjait a számítógép előtt, kommunikációja mennyire lokális vagy kozmopolita. Ha az ember részt vesz a közösségi médiában, részesévé válik, mi több, maga is közvetítő csatornává, médiummá lesz.”⁴¹ A közösségi média „olyan internet-alapú alkalmazások összessége, amely a Web 2.0 ideológiai és technológiai alapjaira épülve teszi lehetővé felhasználók által generált tartalmak megosztását”.⁴² Az OECD meghatározása szerint három faktor szükséges ahhoz, hogy egy tartalmat felhasználó által generálnak lehessen tekinteni: (1) nyilvánosan elérhető weboldalon vagy közösségi oldalon legyen közzétéve; (2) valamilyen kreatív munka eredményeként jött létre; (3) nem „professzionális” módszerekkel lett létrehozva.⁴³ A közösségi oldalak körébe ezért általában nem szoktuk beleértetni az üzenetküldő szolgáltatásokat, mivel azok nem jelennek meg nyilvános felületeken.⁴⁴ További közös elem, hogy a legtöbb közösségi oldal ingyenesen elérhető, és így széles rétegek tudják használni.⁴⁵ Egy másik meghatározás szerint

⁴⁰ Közösségi média, http://hu.wikipedia.org/wiki/Közösségi_média

⁴¹ Mi is az a közösségi média? <http://brandtrend.hu/2013/12/02/mi-is-az-a-kozossegi-media/>

⁴² Andreas M. KAPLAN – Michael HAENLEIN: Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. 53 *Business Horizons* 59, 2010. 61.

⁴³ OECD: Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking. <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/participativewebanduser-createdcontentweb20wikisandsocialnetworking.htm>

⁴⁴ Sarah JOSEPH: Social Media, Political Change, and Human Rights. 35 *Boston College International & Comparative Law Review* 145, 2012. 146-147.

⁴⁵ Uo. 149.

a közösségi oldalak online közösségek létrehozására specializálódott web-alapú szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára a kapcsolattartást, kommunikációt és különféle tartalmak megosztását.⁴⁶ Carolyn Elefant szerint a közösségi média olyan technológiát jelent, amely megkönnyíti az interaktív információcserét és kommunikációt valamint a felhasználók által létrehozott tartalmak terjesztését.⁴⁷ Craig Estlinbaum meghatározásában a közösségi oldalak olyan web-alapú szolgáltatások, amelyek egy zárt rendszeren belül lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy létrehozzanak nyilvános vagy fél-nyilvános profilokat és kapcsolatba léphessenek egymással.⁴⁸ Hasonlóan hangzik Aleksandra Gebicka és Andreas Heinemann meghatározása, akik a közösségi médiát olyan internetes szolgáltatásokként határozzák meg, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy nyilvános vagy részben nyilvános profilt hozzanak létre egy fórumon, kialakítsák azon felhasználók körét, akikkel kapcsolatban állnak, továbbá megtekintsék a saját maguk és a mások által létrehozott kapcsolatokat a rendszerben.⁴⁹ A WhatsApp Facebook általi felvásárlását érintő döntésében az Európai Bizottság a közösségi média platformokat olyan szolgáltatásokként határozta meg, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy kapcsolódhassanak, megosszanak tartalmakat, kommunikáljanak és kifejezzék magukat online vagy mobil alkalmazásokon keresztül.⁵⁰ A Merriam-Webster szótár szerint „a közösségi média az elektronikus kommunikáció olyan formái (például közösségi oldalak és mikroblogok), amelyeken keresztül a felhasználók online közösségeket hoznak létre információk, ötletek, személyes üzenetek és egyéb tartalmak (például videók) megosztására”.⁵¹

Közösségi média platformok kategóriájának vizsgálatakor szót kell ejtenünk a *közösségi hálózatokról*, (*social networking sites*) melyek kritériumai, hogy (1) nyilvános, vagy félig nyilvános profilt lehessen létrehozni az oldalon; (2) legyen egy lista arról, hogy a felhasználók kivel lépnek kapcsolatba; (3) a felhasználók különböző módon kapcsolatba léphessenek egymással a rendszeren belül.⁵² A hagyományos meghatározás alapján a közösségi média

⁴⁶ Kathleen Elliott VINSON: The Blurred Boundaries of Social Networking in the Legal Field: Just "Face" It. 41 *University of Memphis Law Review* 355, 2010. 358.

⁴⁷ Carolyn ELEFANT: The "Power" of Social Media: Legal Issues and Best Practices for Utilities Engaging Social Media. 32 *Energy Law Journal* 1, 2011. 4.

⁴⁸ Craig ESTLINBAUM: Social Networking and Judicial Ethics, 2 *St. Mary's Journal on Legal Malpractice & Ethics* 2, 2012. 7.

⁴⁹ Aleksandra GEBICKA – Andreas HEINEMANN: Social Media & Competition Law. *World Competition*, Vol. 37, No. 2, 2014. 152.

⁵⁰ Commission Decision of 03/10/2014 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7217 – Facebook/Whatsapp) according to Council Regulation (EC) No 139/2004.

⁵¹ Merriam-Webster: Social Media (szócikk) <https://www.merriam-webster.com/dictionary/social%20media>

⁵² Rachel STUART: Social Media. In: August E. GRANT – Jennifer H. MEADOWS: Communication technology update and fundamentals. Routledge, New York, 2020. 291.

fogalma alá az elektronikus kommunikáció olyan formái is beletartoznak, amelyek révén a felhasználók online közösségeket hoznak létre információk, ötletek, személyes üzenetek és más tartalmak megosztására, míg a közösségi hálózatokon alapuló oldalak célja inkább személyes és üzleti kapcsolatok létrehozása és fenntartása.⁵³ A közösségi hálózatok tehát főként a kapcsolatok létrehozására és ápolására szolgálnak, valamilyen közös érdeklődés, vagy közösség mentén,⁵⁴ a közösségi média középpontjában pedig első sorban a tartalom van, a felhasználó mondhatni másodlagos szereplő: csupán közreműködik a tartalom formálásában.⁵⁵ A közösségi hálózat meghatározás főként a 2010-es évek eljén volt meghatározó, azonban ma már a legtöbb közösségi oldal esetében szinte lehetetlen elválasztani e két funkciót, így azt mondhatjuk, hogy a közösségi médián belül a legtöbb közösségi oldal közösségi hálózatokra épül. Ennek következtében a két kategória elhatárolása véleményem szerint nem bír különösebb jelentőséggel.

A közösségi média platformokat a korábban alkalmazott funkció-alapú felosztás szerint több altípusra oszthatjuk.

A *képmegosztó oldalakon* (pl. Instagram, Pinterest, Snapchat) főként képeket osztanak meg egymással a felhasználók. Jellemzően becenévvel, felhasználónévvel vannak jelen a portálon, és kiválaszthatják, kit szeretnének követni, vagyis kiknek a képei vagy rövid videói jelenjenek meg a hírfolyamukban. A felhasználóknak lehetőségük van egymásnak üzeneteket küldeni kép vagy szöveg formájában, azonban az ilyen oldalaknak nem ez a meghatározó funkciója.

A *videómegosztó-platformokon* (pl. YouTube, TikTok, Vimeo) szintén főként választott felhasználónévvel vannak jelen a felhasználók, saját profiljuk/csatornájuk lehet, és audiovizuális tartalmakat oszthatnak meg egymással, illetve reagálhatnak egymás tartalmaira. A videók hossza változó lehet, a YouTube-ra vagy Vimeora több órás videók is feltölthetők, de a TikTokon például csupán pár másodperces klipeket lehet közzétenni. A felhasználók szintén követhetik egymást, azonban a videók megtekintésének nem feltétele az oldalra való regisztráció. Sajátos válfajt képeznek a felnőttfilmekre specializálódott videómegosztó oldalak, amelyek szintén rendelkeznek közösségi funkciókkal, kommentelési, értékelési és üzenetküldési lehetőségekkel. A közösségimédia-felületek közül az emeli ki a videómegosztó-platformokat, hogy az AVMS irányelv 2018-as módosítása után az EU az audiovizuális

⁵³ Uo. 292.

⁵⁴ Laura SCAIFE: *Handbook of Social Media and the Law*. Routledge, New York, 2015. 4.

⁵⁵ Clara SHIH: *A Facebook kora*. Kiskapu, Budapest, 2011. 38.

szabályozás egy részét kiterjesztette rájuk is (valamint minden olyan weboldalra, amelynek meghatározó eleme a videómegosztás).⁵⁶

A *mikroblogokon* (pl. Twitter, Tumblr) a felhasználók egymás posztjait megoszthatják saját profiljukon, továbbíthatják egymásnak saját megjegyzéseikkel együtt vagy anélkül. A felhasználóknak lehetőségük van egymás tartalmának követésére, üzenetek küldésére, képek és videók megosztására. A blogok és a mikroblogok közötti különbséget egyrészt a közösségi funkciók jelentik, másrészt pedig, hogy a mikroblogokon jellemzően erősen korlátozott a közzétehető szöveg karakterszáma (a Twitteren például jelenleg 280).

A *komplex közösségi oldalak* (pl. Facebook) olyan oldalak, amelyeknek elsődleges célja a felhasználók által előállított tartalmak fogyasztása megosztása mellett a személyes vagy üzleti kapcsolatok kiépítése és ápolása. A felhasználók jellemzően saját, teljes nevükkel vannak jelen a platformon, és ismerősnek, kapcsolatnak jelölhetik egymást. A felhasználók láthatják ismerőseik tartalmát egy közös felületen, amelyet hírfolyamnak (*news feed*) vagy kezdőlapnak hívnak. A hírfolyamon különböző médiatartalmakat lehet közzétenni szöveg, kép, videó, szavazás stb. formájában. A felhasználók saját profilt hoznak létre, kommentelhetnek, üzenetet küldhetnek egymásnak, meghívhatják egymást eseményekre, megjelölhetik egymást mások posztjai alatt, az oldalak fő működése az egymás közötti interakción alapul.

2.4 Következtetések

- A közösségi média platformok esetében nem beszélhetünk egységes defícióról, azok komplexitása okán pedig nagyon nehéz világos, egyértelmű határvonalakat húzni az egyes típusok között. Éppen ezért egy defíciós kísérlet vagy fogalmi tipizálás sem lehet tökéletes.
- A fenti defíciós kísérletek szintéziseként a közösségi média platformok általam használt fogalma a következő: olyan interaktív internet-alapú online közösségi platformok, melyek lehetővé teszi a felhasználók számára egy online közösség építését, valamint a felhasználók által generált, vagy máshonnan származó tartalom nyilvános megosztását vagy alakítását.
- Dolgozatomban a szóismétlések elkerülése végett a közösségi média platform, közösségi média és közösségi oldal kifejezéseket szinonimaként használom.

⁵⁶ AVMS irányelv, 1. cikk aa) pont.

3. A közösségi média demokratikus szerepe

A 2010-es évekre alapvetően megváltozott az online szórakozás és a kommunikáció módja, formája.⁵⁷ A közösségi oldalak ma már új kommunikációs eszközökké, az egymás közti kapcsolattartás elsődleges eszközeivé váltak.⁵⁸ A közösségi oldalak szélesre tárták a nyilvánosság kapuját, melyen ma már bárki beléphet. Eddig példátlan módon gazdagították a véleménynyilvánítás lehetőségeit, és olyan eszközt adtak mindenki kezébe, melynek segítségével 13-tól 99 éves korig bárki egyszerűen oszthatja meg gondolatait a világgal. Egyesek szerint a Facebook idővonalán való görgetés olyan mintha sétálnánk az utcán és találkozoznánk a barátainkkal, családtagjainkkal és látnánk éppen mit csinálnak, sokszor fel is váltja a valódi kommunikációt.⁵⁹ Ahhoz lehetne hasonlítani az átállást, mint ahogyan a hagyományos levelezés elvesztette valódi jelentőségét és az e-mail vált a meghatározó levelezési formává. Ugyanez a váltás megy végbe jelenleg is, az e-mailt sokszor már felváltja a közösségi oldalakon küldött azonnali üzenet, a telefonhívást pedig az interneten (közösségi szolgáltatókon) keresztül indított hívások. A közösségi oldalak jelentősége azonban itt nem áll meg, céljuk, hogy a tájékozódás, hírolvasás, hirdetések, politikai diskurzus legfőbb színterévé is váljanak, vagyis, hogy ha egy felhasználó kapcsolódik az internethez, el se kelljen mozdulnia a közösségi oldalról ahhoz, hogy informálódjon a hírekről, kapcsolatba lépjen az ismerőseivel, zenét hallgasson, videókat nézzen vagy akár vásároljon. A közösségi oldalak lettek az internetezés origói, az online élet városközpontjai.⁶⁰

Egy 2019-es felmérés szerint Magyarországon a 16-19 éves korosztály 78 százaléka kizárólag az internetet használja szórakozása eszközeként, míg informálódás céljára 60 százalék. Hagyományos eszközöket (Tv, rádió, sajtó) csupán 10 százalékuk használ utóbbi célra.⁶¹ A 16 évesnél idősebb internetezők 98 százaléka használ közösségi oldalakat,⁶² valamint az is megfigyelhető, hogy az egymással való kapcsolattartás eszköze is az internet, azon belül is a közösségi oldalak lettek, főként a Facebook, és az általa üzemeltetett Messenger.⁶³ Mindezek ellenére a hagyományos média jelentősége a teljes lakosság körében még mindig meghatározó, ugyanakkor világosan megfigyelhető az a trend, hogy a fiatalok médiafogyasztásának nagy

⁵⁷ PARK i.m. 894.

⁵⁸ PARK i.m. 905.

⁵⁹ JACKSON i.m. 151.

⁶⁰ Uo. 923.

⁶¹ Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata. Piackutatás az NMHH részére, Ariosz Kft. 2020.

⁶² Ebből a Facebookot 86%, a Youtube-ot 75%, az Instagramot 11%, a Twitteret pedig 6% használja rendszeresen.

⁶³ Uo.

része már inkább a lekérhető szolgáltatások, azon belül is a közösségi oldalak irányába tolódik el. A Global WebIndex 2020-as felmérése alapján a világ lakosságának a fele (4,57 milliárd ember) használ közösségi oldalakat, ebből pedig 3,96 milliárd ember aktív felhasználó.⁶⁴ A legnépszerűbb portál egyértelműen a Facebook (2,6 milliárd felhasználóval), amit szorosan követ a Youtube (2 milliárd felhasználóval), a toplista következő három szereplője pedig a WhatsApp (2 mrd), a Messenger (1,3 mrd) és az Instagram (1,2 mrd), vagyis a világ öt legnépszerűbb közösségi oldalából négy egy kézben van.⁶⁵ A Google tulajdonában van 188 cég mellett a Youtube, Picasa, az Android operációs rendszer,⁶⁶ a Facebook pedig 56 cége közt tudhatja az Instagram, Messenger, Whatsapp, és Oculus VR szolgáltatásokat üzemeltető vállalatokat.⁶⁷ A Facebook, mint közösségi oldal egyértelműen kilépett a pusztán egyszerű szórakozásra használt weboldalak közül, és olyan szolgáltatóvá vált, melynek fontossága nem csak látogatottságban, hanem dollármilliókban is mérhető. Egy 2019 végén végzett kutatásból szintén az olvasható ki, hogy Magyarországon a Facebook kirívóan erős piaci pozícióval rendelkezik a közösségi média platformok versenyében, valamint hogy például a hazai „facebookozó” lakosság háromnegyede legalább heti rendszerességgel használja hírfogyasztásra a szolgáltatást, és főként az elé kerülő hírekből tájékozódik.⁶⁸ Török Bernát szerint a kutatásból egyértelműen megállapítható, hogy „összességében Magyarországra igaz leginkább az az egész régiót jellemző megállapítás, hogy a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált”.⁶⁹ Ma már Magyarországon is egyre több állami szerv van jelen a közösségi oldalakon, és vannak ahol ezek az oldalak váltak a hivatalos tájékoztatás elsődleges fórumává.⁷⁰ A KSH adatai is azt támasztják alá, hogy Magyarországon az Európai Unió átlagnál sokkal magasabb a közösségi oldalakat használó internetezők aránya, ugyanis 87 százalékos a magyar internethasználóknál a közösségi oldalakon résztvevők aránya, ami 22 százalékponttal több az EU-s átlagnál.⁷¹

⁶⁴ Dave CHAFFEY: Global social media research summary August 2020. <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Vanessa PAGE: The Top 6 Companies Owned By Google. <http://www.investopedia.com/articles/personal-finance/052015/top-6-companies-owned-google.asp>

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ TÖRÖK Bernát – RAB Árpád – SZIKORA Tamás: Internetes attitűdök – Régiókn és a világháló. https://www.ludovika.hu/wp-content/uploads/2020/12/EJKK_ITKI_Kozep-Europa_kutatasi_jelentes_v.pdf

⁶⁹ DOBOZI Gergely: Magyarországon a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált. https://precedens.mandiner.hu/cikk/20201208_magyarorszag_internetes_attitudok_facebook

⁷⁰ SOMOGYI Georgina – HIDEG Milán István: Állami szervek a közösségi médiában. Infokommunikáció és jog 2021/1. 24-26.

⁷¹ HERCZEG Márk: KSH: Az EU-s átlagnál több magyarnak van közösségi oldala. <https://444.hu/2021/06/30/ksh-az-eu-s-atlagnal-tobb-magyarnak-van-kozossegi-oldala>

3.1 Az online világ „kormányzói”

Egy közösségi oldal üzemeltetője meghatározhatja, hogy milyen szabályok szerint működteti saját felületét, az arra regisztráló személyeknek két lehetőségük van, vagy elfogadják ezeket a szabályokat vagy nem regisztrálnak az oldalra. A Facebook, a Youtube vagy akár a Twitter azonban mára olyan mértékű felhasználóbázissal rendelkezik, amelynek köszönhetően szinte megkerülhetetlen közösségi térré vált, és így szabályzataikkal, irányelveikkel, működésük módjával hatalmas befolyással rendelkeznek a közösségi és a privát életet élő felhasználók számára egyaránt. Kontrolljuk ugyanis kiterjed arra, hogy ki, hogyan, és mit mondhat vagy közvetíthet a nyilvánosság számára, még ha ezeket nem is közvetlen irányítással, hanem algoritmusokon keresztül is teszi.⁷² Másképp fogalmazva azt mondhatjuk, hogy mára több milliárd felhasználó tekintetében a legnagyobb internetes platformok lettek az online szólás kormányzói.⁷³ Maga a Facebook alapítójája, Mark Zuckerberg nyilatkozta 2011-ben, hogy „Sok szempontból a Facebook inkább egy kormány mintsem egy vállalat. Hatalmas közösségünk van és minden más technológiai cégnél több szabályt alkalmazunk.”⁷⁴

A Facebook korai éveiben például a tartalommonitorozást egyetlen elv határozta meg: le kell szedni minden káros tartalmat.⁷⁵ Az azóta eltelt évek során természetesen bebizonyosodott, hogy ez a leegyszerűsítő és a komoly problémák elől elzárkózó hozzáállás egyáltalán nem tartható. Jelenleg komplex rendszerrel, automatizált és emberi eszközökkel, sokkal több módon történik a tartalommoderálás. A közösségi média platformok moderálása a közösségi média közösségekben végzett tevékenységek kezelésének és adminisztrálásának folyamata.⁷⁶ Léteznek *ex ante* eszközök, vagyis amikor egy algoritmus már a feltöltés pillanatában elemzi a feltöltött tartalmat, és csak akkor engedi közzétenni, ha nem észlel egyértelmű szabálysértést. Ezt a módszert főként a Youtube és a Facebook alkalmazza. Emellett beszélhetünk még *ex post proaktív* moderálásról, amikor vagy automatizált rendszerek vagy élő emberek ellenőrzik a már látható tartalmak szabályosságát, vagy *ex post reaktív* moderálásról, amikor valamilyen felhasználói bejelentés után főként emberi felülvizsgálatra kerül sor az egyes panaszolt

⁷² Az algoritmusok automatizált parancssorok, melyek meghatározott kritériumok alapján szűrik, rendezik, sorolják be a tartalmakat, sőt adott esetben a tartalmak elérhetetlenné tétele is ilyen automatizált rendszer alapján történik.

⁷³ KLONICK i.m. 1669.

⁷⁴ David KIRKPATRICK: The Facebook Effect. The inside story of the company that is connecting the world. New York, Simon & Schuster, 2011. 254.

⁷⁵ Uo. 1633.

⁷⁶ Jennifer MORRIS: Social Media Moderation: Types, Tools and Benefits. <https://taggbox.com/blog/social-media-moderation/>

tartalmak esetében.⁷⁷ Utóbbi főként kiszervezett cégeken keresztül történik.⁷⁸ Tal Z. Zarsky szerint két módon történik a platformok általi „kormányzás”: az egyik formája a „program kód” általi irányítás, amely a platformok technikai, infrastrukturális és a felhasználók számára rendelkezésre álló lehetőségek feletti kontrollt jelenti, a másik pedig a szerződések általi irányítás, mely egyrészt jogi háttérrel és felhatalmazást biztosít a „kormányzás” számára, másrészt lehetővé teszi a fellépést az azt elfogadó, de be nem tartó felhasználókkal szemben.⁷⁹

Az előbbi, vagyis a „program kód” általi kormányzás első sorban a platformok által használt algoritmusok által történik. A közösségi média platformok algoritmusai azok a matematikai kódok vagy számítások, amelyet a platformok a felhasználói szokások megértésére és a közösségi élmény testreszabására használnak. A közösségi média algoritmusai észrevehetetlenül működnek a színtfalak mögött, így optimalizálva és egyéniesítve a felhasználói élményt. Ezek az algoritmusok különböző faktorok alapján rendezik a különböző tartalmakat a felhasználók idővonalán vagy hírfolyamában. Korábban a felhasználók kronologikusan, fordított időrendben látták az általuk követett felhasználók vagy oldalak tartalmait, mindenféle külön rendszerezés nélkül. A megnövekedett tartalom mennyiség, valamint a platformok saját üzleti modelljeik előmozdítása azonban indokoltá tette valamilyen fajta tudatos rendezését ennek a „tartalomhalmaznak”. Az algoritmusok főként aszerint helyeznek előtérbe bizonyos tartalmakat (és sorolnak hátrébb másokat), hogy melyek azok a bejegyzések amelyek a leginkább érdekelhetik az adott felhasználót, vagyis számára egyénileg milyen tartalmak lehetnek a legrelevánsabbak. Ez a fajta algoritmikus tervezés arra törekszik, hogy a felhasználóról gyűjtött adatok alapján kialakított profilja mentén hozzáigazítsa a felhasználó idővonalát azokhoz a konkrét bejegyzésekhez, amelyekről a rendszer úgy sejtí, hogy tetszeni fognak neki.⁸⁰

A platform feletti kormányzás egyúttal a tartalom feletti kormányzást is jelenti, hiszen egy közösségi oldal bármikor úgy dönthet, hogy egy bizonyos fajta vélemény, vagy egy népszerűtlen politikai csoport pénzügyi szempontból rosszat tesz a platformnak, így akár

⁷⁷ Uo. 1636-1638.

⁷⁸ A kiszervezett moderálással kapcsolatos további problémákkal kapcsolatban lásd: Casey Newton: The trauma floor – The secret lives of Facebook moderators in America. <https://www.theverge.com/2019/2/25/18229714/cognizant-facebook-content-moderator-interviews-trauma-working-conditions-arizona>

⁷⁹ Tal Z. ZARSKY: Social Justice, Social Norms and the Governance of Social Media. 35 *Pace Law Review* 138, 2015. 139-141.

⁸⁰ Maria Alessandra GOLINO: Algorithms in Social Media Platforms. <https://www.internetjustsociety.org/algorithms-in-social-media-platforms>

nyíltan akár külön bejelentés nélkül tilthatja vagy szűrheti ezeket a megnyilvánulásokat.⁸¹ Ez teljesen új helyzetet teremt a demokratikus nyilvánosság számára, hiszen jelenleg semmilyen garancia nincs arra, hogy a nyilvános diskurzusok jelentős részének helyt adó platform felett feltétlen kontrollt gyakorló magáncég egy ponton ne torzítaná jelentős mértékben a nyilvános vitákat saját érdekei mentén. Ennek pedig azért van különösen nagy jelentősége, mert a közösségi oldalak biztosítják az egyik legkönnyebb és leggyorsabb, és sokak szerint leghatékonyabb módját a társadalmi diskurzusokban való részvételnek.⁸² Emellett az is kijelenthető, hogy a közösségi oldalak rendszeres használói sokkal aktívabbak politikailag, így az ezeken a platformokon történő esetleges befolyásolásnak sokkal direkter politikai következményei lehetnek mint más médiafelületeken.⁸³

Már Magyarországon is számos példát találhatunk arra, amikor a közösségi oldalak döntései komoly hatással voltak a demokratikus nyilvánosságra. 2018-ban Lázár János Bécsben forgatott kampányvideóját letiltotta a Facebook,⁸⁴ mondván az gyűlöletre uszító volt, ezzel pedig megsértette a közösségi alapelveket, utóbb azonban visszaállították azt.⁸⁵ Később a 444.hu közölt egy interjút⁸⁶ a Facebook akkori magyar moderátorával, aki azt nyilatkozta az esetről, hogy „miután leszedtük Lázár videóját, és a fejünk felett mégis visszarakták, jött egy utasítás, hogy az ő dolgaihoz, meg az Origo cikkeihez többet nem nyúlhatunk, hanem azokat rögtön tovább kell küldeni az írországi központba, és ott döntenek róluk”⁸⁷ mely felvet a cég moderálási gyakorlatának átláthatóságával és annak következetességével kapcsolatos aggályokat. A Facebook 2020-ban letiltotta a Mi Hazánk Mozgalom Facebook-hozzáférését is, mely miatt a párt pert is indított a cég ellen.⁸⁸ De nem csak politikusokat, hanem médiumokat vagy a sajtó munkatársait is érték hasonló letiltások. A 2019-es magyar önkormányzati választásokhoz kapcsolódó kampány alatt az Origo hírportál többször emelt szót amiatt, hogy a Facebook letiltja vagy napokig várakoztatja hirdetéseiket, a PestiSrácok YouTube csatornája

⁸¹ Andrew TUTT: The New Speech, 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* 235 (2014). 221.

⁸² Daniel S. HARA: Social Media Thought Crimes. 35 *Pace Law Review* 366, 2014. 396.

⁸³ Keith N. HAMPTON et al.: Social Networking Sites And Our Lives, *Pew Internet & Am. Life Project*. 4-5.

⁸⁴ SZABÓ Zoltán: Lázár János Facebookjáról eltűnt a bécsi videó. https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/03/07/lazar_janos_facebookjarol_eltunt_a_becsi_video/

⁸⁵ Visszaállította a Facebook Lázár János bécsi videóját <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2018/03/08/visszaallitotta-a-facebook-lazar-janos-becsi-videojat/>

⁸⁶ ERDÉLYI Péter:

„Szóltak a Facebook központból, hogy mostantól Lázár János és az Origo posztjait nem moderálhatjuk”. <https://tldr.444.hu/2018/08/09/szoltak-a-facebook-kozpontbol-hogy-mostantol-lazar-janos-es-az-origo-posztjait-nem-moderalhatjuk>

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ SZALAI Szabolcs: Pert indít a Facebook ellen a Mi Hazánk. https://index.hu/belfold/2020/11/27/pert_indit_a_facebook_ellen_a_mi_hazank/

szintén törölve lett egy gyermekpornográfának titulált videorészlet miatt, és több politikával foglalkozó közéleti szereplő is többször sérelmezte, hogy törlik posztjaikat, adott esetben teljes oldalukat vagy profilukat,⁸⁹ sőt, még Bójte Csaba Összetartozás napi szentmiséjét is törölték a Facebook moderátorai.⁹⁰ A Századvég Alapítvány egy egész kiadványt szentelt az általuk problémásnak vélt letiltásoknak, melyben a cenzúra új, 21. századi formájaként azonosítják a Facebook gyakorlatát, ami szerintük az „Alaptörvényben es kapcsolódó jogszabályokban biztosított kommunikációs alapjogok tudatos es rendszeres csorbítását valószínűsíti, egy külföldi vállalkozás átláthatatlan, kiszámíthatatlan, szubjektív üzleti és egyéb jellegű érdekei mentén”.⁹¹

3.1.1 Rövid esettanulmány: Donald Trump és a Twitter esete

Egészen különleges esettanulmány alanyául szolgál Donald Trump korábbi amerikai elnök Twitter-fiókja. Az Egyesült Államok korábbi első embere előszeretettel használta kommunikációja elsődleges eszközeként a Twitter-fiókját. Elnöki ciklusa alatt több mint 34000 bejegyzést tett közzé, és több mint 88 millió követőt szerzett.⁹² Már magának a fióknak a működése is többször fejtörést okozott a Twitter üzemeltetőinek, Trump ugyanis sokszor tett meredek, olykor valótlan kijelentéseket is, sőt a Képviselőház még határozatot is fogadott el Trump bejegyzéseinek elítéléséről.⁹³ Azonban bár különböző jogvédő szervezetek rendszeresen felszólították a Twittert arra, hogy törölje az elnök profilját (mivel szerintük többször is megsértette a platform felhasználási feltételeit) a platform vezetője, Jack Dorsey többször is kijelentette, hogy nem fogják elérhetetlenné tenni az elnök oldalát, ugyanis szerinte az „embereknek joguk van első kézből a vezetőjüktől tájékozódni”.⁹⁴ Mindezek mellett érdekes kísérlet volt, amikor egy Bizarre Lazar nevű felhasználó létrehozott egy Twitter-fiókot, ahol Donald Trump bejegyzéseit szóról szóra lemásolva tett közzé bejegyzéseket. A Twitter azonban mindössze 3 nap után letiltotta a fiókot, mondván az megszegte a Twitter erőszakos tartalmakra

⁸⁹ LAKY Zoltán: Kártékony egységfront: nyugati balosok és keleti illiberálisok a Facebook ellen. <https://www.valaszonline.hu/2020/10/16/facebook-cenzura-magyarorszag-szingapur-elemzes/>

⁹⁰ Cenzúrázta a Facebook Bójte Csaba atyát. https://mandiner.hu/cikk/20200609_cenzurazta_a_facebook_bojte_csaba_atyat

⁹¹ Századvég: A Facebook cenzúra ellen. Igazság, szabadság, nemzeti szuverenitás a 21. században. <https://szazadveg.hu/uploads/media/5ca4b75e79eda/tanulmany-a-szazadveg-javaslatai-a-facebook-cenzura-ellen-2019403.pdf> 42.

⁹² Aamer MADHANI – Jill COLVIN: Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history. <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/>

⁹³ Donald Trump Twitter-bejegyzéseit elítélő határozatot fogadott el az amerikai képviselőház. https://index.hu/kulfold/2019/07/17/trump_twitter_kepviselelohoz_hatarozat/

⁹⁴ Why Twitter Won't Ban @realDonaldTrump. <https://www.iheartradio.ca/newstalk-1010/news/why-twitter-won-t-ban-realdonaldtrump-1.2943534>

vonatkozó előírásait.⁹⁵ A fordulópontot 2020 jelentette, amikor a Twitter első lépésben elkezdte különböző magyarázó, kiegészítő megjegyzésekkel ellátni az elnök bizonyos bejegyzéseit, melyekben a zavargásba torkolló Black Lives Matter tüntetések kapcsán a Nemzeti Gárda bevetését helyezte kilátásba, majd hozzá tette, hogy „when the looting starts, the shooting starts”, vagyis hogy „amikor fosztogatnak löni is fognak”.⁹⁶ A Twitter szerint ezek a bejegyzések erőszakra uszítóiak lehetnek, a cég azonban úgy döntött, hogy „a köz érdekében” elérhetőek maradnak egy kattintás után.⁹⁷ Később hasonló címkékkal jelzett két olyan bejegyzést is, melyben Trump a levélzavazással kapcsolatban állított – a Twitter szerint – valótlanságokat.⁹⁸ Erre válaszul Trump elnöki rendeletet (executive order) adott ki⁹⁹ melyben a Twitter és a hasonló tech-cégek szigorúbb szabályozása mellett érvelt, mondván amennyiben tény-ellenőrzést végeznek, szerkesztik is a felhasználók által feltöltött tartalmakat, ezzel pedig felelősséget is kell vállalniuk értük.¹⁰⁰ A rendelet olyan kijelentéseket tartalmazott, melyek szerint:

„A Twitter, a Facebook, az Instagram és a YouTube hatalmas, akár példátlanul is nevezhető hatalommal bír a nyilvános események értelmezésének alakításában; képes cenzúrázni, törölni vagy eltüntetni az információkat, és eldönthetik, hogy mit láthatnak az emberek és mit nem. [...] A Twitter most egyoldalúan úgy döntött, hogy figyelmeztető címkét helyez el bizonyos tweeteken, mindezt olyan módon tette, amely egyértelmű politikai elfogultságot tükröz, [...] miközben az online platformok következetlen, irracionális és alaptalan indokolásokra hivatkoznak az amerikaiak beszédének cenzúrázására vagy egyéb korlátozására”¹⁰¹

⁹⁵ Paige LESKIN: A Twitter user was suspended for 'glorifying violence' after posting exactly what Trump tweets. <https://www.businessinsider.com/twitter-donald-trump-suspendthepres-experiment-policies-suspension-glorifying-violence-2020-6>

⁹⁶ Barbara SPRUNT: The History Behind 'When The Looting Starts, The Shooting Starts'. <https://www.npr.org/2020/05/29/864818368/the-history-behind-when-the-looting-starts-the-shooting-starts?t=1610984928076>

⁹⁷ Twitter hides Trump tweet for 'glorifying violence'. <https://www.bbc.com/news/technology-52846679>

⁹⁸ Twitter tags Trump tweet with fact-checking warning. <https://www.bbc.com/news/technology-52815552>

⁹⁹ A rendeletet Joe Biden 2021. május 14-én, saját hatáskörben visszavonta. L. Executive Order on the Revocation of Certain Presidential Actions and Technical Amendment. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/05/14/executive-order-on-the-revocation-of-certain-presidential-actions-and-technical-amendment/>

¹⁰⁰ Executive Order on Preventing Online Censorship. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-preventing-online-censorship/>

¹⁰¹ Uo. Section 1.

Az elnöki rendelet ellenére az elnökválasztási kampány során a Twitter folytatta az elnök Tweetjeinek „vitatottként” való megcímkézését, és Trump bejegyzéseinek majdnem egy harmadát ellátta hasonló megjelölésekkel.¹⁰² A választások után azonban Trump nem ismerte el vereségét, melynek leginkább Twitter-bejegyzéseken keresztül adott hangot, ezeket azonban a platform az első naptól egytől egyig valótlán állításokként jelölte meg.¹⁰³ Január 6.-án Trump-hívók megrohmozták a Capitolum épületét Washingtonban, melyre Trump szintén Twitteren reagált, ekkor azonban a Twitter úgy ítélte meg, hogy a leköszönő elnök bejegyzései súlyosan megsértették a felhasználási szerződés „tisztességes állampolgári viselkedésre” vonatkozó rendelkezéseit, ezért felszólították, hogy törölje a kifogásolt posztokat. Mivel ezt Trump nem tette meg először 12 órára felfüggesztették a fiókját, majd később véglegesen törölték is azt.¹⁰⁴ A döntést a Facebook, az Instagram, a Youtube, a Snapchat, és az összes közösségi média szolgáltató is követte ahol az elnök jelen volt.¹⁰⁵ A Twitter hosszas blogbejegyzésben¹⁰⁶ magyarázta döntését, melyet azzal indokoltak, hogy az elnök két utolsó tweetjének¹⁰⁷ nyelvezete az aktuális körülmények tükrében megsértette a platform „erőszak dicsőítésére” vonatkozó szabályait. A döntést világszerte éles kritikák érték, sokak mellett Angela Merkel német kancellár, Andres Manuel Lopez Obrador Mexikói elnök, Bruno Le Maire francia pénzügyminiszter és Varga Judit magyar igazságügyi miniszter is kifejezte nemtetszését,¹⁰⁸ ahogyan a szólásszabadsággal foglalkozó szakemberek¹⁰⁹ is hatalmas jelentőségű, de a szólásszabadság amerikai alapjaival össze nem egyeztethetőnek értékelték.¹¹⁰ A döntés minden szempontból hatalmas jelentőségű, még Trump politikai ellenfelei is elismerik, hogy bár a döntés nem volt jogsértő, hiszen egy magáncég saját platformjával kapcsolatos döntésről van

¹⁰² Kate CONGER: Twitter Has Labeled 38% of Trump’s Tweets Since Tuesday. <https://www.nytimes.com/2020/11/05/technology/donald-trump-twitter.html>

¹⁰³ Janet W. LEE: Twitter Updates Label on Trump’s Tweets After Electoral College Certifies Biden Presidency <https://variety.com/2020/digital/news/twitter-donald-trump-label-1234867067/>

¹⁰⁴ HERPAI Gergely: Magatartás elégtelen – sarokba állították Donald Trumpot. https://index.hu/techtud/2021/01/08/donald_trump_fiokjat_felfuggesztette_a_twitter_es_a_facebook/

¹⁰⁵ Platforms take action against Trump after Capitol mob attack <https://www.theverge.com/22218805/donald-trump-platforms-bans-facebook-twitter-youtube>

¹⁰⁶ Permanent suspension of @realDonaldTrump https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html

¹⁰⁷ Az egyikben Donald Trump arról írt, hogy annak a csaknem 75 millió hazafinak, aki rá szavazott, a jövőben is „hatalmas” hangja lesz, és hogy semmilyen formában nem fogják őket „méltatlanul, tisztességtelenül” kezelni. A másik arról szól, hogy nem fog elmenni a megválasztott elnök, a demokrata Joe Biden január 20-i beiktatására.

¹⁰⁸ A ‘bad sign’: World leaders and officials blast Twitter Trump ban. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>

¹⁰⁹ Who decides what stays on the internet? <https://www.theverge.com/22225238/trump-social-media-ban-platform-moderation-tech-regulation-daphne-keller-interview>

¹¹⁰ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemeney/2021/01/18/trump_elnok_twitter-fiokja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/

szó, azonban nagyon veszélyes precedenst teremtett¹¹¹ mások szerint pedig rámutatott arra, hogy ezek a platformok igenis médiacégek, Trump törlése pedig egy klasszikus szerkesztői döntés volt.¹¹² A döntést később a Facebook felügyelőbizottsága is jóváhagyta, annak ellenére, hogy elismerte, hogy a szankciónak nem volt a felhasználási feltételekben lefektetett alapja.¹¹³ Bárhogyan is értékeljük a döntést, egyértelmű mérőföldkőről van szó, hiszen az Amerikai Egyesült Államok regnáló elnökének leggyakrabban használt kommunikációs csatornáját tiltották le, miközben a döntés indokolásában megjelölt megnyilvánulások nem lépték át a szólásszabadság határait. Önmagában ez az egy eset is képes demonstrálni, hogy a közösségi média platformok mekkora hatalommal is bírnak a demokratikus nyilvánosság felett.

3.2 Visszhangkamrák és szűrőbuborékok

A közösségi oldalak a felhasználók idővonalát kialakító algoritmusok módosításával hatalmas hatást tudnak gyakorolni a demokratikus nyilvánosságra így befolyásuk nem csupán arra terjed ki, hogy gazdasági célból minél tovább a felületükön tartsák az adott felhasználót. A közösségi média platformok nem csupán inaktív szereplőként működnek, hanem aktívan „navigálják a felhasználókat az általuk meghatározott tartalmakhoz”.¹¹⁴ A tartalmakkal kapcsolatban ugyanis nem csupán moderálási tevékenységet végeznek, vagyis az illegális tartalmak szűrését, hanem a rengeteg felhasználói tartalom között egyfajta „kurátorként” tevékenykedve állítja össze a felhasználó egyéni idővonalát.¹¹⁵ Ezen két tevékenységet választja külön Sofia Grafanaki, nevezetesen a „tárhely legalitása céljából” történő és a „navigálás érdekében” történő kuratori tevékenységet.¹¹⁶ Előbbi annak eldöntését jelenti, hogy a tartalom egyáltalán maradhat-e a platformon, míg az utóbbi arról dönt, hogy mely tartalmakra hívja fel a felhasználók figyelmét, mely tartalmakat soroljon előrébb és hátrébb.¹¹⁷ A közösségi oldalak folyamatosan, a platform érdekeinek megfelelően, de a felhasználók számára nem transzparens módon optimalizálják algoritmusait, melynek fő célja, „hogy a felhasználó minél több (hirdetések megnézésére is

¹¹¹ Andrew MARANTZ: The Importance, and Incoherence, of Twitter’s Trump Ban. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-importance-and-incoherence-of-twitters-trump-ban>

¹¹² Becca LEWIS: The Trump ban across social media wasn't censorship — it was a series of editorial decisions by media companies that call themselves social platforms. <https://www.businessinsider.com/trump-ban-wasnt-censorship-it-was-an-editorial-decision-2021-1>

¹¹³ L. 9.3 fejezet.

¹¹⁴ Tarleton GILLESPIE: The Politics of Platforms. 12 *New Media & Sociology* 347, 2010. 348.

¹¹⁵ Tarleton GILLESPIE: The Relevance of Algorithms, in *Media technologies. Essays on communication, materiality, and society*, 167, 2017. 167.

¹¹⁶ Sofia GRAFANAKI: Platforms, the First Amendment and Online Speech Regulating the Filters. *Pace Law Review*, 2018/1. 119.

¹¹⁷ Uo. 126.

fordítható) időt töltsön a felületükön, ezért a korábbi kereséseinek, preferenciáinak megfelelő tartalmakat szűr és tár elé az algoritmus”.¹¹⁸ A közösségi oldalak tehát főként gazdasági okokból támaszkodnak a személyre szabási technológiákra: a reklámbevételek jelentik a fő finanszírozási forrást, és minél pontosabb egy hirdetés felhasználóhoz való igazítása, annál nagyobb az esélye, hogy cél érnek el vele, ezért sokkal több bevételt jelenthet a hirdetőnek, és ezáltal a Facebooknak is, mint egy egyszerűen elhelyezett banner. Ezen kívül elemzik a felhasználói adatokat és viselkedéseket is, hogy személyre szabják más tartalmukat annak érdekében, hogy ajánlatukat a felhasználók számára a lehető legvonzóbbá tegyék, ráadásul a felhasználók is inkább a személyre szabott hirdetéseket részesítik előnyben, mivel azok sokkal inkább releváns ajánlatokkal látják el őket.¹¹⁹ Ennek következtében viszont könnyen visszhangkamrák, vagy szűrőbuborékok alakulhatnak ki egy-egy felhasználó körül.

A visszhangkamra metaforáját először 2001-ben Cass Sunstein fogalmazta meg, amikor leírta, hogy a csoportdinamikus véleményformálási folyamatok hogyan haladnak a személyre szabott információs környezetekben, amelyek következetesen tükrözik az egyén saját magáról alkotott véleményét, mint a visszhang.¹²⁰ Így a visszhangkamrák kifejezés a kizárólagosan hasonló véleményeknek való kitettségre utal az online környezetben. A szűrőbuborék az Eli Praiser¹²¹ által kifejlesztett kifejezés, amely egyfajta szellemi elszigeteltség állapotát jelenti, mely személyre szabott keresésekből származhat, amikor egy weboldal algoritmus a felhasználóval kapcsolatos információk (például a tartózkodási hely, a korábbi kattintási viselkedés és a keresési előzmények) alapján kitalálja, hogy milyen információkat szeretne látni. Ennek eredményeként a felhasználók nem, vagy nagyon keveset találkoznak azokkal az információkkal, amelyek nem illeszkednek a látásmódjukba, hatékonyan elszigetelve őket saját kulturális vagy ideológiai buborékjaikban.¹²² Kutatások többször is megerősítették, hogy amikor széles körű információs választási lehetőséggel szembesülnek a felhasználók, ők inkább azokat a híreket választják, amelyek jó érzésekkel töltik el őket, és megerősíti meglévő véleményüket és elfogultságukat.¹²³ A közösségi oldalak működése és az a képességünk, hogy

¹¹⁸ VESZELSZKI Ágnes: deepFAKEnews: Az információmanipuláció új módszerei. In: Balázs, László (szerk.): Digitális kommunikáció és tudatosság. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2021. 96.

¹¹⁹ Birgit STARK et al.: Are Algorithms a Threat to Democracy? The Rise of Intermediaries: A Challenge for Public Discourse. 12. <https://algorithmwatch.org/en/wp-content/uploads/2020/05/Governing-Platforms-communications-study-Stark-May-2020-AlgorithmWatch.pdf>

¹²⁰ L. Cass R. SUNSTEIN: Republic.Com. Princeton, Princeton University Press, 2001.

¹²¹ L. Eli PRAISER: The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think. Penguin Publishing, 2012.

¹²² Cass R. SUNSTEIN: Republic.com 2.0. Budapest, Wolters Kluwer, 2013. 18.

¹²³ Cass R. SUNSTEIN, #Republic: Divided Democracy In The Age Of Social Media. Princeton, Princeton University Press, 2017. 104-108.

gyorsan és egyszerűen tömegekkel oszthatjuk meg rajtuk keresztül – akár valós akár hamis – nézeteinket tovább növeli az egyes társadalmi csoportok megosztottságát és minden nap újabb és újabb visszhangkamrák jönnek létre.¹²⁴

Bár Praiser eredetileg főként a keresőmotorok kapcsán fogalmazta meg tételeit, az utóbbi időben ő is egyre inkább a közösségi oldalak kapcsán beszél a jelenségről.¹²⁵ Ebben az új, közösségi médiára összpontosító inkarnációban azonban szerinte a szűrőbuborék koncepció egyre inkább összefonódik a visszhangkamrák fogalmával. Számos tudományos cikk is ma már lényegében felcserélhető módon használja a két kifejezést.¹²⁶ Ahogy arra Axel Bruns is rámutat, annak ellenére, hogy meglehetősen sokat írtak róla, Sunstein és Praiser sem határozta meg egyértelműen a szűrőbuborékok és a visszhangkamrák fogalmát, így az azt követő kutatások során vagy szinonimaként, vagy meglehetősen zavaros meghatározásokkal használták a fogalmakat.¹²⁷ Véleménye szerint ezért „az olyan átgondolatlan metaforákról folytatott viták, mint a visszhangkamrák és a szűrőbuborékok, olyan figyelemelterelés, amelyet már nem engedhetünk meg magunknak, mert megakadályozza, hogy sokkal fontosabb ügyekkel szembesüljünk”.¹²⁸ Más szerzők is azon a véleményen vannak, hogy ma, egy nagy választékú médiakörnyezetben valószínűleg csak a lakosság egy nagyon kis része találhatja magát visszhangkamrában, ezért a visszhangkamrákat és szűrőbuborékokat vizsgáló tanulmányok többsége hibás, mivel nem tesztelik az elméletet a nagy választékú médiakörnyezet reális összefüggésében.¹²⁹

A szűrőbuborékokkal kapcsolatos tudományos ellentmondás abból fakad, hogy nagyon nehéz empirikus módon vizsgálni a szűrőbuborékok és visszhangkamrák valódi hatását, ezért az ebből levonható következtetések is sokszor vitatottak.¹³⁰ Annyi azonban biztosan kijelenthető, hogy az algoritmusok útján való információrendezés mindenképpen hatással lehet a felhasználókra,

¹²⁴ Neill FITZPATRICK: Media Manipulation 2.0: The Impact of Social Media on News, Competition, and Accuracy. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 2018/1. 56.

¹²⁵ Eli PRAISER: Did Facebook’s Big Study Kill My Filter Bubble Thesis? <https://www.wired.com/2015/05/did-facebooks-big-study-kill-my-filter-bubble-thesis/>

¹²⁶ Axel BRUNS: Filter Bubble. *Internet Policy Review*, 2019/4. <https://policyreview.info/concepts/filter-bubble>

¹²⁷ Axel BRUNS: It’s Not the Technology, Stupid: How the ‘Echo Chamber’ and ‘Filter Bubble’ Metaphors Have Failed Us. 3. <http://snurb.info/files/2019/It's%20Not%20the%20Technology%2C%20Stupid.pdf>

¹²⁸ Uo. 9.

¹²⁹ Elizabeth DUBOIS – Grant BLANK: The echo chamber is overstated: the moderating effect of political interest and diverse media. *Information, Communication & Society* 2018/5. 744.

¹³⁰ J. MOELLER – N. HELBERGER: Beyond the filter bubble: concepts, myths, evidence and issues for future debates. Amsterdam, University of Amsterdam. 2018. https://pure.uva.nl/ws/files/29285427/beyond_the_filter_bubble_concepts_myths_evidence_and_issues_for_future_debates_1.pdf

és ezáltal a demokratikus nyilvánosságra. Veszelszki Ágnes is azon az állásponton van, hogy bár a szűrőbuborék jelenségét empirikus adatok alapján egyes kutatások megkérdőjelezik, annyi mindenképpen állítható, hogy az online felületek mögött működő algoritmusok befolyással bírnak arra, milyen információkkal találkozik a böngésző személy az interneten. Szerinte még ha nem is fogadjuk el a szűrőbuborék-jelenség meglétét, abban az esetben is működik az ún. ismétlési hatás, vagyis ha ugyanazzal az információval többször, akár ugyanolyan forrásból, redundáns módon találkozik a felhasználó, az az ismétlés révén sokkal meggyőzőbb lesz számára.¹³¹

A közösségi média általi befolyásolással kapcsolatban megkerülhetetlen téma az álhírek kérdése, mellyel külön, egy későbbi fejezetben foglalkozom részletesen. Ezekben az esetekben ugyanis nem a platform maga, hanem főként külső szereplők, gazdasági vagy politikai célból befolyásolják a közösségi média felhasználóit. Egy Oxfordi kutatás szerint például csak 2018-ban több mint 48 országban azonosítottak tömeges, szervezett manipulációs tevékenységet a közösségi oldalakon,¹³² egy másik kutatás pedig, ami a 2020-as amerikai elnökválasztás kapcsán készült kimutatta, hogy már néhány ezer automatizált hamis profillal akár milliós tömegeket lehet befolyásolni a Twitteren.¹³³ Persze lehet vitatni, hogy vajon mekkora befolyásoló erővel is bírnak ténylegesen a különböző médiumok, köztük a közösségi média. Bajomi Lázár Péter szerint például annak, hogy a média csak korlátozott mértékben és áttételesen képes befolyásolni a közönséget, az az oka, hogy a média csak egy az embereket befolyásoló számos tényező között: ott van mellette egyebek között a család, a kortárs csoport, az iskola, az egyház és – nem utolsó sorban – a személyes tapasztalás.¹³⁴ Ha viszont a személyes tapasztalás leszűkül a közösségi médiára, a befolyásolási képessége jóval nagyobbat nő. Ha a felhasználó a társadalmi életének jelentős részét a közösségi oldalakon keresztül éli meg, vagyis itt tartja a kapcsolatot a barátaival, családtagjaival, innen tájékozódik, itt fogyaszt szórakoztató tartalmakat, akkor a közösségi oldal befolyásoló ereje is vélhetően sokkal nagyobb. A közösségi média platformok esetében pedig külön kiemelendő, hogy nem csupán személyek döntenek a megjelenítendő tartalmakról, hanem algoritmusok, azonban sem a szűrési folyamat, sem a

¹³¹ VESZELSZKI i.m. 96.

¹³² Samantha BRADSHAW – Philip N. HOWARD: Challenging Truth and Trust: A Global Inventory of Organized Social Media Manipulation. University of Oxford, 2019. <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2018/07/ct2018.pdf>

¹³³ Emilio FERRARA et al.: Characterizing social media manipulation in the 2020 U.S. presidential election. <https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/11431/9993>

¹³⁴ BAJOMI-LÁZÁR Péter: Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 2017/4. 74.

rendező elvek nem ismerhetők meg, sőt, még az sem, hogy adott esetben ember vagy gép végzi el a tartalom szűrését és/vagy rendezését.¹³⁵

3.3 A felhasználók aktív befolyásolása

A felhasználók tömeges befolyásolásával kapcsolatos első legnagyobb botrány kétségkívül a Cambridge Analytica-ügye volt, ahol a Facebooktól származó adatokkal visszaélve manipulálták a választókat különböző választások kampányában. A Facebook a 2010-es évek elején megállapodást kötött Aleksandr Kogannel, a Cambridge University pszichológiai tanszékének kutatójával, mely keretében a közösségi oldalra telepítésre került a Kogan által fejlesztett „thisisyourdigitallife” nevű, Facebook felületén futtatható, egyfajta személyiség-elemző applikáció. Az alkalmazást több mint 270.000 felhasználó használta, ami azonban ezzel nem csak az azt használók adataihoz fért hozzá, hanem azok ismerőseinek felhasználási információihoz is.¹³⁶ Kogan később továbbadta ezeket az adatokat a Cambridge Analytica nevű vállalatnak, mely egy választói profilalkotó cég volt, és azt tűzte ki céljául, hogy profilt alkosson minden amerikai választópolgárról, hogy minél inkább személyre szabhassák a nekik szóló politikai reklámokat.¹³⁷ A Guardian oknyomozó cikksorozata alapján a cég több, mint 50 millió felhasználó információihoz jutott hozzá, és fel is használta azokat többek között Donald Trump amerikai elnöki kampányához, a Brexitre vonatkozó népszavazás során, mindezek mellett Nigériában, Argentínában, Indiában és Csehországban is alkalmazták különböző kampányokban.¹³⁸ A módszer lényege az volt, hogy a Facebookon nem csupán demográfiai adatok, hanem sokkal részletesebb felhasználói preferenciák alapján célozták meg a választókat politikai hirdetésekkel, sőt egy-egy hirdetésnek akár több mint ezer, kisebb-nagyobb eltérést tartalmazó verzióját szponzorálták a megfelelő célcsoportnál, így sokkal nagyobb hatást tudtak elérni egy-egy üzenet kapcsán.¹³⁹ A választói befolyásolás ebben az esetben persze nem a

¹³⁵ KLEIN Tamás: Sajtószabadság és demokrácia – A sajtószabadság alkotmányos tartalmának jelentésmódosulásai különös tekintettel a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatára. Gondolat-Dialóg Campus, Budapest, 2020. 413.

¹³⁶ NÉMETH Szabolcs: A Cambridge Analytica-ügy jogi vizsgálata. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 248.

¹³⁷ Allyson Haynes STUART: Social Media, Manipulation, and Violence. 15 *South Carolina Journal of International Law and Business* 2019/2. 109-110.

¹³⁸ Carole CADWALLADR – Emma GRAHAM-HARRISON: Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>

¹³⁹ Elena BOLDYREVA: Cambridge Analytica: Ethics And Online Manipulation With Decision-Making Process. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2018. 93-94. https://www.researchgate.net/publication/330032180_Cambridge_Analytica_Ethics_And_Online_Manipulation_With_Decision-Making_Process

Facebook tevékenységéből fakadt, valamint az ahhoz szükséges adatokhoz való hozzájutás illegális volt, azonban a Facebook egy szerződéses jogviszony kapcsán követett el olyan súlyos mulasztást, melynek kétségkívül negatív hatásai voltak a felhasználók egy rendkívül jelentős csoportja tekintetében.¹⁴⁰

Ez csupán csak egy – bár kétségtelenül az egyik legjelentősebb – eset a platformok adatszivárgással kapcsolatos botrányai közül, jól kitűnik belőle, hogy a közösségi oldalak hatalmas mennyiségű információval rendelkeznek a felhasználókról, melyet adott esetben nagyon könnyen lehet önkényes célra is felhasználni. Számos olyan esetre is találunk példát, ahol maga a közösségi média platform tevékenysége próbálta manipulálni a felhasználókat. A Facebook még 2014-ben egy félmilliónál is több felhasználót érintő kísérletet végzett, annak vizsgálatára, hogy miként reagálnak a felhasználók hírfolyamuk manipulálására. A célcsoport egyik részének többségében pozitív tartalmakat dobott fel az algoritmus, míg a csoport másik része éppen ellenkezőleg, negatív és demoralizáló posztokkal volt kénytelen szembesülni. Mint kiderült, mindkét hírfolyam-típus nagymértékben befolyásolta az érintettek saját posztjainak hangvételt, ezzel együtt az érzelmi állapotukat is. Akik sok negatív hírt néztek, azokon eluralkodott a pesszimizmus, ilyen posztokat közöltek, a derűs hírfolyamot fogyasztók viszont sokkal jobb szellemi és mentális állapotba kerültek.¹⁴¹ A Facebook azonban magáról a kísérletről nem tájékoztatta a felhasználókat, az ezzel kapcsolatos aggályokra pedig a Facebook azzal válaszolt, hogy a kísérlet nem konkrét, azonosított felhasználókról szól, nem sérti a magánszférát, sőt, a munka célja épp az, hogy a minél relevánsabb tartalmak megjelenítésével növeljék a felhasználók elégedettségét, segítsék tájékozódásukat, javítsák a kapcsolattartás minőségét, mindemellett pedig a felhasználási feltételek lehetővé teszik a cég számára a hírfolyamok tartalmának bármikori megváltoztatását.¹⁴² A kísérlet miatt azonban később a brit Adatvédelmi Hatóság (Information Commissioner's Office – ICO) 500.000 fontos bírságot szabott ki a Facebookra, a felhasználók személyes adataival való visszaélés okán.¹⁴³

¹⁴⁰ NÉMETH i.m. 254.

¹⁴¹ Hogyan manipulál a Facebook? <https://www.digitalhungary.hu/kultura/Hogyan-manipulal-a-Facebook/3175/>

¹⁴² BOKA Zoltán: Facebook's Research Ethics Board Needs to Stay Far Away from Facebook. <https://www.wired.com/2016/06/facebooks-research-ethics-board-needs-stay-far-away-facebook/>

¹⁴³ ICO issues maximum £500,000 fine to Facebook for failing to protect users' personal information <https://ico.org.uk/facebook-fine-20181025>

A korábban említett, Wall Street Journal által végzett kutatásból, és a korábban a Facebooknál dolgozó Frances Haugen beszámolójából¹⁴⁴ kiderült, hogy a Facebook tudatában van annak, hogy a hamis, gyűlöletkeltő, vagy megosztó tartalmak polarizálják a társadalmat, és károkat okozhatnak a demokratikus nyilvánosságnak, ezek azonban mind bevételt termelnek a vállalatnak, ezért az nem érdekelt az ezekkel szemben való hatékony fellépésben, és minden esetben amikor „összeférhetetlenség alakult ki közöttük, hogy mi szolgálja a közjót, és mi a Facebook érdekeit, a Facebook pedig újra és újra a saját érdekei mentén, a még nagyobb bevételek érdekében hozott döntéseket”.¹⁴⁵

Az algoritmus általi szűrésnek komoly politikai vonzatai is lehetnek. 2016-ban került napvilágra, hogy a Facebook a „Trending Topics” nevű hírajánló szolgáltatásában politikai alapon torzította el hogy a felhasználók számára jelentősebbnek vagy éppen kevésbé fontosnak tűnjön némely tartalom, mindezt pedig manuálisan, nem algoritmusok útján tette.¹⁴⁶ Később azonban ugyanezt már sokkal kifinomultabban, algoritmusok használatával tették. 2020 őszén a New York Post nyilvánosságra hozott bizonyos leveleket, amelyeket Joe Biden fia, Hunter Biden írt.¹⁴⁷ A levelek alapján Hunter Biden befolyással üzerkedett egy gyanús ukrán cég érdekében, amelynek fizetett igazgatótanácsi tagja volt. A publikáció nyilvánvalóan rossz fényt vetett az amerikai elnökválasztás hajrájában küzdő Joe Bidenre, azonban pár órával megjelenése után a Facebook módosította a cikk elérését (vagyis hiába osztotta meg valaki, csak nagyon kevés ismerősének jelent meg az idővonalán), a Twitter pedig egyenesen letiltotta a cikk megosztásának lehetőségét akár nyilvánosan, akár privát üzenetben.¹⁴⁸ A Facebook arra hivatkozott, hogy szerette volna tényellenőrzőkkel tisztázni előbb a cikk valóságtartalmát, míg a Twitter elmondásuk szerint azért tiltotta le a cikk megosztásának lehetőségét, mert az abban idézett e-mailekhez „hacker tevékenység” során jutottak hozzá, ami ellenkezik a Twitter szabályzatával, mely tiltja az illegálisan szerzett információ közlését a platformon.¹⁴⁹ A lépés

¹⁴⁴ Scott PELLEY: Whistleblower: Facebook is misleading the public on progress against hate speech, violence, misinformation. <https://www.cbsnews.com/news/facebook-whistleblower-frances-haugen-misinformation-public-60-minutes-2021-10-03/>

¹⁴⁵ BODNÁR Zsolt: A Facebook jól tudja, milyen károkat okoz a társadalomban, de a profit fontosabb. <https://qubit.hu/2021/10/05/a-facebook-jol-tudja-milyen-karokat-okoz-a-tarsadalomban-de-a-profit-fontosabb>

¹⁴⁶ KOLTAY i.m. (2019c) 203.

¹⁴⁷ Emma-Jo MORRIS – Gabrielle FONROUGE: Smoking-gun email reveals how Hunter Biden introduced Ukrainian businessman to VP dad. <https://nypost.com/2020/10/14/email-reveals-how-hunter-biden-introduced-ukrainian-biz-man-to-dad/>

¹⁴⁸ Katie PAUL: Twitter, Facebook restrict users' dissemination of New York Post story on Biden. <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-social-media/twitter-facebook-restrict-users-dissemination-of-new-york-post-story-on-biden-idUSKBN2700EZ>

¹⁴⁹ Uo.

nagyon nagy sajtóvisszhangot váltott ki, szinte minden oldalról elítélték a platformok lépését.¹⁵⁰ A Twitter 24 óra múlva visszaállította a poszt megosztásának lehetőségét, és Jack Dorsey, a Twitter vezetője egy későbbi szenátusi meghallgatáson hibás döntésnek minősítette az eltávolítást,¹⁵¹ a Facebook azonban később nem reagált az esetre.¹⁵²

Az eset azért is különleges, mert az algoritmus módosításával való manipulációnak nem csupán a gyanúja merült fel, hanem a platform által elismert módon történt a demokratikus nyilvánosságba történő beavatkozás. Ebből adódóan pedig felmerül a kérdése annak is, hogy vajon hányszor történt/történik hasonló eset, melyre nem derül fény. 2021 április 7-én a Facebook egyszerre szorította vissza az összes magyar politikus profiljának elérést, így egy csapásra mint egy kilencven százalékkal korlátozta a nyilvánossághoz történő eljutásuk mértékét.¹⁵³ A döntést egyöntetűen utasították el a hazai politikusok,¹⁵⁴ a vállalat pedig később a Hvg.hu megkeresésére technikai hibára hivatkozott.¹⁵⁵ Kérdés, hogy mi történt volna, ha a technikai hiba nem okoz ilyen drasztikus elérés-csökkenést. Ha nem akkora lett volna az elérés-csökkenés, hogy azt ennyire egyértelműen lehessen észlelni, vajon kiderült volna-e, hogy a Facebook módosított az algoritmusán? A kérdés természetesen teoretikus, azonban rávilágít arra, hogy mekkora – az esetek többségében láthatatlan – hatalommal is rendelkeznek a platformok a demokratikus nyilvánosság alakítására.

Persze a közösségi oldalak visszautasítanak minden olyan állítást, amely azt feltételezi, hogy bármilyen önös szándékkal nyúlnának bele a tartalmat összeállító algoritmusokba. A Facebook idővonalának egyik megalkotója tagadta, hogy az idővonal „tudatosan szerkesztett tartalom” lenne, mely a Facebook véleményét tükrözi, szerinte az algoritmusai egyszerűen azt tükrözik, amit a felhasználók szeretnének.¹⁵⁶ Az azonban egyértelmű, hogy a felhasználók idővonalai

¹⁵⁰ PAP Szilárd István: A Facebook és a Twitter úgy viselkednek, mint a postás a Tótekban, de ehhez semmi joguk nincs. <https://merce.hu/2020/10/17/a-facebook-es-a-twitter-ugy-viselkednek-mint-a-postas-a-totekban-de-ehhez-semmi-joguk-nincs/>

¹⁵¹ A Twitter elismerte, hogy cenzúrázták a Bidenre nézve terhelő híreket. <https://www.vg.hu/kozelet/kozeleti-hirek/a-twitter-elismerte-hogy-cenzuraztak-a-bidenre-nezve-terhelo-hireket-3379294/>

¹⁵² Katie GLUECK et al.: Allegation on Biden Prompts Pushback From Social Media Companies. <https://www.nytimes.com/2020/10/14/us/politics/hunter-biden-ukraine-facebook-twitter.html>

¹⁵³ KARÓCZKAI Balázs: Annál nagyobb a baj, hogy a Facebook csak egyszerűen levágja a politikusok elérését. https://azonnali.hu/cikk/20210409_annal-nagyobb-a-baj-hogy-a-facebook-csak-egyszeruen-levagja-a-politikusok-elereset

¹⁵⁴ Minden politikai oldal kiakadt a Facebook döntésén. <https://index.hu/belfold/2021/04/09/facebook-kormany-varga-judit-domotor-csaba-karacsony-gergely-jogszabaly/>

¹⁵⁵ BALOGH Csaba: Facebook: Egyszerű technikai hiba volt a magyar politikusok visszafogása, de már elhárult. https://hvg.hu/tudomany/20210410_facebook_politikai_tartalmak_eleres_csokkenese_techikai_hiba

¹⁵⁶ Ravi SOMAIYA: How Facebook Is Changing the Way Its Users Consume Journalism. <https://www.nytimes.com/2014/10/27/business/media/how-facebook-is-changing-the-way-its-users-consume-journalism.html>

mindenképpen valamilyen egyedi összeállítás alapján jönnek létre, vagyis egyediesített módon jelennek meg. Az „egyediesített” pedig Paul Bernal szerint egyet jelent a „manipulálttal”, hiszen akár pénzügyi-gazdasági, akár marketing, akár politikai célok mentén kerül kialakításra a felhasználók idővonala, semmiképp sem nevezhető semleges, befolyástól mentes tartalomszolgáltatásnak.¹⁵⁷

Az algoritmusok általi befolyásolással kapcsolatos legnagyobb problémák az ezt érintő tájékoztatás elmaradása, az algoritmusok átláthatatlansága, valamint a választás lehetőségének hiánya. A felhasználókat a legtöbb esetben egyáltalán nem tájékoztatják az idővonalakat érintő változtatásokról, ha pedig igen, azok nagyon általános jellegűek, és az átlagos felhasználónak fogalma sincs arról, hogy mi, hogyan, milyen mértékben, és miért változott az oldalon. Mindezek mellett az algoritmusok működése szigorúan védett üzleti titok, így még a témával foglalkozó kutatók sem tudják pontosan meghatározni milyen faktorok alapján ajánl, sorol előrébb, vagy sorol hátrébb tartalmakat az adott portál. A felhasználó pedig ha akarna sem tudná befolyásolni az idővonalát, hiszen nincs arra lehetősége, hogy be- vagy kikapcsolja a platform által alkalmazott szűréseket és ajánlásokat, ezért voltaképp még a tudatos felhasználó is ki van szolgáltatva a platform önkényének. Ez utóbbi pedig még erősebben jelenik meg a kevésbé tudatos felhasználóknál, akik adott esetben hihetnek a platformok semlegességének hazugságában, vagyis, hogy semmilyen befolyásoló tényező nem hat az idővonalán megjelenő tartalomra. Ezért pedig az a hamis kép alakulhat ki benne, hogy bármi ami ott megjelenik valamilyen reprezentatív leképeződése az őt körülvevő társadalomnak, nem pedig csak a számára létrehozott, személyes buborék. Ahogyan arra Török Bernát is rámutat, az algoritmusok általi döntéshozatalnak egyre nagyobb jelentősége van, és egyre inkább előtérbe kell kerülnie az ilyen döntéshozatali mechanizmus elszámoltathatósága. A transzparencia azonban véleménye szerint önmagában nem biztos, hogy megfelelő megoldást tud nyújtani, ehelyett inkább olyan algoritmusokra van szükség, amelyek magukban hordozzák az elszámoltathatóság feltételeit.¹⁵⁸

3.4 A közösségi média médiapiaci hatása

Egyes szerzők szerint a közösségi média nem csak az egymással való kommunikációt vagy kapcsolattartást alakítja át, hanem magát a médiát, a médiapiacot, az újságírást, a tájékozódást

¹⁵⁷ Paul BERNAL: *The Internet, Warts and All*. Cambridge University Press, Cambridge, 2018. 92.

¹⁵⁸ TÖRÖK Bernát: Az Alkotmányjog horizontális hatálya? In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai*. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021. 149.

is. Átalakul az, hogy hogyan és honnan szerzünk információt, átalakulnak a hírfogyasztási szokásaink.¹⁵⁹ Általában nem a közösségi oldalak a hírek forrásai, de ezen a lencsén keresztül jut el az információ a legtöbb internetezőhöz.¹⁶⁰ Bizonyos esetekben azonban hírek forrásaként is a közösségi oldalak szolgálnak, a gyorsaságának és hozzáférhetőségének köszönhetően nagyon gyakran vesznek át a hírportálok, hírszolgáltatók beszámolókat, képeket, videókat magánszemélyektől, akik saját közösségi profiljukon osztották meg azokat.¹⁶¹ Az ilyen eseményekre legjobb példa a tömegszerencsétlenségekről, terrortámadásokról történő tudósítások esete, ahol a felhasználók első kézből származó információkat osztanak meg a támadások helyszínéről, melyeket az aktualitásért és gyorsaságért folytatott harc hevében sokszor ellenőrizetlenül is átvesznek a nagyobb hírportálok.¹⁶² Ilyenkor tehát nem a hírek „indulnak vándorútra” a különböző közösségi portálokon, hanem pont fordítva: a személyes posztokból lesznek a hírek. De a közösségi oldalak kulcsszerepet tudnak játszani a politikai mobilizációban is, például Iránban, Egyiptomban és Tunéziában az ún. Arab Tavasz néven elhíresült tüntetéssorozat esetében, ahol a közösségi oldalak segítségével sikerült tüntetéseket szervezni megkerülve az állami cenzúrát és korlátozásokat.¹⁶³ A közösségi oldalak „a világ valamennyi politikai mozgalmának koordináló eszközévé váltak”.¹⁶⁴

Míg a társadalmi diskurzusokra legnagyobb hatást gyakorló tömegmédiá szépen lassan egyre inkább háttérbe szorul, a közösségi oldalak által nyújtott személyre szabott tartalomszolgáltatások egyre népszerűbbek lesznek. A tömegkommunikáció helyett sokkal inkább a célzott kommunikáció lép előtérbe, ahol minden egyes felhasználónak saját, személyre szabott hírfolyam áll rendelkezésére.¹⁶⁵ Már önmagában ez a tény is rengeteg problémát vet fel,

¹⁵⁹ Lili LEVI: *Social Media and the Press*. 90 *North Carolina Law Review*, 1531 (2012) 1547-1564.

¹⁶⁰ Kristen E. TULLOS: *From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology*. 26 *Emory International Law Review* 733 2012. 737.

¹⁶¹ Asawin SUEBSAENG: *Brussels Scenes of Terror Unfold on Social Media*. <http://www.thedailybeast.com/articles/2016/03/22/bystanders-turn-to-social-media-as-terror-rocks-belgium.html>

¹⁶² Az egyik legnagyobb ilyen félreértés 2015 végén, a párizsi terrortámadások kapcsán történt. Veerender Jubbal kanadai videójáték-blogger saját maga által közzétett képét valaki több helyen is módosította, melynek következtében a szikh vallású férfi ártatlan fürdőszobai szelfije rögtön terroristaképpé alakult át, és a közösségi oldalakon villámgyorsan elterjedt, mint a támadások egyik elkövetőjének akció előtti fotója. A kép hamar bekerült az újságokba is, átvette a német Bild, közzétette a Twitteren az olasz "Sky TG24" tévéadó, a spanyol La Razón című újság még a címlapjára is kitette, egy az ISIS-hez közelálló Facebook-oldal pedig azzal az aláírással közölte, hogy „A tudósítások szerint ő az egyik testvérünk, aki végrehajtotta a dicsőséges Párizs elleni támadást”.

JOÓB Sándor: *Így lett pillanatok alatt terrorista egy ártatlan kanadai újságíróból*. <http://index.hu/tech/hoax/2015/11/17/igy lett pillanatok alatt terrorista egy artatlan kanadai ujsagiro/>

¹⁶³ Benjamin F. JACKSON: *Censorship And Freedom Of Expression In The Age Of Facebook*. 44 *New Mexico Law Review* 121, 2014. 125.

¹⁶⁴ GRAY i.m. 457.

¹⁶⁵ Cass R. SUNSTEIN: *Is Social Media Good Or Bad for Democracy?* 27 *International Journal on Human Rights* 83 (2018). 85.

hiszen míg egy hagyományos médiafolyam esetén mindenki ugyanazt látja – beleértve adott esetben a területet felügyelő hatóságokat is – a közösségi médiában megjelenő tartalmak összetétele minden felhasználó esetében más, így voltaképpen lehetetlen központi, mindenhol általánosan érvényes tartalomfelügyeletet alkalmazni. Mára beléptünk a „hálózat alapú információs gazdaság” korába, ahol az információt általában decentralizáltan, a felhasználók állítják elő, és mivel ez voltaképp ingyenesen megtehető, ezért nagyon nagy számban élnek is ezzel a lehetőséggel.¹⁶⁶

Bizonyos szempontból a közösségi oldalak saját közösségi alapelveikkel egyfajta globális szólás- és médiaszabályozóvá váltak. A felhasználási feltételek a médiaszabályozás klasszikus tárgyköreit járják körül, meghatározva, hogy melyek azok a szólások amelyek tolerálhatóak és melyek nem.¹⁶⁷ Függetlenül magát bármely ország vagy nemzetközi szervezet szabályozásától önálló fogalmi elemeket is alkot a szabályozás értelmezéséhez, így valójában önálló szólásszabadsági kódexet hozott létre. „Miközben a közösségi oldalak felhasználói egyértelműen információs alapjogaikat gyakorolják a bejegyzések elhelyezésével, az oldalakat fenntartó cégek szabályzatai alapján elvégzett törlések alkotmányossága már nehezen ellenőrizhető, hiszen a kormányzati szervek által végzett cenzúrával ellentétben a közösségi média privát világában zajló folyamatok az oldalakat fenntartó cégek mérlegelési jogkörébe tartoznak és ezzel a kommunikációs alapjogok védelmi szintjét is saját belátásuk szerint alakítják.”¹⁶⁸ Mivel a felhasználók jelentős része internethasználat közben a legtöbb időt a közösségi oldalak böngészésével tölti, nagy jelentősége van annak, hogy mely tartalmakat jeleníti meg gyakrabban az oldal algoritmus, és mely tartalmakat sorolja háttérbe, nagymértékben csökkentve annak az olvasókhöz való eljutását. A közösségi oldalak jelentős, és a saját szolgáltatásán túlmutató befolyásoló erejét jól jelképezi a Cink.hu esete is. 2015 szeptember elején jelentette be Szily László a cink.hu alapítója, hogy megszűnik az oldal, ugyanis a tulajdonos Gawker nem finanszírozza tovább a portál működését. Az oldal nem tudta teljesíteni a tulajdonos által kitűzött látogatottsági és egyéb célokat, amelynek legfőbb okaként a Facebook algoritmusának megváltozását jelölték meg. A Cink tulajdonosa ugyanis nem volt hajlandó fizetni a Facebooknak azért, hogy az gyakrabban jelentesse meg cikkeiket a felhasználók hírfolyamában. A Facebook „támogatása” hiányában azonban az algoritmus nem

¹⁶⁶ Giovanni PITRUZZELLA – Oreste POLLICINO: Disinformation and hate speech. A European Constitutional Perspective. Bocconi University Press, Milano, 2020. 7.

¹⁶⁷ NYAKAS Levente: A Facebook leporolt közösségi irányelvei: globális versus nemzeti médiaszabályozás? http://mtmi.hu/cikk/708/A_Facebook_leporolt_kozossegi_iranyelvei_globalis_versus_nemzeti_mediaszabalyozas

¹⁶⁸ LÁNCOS Petra Lea: A Facebook és a szűrés hatalma. http://mtmi.hu/cikk/820/Facebook_es_a_szures_hatalma

helyezte előre ezeket a cikkeket, emiatt kevesebbek látták a saját hírfolyamukban, kevesebben kattintottak, és jelentősen megzuhant az oldal látogatottsága. Szily szerint a Facebook ezzel szorítja rá a céges felhasználóit arra, hogy egyre inkább pénzzel vásárolják meg azt az elérést, amit korábban alapszolgáltatásként ingyen kaptak és megszoktak.¹⁶⁹ A szűrésnek és rendszerezésnek tehát komoly pénzügyi eredménye is lehet, akár pusztán a promóciók tekintetében, akár annak hiányának okán. A médiaszolgáltatók ugyanis beruháznak a tartalom-előállításba és szigorú kötelezettségek vonatkoznak rájuk, ezzel szemben az online platformok, amelyek a harmadik felektől származó tartalmakhoz biztosítanak hozzáférést, gyakran úgy monetizálják e tartalmakat, hogy közben nem kötelesek teljesíteni ugyanezen kötelezettségeket. Ausztrália 2021-ben törvényi szinten próbálta rendezni a fenti helyzetet, és egy olyan együttműködési keretrendszert igyekezett lefektetni a platformok és a különböző hírterjesztéssel foglalkozó médiumok között, amely megfelelően díjazná híreket előállító médiumokat a hírek platformok általi monetizálásnak fejében. A „News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code”¹⁷⁰ arra kötelezi a hírmédiumok és a platformok vezetőit, hogy közösen kössenek megállapodást a hírek közösségi oldalakon történő felhasználásáért történő kifizetésekkel kapcsolatban. Ha nem születik megállapodás, akkor azt helyettük egy döntőbíró hozza létre kötelező jelleggel, mégpedig oly módon, hogy a döntőbíró a két fél végső ajánlatai közül jogosult kiválasztani az egyiket.¹⁷¹ A döntést ellenző Facebook úgy próbált meg nyomást helyezni az ausztrál kormányra, hogy platformján letiltotta a hírek megosztását Ausztráliában.¹⁷² A sokak szerint zsaroláshoz hasonló lépés végül célt ért, Ausztrália bizonyos pontokon ugyanis módosította a jogszabályt, vagyis a jövőben a törvény helyett továbbra is a közösségi platformok és a tartalomszolgáltatók dönthetik el, mi minősül pontosan hírnek, és hogy előbbiekkor mekkora összegért közölhetik ezeket.¹⁷³ Ahogy Mezei Péter is megjegyzi, a példa rámutat arra, hogy „a kiadói szektor egésze érdekeinek a platformokkal szembeni érvényesítése csak az utóbbiak megfelelő helyzetbe hozása révén tűnik lehetségesnek”.¹⁷⁴

¹⁶⁹ SZILY László: Hoppá, vége a Cinknek. <http://cink.hu/hoppa-vege-a-cinknek-1728454974>

¹⁷⁰ Treasury Laws Amendment (News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code) Bill 2021. <https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;page=0;query=BillId:r6652%20Recstruct:billhmc>

¹⁷¹ MEZEI Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztrali-hirzarlat-hattererol/>

¹⁷² Blokkolja a hírek olvasását és megosztását a Facebook Ausztráliában. https://hvg.hu/tudomany/20210218_Facebook_Ausztralia

¹⁷³ Átment az ausztrál parlamenten a Facebookot ellehetetlenítő törvény. <https://index.hu/kulfold/2021/02/25/ausztralia-facebook-torveny/>

¹⁷⁴ Mezei Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztrali-hirzarlat-hattererol/>

3.5 Következtetések

- A 21. századra – különösen a fiatalok körében – a közösségi média vált az információszerzés, a kommunikáció és a szórakozás meghatározó felületévé. Ebből adódóan a közösségi média platformok lettek a közbeszéd legfőbb fórumai, a véleménynyilvánítás, az önkifejezés és a tájékozódás legfőbb letéteményesei, melyek működése hatalmas társadalmi és médiapiaci hatással bír.
- A felhasználók által fogyasztott tartalmak algoritmusokkal történő előzetes rendezése olyan kontrollt ad a közösségi oldalak üzemeltetőinek kezébe, mellyel jelentős befolyást tudnak gyakorolni a demokratikus nyilvánosság működésére. Ez a folyamat viszont javarészt átláthatatlan, ellenőrizhetetlen és nincs felette semmilyen külső kontroll, ezért a platformok akár önkényesen, jogi felelősségre vonás nélkül – sőt, akár titokban is – befolyásolhatják a demokratikus folyamatokat.
- A felhasználók elé kerülő tartalmak befolyásolása nem csupán semleges fenntartói tevékenység, hanem aktív magatartás, és mint ilyen valamilyen jellegű irányítást igényel. Ez az irányítás pedig a platform kezében van, amely saját érdekeinek megfelelően fog döntéseket hozni. Ezen tartalomrendezéseknek vagy moderálásoknak csupán egy része történik jogi standardok alapján. A legtöbbször ezek a standardok nem valamiféle társadalmi küldetés mentén, hanem üzleti alapon születnek meg, a platformot üzemeltető vállalat célja ugyanis nem a pezsgő, kulturált vitákkal teli demokratikus nyilvánosság fenntartása, hanem a lehető legmagasabb profit elérése.
-

4. A közösségi médiára vonatkozó európai szabályozás

A közösségi oldalak szabályozásának kérdése kapcsán nagyon sokszor felszínre kerül azon dilemma, hogy vajon a „lokális”, nemzeti szintű vagy a „regionális”, Európai Unió szintű szabályozás lehet a célravezetőbb. A jog a szabályozás mindkét formáját ismeri, hiszen beszélhetünk nemzeti és országokon átívelő, közös jogszabályokról is. A közösségi média egyik legnagyobb jogi kihívását pont az jelenti, hogy a legnépszerűbb platformok globálisan működnek. A legtöbb oldal az Amerikai Egyesült Államokból indult, és jelenleg is ott van a székhelyük (pl. Facebook, Youtube, Twitter) azonban az internet természetéből fakadóan az egész világon elérhetőek. Ebből adódóan pedig a platformoknak működésük során rengeteg különböző – sokszor akár egymásnak ellentmondó – jogi rendelkezésnek kell(ene) megfelelni. Egy globális, minden országra és minden részletre kiterjedő alapos jogi összehasonlító vizsgálat meghaladná egy doktori értekezés kereteit, így jelen fejezetben a médiajog szempontjából lényeges jogi rendelkezéseket tekintem át. A közösségi média szabályozása kapcsán leginkább az európai és az amerikai jogi kérdések kerülnek a legtöbbször a középpontba, lévén a modern demokrácia két legmeghatározóbb képviselői az Egyesült Államok és az Európai Unió. Tekintettel arra, hogy Magyarország szempontjából az Unió szabályozás a meghatározóbb, a következőkben ezt tekintem át, majd kitérek az amerikai jogi szabályozást leginkább befolyásoló szövetségi rendelkezésre is. Mindezek mellett ott, ahol indokoltnak éreztem szót ejtettem az Unió szabályozás hazai átültetéséről is.

4.1 Médiaszabályozás és a közösségi média

A közösségi médiát egyes szerzők civil médiának is nevezik, mint a tömegkommunikáció új, interaktív formáját szembe fordítva a hagyományos (professzionális) médiaszolgáltatásokkal, utalva arra, hogy a kommunikáció ezen két formájának nagyban eltérő szerepe és célja van.¹⁷⁵ Kérdés azonban, ez a gondolat a mai napig megállja-e a helyét? Valóban eltérő szerepel és célja van, vagy mára inkább felváltja a hagyományos médiaszolgáltatások szerepét? Egyáltalán mennyiben tekinthetjük médiaszolgáltatásnak a közösségi médiát?

4.1.1 Mennyiben média a közösségi média?

A szabályozás vizsgálatakor sokszor felmerülő érv, hogy a szólást lehetővé tévő közösségi oldal magántulajdonban lévő platform, ezért nem lehet a médiaszabályozás alá sorolni. Ugyanakkor

¹⁷⁵ Nagy Tamás: Vélemény 2.0 Budapest, MEK, 2010. 16.

a médiapiac rengeteg szereplője (kereskedelmi rádiók, televíziók, újságok) magánkézben van, mégis korlátozzák őket bizonyos szabályok. Ha megpróbálunk párhuzamot vonni köztük és a közösségi oldalak között, azt láthatjuk, hogy a közösségi oldalon a felhasználó az, aki a mások számára fogyasztható tartalmat szállítja a közösségi oldalra. Ebben a korrelációban a sajtótermék szerkesztője a közösségi oldal algoritmusáé, pontosabban az azt író személyeké (egyes esetekben pedig magát a szűrést végző alkalmazottaké). Ha ezt az analógiát vinnénk tovább, akkor a közösségi oldalak üzemeltetőit szerkesztői felelősség terhelné az oldalon közzétett tartalmakért. Ez azonban rengeteg gyakorlati problémát is felvetne. Hogyan lehet hatékonyan felelősségre vonni ilyen mennyiségű tartalom esetében? Hogyan alakulnának a területi joghatóság kérdései? Minden közzétett tartalomért felelne az üzemeltető, vagy csupán a nyilvánosan közzétett tartalmakért? Stb.

Az AVMS irányelv „audiovizuális médiaszolgáltatásra” vonatkozó meghatározása alapján az irányelv azon szolgáltatásokra terjed ki, amelyeket gazdasági szolgáltatásként, a szolgáltatás nyújtójának szerkesztői felelőssége mellett, tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási céllal, a nyilvánossághoz történő eljuttatás céljával nyújtanak.¹⁷⁶ A hazai médiaszabályozás szerint médiaszolgáltatásnak minősül „az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen - rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett - végzett gazdasági szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.”¹⁷⁷ A törvény ugyanezen szakaszának második pontja szerint pedig médiaszolgáltató „az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely szerkesztői felelősséggel rendelkezik a médiaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért, és meghatározza annak összeállítását. A szerkesztői felelősség a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükségszerűen jogi felelősséget a médiaszolgáltatás tekintetében.”¹⁷⁸

A fentiekből tehát azt láthatjuk, hogy 4 feltétele van annak, hogy médiaszolgáltatásnak tekinthessünk egy szolgáltatást:

¹⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (kodifikált változat), 1. cikk (1) bek. a) pont.

¹⁷⁷ 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. 1. § 1. pont.

¹⁷⁸ Uo. 1. § 2. pont.

1. gazdasági szolgáltatás jelleg
2. szerkesztői felelősség
3. tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási cél, és
4. a nyilvánossághoz történő eljuttatás, mint elsődleges cél.¹⁷⁹

A fenti fogalmi elemeket egyesével vizsgálva a négy feltételből kettőnek biztosan megfelel a legtöbb közösségi oldal. Egyrésztől egyértelműen szórakoztatási és/vagy tájékoztatási céllal működnek, másrésztől a nyilvános használat alapvető eleme és célja a közösségi oldalaknak, ugyanis az elérhetőség akkor is megvalósul, ha egy adott tartalomhoz való hozzáféréshez valamilyen regisztráció vagy bejelentkezés szükséges.¹⁸⁰ A négy jellemző közül az új szolgáltatások azonosítása szempontjából főként tehát a gazdasági szolgáltatás jellegnek és a szerkesztői felelősségnek van nagyobb szerepe, ugyanis a legtöbb internetes vagy új médiához köthető szolgáltatás a nyilvánossághoz történő eljutás, valamint tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából jött létre. A gazdasági szolgáltatás jelleg megállapításakor a következő jellemzőket kell vizsgálni: üzletszerű tevékenységről legyen szó, vagyis rendszeresen, nyereség elérése érdekében gazdasági kockázatvállalás mellett kell működjön. A rendszeresség egyfajta periodikusságot, folyamatosságot feltételez, a nyereség, az ellenszolgáltatás fogalma tágan értelmezendő, hiszen a szolgáltatás ellenértéke nem szükségszerűen a szolgáltatás igénybe vevőjétől (olvasó, néző, hallgató) származik, hanem vele együtt vagy tőle függetlenül harmadik személyek (pl. a reklámozók) is megfizethetik, ha azonban tudatosan nem törekszik bevételre a szolgáltató, akkor nem tartozik a szabályozás hatálya alá). Önmagában a szolgáltatás ingyenes volta sem mérvadó, ugyanis a médiaszolgáltató működhet bármilyen – a néző számára akár ingyenes – üzleti modell alapján is.

A közösségi oldalak tehát gazdasági szolgáltatásként működnek, hiszen önálló, rendszeres, üzletszerű tevékenységet végeznek, melynek célja a gazdasági nyereségesség, ugyanakkor a gazdaságilag értékelhető tartalmat nem az oldal üzemeltetője, hanem a felhasználók állítják elő, így a „termék” előállítója és az abból anyagi hasznot húzó „egyén” személye elválik egymástól. Véleményem szerint azonban ez a különbség a gyakorlatban nem játszik akkora szerepet, amely indokolná, hogy ne tekinthessük gazdasági szolgáltatásnak a közösségi oldalak működését.

¹⁷⁹ KOLTAY András – MAYER Annamária – POGÁCSÁS Anett: A médiatartalom-szolgáltatások meghatározása és differenciálása a szabályozásban. In: KOLTAY i.m. (2019a) 531.

¹⁸⁰ Uo. 535.

A negyedik feltétel azonban még ennyire sem mondható teljesítettnek, hiszen a közösségi oldalak nem hagyományos értelemben szerkesztik a felhasználók által előállított tartalmat. A közösségi oldal nem rendel vagy vásárol tartalmakat a felhasználóktól. A legtöbb közösségi oldal különböző algoritmusok használatával alakítja ki az egyénre szabott hírfolyamot amit a felhasználó minden bejelentkezéskor lát. Az algoritmus rengeteg változót figyelembe véve választja ki mely tartalmakra lehet kíváncsi valójában a felhasználó. A Facebook algoritmusának változói között szerepel például a felhasználó által kedvelt oldalak típusa, mennyisége, hogy mely posztokhoz szól hozzá gyakran, az ismerősökkel történő kapcsolattartás és üzenetváltások gyakorisága, életkor, lakhely, stb.¹⁸¹ Az információk szűrésének követelménye nem csak azért merül fel, mert így sokkal hatékonyabban biztosítható a felhasználók komfortérzete és megelégedettsége, hanem mert gyakran több száz, esetenként több ezer ismerős és kedvelt oldal jelenne meg egyszerre az idővonalukon, melyek közül lehetetlen lenne kiszűrni a számunkra értékes posztokat. A tartalomszűrés ezen módját mára már a legtöbb közösségi oldal alkalmazza, 2016 februárjában vezette be ezt a módszert a Twitter,¹⁸² és ugyanezen év márciusában jelentette be az Instagram is, hogy a jövőben szűrni fogja az alkalmazásban megjelenített saját hírfolyamát.¹⁸³ A felhasználóknak lehetősége van „hagyományos” módon használni az oldalt, azonban nem ez az alapértelmezett beállítási mód, a Facebook például minden egyes oldalbetöltéskor visszaállítja az általa szerkesztett („Legfontosabb események” opcióra) a felhasználó hírvonalát.

A közösségi média tartalmát tehát a felhasználók hozzák létre, ugyanakkor minden egyes bejegyzés egy kvázi kiválogató mechanizmuson megy keresztül. Kérdés azonban, hogy az algoritmus szűrését mennyiben tekinthetjük valódi szerkesztői tevékenységnek, ha pedig annak tekintjük, felfoghatjuk-e a közösségi oldalakat egyfajta online médiumként, ahol a felhasználók az írók, a Facebook pedig a felelős szerkesztő.

A felhasználó tartalmak különböző algoritmusok alapján történő automatikus rendezése a mai fogalomrendszerben nem számít szerkesztői tevékenységnek, így ennek kapcsán szerkesztői felelősség sem terhelheti a közösségi oldalak üzemeltetőit. Bár az Egyesült Államok bíróságai

¹⁸¹ Victor LUCKERSON: Here's How Facebook's News Feed Actually Works. <http://time.com/3950525/facebook-news-feed-algorithm/>

¹⁸² Casey NEWTON: Here's how Twitter's new algorithmic timeline is going to work. <http://www.theverge.com/2016/2/6/10927874/twitter-algorithmic-timeline>

¹⁸³ Tony BRADLEY: Leave Me Out Of Your Instagram Algorithm Bubble! <http://www.forbes.com/sites/tonybradley/2016/03/16/leave-me-out-of-your-instagram-algorithm-bubble/#3bfe19f151ab>

előtt szerepeltek ügyek ahol a számítógépes kódok „beszéd” jellege volt a kérdés¹⁸⁴ a különböző felhasználók posztjait rangsorba rendező algoritmusok egyelőre nem tekinthetők szerkesztői tevékenységnek akkor sem, ha az adott algoritmust író személyt helyeznénk a szerkesztői pozícióba. Az algoritmusok ugyanis nem egyéni utasítások alapján dolgoznak és válogatnak a rendelkezésükre álló anyagok között (mint például egy hagyományos újság szerkesztője), hanem előre betáplált szempontrendszerek alapján végez rendszerezést.¹⁸⁵ Az „alkotói” folyamatra semmilyen ráhatással nincs a rendszerezés, az előállított anyag tartalmát nem változtathatja meg. Kérdéses persze, hogy nem lenne-e szükséges felülvizsgálni a jelenlegi médiatartalmakat és előállítókat meghatározó fogalmakat? Hiszen könnyen lehet azzal érvelni, hogy mára idejétmúlttá váltak az alapvetően hagyományos médiaszolgáltatók és lineáris műsorszolgáltatások tengelyén megalkotott média-fogalmak, az infokommunikáció világában egyre kevesebb jelentőséggel bír a hagyományos média az új médiával szemben, ennek pedig a jog világában is manifesztálódnia kell. Valamelyest az Európai Unió is osztotta ezt a felfogást, amikor 2018-ban bevezetett egy erre a jelenségre reflektáló új médiajogi fogalmat, az automatizált vagy az algoritmusokkal történő tartalomrendezést.¹⁸⁶

4.1.2 A videómegosztó-platformok

Az Európai Unió felismerve, hogy a közösségi oldalak üzemeltetői a korábbi passzív szerepüket túllépve maguk is szervezői/rendezői tevékenységet végeznek a platformjaikra feltöltött tartalmakat illetően, bizonyos közösségi oldalakat beemelt a médiaszabályozás körébe. A módosítást az is indokolta, hogy ezek a szereplők egyre jelentősebb tényezővé váltak az audiovizuális piacon, és valós alternatívát is nyújtanak a hagyományos értelemben vett médiaszolgáltatásoknak. A módosítás következtében az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv tárgyi hatálya kiterjed a videómegosztó-platformokra köztük azokra a közösségimédia-platformokra, amelyeken elsődlegesen audiovizuális tartalom található.

Az irányelv értelmében videómegosztóplatform-szolgáltatásnak minősül „az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott olyan szolgáltatás, amelynek, vagy amely egy elválasztható részének vagy egy alapvető funkciójának elsődleges célja, hogy tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja

¹⁸⁴ Universal City Studios, Inc. v. Corley, 273 F.3d 429, 447-49 (2d Cir. 2001); Junger v. Daley, 209 F.3d 481, 484-85 (6th Cir. 2000); Bernstein v. U.S. Dep't of Justice, 176 F.3d 1132, 1141 (9th Cir. 1999); Karn v. U.S. Dep't of State, 925 F. Supp. 1, 9 (D.D.C.1996).

¹⁸⁵ Kivétel lehet ez alól a szponzorált (vagy éppen nem szponzorált) tartalmak előtérbe vagy háttérbe helyezése.

¹⁸⁶ AVMS irányelv, 1. cikk (1) bek., aa) pont

értelmében vett elektronikus hírközlő hálózatokon keresztül olyan műsorszámokat, felhasználó által létrehozott videókat, vagy mindkettőt juttasson el a közönséghez, amelyekért a videómegosztó platform szolgáltatója nem tartozik szerkesztői felelősséggel, és amelyeket a videómegosztó platform szolgáltatója rendszerez például automatikus eszközökkel vagy algoritmusokkal, különösen megjelenítés, címkézés és sorba rendezés révén”.¹⁸⁷

A fentiek alapján nem egyszerűen eldönthető kérdés, hogy pontosan mely közösségi oldalak minősülnek ténylegesen videómegosztó platformnak, hiszen a definíció alapján az olyan közösségi oldalak is ide tartozhatnak, amelyeknek eredetileg csupán egy kiegészítő funkciója a felhasználók által feltöltött audiovizuális tartalmak rendelkezésre bocsátása, a felhasználók számára azonban mégis ez az elsődleges használati módja.

Az Európai Audiovizuális Observatórium állásfoglalása szerint azonban a videómegosztás lehetővé tevő közösségi oldalak egyértelműen az irányelv alá kell tartozzanak is, ugyanis egyazon audiovizuális piacon versenyeznek, ugyanazon nézőközönségért, akik számára felcserélhetőek bizonyos szolgáltatások (pl. Facebook Watch és Youtube), valamint hasonló üzleti stratégiák mentén ugyanazon a reklámpiacon tevékenykednek.¹⁸⁸ A szerzők szerint lehetetlen különbséget tenni a közösségi funkciókat is nyújtó videómegosztók, és a videómegosztást is lehetővé tevő közösségi oldalak között.¹⁸⁹ Az irányelv ezért azt a helyzetet is rendezte, amikor egy szolgáltatásnak csak egy különálló része minősíthető videómegosztónak. Ha nem a teljes szolgáltatásnak, csak annak egy elkülöníthető részének az elsődleges célja, hogy felhasználók által feltöltött videókat juttasson el a közönséghez, a szolgáltatásrész önállóan, a főszolgáltatástól függetlenül is videómegosztó-platformnak minősíthető. Ezt a lehetőséget korábban az EUB teremtette meg, amikor a New Media Online ügyben kimondta,¹⁹⁰ hogy az online újságoknak az audiovizuális műsorszámokat vagy felhasználók által létrehozott videókat bemutató önálló részei a fő tevékenységtől elválaszthatónak tekinthetők, így eltérő megítélés alá eshetnek, mint a fő szolgáltatás. A Facebook esetében ilyen különválasztható szolgáltatásrész lehet a Facebook Watch, az Instagraméban pedig az IGTV. Amennyiben a szolgáltatás elválasztható része videómegosztónak minősül, csak ezt a szolgáltatásrészt kell az irányelv hatálya alá vonni, tehát

¹⁸⁷ AVMS irányelv. 1. cikk aa) pont.

¹⁸⁸ Francisco Javier Cabrera BLÁZQUEZ et al.: The Legal Framework for Video-Sharing Platforms. IRIS Plus. Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2018. 4.

¹⁸⁹ Uo. 3.

¹⁹⁰ New Media Online GmbH kontra Bundeskommunikationssenat v. Der Bundeskanzler, C-347/14. sz. ügy, 2015. február 21-i ítélet.

a teljes szolgáltatás átfogó szabályozásáról nem beszélhetünk.¹⁹¹ Ha azonban egy szolgáltatásnak önmagában alapvető funkciója az audiovizuális tartalmak megosztása, ahogyan az a Facebook, Instagram, vagy a Twitter esetében is szóba jöhet, az audiovizuális tartalmak tekintetében meg kell felelnie az irányelv által támasztott követelményeknek.

Ezen tagállamok által átültetendő követelmények körét az irányelv 28b. cikke határozza meg:

- a) meg kell védjék a kiskorúakat az olyan műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek károsíthatják a fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésüket;
- b) meg kell védjék a közönséget az olyan műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek a Charta 21. cikkében említett bármely szempont alapján személyek csoportjával vagy egy csoport valamely tagjával szemben erőszakra vagy gyűlöletre uszítanak;
- c) meg kell védjék a közönséget az olyan tartalmakat hordozó műsorszámoktól, felhasználó által létrehozott videóktól és audiovizuális kereskedelmi közleményektől, amelyek terjesztése az uniós jog szerint bűncselekménynek minősülő tevékenység, így például terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános uszítás, a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekmény vagy rasszizmussal és idegengyűlölettel kapcsolatos bűncselekmény.¹⁹²

A megjelölt célok elérése érdekében elérni kívánt konkrét kötelezettségeket a tagállamok határozzák meg, az arányosság és a megvalósíthatóság szempontjait szem előtt tartva figyelemmel az adott videómegosztóplatform-szolgáltatás nagyságrendjére és a nyújtott szolgáltatás jellegére.¹⁹³ Az intézkedéseket az adott tartalom jellege, az általa okozható ártalom, a védendő személyek kategóriájának jellemzői, valamint a veszélyeztetett jogok és jogos érdekek – többek között a videómegosztóplatform-szolgáltatók és a tartalmat létrehozó vagy feltöltő felhasználók érdekei és a közérdek – fényében kell meghatározni.¹⁹⁴ Az irányelv tartalmaz javaslatokat ezekre az intézkedésekre, ilyenek például a médiatudatosság fejlesztését

¹⁹¹ SORBÁN Kinga: Gondolatok köztérre – A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Megjelenés alatt.

¹⁹² AVMS irányelv, 28b cikk 1. bek.

¹⁹³ Uo. 28b cikk 3. bek.

¹⁹⁴ Uo.

célzó eszközök alkalmazása,¹⁹⁵ tartalomminősítő rendszerek létrehozása,¹⁹⁶ vagy szülői felügyeleti rendszerek alkalmazása,¹⁹⁷ ugyanakkor a javaslatok között szerepel az irányelv követelményeinek „befoglalása a videómegosztóplatform-szolgáltatások szerződési feltételeibe, valamint e követelmények alkalmazása”¹⁹⁸ is, mely így közvetve, de megteremti annak a lehetőségét, hogy a médiaszabályozás (vagy akár a médiaszabályozó hatóságok) eszközeivel lehessen beavatkozni a platformok saját felhasználási szerződéseibe.

Az irányelv mindezek mellett a videómegosztó-platformokon található kereskedelmi közleményekkel kapcsolatban is új szabályozást alkotott. A hasonló platformokon megjelenő hirdetéseknek két típusát különbözteti meg: 1) azokat a kereskedelmi közleményeket, amelyeket a platformszolgáltató forgalmaz, értékesít, illetve szervez, valamint 2) azokat, amelyeket a felhasználók tesznek közzé saját tartalmaikban (pl. termékelhelyezés vagy szponzorált tartalmak). Utóbbi hirdetésekre kevés ráhatása van egy platform üzemeltetőjének, az előbbi kategória esetében azonban a szolgáltató aktív szerepet játszik a kereskedelmi közlemény megjelenítésében, és saját döntésük határozza meg, milyen módon, és milyen környezetben jelenítik meg az adott hirdetéseket. A legtöbb hirdetés esetében a hirdető maga ad meg bizonyos paramétereket, hogy kinek szeretne hirdetni, ezek végrehajtása (ahogyan a különböző megjelölhető opciók rendelkezésre bocsátása is) a platform feladata. Ezért a platformszolgáltatót az általa elhelyezett kereskedelmi közlemények esetében ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint a szerkesztői felelősséggel rendelkező médiaszolgáltatókat. Ez azt jelenti, hogy az AVMS 9. és 10. cikkében foglalt feltételek ugyanúgy érvényesek a videómegosztó platformokra is. Így tehát például tilos a burkolt kereskedelmi közlemény, továbbá a tudatosan nem észlelhető technikák alkalmazása,¹⁹⁹ tilos az emberi méltóságot sértő, diszkriminatív (a nem, a faji vagy az etnikai származáson, az állampolgárságon, a valláson vagy a meggyőződésen, a fogyatékoságon, az életkoron vagy a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést tartalmazó), az egészségre vagy biztonságra ártalmas, továbbá a környezetvédelem szempontjából nagymértékben káros magatartásra bátorító kereskedelmi közlemény közzététele.²⁰⁰ A felhasználók által elhelyezett kereskedelmi közlemények felett a platformok korlátozott mértékű ellenőrzést gyakorolnak, ezért ezek tekintetében

¹⁹⁵ Uo. 28b cikk 3. bek. j) pont.

¹⁹⁶ Uo. 28b cikk 3. bek. g) pont.

¹⁹⁷ Uo. 28b cikk 3. bek. f) és h) pontok.

¹⁹⁸ Uo. 28b cikk 3. bek. a) pont.

¹⁹⁹ Uo. 9. cikk a) és b) pontok.

²⁰⁰ Uo. 9. cikk c) pont.

kötelezettségeik is csekélyebbek. A platformoknak olyan intézkedéseket kell hozniuk, amelyek biztosítják az irányelvi rendelkezéseknek való megfelelést. Ezt a platformok azzal tudják elérni, hogy külön funkciót biztosítva kötelezik a felhasználókat arra, hogy jelezzék, ha az általuk feltöltött tartalom kereskedelmi üzenetet tartalmaz, vagy támogatott tartalom.²⁰¹

Magyarországon az irányelv videómegosztókra vonatkozó rendelkezéseit az elektronikus kereskedelemről szóló törvény (Ekertv.)²⁰² módosításával²⁰³ ültették át a hazai jogba. Az új szabályozás szinte változatlan formában emelte át a legfontosabb követelményeket, a kiskorúak védelmére vonatkozó részek esetében azonban kissé szigorúbb előírásokat fogalmaz meg. A kiskorúak védelme érdekében a törvény az életkor-ellenőrzés, valamint a szülői felügyeleti rendszerek alkalmazását írja elő.²⁰⁴ Emellett a szolgáltatók kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni és hatékony műszaki megoldásokat alkalmazni, ha a szolgáltatásukban megtalálható tartalom a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, sérti az emberi méltóságot, vagy gyűlöletkeltő, bűncselekményt vagy annak elkövetésére való felhívást valósít meg, illetve sérti a kereskedelmi közleményekre vonatkozó szabályokat.²⁰⁵ Az elfogadott szabályozás támogatja a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) Hivatala és a különböző önszabályozó szervezetek közötti együttműködést ezen a téren is. A videómegosztó-platformok önszabályozó szervezeteivel együttműködési megállapodás tartalmú közigazgatási szerződés köthető egyes hatósági hatáskörbe tartozó ügyek megosztott ellátása, illetve hatósági hatáskörként nem szabályozott, de a törvény szabályaival összhangban álló feladatok együttműködésben történő ellátására.²⁰⁶ A kereskedelmi közlemények vonatkozásában a törvény az Smtv. 20. § (1)–(7) bekezdései és az Mttv. 24. §-a által meghatározott szabályok alkalmazásáról rendelkezik, vagyis a videómegosztóplatform-szolgáltatóknak ugyanazokat a kötelezettségeket kell teljesíteniük az általuk megjelentett vagy rendelt kereskedelmi közleménynek vonatkozásában, mint a médiaszolgáltatóknak.²⁰⁷

²⁰¹ Uo. 28b cikk (3) c) pont.

²⁰² Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény.

²⁰³ 2020. évi XXIV. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról.

²⁰⁴ Uo. 15/F–H §-ok.

²⁰⁵ Uo. 15/D § (1) bek.

²⁰⁶ Uo. 15/J § (2) bek.

²⁰⁷ Uo. 15/D § (2) bek.

4.1.3 Hatékony lehet-e a médiaszabályozás a közösségi média platformok esetében?

A médiaszabályozás alapja szóláskorlátozás szempontjából a hagyományos és az új média esetében is azonos: a jogellenes (esetlegesen sértő) beszédek következményeinek elkerülése végett megengedett a megszólások bizonyos körének törvény általi korlátozása.²⁰⁸ Szinte minden fejlett országban van valamilyen szabályozás, amely általános érvényben korlátozza a szólás szabadságát, ezzel egyidejűleg pedig korlátozza az interneten közzétett tartalmak körét. Ezen tartalmak köre főként a gyűlöletbeszéd és a kiskorúak védelme területére terjed ki. Az internet szabadságát mindenek elé helyező szerzők azonban a szólás ezen korlátozását is állami cenzúrának hívják, melyet csak akkor tartanak elfogadhatónak ha az ezt lehetővé tevő jogszabályok és folyamatok transzparenssek, szükségesek egy demokratikus társadalomban és kellően szűkre szabottak.²⁰⁹ Józan ésszel azonban belátható, hogy a különböző alkotmányokban és nemzetközi dokumentumokban rögzített alapjogok védelme érdekében szükség van valamilyen fajta szabályozásra, az online világ nem lehet egy „jogi vadnyugat”.²¹⁰ Kérdés, hogy önmagában a médiaszabályozás megfelelő válasz lehet-e erre a kihívásra?

Számos érvet felsorakoztathatunk amellet, hogy a közösségi médiát a médiaszolgáltatásokhoz analóg módon kellene szabályozni. Bartóki-Gönczy Balázs szerint a közösségi média platformok egyre nagyobb szerepet töltenek be a társadalmi vitákban, és számos szerkesztéshez hasonló feladatot végeznek, ezért működésük egyre inkább analóg a médiaszolgáltatókéhoz, nem tekinthetőek többé egyszerű, semleges technikai szolgáltatóknak.²¹¹ Zódi Zsolt is azon az állásponton van, hogy bár nyilvánvaló, hogy a közösségi média platformok nem médiavállalatok, mégis ahhoz hasonlóan kell őket szabályozni.²¹² A médiaszabályozás alapvetően magánkézben lévő médiavállalatokat (is) szabályoz többek közt a demokratikus nyilvánosság védelmében. A klasszikus médiaszabályozási körök (pl. kiskorúak védelme, gyűlöletbeszéd elleni fellépés stb.) már jelenleg is részét képezik a közösségi média platformok

²⁰⁸ Asaf WIENER: How to Evaluate the Constitutional Legitimacy of Regulating Speech Intermediaries: Lessons From a Century-Long Experience of Media Regulation. 29 *Fordham Intellectual Property & Media Law Journal*, 2019. 820.

²⁰⁹ Philip CHWEE: Bringing in a New Scale: Proposing a Global Metric of Internet Censorship. 38 *Fordham International Law Journal* 825, 2015. 884-885.

²¹⁰ GOSZTONYI Gergely: Az internet az új feudalizmus? *JogTörténet*, 2021. október 18. <https://mtajogtortenet.elte.hu/blog/gosztonyi-gergely-internet-feudalizmus>

²¹¹ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: Az online közvetítő szolgáltatók, mint az információhoz való hozzáférés új kapuőrei. Budapest, Pázmány Press, 2018. 33-34.

²¹² ZÓDI Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Gondolat, Budapest, 2018. 62.

felhasználási feltételeinek.²¹³ De nem csupán tartalomszabályozási szempontból találunk hasonlóságot, a platformokkal kapcsolatban sok állam által szorgalmazott piaci sokszínűség (vagyis, hogy a piacon minél több szolgáltató legyen jelen) is szoros kapcsolatot mutat a médiajogi szabályrendszerrel, amely a külső pluralizmust hivatott garantálni.²¹⁴

Mára a közösségi média egyenrangú vetélytársává vált a hagyományos médiaszolgáltatásoknak, egy Youtube-csatorna és egy televíziós csatorna gyakorlatilag ugyanazért a nézői figyelemért harcol.²¹⁵ Nyakas Levente ez utóbbi aspektust középpontba helyezve amellet érvel, hogy bár igaz, hogy a jelenleg hatályos médiaszabályozás médiumfogalma a tradicionális, televíziós műsorszolgáltatással való hasonlóságon alapszik, és mint ilyen akár elavultnak is tekinthető, véleménye szerint az AVMS irányelv tág teret adhat egy korszerű médiaszolgáltatás-fogalom gyakorlati kialakítására, anélkül, hogy magán a normaszövegen változtatni kellene.²¹⁶ Vagyis egy gazdasági szolgáltatásként működtetett, professzionális Youtube-csatornát a gyakorlatban lehetne médiaszolgáltatásnak tekinteni, függetlenül attól, hogy azt milyen közvetítőcsatornán keresztül nyújtják.

A közösségi média platformok médiaszabályozás alá vonásával kapcsolatosan azonban rengeteg kétely is megfogalmazható. A hagyományos audiovizuális média szabályozásának kialakulásakor még nyomós társadalmi indokot jelentett a frekvenciaszűkösség gondolata, vagyis hogy véges a közvetíthető csatornák száma, ezért csak állami engedéllyel lehetett szolgáltatni, melyhez egyéb jogi kötelezettségek is társultak. Az internet területén ez értelemszerűen nem jöhet szóba, hiszen voltaképpen korlátlan számú oldalhoz férhet hozzá minden internetfelhasználó, és fordítva, akár minden felhasználó korlátlan mennyiségű oldalt üzemeltethet. Ezen felül újból ki kell emelni, hogy a közösségi média valójában nem médiaszolgáltatás, inkább úgy határozhatjuk meg, mint médiatartalom-szolgáltatásnak nem minősülő internetes tartalomszolgáltatás.²¹⁷ A platformok végeznek bizonyos formájú tartalomrendezést, ez azonban még mindig nem azonos a szerkesztői tevékenységhez kapcsolódó tudatos, minden tartalomra kiterjedő döntéssel, éppen ezért a felelősségi forma sem lehet azonos. Mindezek mellett a médiaszabályozáshoz képest eltérő a közösségi oldalak

²¹³ A téma részletesebb kifejtéséért l. a 7.2 fejezetet.

²¹⁴ L. még 9.4 fejezet.

²¹⁵ L. Tim WU: *The Attention Merchants. The epic struggle to get inside our heads.* Atlantic Books, London, 2017.

²¹⁶ Nyakas Levente: A televíziózástól a videómegosztásig. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 75.

²¹⁷ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs – POGÁCSÁS Anett: A médiatartalom-szolgáltatásnak nem minősülő internetes tartalomszolgáltatások szabályozása. In: • KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médiajog.* Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 719.

működési elve is, ugyanis önmagában nem a platformok a beszélők. Mivel nincs szerkesztői felelősségük (legtöbbször ráhatásuk sem) a megjelenő tartalmakkal kapcsolatban, ezért nem lehet velük szemben a médiaszabályozásban alkalmazott előírásokat sem előírni. Például a válaszadás joga, vagy a kiegyensúlyozott tájékoztatás előírása nehezen értelmezhető akkor, ha nem maga a platform az aki beszél, vagyis akivel szemben elő lehetne írni ezeket a követelményeket. Egy felhasználónak nyilván életszerűtlen előírni, hogy márpedig mindenképp fogalmazzon meg ellenkező véleményt is, a platformtól pedig irreális elvárás lenne, hogy minden megfogalmazott vélemény mellé tegyen közzé egy azzal ellentétet is.

Véleményem szerint a médiaszabályozás jelenlegi formájában önmagában biztosan nem alkalmas a közösségi média szabályozására, ugyanis alapvetően kiadói modellekre épült, amit meghaladt az online kor. Bármennyire úgy tűnhet, hogy a közösségi média szabályozása egy az egyben analóg lehet a hagyományos média szabályozásával, meglátásom szerint erre a gyakorlatban csak szűk esetkörben van lehetőség. Ilyen például a videómegosztók esete, ahol egy jól körülhatárolható szolgáltatási körben, pusztán az audiovizuális tartalmakkal kapcsolatban fogalmaz meg elvárásokat a jogalkotó. Bár az irányelv jelenleg főként minimumszabályokat ír elő a platformokra vonatkozóan, ez később változhat. Véleményem szerint, ahhoz, hogy az AVMS irányelv lépést tudjon tartani az audiovizuális tartalmakat közvetítő platformok egyre növekvő diverzifikáltságával, a jelenleginél jóval komplexebb szabályozásra lesz szükség a jövőben, mely szinte platformsemlegesen képes különbséget tenni professzionálisan szerkesztett és amatőr tartalmak között. Előbbi esetében természetesen a platform és a közzétevő is szigorúbb felelősséggel tartozna a tartalomért, míg utóbbi esetében a tárhelyszolgáltató a jelenlegi felelősségi szabályok szerint felelne. Mindemellett álláspontom szerint már önmagában a tartalmak mennyisége is lehetetlenné teszi egy hagyományos alapon működő médiahatóság hatékony működését. Még ha létezne is a médiaszabályozáshoz hasonló előírás a platformokkal szemben, ennek az ellenőrizhetősége komoly nehézségbe ütközne, mivel nincs egy mindenki számára azonos felület, ahol megjelennek a tartalmak, mindenki számára egyénre szabott a tartalomközvetítés. Ezért pedig mindenképpen a platformok saját moderálási mechanizmusára kell hagyatkozni, a jogalkotó csupán ezen szűrési mechanizmussal kapcsolatban írhat elő kötelezettségeket. A hagyományos médiaszolgáltatások szabályozásával szemben tehát egészen eltérő a felelősség alapja: míg egy televíziós szerkesztőnek azért kell felelnie, mert adott esetben rossz (a jogszabályi előírásoknak nem megfelelő) szerkesztői döntést hozott, a közösségi média platform üzemeltetője csak az általa alkalmazott szűrőmechanizmus megfelelő működéséért tud felelni, hiszen szemben a televíziós

szerkesztővel, a feltöltött tartalom hatalmas mennyisége miatt nem tud minden poszt esetében egyesével döntést hozni. Ha pedig csak a tudomására jutott tartalmak kapcsán állapítjuk meg a felelősséget, akkor voltaképp el is érkezőnk az Eker. irányelv által alkalmazott értesítési-eltávolítási eljárásához.

4.2 Értesítés és eltávolítás - Az Eker. irányelv

Az Európai Unió szabályozási rendszerében a közösségi média platformok, mint távolról, elektronikus úton és a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére nyújtott szolgáltatások²¹⁸ ún. információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősülnek, és így az elektronikus kereskedelemről szóló (Eker.) irányelv tárgyi hatálya alá tartoznak. A definíciós elemeket egyenként vizsgálva az irányelv fogalomhasználata értelmében távolról nyújtottnak minősül a szolgáltatás ha a felek nincsenek egyidejűleg jelen a szolgáltatás nyújtásakor; elektronikus úton végzik, ha a kezdőpont és a célállomás közötti kommunikáció vezetékkel, rádióval, optikai vagy egyéb elektromágneses eszköz útján van összekapcsolva; és mindezt a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére, vagyis nem lineáris, folyamatos módon nyújtják.²¹⁹ A tagállamok nem köthetik e szolgáltatások nyújtását előzetes engedélyhez, mindössze általános adatszolgáltatást írhatnak elő a szolgáltatónak, így elegendő, ha egyetlen uniós tagállamban letelepedettnek minősülnek a nemzeti jog szerint.²²⁰ Ebbe a fogalmi körbe nem tartoznak bele az audiovizuális médiaszolgáltatások, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatások.²²¹

Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás jelleg megállapításakor a szolgáltatás jellegét kell megvizsgálni, azaz azt, hogy azt távolról, azaz a felek egyidejű jelenléte nélkül nyújtják-e, és a szolgáltatásnyújtás teljes mértékben elektronikus berendezések útján történik-e, továbbá nem kapcsolódik-e visszterhes jellegű szolgáltatásokhoz, még ha azok elektronikus berendezések használatát is foglalják magukban.²²² Az Európai Unió Bírósága (EUB) több döntésében vizsgálta, hogy mi minősül ilyen információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak, és felállított bizonyos kritériumokat az olyan vegyes szolgáltatások vonatkozásában, amelyek egy elektronikus úton nyújtott elemből és egy nem ilyen úton nyújtott

²¹⁸ Eker. irányelv, 2. cikk a) pont.

²¹⁹ A Tanács és az Európai parlament 98/48/EK irányelve a műszaki szabványok és szabályok terén történő információszolgáltatási eljárás megállapításáról szóló 98/34/EK irányelv módosításáról, 1. cikk.

²²⁰ Eker. irányelv. 4–5. cikkek.

²²¹ 98/48/EK irányelv, 1. cikk, valamint V. melléklet.

²²² STRIHÓ Krisztina: Elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem. HETESI Erzsébet – MAJÓ Zoltán – LUKOVICS Miklós (szerk.): A szolgáltatások világa. JATEPress, Szeged, 2009. 131.

másik elemből állnak. Az Uber szolgáltatással kapcsolatos döntésében²²³ azon a véleményen volt, hogy az olyan szolgáltatás, amelynek célja, hogy okostelefonos alkalmazás segítségével a saját gépjárművet használó sofőröket és a városon belüli helyváltoztatást igénylő személyeket díjazás ellenében kapcsoljon össze, önmagában megfelel az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások fogalmi elemeinek. Rávilágított viszont arra, hogy ezt a fajta közvetítői tevékenységet akkor lehet a személyek mozgatásának fizikai cselekményét magába foglaló szolgáltatástól elkülönülten kezelni, ha az elválasztható a fő szolgáltatástól. A jelen ügyben az EUB arra jutott, hogy az Uber szolgáltatását nem közvetítő szolgáltatásként, hanem közlekedési szolgáltatásként indokolt minősíteni, mivel a közvetítő szolgáltatás egy átfogó szolgáltatás egyik része, a szolgáltatás domináns eleme pedig a közlekedési területen nyújtott szolgáltatás, amelyhez elválaszthatatlanul kapcsolódik az okostelefonos alkalmazás.²²⁴ Az Airbnb Ireland ügyben²²⁵ pedig úgy határozott a bíróság, hogy a bérbeadókat és albérlőket összekapcsoló elektronikus platform megfelel az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók fogalmának, és közvetítő szolgáltatónak minősíthető, mivel a platformon nyújtott szolgáltatás elválasztható az ingatlanügylettől. A két szolgáltatás az EUB álláspontja szerint azért választható el egymástól, mert az online kínált szolgáltatásrész nem a szálláshelyszolgáltatás azonnali megvalósítására irányult, hanem arra, hogy a platform a szállást kereső személyek által megadott kritériumok szerint rendszerezett listát állítson össze, ezáltal megkönnyítse a jövőbeli ügyletekkel kapcsolatos szerződések megkötését.²²⁶ Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások kapcsán meg kell különböztetnünk két alapvető szolgáltató típust: a tartalomszolgáltatót, valamint a közvetítőszolgáltatót. Előbbi szerkesztett tartalmat tesz elérhetővé a látogatók számára, míg utóbbi csak a más által közzétett információ elérésére biztosít felületet, anélkül, hogy beleszólna annak tartalmába.²²⁷ A közösségi média platformok közvetítőszolgáltatóknak, azon belül is tárhelyszolgáltatóknak minősülnek, mivel a felhasználói tartalmakat saját rendszerükben tárolják, rendezik, elérhetővé teszik.²²⁸

²²³ Uber France SAS és Nabil Bensalem kontra Tribunal de grande instance de Lille, C-320/16. sz. ügy, 2018. április 1-i ítélet.

²²⁴ Uo.

²²⁵ C-390/18. sz., X, YA, Airbnb Ireland UC, Hôtelière Turenne SAS, Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) és Valhotel kontra Juge d'instruction du tribunal de grande instance de Paris ügyben hozott 2019. december 19-ei ítélet.

²²⁶ Uo.

²²⁷ BARTÓKI-GÖNCZY – POGÁCSÁS i.m. 738.

²²⁸ KOLTAY i.m. (2019c) 206.

Az Eker. irányelv és az azt a magyar jogrendbe átültető Ekertv. értelmében a tárhelyszolgáltató nem felel a jogsértő tartalomért vagy információért, amennyiben nincs tudomása a tartalommal vagy információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti, és amint erről tudomást szerez, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról, vagy a hozzáférés lehetőségének megszüntetéséről.²²⁹ A tárhelyszolgáltatónak három napon belül értesíteni kell a tartalom eltávolítására vonatkozó kérelemről az azt feltöltőt, aki az eltávolítás ellen kifogással élhet, kifogás esetén pedig a tárhelyszolgáltató visszaállítja a tartalmat, és csak a bíróság rendelheti el annak újbóli eltávolítását.²³⁰ Az aki panasszal szeretne élni, teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítésével felhívhatja a szolgáltatót a jogát sértő tartalmú információ eltávolítására. Az értesítésnek tartalmaznia kell a sérelem tárgyát és a jogsértést valószínűsítő tények megjelölését, a jogsértő tartalmú információ azonosításához szükséges adatokat valamint a jogosult nevét és elérhetőségeit.²³¹

Az Eker. irányelv – a később részletezett amerikai 230. szakasz szabályozásához hasonlóan – főszabályként nem állapítja meg a szolgáltatók felelősségét az általuk tárolt és továbbított tartalmakért, és nem is állapít meg általános kötelezettséget a jogellenes tartalmak szűrésére vagy monitorozására, egyenesen megtiltja ilyen előírás bevezetését.²³² Ez az elv egyrészt a tartalom és az átvitel szabályozása elválasztásának elvéből vezethető le, amely szerint egy technikai szolgáltató az idegen tartalmakért – amelyek létrehozásában nem működött közre – nem vonható felelősségre. Másrészt, ha felelőssé tennénk a tárhelyszolgáltatókat a jogsértő tartalmakért, akkor köteleznék őket a platformjukon megjelenő összes tartalom felügyeletére, ez pedig annak a veszélyével járhat, hogy saját érdekeik védelme és biztonsága érdekében még a jelenleginél is sokkal nagyobb mennyiségben fognak törölni olyan tartalmakat, amelyek egyébként nem jogsértők, súlyosan korlátozva ezzel a szólásszabadságot.²³³

Az eltávolítási kötelezettség tehát akkor terheli a tárhelyszolgáltatót, ha az tudomást szerez a jogsértő tartalomról. Ez az ún. értesítési-eltávolítási eljárás alapvetően a felhasználó és a platform közötti jogviszonyra helyezi a hangsúlyt, a bíróságok csupán akkor lépnek közbe, ha a nem távolítják el a tartalmat, vagy ha a korábban eltávolított tartalmat az igénybe vevő kifogása alapján a szolgáltató helyreállítja, a helyreállítással azonban a jogsérelmet szenvedett

²²⁹ Eker irányelv 14. cikk, Ekertv. 8–11. §.

²³⁰ Uo.

²³¹ Ekertv. 13. § (1)-(2).

²³² Eker. irányelv 15. cikk

²³³ BARTÓKI-GÖNCZY – POGÁCSÁS i.m.740.

személy nem ért egyet.²³⁴ Ha helyreállítja a tartalmat a szolgáltató, az eltávolítási igényt bejelentő személy polgári keresetet nyújthat be a bíróságon, vagy büntetőfeljelentést tehet.²³⁵ Ha a bíróság ideiglenes intézkedést rendel el, a határozat kézhezvételétől számított 12 órája van a szolgáltatónak ismételtelt eltávolítani a kifogásolt tartalmat.²³⁶ A 2018-as AVMS irányelv pedig ugyanezt a kötelezettséget állapítja meg a videómegosztó-platformok esetében is, vagyis a videómegosztóplatform-szolgáltatóknak is kötelességük eltávolítani a jogsértő tartalmakat, amint azokról tudomást szereznek.²³⁷

A szolgáltatók emellett többek között kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni és hatékony műszaki megoldásokat alkalmazni, ha a szolgáltatásukban megtalálható tartalom a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, sérti az emberi méltóságot, vagy gyűlöletkeltő, bűncselekményt vagy annak elkövetésére való felhívást valósít meg, illetve sérti a kereskedelmi közleményekre vonatkozó szabályokat.²³⁸ Az Ekertv. a videómegosztóplatform-szolgáltatókra irányadó kötelezettségek érvényesülésének felügyeletét az NMHH Hivatalára telepíti, amely hatósági hatáskörben eljárva felügyeli a törvényben foglaltak betartását, jogsértés esetén pedig alkalmazza a megfelelő jogkövetkezményeket.²³⁹ Az NMHH-nak tehát csupán az Ekertv.-ben meghatározott médiaszabályozási körben van jogosultsága eljárni a videómegosztóplatformokkal szemben, ez azonban az Ekertv. által meghatározott joghatósági szabályok értelmében csak a Magyarországon letelepedett videómegosztóplatformokra vonatkozik.

Az irányelv alapján a szolgáltatóknak nincs általános monitorozási kötelezettségük, és a tagállamok nem is állapíthatnak meg olyan kötelező szabályt, amely ezt előírná.²⁴⁰ A legtöbb közösségi média platform ettől függetlenül végez önálló monitorozást a tartalmak tekintetében, főként automatizált rendszerekkel, időnként emberi felügyelettel, hasonló kötelezettséget – a videómegosztóplatformok kivételével – azonban jelenleg nem lehet előírni a közösségi oldalaknak. Ezzel ellentétes irányba hat azonban az Európai Unió Bíróságának (EUB) Glawischnig-Piesczek kontra Facebook ügyben 2019 októberében hozott ítélete,²⁴¹ melyben egy Facebook-felhasználó Eva Glawischnig-Piesczek osztrák képviselőnőt sértő nyilvános

²³⁴ Ekertv. 13. § 9. bek.

²³⁵ Uo.

²³⁶ Uo.

²³⁷ Ekertv. 15/D § (4)–(6) bekezdések.

²³⁸ Uo. 15/D § (1) bek.

²³⁹ Uo. 15/I §

²⁴⁰ Eker. irányelv, 15. cikk

²⁴¹ Eva Glawischnig-Piesczek kontra Facebook Ireland Ltd., C 18/18 sz. ügy, 2019. október 3-ai ítélet.

bejegyzést tett közzé. A Facebook a képviselő kérésére nem távolította el a sérelmezett bejegyzést, később viszont az osztrák bíróság rendelkezése alapján megszüntette a tartalomhoz való hozzáférést. A képviselő kérelme azonban arra is vonatkozott, hogy ne csak az eredeti bejegyzést, hanem minden ahhoz hasonló (tartalmában azonos értelmű) hozzászólást töröljön a Facebook. Az osztrák szabályozás alapján a Facebook nem felelős az általa tárolt információkért, amennyiben nincs tudomása azok jogsértő mivoltáról, ez azonban nem zárja ki, hogy a bíróságok a tárhelyszolgáltatót a jogsértő tartalom elérhetetlenné tételére kötelezzék. Az irányelv azonban megtiltja, hogy tárhelyszolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget állapítsanak meg, amely miatt az általuk továbbított vagy tárolt információkat nyomon kell követniük, vagy a jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket ki kell vizsgálniuk.²⁴² A bíróságnak tehát ezt az ellentmondást kellett feloldania, és ítéletében kimondta, hogy a fenti megkötés nem érinti a tárhelyszolgáltatók „egyedi esetben alkalmazandó” nyomon követési kötelezettségét, amikor az adott tartalomról egy tagállami bíróság megállapította, hogy jogsértő.²⁴³

Tekintettel arra, hogy a bíróság szerint „a közösségi hálózat megkönnyíti az információk különböző felhasználók közötti gyors továbbítását, fennáll annak a tényleges veszélye, hogy a korábban jogellenesnek minősített információt e hálózat más felhasználója újból létrehozza és megosztja,”²⁴⁴ annak érdekében, hogy a tárhelyszolgáltató a további jogsértést megelőzze, a hatáskörrel rendelkező bíróság jogszerűen kötelezheti a szolgáltatót arra, hogy akadályozza meg a korábban jogellenesnek nyilvánított információkéval azonos tartalmú, tárolt információkhoz való hozzáférést, vagy arra, hogy távolítsa el az ilyen információkat, függetlenül attól, hogy ki kérelmezte ezen információk tárolását.²⁴⁵ Mindezek mellett az azonos értelmű információk tekintetében a bíróság úgy foglalt állást, hogy az eltávolítási kötelezettségnek ki kell terjednie azokra az információkra is, amelyek tartalmát a használt szavak vagy ezek összekapcsolása miatt kissé eltérő módon fogalmazták meg, azonban ez csupán addig terjed, amíg a tárhelyszolgáltató nem kényszerül önálló értékelésre a kifogásolt tartalommal illetően.²⁴⁶ Vagyis amennyiben önálló értékelést követel meg az adott tartalom, tehát nem egyértelműen eldönthető a tartalom azonossága a korábban jogsértőnek minősített tartalommal, nem terheli eltávolítási kötelezettség a tárhelyszolgáltatót. Az ítélet szerint az uniós jog nem zárja ki, hogy valamely tagállami bíróság arra kötelezhessen a tárhelyszolgáltatót,

²⁴² Uo. 15. cikk 1. bek.

²⁴³ Uo. 34–35. bekezdések.

²⁴⁴ Uo. 36. bek.

²⁴⁵ Uo. 37. bek.

²⁴⁶ Uo. 46. bek.

hogy attól függetlenül törölje az általa tárolt és a korábban jogellenesnek nyilvánított információval azonos tartalmú információkat, vagy akadályozza meg az azokhoz való hozzáférést, hogy ezt külön kérelmezni kelljen.²⁴⁷

Az ítélet ezek mellett még egy további fontos elvet rögzített, nevezetesen azt, hogy az irányelv nem zárja ki, hogy a jogsértéstől eltérő intézkedések világszintű kötelezettségeket jelenthessenek.²⁴⁸

Alapvetően a közösségi média platformok esetében, ahogy a legtöbb internetes tartalom esetében is az értesítési-eltávolítási eljárás a felelősség megállapításának elsődleges formája. Ez a felelősségi forma sokszor visszaköszön a közösségi oldalak kapcsán is, kérdés azonban, hogy a sajátos, médiához hasonló szerepe miatt nem lenne-e szükséges egy szigorúbb, akár felelősségi forma előírására?

Véleményem szerint a kérdésre a válasz igen, mert bár a jelenlegi szabályozás kellő szabadságot ad a jogalkotó számára az esetről esetre való értékeléshez,²⁴⁹ jogalkotói szinten szükség van az értesítési-eltávolítási eljárás részletesebb szabályozására, és az ehhez kapcsolódó garanciákat biztosító rendszer létrehozására. Erre már jelenleg is látunk példákat állami és Uniós szinten egyaránt.²⁵⁰ Önmagában ugyanis az értesítési-eltávolítási eljárás nem tud teljeskörű megoldást jelenteni, hiszen olyan döntések meghozatalára készíti a platformokat, amelyek a szólásszabadság és más jogok tekintetében sokszor komoly alapjogi dilemmákhoz vezetnek. Ezekben a kérdésekben nem várható el egy platform üzemeltetőjétől, hogy mindenre kiterjedő alapjogi értékelést alkalmazva döntöskön olyan kérdésekben amely sokszor egy nemzetközi vagy alkotmánybíróság bírái között is értelmezési vitákat tud szülni. Mindemelllett a közösségi oldalak egyre komplexebbé válnak, egyre több az élő videós vagy hangalapú tartalom, melyek moderálása és értékelése szintén komoly kihívás elé állítja a platformokat. Ha csupán egyedi jogesetekben meghozott döntések indokolása áll rendelkezésre egy-egy tartalom jogszerűségének megítélésakor, véleményem szerint elkerülhetetlenek a hibás moderálási döntések. Ezért meglátásom szerint a jelenlegi eljárási elvek mellett szükség van részletesebb, határozottabb, a helyi kulturális és jogi viszonyokat figyelembe vevő jogalkotói lépésekre, melyek mentén a platformok számára is sokkal világosabb, hogy pontosan milyen jellegű

²⁴⁷ Uo. 53. bek.

²⁴⁸ Uo. 50. bek.

²⁴⁹ Az értesítési-eltávolítási eljárás gyakorlatával kapcsolatban lásd az 5. fejezetet.

²⁵⁰ L. 9.1 és 9.2 fejezetek.

tartalmak minősülnek jogsértőnek az adott országban, valamint, hogy milyen feltételek mellett vonhatóak felelősségre moderálási döntéseik átláthatatlansága vagy hibája kapcsán.

4.3 Egyéb szabályozási eszközök

Az Európai Unió számos dokumentumban foglalkozott a platformok szabályozásának lehetséges eszközeinek kérdésével. Az Unió azonban nagyon sokáig vonakodott a kötelező jogi előírások megfogalmazásától, ezeket legfeljebb kilátásba helyezte, helyette inkább ajánlásokat fogalmazott meg, melyek főként az önszabályozás modelljére épülnek. A különböző állásfoglalásokból, ajánlásokból és más dokumentumokból azonban kiolvasható, hogy az Unió az elektronikus kereskedelmi irányelvben lefektetett korlátozott felelősségi rendszert tekinti a platformokkal szemben elvárt tevékenységek alapjának, így nem vár el teljes körű előzetes ellenőrzést a platformok szolgáltatóitól.²⁵¹

4.3.1 Általános fellépési kísérletek

Ezzel ellentmondani látszik az Európai Bizottság 2017-es, jogellenes tartalmakkal szembeni fellépésről szóló közleménye, amelynek célja az illegális tartalomhoz való hozzáférés megelőzésére, felderítésére, eltávolítására és letiltására vonatkozó bevált gyakorlatok végrehajtásának megkönnyítése és intenzívebbé tétele az illegális tartalom hatékony eltávolításának, az átláthatóság fokozása és az alapvető jogok online védelme érdekében. Ebben a Bizottság olyan iránymutatásokat fogalmaz meg, melyek szerint a platformoknak aktívan, adott esetben külön értesítés nélkül is fel kellene lépniük a jogsértésekkel szemben, leszögezi azonban, hogy ezzel a platformok nem veszítenék el az Uniós jog alapján őket megillető felelősség alóli mentességüket.²⁵² A közlemény után kiadott Bizottsági ajánlás megerősíti ezt a kívánalmat, kiemelve az indokolt esetekben alkalmazott, arányos proaktív intézkedések elvárását, amely a jogellenes tartalmak azonosítása érdekében emberi beavatkozástól mentes automatizált eszközök alkalmazását, főként tartalomszűrő algoritmusok használatát is lehetővé teszi.²⁵³

²⁵¹ KOLTAY i.m. (2019c) 741.

²⁵² Communication on tackling illegal content online: Towards an enhanced responsibility of online platforms. 28.9.2017, COM(2017) 555 final. 10., 3.3.1. pont.

²⁵³ Commission Recommendation of 1.3.2018 on measures to effectively tackle illegal content online, C(2018) 1177 final. 12., 18. pont.

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának 2018-as ajánlása is felveti a platformok szabályozásának kérdését,²⁵⁴ javasolva számukra, hogy tartsák tiszteletben a szólásszabadságot, a tartalomba való beavatkozásukat minden esetben világos – jogi vagy etikai – alapokra helyezték,²⁵⁵ biztosítsák az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot,²⁵⁶ különös tekintettel a saját, tartalomra vonatkozó szabályaik alkalmazására, amelynek esetben még a diszkriminációmentesség elvére is tekintettel kell lenniük.²⁵⁷ Javasolt számukra továbbá, hogy biztosítsák a hatékony jogorvoslathoz és a vitarendezéshez való jogot valamennyi érintett felhasználójuk számára (akár a szólásszabadságát, akár a jogait félti mások szólásszabadságától).²⁵⁸ A jogsértő tartalmak eltávolításának határideje is előrébb hozható: a különösen veszélyes, például a terrorizmust támogató tartalmak esetében az értesüléstől számított egy órán belüli eltávolítás kötelezővé tétele is felmerült az EU Bizottság berkein belül.²⁵⁹ Az EU javaslatai, az Európa Tanács ajánlása vagy az érintett piaci szereplők önkéntes vállalásai azonban érintetlenül hagynák az EU Eker. irányelvében foglalt értesítési-eltávolítási szabály lényegét. Legtöbbször még az EU dokumentumai is az állami jogon kívüli, önként vállalt eszközök alkalmazását javasolják a platformok számára.²⁶⁰

4.3.2 A gyűlöletbeszéd elleni fellépés

Az Európai Unió viszont nem csak a fogyasztóvédelem területén tett kísérletet arra, hogy rákényszerítse a platformokat saját szabályaik módosítására. Mivel a platformok szerződésének módosítására nincs közvetlen jogi lehetősége, ezért az Unió inkább a platformokra oktrojált jogi szabályozás lehetőségével igyekezett bizonyos minimumszabályok implementálására a felhasználási feltételekbe. 2016-ban a gyűlöletbeszéddel kapcsolatban szorgalmazta az Európai Bizottság a platformok erőteljesebb fellépését, melynek eredményeként létrejött a Jogellenes Online Gyűlöletbeszéddel Szembeni Fellépést Szolgáló Magatartási Kódex,²⁶¹ melyben a

²⁵⁴ Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. Council of Europe, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14 (2020.03.28.).

²⁵⁵ Uo. 2.1.3. alpont.

²⁵⁶ Uo. 2.2. alpont.

²⁵⁷ Uo. 2.3. alpont.

²⁵⁸ Uo. 2.5. alpont.

²⁵⁹ Google, Facebook, Twitter Face EU Fines over Extremist Posts. BBC, <https://www.bbc.com/news/technology-45495544>

²⁶⁰ BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: Gondolatok köztére – A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Megjelenés alatt.

²⁶¹ Code of conduct on countering illegal hate speech online. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en

Facebook, a Youtube, a Twitter és a Microsoft is vállalta, hogy platformjaik haladéktalanul – az érvényes bejelentést követően megfelelő időn belül – intézkednek a jogellenes online gyűlöletbeszéddel szemben. A kódexben az online platformok többek között az alábbi kötelezettségeket vállalták:

- Olyan világos és hatékony eljárásokat vezetnek be a szolgáltatásaik útján közzétett jogellenes gyűlöletbeszédre vonatkozó bejelentések vizsgálatára, amelyek lehetővé teszik az ilyen tartalmak eltávolítását vagy hozzáférhetetlenné tételét. Az informatikai vállalatok olyan szabályokat és közösségi iránymutatásokat vezetnek be, amelyek egyértelművé teszik, hogy tiltják az erőszakra és a gyűlölködő magatartásra való uszítást.
- Az eltávolításra irányuló érvényes bejelentés kézhezvételekor – a kérelmek felülvizsgálataért felelős külön csoportok révén – összevetik az ilyen kérelmet a saját szabályaikkal és közösségi iránymutatásaikkal, valamint ha szükséges, a Tanács rasszizmus és idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről szóló 2008/913/IB kerethatározatot átültető nemzeti jogszabályokkal.
- A gyűlöletbeszéd eltávolítására irányuló érvényes bejelentések többségét 24 órán belül megvizsgálják, és szükség esetén eltávolítják vagy hozzáférhetetlenné teszik az ilyen tartalmakat.
- A fentiekén túlmenően az informatikai vállalatok megismertetik felhasználóikkal, és tudatosítják bennük a szabályzatuk és a közösségi iránymutatásaik alapján nem megengedett tartalmak típusait.
- Tájékoztatnak a bejelentések benyújtására vonatkozó eljárásról a tagállami hatóságok és az informatikai vállalatok közötti kommunikáció sebességének és hatékonyságának fokozása érdekében.
- A tagállamoktól és az Európai Bizottságtól kapott támogatás segítségével biztosítják a civil társadalmi partnerszervezetek és a „megbízható bejelentők” reprezentatív hálózatához való hozzáférést valamennyi tagállamban, ezáltal elősegítve a jó minőségű bejelentések benyújtását. Az informatikai vállalatok honlapjaikon hozzáférhetővé teszik a „megbízható bejelentőkre” vonatkozó információkat.
- Rendszeres képzést biztosítanak a személyzetüknek az aktuális társadalmi fejleményekről, és véleményt cserélnek a további javulást eredményező potenciális lépésekről.

- Fokozzák a más platformokkal és közösségi médiát üzemeltető vállalatokkal való együttműködésüket a bevált gyakorlatok hatékonyabb megosztása érdekében.²⁶²

A magatartási kódexet évente felülvizsgálják, a 2019-es jelentés alapján már csatlakozott az egyezményhez a Google+, a Snapchat, a Dailymotion, a Jeuxvideo.com és az Instagram is, valamint bár a felhasználók felé történő visszajelzések kapcsán fogalmazott meg kritikát a Bizottság, alapvetően mégis úgy tűnik a “kényszerített” önszabályozás beváltotta a hozzá fűzött reményeket.²⁶³ Ezzel szemben a francia digitális ügyekért felelős miniszternek készített szakértői jelentés²⁶⁴ szerint a Facebook által átadott információk nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a szolgáltató belső folyamatai mennyire vannak összhangban a vállalt kötelezettségeivel.²⁶⁵

4.3.3 A dezinformáció elleni fellépés

Dolgozatom későbbi részében²⁶⁶ kerül kifejtésre a közösségi média és a dezinformáció kapcsolata, azonban rendszertanilag indokolt ezen a helyen említeni az Európai Unió dezinformáció elleni fellépésének egyik eszközét. Az Unió ugyanis már 2017-ben felismerte, hogy a dezinformáció egyre növekvő fenyegetést jelenthet a társadalmi diskurzusokra nézve, és hogy a demokratikus folyamatok és intézmények manipulációval szembeni védelme “hosszú távú kihívást jelent és folyamatos erőfeszítéseket tesz szükségessé”.²⁶⁷ Az Európai Bizottság 2017 végén magas szintű szakértői csoportot hozott létre az üggyel kapcsolatos tanácsadás biztosítása érdekében, “hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport” néven. A munkacsoport feladata a probléma feltérképezése volt, valamint, hogy megfelelő ajánlásokat fogalmazzon meg az Unió számára a dezinformáció visszaszorításának érdekében. A szakértői csoport 2018. március 12-én terjesztette elő

²⁶² Uo.

²⁶³ Assessment of the Code of Conduct on Hate Speech online.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/assessment_of_the_code_of_conduct_on_hate_speech_on_line_-_state_of_play_0.pdf

²⁶⁴ Créer un cadre français de responsabilisation des réseaux sociaux: agir en France avec une ambition européenne. Rapport de la mission « Régulation des réseaux sociaux – Expérimentation Facebook » Remis au Secrétaire d’État en charge du numérique, <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/194000427.pdf>

²⁶⁵ Uo. 9.

²⁶⁶ L. 8. fejezet.

²⁶⁷ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

jelentését,²⁶⁸ melyben elsődlegesen egy sajátos önszabályozás mellett tették le voksukat.²⁶⁹ A jelentés egy Európai Unió által megfogalmazott alapelveket tartalmazó kódex megalkotását javasolta, melynek használata mellett az online platformok és a közösségi oldalak egyaránt elköteleznék magukat. Az alapelvek olyan követelményeket fogalmaztak meg, mint az átláthatóság az információk forrása, előállítása, szponzorálása, terjesztése és célzottsága tekintetében, az online elszámoltathatóság előmozdítása, vagy a magas színvonalú újságírás és a médiaműveltség támogatása.²⁷⁰ 2018 októberében meg is született a dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex,²⁷¹ amely önszabályozás keretében igyekezett megoldani a kérdést. Az önszabályozó kódexet a Facebook, a Google, a Twitter, a Mozilla és a Microsoft is aláírta, melyet így magukra nézve kötelezőnek ismertek el. A kódex értelmében a platformoknak átláthatóbbá kell tenniük szabályzataikat, szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk a kutatói szférával, tényellenőrzőkkel és a tagállamokkal. A platformok legfontosabb kötelezettségei azonban a politikai hirdetések átláthatóságára, a dezinformáció szűrésére és önértékelő jelentések²⁷² (az EU-s választásokat megelőző hónapokban havi, később éves rendszerességgel történő) benyújtására vonatkoztak. Az Európai Unió ezzel tehát az önszabályozás felé terelte a platformokat, arra ösztönözve őket, hogy a korábbinál még nagyobb mértékben végezzenek monitorozási tevékenységet, átadva nekik a szabályozást. A magatartási kódexben foglaltakat így nem maga az Európai Unió tartatja be, hanem maguk a tech cégek, az Unió kezében csupán az általuk rendelkezésre bocsátott jelentések értékelésének lehetősége van, saját ellenőrzés, vagy szankciók kiszabására nincs lehetősége.

A platformok vállalásainak betartását és az önellenőrző jelentések értékelését (különös tekintettel a 2019. évi európai parlamenti választásokra) a Bizottság és az Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja (ERGA) végezte el.²⁷³ A monitoring alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az önszabályozás nem teljesítette be a

²⁶⁸ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

²⁶⁹ Online félretájékoztatás: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

²⁷⁰ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1.

²⁷¹ A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex. https://ec.europa.eu/newsroom/dac/document.cfm?doc_id=59115

²⁷² Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>

²⁷³ Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf

hozzá fűzött reményeket. Bár a politikai reklámok tekintetében javult az átláthatóság, azonban az Unió felé szolgáltatott adatok hiányosak és sok szempontból ellenőrizhetetlenek voltak. A Bizottság megállapítása szerint az „adatszolgáltatás és a keresőeszközök alkalomszerűek és önkényesek, így nem felelnek meg a kutatók független ellenőrzés iránti igényeinek.”²⁷⁴ A tagállami hatóságok kifogásolták a platformok együttműködési hajlandóságát, valamint a platformok által alkalmazott technikák hatékonyságát is. Az általuk szolgáltatott adatokat lehetetlen volt összevetni bármilyen más valós adatokkal, így lehetetlen volt számukra megállapítani a közzelt statisztikák és lépések valódiságát és eredményességét.

A dezinformáció visszaszorítása fontos célkitűzése a Bizottság Európai demokráciáról szóló cselekvési tervnek is, melynek alapvető célja, hogy javítsa a demokratikus rendszerek ellenálló képességét, valamint a polgárok demokratikus részvételének és politikai szerepvállalásának keretfeltételeit.²⁷⁵ A cselekvési terv fő pontjai a szabad és tisztességes választások előmozdítása, a tömegtájékoztatás szabadságának megerősítése, valamint küzdelem a dezinformáció ellen.²⁷⁶ Ezek az intézkedések a jelenlegi Bizottság megbízatása alatt kerülnek végrehajtásra, 2023-ban, a következő európai parlamenti választások előtt egy évvel a Bizottság meg fogja vizsgálni, hogy milyen mértékben sikerült megvalósítani a cselekvési tervben foglaltakat.²⁷⁷

A fentiekből tehát az látszik, hogy bizonyos területeken látszólag hatékonyan tud működni az önszabályozás, azonban a megfelelő garanciák hiányában végrehajtásuk és felügyeletük komoly kihívás elé állítja az Unió intézményeket, főként a belső folyamatok átláthatatlansága és a kötelezettségek ellenőrizhetősége miatt.

4.4 Az amerikai megközelítés – CDA 230. szakasz

Az Illó Kommunikációról szóló törvény (Communications Decency Act – CDA) „U.S. Code 47.” cím alatt kodifikált 230. szakaszát sokan az internet legfontosabb jogszabályának tartják.²⁷⁸ Sőt, vannak akik úgy tekintenek az 1996-ban hatályba lépett jogszabályra, mint amely egymagában felelős a ma ismert internet létrejöttéért.²⁷⁹ Témám szempontjából pedig azért

²⁷⁴ A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166

²⁷⁵ Az európai demokráciáról szóló cselekvési terv. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan_hu#kzdelem-a-dezinformaci-ellen

²⁷⁶ Uo.

²⁷⁷ Uo.

²⁷⁸ Cary GLYNN: Section 230 as First Amendment Rule. 131 *Harvard Law Review* 2027 (2018). 2028.

²⁷⁹ L. Jeff KOSSEFF: *The Twenty-Six Words That Created the Internet*. Cornell University Press, 2019.

kifejezetten érdekes a törvény elemzése, mivel a közösségi oldalakat az amerikai bíróságok következetesen, több döntésben is a 230. szakasz alá tartozó szolgáltatóknak minősítették.²⁸⁰

4.4.1 A CDA 230. születése

Az 1990-es évek elején az internet egyre szélesebb körben kezdett elterjedni, és sorra jelentek meg azon oldalak, amelyek fórumokat, üzenőfalakat és más, a felhasználók által létrehozott tartalmakra épülő szolgáltatásokat nyújtottak. Bár ez elősegítette az internet használatának elterjedését, számos olyan helyzetet is eredményezett, amelyekben a bíróságoknak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a szolgáltatók felelősségre vonhatóak-e a felhasználók által generált tartalomért. A joggyakorlat alapján az akkor létező besorolási kategóriák közül ezek az új szolgáltatók kiadóknak (publisher), közvetítőknak (common carriers) vagy terjesztőknak (distributor) minősülhettek volna. A kiadónak (például egy sajtóterméknek) jelentős szerepe van az általa elérhetővé tett tartalmak szerkesztésével kapcsolatban, ezért felelősek is voltak az általuk kiadott tartalmakért. A közvetítőknak (például a telefonszolgáltatóknak) voltaképpen semmilyen lehetősége nincs az általa közvetített tartalmakról, így teljesen mentesültek a közvetített tartalmakért való felelősségre vonás alól, a terjesztőket (például a könyvesboltokat) pedig csupán akkor terhelte bármilyen felelősség ha tudomást szereznek az adott tartalom jogsértő voltáról.²⁸¹

Az irodalmi kiadványokkal kapcsolatban, az amerikai *defamation* tortja alapján a terjesztőket nem terheli felelősség az általuk értékesített könyvekért, amennyiben nem rendelkeznek egyértelmű tudomással azok jogsértő tartalmáról, és nem is kötelesek ennek céljából átvizsgálni az általuk értékesített könyveket.²⁸² A bíróságok a '90-es évek során kezdtek el foglalkozni internetes közvetítőszolgáltatók felelősségével az oldalukon közzétett jogsértő tartalmakkal kapcsolatban, és a legtöbb döntés a fenti analógiát alkalmazta,²⁸³ született azonban számos ezzel ellentétes ítélet is, mely megállapította a közvetítőszolgáltató felelősségét, amennyiben az moderációt alkalmazott az oldalán, és nem távolította el a jogsértő tartalmat (tekintet nélkül arra, hogy volt-e tudomása róla vagy sem).²⁸⁴ Így tehát az a furcsa helyzet állt elő, hogy amennyiben a szolgáltató semmilyen moderálási tevékenységet nem végez az oldalon, nem is

²⁸⁰ Klayman v. Zuckerberg, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014; Caraccioli v. Facebook Inc., 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.

²⁸¹ Paul EHRLICH: Communications Decency Act 230. 17 *Berkeley Technology Law Journal* 401. 403.

²⁸² GLYNN i.m. 2028.

²⁸³ Cubby Inc. v. CompuServe Inc. 776 F.supp 135 (S.D.N.Y.) 1991.

²⁸⁴ Oakmont Inc. v. Prodigy Services Co. 1995 WL 323710 (N.Y. Sup.- Ct.) 1995. Zeran v. AOL Inc 129 De. 327, 1997.

felel az ott harmadik személyek által közzétett tartalmakért, ellenben ha proaktívan szeretné moderálni a jogsértő tartalmakat, azonban ezek közül néhányat nem távolít el, megállapítható a felelőssége. A 230. szakaszt tartalmazó törvényjavaslat képviselőházi és szenátusi verzióinak összehangolását végző tanács bizottsági jelentésében az szerepel, hogy a javaslatot azzal a céllal alkották, hogy az utóbbi bírósági döntést ellensúlyozzák.²⁸⁵ A bizottsági jelentés fényében úgy tűnik, mintha a törvény tág megfogalmazása főként a bírói gyakorlat ellentmondásaira reagálna, valamint az internet fejlődését fenyegető azon potenciális következményre, amely abban az esetben állna elő, ha az internetszolgáltatókat a szervereiken hozzáférhető minden tartalom tekintetében kiadói felelősség terhelné, az ettől való félelem következtében pedig a szolgáltatók drasztikusan szűrnék az adott esetben jogszerű tartalmakat is.²⁸⁶

Chris Cox és Ron Wyden képviselők az 1996-os Telekommunikációs törvény 509. szakaszaként fogalmazták meg javaslatukat, amelyet később mindkét ház elfogadott, és az 1934. évi Kommunikációs törvény 230. szakaszaként került bevezetésre.²⁸⁷ A szakasz „illetlen megnyilvánulásokat” tiltó része azonnal bírósági felülvizsgálat alá került, melynek eredményeként a Legfelső Bíróság 1997-ben a Reno kontra ACLU ügyben²⁸⁸ a törvény jelentős részét, annak c) pontja kivételével alkotmányellenesnek minősítette.

A CDA 230. szakasz c) pontja szerint:

c) Védelem a sértő tartalmak „irgalmas szamaritánus” blokkolásához és szűréséhez

(1) A kiadó és a közlő kezelése

Egy interaktív számítógépes szolgáltatás üzemeltetője vagy használója nem tekinthető olyan információk kiadójának vagy közlőjének, amelyeket egy másik információs tartalomszolgáltató tett közzé

(2) Polgári jogi felelősség: Az interaktív számítógépes szolgáltatás egyik üzemeltetője vagy felhasználója sem felel a következők miatt:

(A)

minden olyan, önként, jóhiszeműen végrehajtott intézkedés, amelynek célja az, hogy korlátozza az olyan tartalomhoz való hozzáférést, amelyet a szolgáltató vagy felhasználó

²⁸⁵ House Conf Rep 104-458, 104th Cong 2d Sess (1996) 194.

²⁸⁶ Anthony L. FARGO: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában. *In Medias Res* 2015/2. 297.

²⁸⁷ Matt REYNOLDS: The strange story of Section 230, the obscure law that created our flawed, broken internet. <https://www.wired.co.uk/article/section-230-communications-decency-act>

²⁸⁸ Reno v. ACLU, 521 U.S. 844, 885 (United States Supreme Court 1997).

obszcénnek, erkölcstelennek, szemérmetlennek (*lascivious*), mocskosnak, túlzottan erőszakosnak, zaklatónak vagy más módon kifogásolhatónak tekint, függetlenül attól, hogy az adott tartalom alkotmányosan védett-e vagy sem; illetve

(B)

minden olyan intézkedés, amely az (1) bekezdésben ismertetett tartalmakhoz való hozzáférés korlátozására szolgáló műszaki eszközöket biztosít vagy elérhetővé tesz az információs tartalom-szolgáltató vagy mások számára.²⁸⁹

A 230. szakasz elsődleges célja, hogy lehetővé tegye az interaktív számítógépes szolgáltatók számára, hogy korlátozzák a szexuális vagy erőszakos tartalmak megjelenését anélkül, hogy felelősségre lehessen vonni őket. A törvény rendelkező része utal is erre a célra, mondván, a törvényhozó szeretné megszüntetni „azokat a hátráltató tényezőket, amelyek akadályozzák az olyan blokkoló és szűrőtechnológiák fejlesztését és használatát, amelyek lehetővé teszik a szülők számára, hogy korlátozzák gyermekeik hozzáférését a kifogásolható vagy nem megfelelő online tartalmakhoz”.²⁹⁰ A törvény megszületésének körülményei is arra engednek következtetni, hogy a Kongresszus célja nem a teljes immunitás volt, csupán az ellentmondásos helyzet feloldása.²⁹¹ A korábbi, 22-es csapdájához hasonló gyakorlat (vagyis hogy csak annak állapítható meg a felelőssége aki önként moderálja a tartalmakat) megszüntetéseként a Kongresszus kimondja, hogy nem perelhető az eltávolításért a szolgáltató, így arra készíti őket, hogy moderálják a tartalmat, a cél tehát a moderálás ösztönzése volt, nem pedig a teljes mentesség megalapítása. A törvény megszületésekor a Kongresszust az az elv vezérelte, hogy minél kevesebb állami szabályozással mozgassa elő az interaktív számítógépes szolgáltatások folyamatos és élénk fejlődését.²⁹² A törvény „Megállapítások” című része szerint az interaktív szolgáltatások piacának növekedése „rendkívüli előrelépést jelentett az Egyesült Államok polgárai számára az oktatási és információs forrásokhoz való hozzáférés” tekintetében és „az

²⁸⁹ (c) Protection for “Good Samaritan” blocking and screening of offensive material

(1) Treatment of publisher or speaker

No provider or user of an interactive computer service shall be treated as the publisher or speaker of any information provided by another information content provider.

(2) Civil liability

No provider or user of an interactive computer service shall be held liable on account of—

(A) any action voluntarily taken in good faith to restrict access to or availability of material that the provider or user considers to be obscene, lewd, lascivious, filthy, excessively violent, harassing, or otherwise objectionable, whether or not such material is constitutionally protected; or

(B) any action taken to enable or make available to information content providers or others the technical means to restrict access to material described in paragraph (1).

²⁹⁰ FARGO i.m. 296.

²⁹¹ EHRlich i.m. 409.

²⁹² FARGO i.m. 295.

internet és egyéb interaktív számítógépes szolgáltatások a politikai diskurzus valódi sokszínűségének fórumát teremtik meg, különleges lehetőséget jelentenek a kulturális fejlődés számára, és az intellektuális tevékenység lehetőségeit is végtelenül megsokszorozták”.²⁹³ A szabályozás bevezetésének indoka emellett az interneten folyó politikai diskurzusok és az internetes szolgáltatások növekedésének előmozdítása is volt.²⁹⁴

A törvény e) pontja azt is kimondja, hogy a 230. szakasz egyik rendelkezése sem értelmezhető úgy, mint ami korlátozza a szövetségi büntető jogszabályokat, szellemi tulajdonra vonatkozó törvényeket és állami törvényeket, amennyiben azok nem állnak ellentmondásban a 230. szakasz rendelkezéseivel.²⁹⁵ Erre hivatkozva az amerikai bíróságok rendszerint sikerrel követelik az internetszolgáltatóktól, hogy a felhasználói fiók információin vagy legalább az Internet Protocol címeken keresztül azonosítsák felhasználóikat, amennyiben szerzői jog megsértésének vagy bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel. A Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-4043²⁹⁶ ügyben a New York-i szövetségi bíróság meghatározta, hogy mikor kötelező az internetszolgáltatóknak felfedni a felhasználó kilétét: amennyiben a sérelmet szenvedett fél amennyire lehetséges azonosítja a vélt szabálysértőt, bizonyítja, hogy a jogsértő kiléte máshogyan nem fedhető fel és bizonyítja a keresett információ fontosságát szerzői jogi keresete szempontjából.²⁹⁷ Az amerikai bíróságok arra is hajlandók, hogy engedélyezzék a névtelen felhasználók azonosítását olyan esetekben, amikor a felhasználókkal szemben az a vád, hogy másokat online fenyegettek vagy zaklattak, vagy reklámtevékenységet folytattak, ami általában kisebb mértékű Első Alkotmánykiegészítés általi védelmet élvez, mint a politikai vagy egyéb „értékes” megnyilvánulás.²⁹⁸

²⁹³ Uo.

²⁹⁴ Joel TIMMER: Fighting Falsity: Fake News, Facebook and the First Amendment. 35 *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 669, 2017. 688.

²⁹⁵ (e) Effect on other laws

(1) No effect on criminal law

Nothing in this section shall be construed to impair the enforcement of section 223 or 231 of this title, chapter 71 (relating to obscenity) or 110 (relating to sexual exploitation of children) of title 18, or any other Federal criminal statute.

(2) No effect on intellectual property law

Nothing in this section shall be construed to limit or expand any law pertaining to intellectual property.

(3) State law

Nothing in this section shall be construed to prevent any State from enforcing any State law that is consistent with this section. No cause of action may be brought and no liability may be imposed under any State or local law that is inconsistent with this section.

(4) No effect on communications privacy law

Nothing in this section shall be construed to limit the application of the Electronic Communications Privacy Act of 1986 or any of the amendments made by such Act, or any similar State law.

²⁹⁶ Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-40, 326 F Supp 2d 556 (SDNY 2004).

²⁹⁷ Uo. 564–567. bek.

²⁹⁸ FARGO i.m. 298.

4.4.2 A jogszabály következményei

A 230. szakasz elfogadása után olyan esetekben sem állapították meg a közvetítőszolgáltató felelősségét, amikor nyilvánvalóan tudott az adott tartalom jogellenességéről. Az egyik legtöbbet hivatkozott, *Zeran v. AOL*²⁹⁹ ügyben a felperes Zerán többször értesítette az AOL oldal üzemeltetőit, hogy a telefonszáma jogellenesen került egy ízléstelen hirdetés mellé, ennek ellenére a közvetítőszolgáltató nem intézkedett kellő időben az adott tartalom eltávolításáról. A bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy az AOL a 230. szakasz alapján nem csak a kiadói, hanem a közvetítői felelősség alól is mentesül. A bíróság döntésében úgy fogalmazott, hogy ha nem biztosítanának hasonló védelmet a szolgáltatóknak, bármikor, amikor valakinek nem tetszik az adott oldalon közzétett tartalom, jelenthetné azt az oldal üzemeltetője felé, mint jogsértő tartalom, akinek ezzel kötelezettsége keletkezne az igény elbírálására és a tartalom (legalább ideiglenes) eltávolítására. Ezzel a szolgáltató komoly szólásszabadsággal kapcsolatos mérlegelési jogkört kapna, mellyel adott esetben akár vissza is élhet, mindemellett olyan terhet róna a szolgáltatókra, mellyel legtöbbjük képtelen lenne megbírkózni.³⁰⁰ Később hasonló ítélet született a *Doe v. AOL*³⁰¹ ügyben is, ahol bár korábban elítélték a pornográf tartalom közzétevőjét, az AOL felelősségét nem állapították meg a kifogásolt videó elérhetővé tétele miatt. De megerősítette a Zerán ítélet érvelését a *Blumenthal vs. Drudge* döntés³⁰² is, ahol a bíróság úgy érvelt, hogy bár szimpatizál a felperessel, és talán az tűnne tisztességesnek, ha az AOL felelős lenne az általa szerződéssel igényelt tartalom közzétételéért. A Kongresszus jogalkotása azonban más irányba mutat, és immunitást garantál akkor is, ha a szolgáltatónak aktív szerepe van a mások által készített tartalom elérhetővé tételében.³⁰³ A bíróságok tehát egységesen szinte teljes immunitást biztosítottak a közvetítőszolgáltatóknak.³⁰⁴ Érdekes széljegyzet, hogy a bíróságok a könyvtárakat is a 230. szakasz alá tartozó „interaktív számítógépes szolgáltatóknak” minősítették, és megállapították, hogy az ott elérhető internetes szolgáltatásokkal kapcsolatosan nem terheli őket felelősség és kötelezettség, így nem kell biztosítaniuk azt, hogy kiskorúak ne férhessenek hozzá számítógépeiken keresztül pornográf tartalmakhoz.³⁰⁵ Sőt, azokat a könyvtárakat, ahol szűrőszoftverekkel korlátozták a hasonló

²⁹⁹ *Zeran v. America Online Inc.* 129 F.3d 327 (4th Cir.) 1997.

³⁰⁰ Uo. 333.

³⁰¹ *Doe v. America Online Inc.* 783 So. 2d 1010 (Fla. S. Ct.) 2001.

³⁰² *Blumenthal vs. Drudge* 992 F. Supp. 44, 46 (D.D.C.) 1998.

³⁰³ Uo. 50. bek.

³⁰⁴ L. még pl.: *Carafano v. Metrosplash.com, Inc.*, 339 F.3d 1119, 1121 (9th Cir.) 2003; *Batzel v. Smith*, 333 F.3d 1018, 1020-21 (9th Cir.) 2003; *PatentWizard, Inc. v. Kinko's, Inc.*, 163 F. Supp. 2d 1069 (D.S.D.) 2001; *Morrison v. American Online, Inc.*, 153 F. Supp. 2d 930 (N.D. Ind.) 2001.

³⁰⁵ *L. Kathleen R. v. City of Lovemore*, 87 Cal. App. 4th 684 (Cal. Ct. App.) 2001.

tartalmakhoz való hozzáférést, az Első Alkotmánykiegészítés miatti jogsértés miatt marasztalták el a bíróságok.³⁰⁶

4.4.3 Értelmezési nehézségek

Az, hogy a törvény alapján mi minősül „jóhiszemű” eltávolításnak, nem egyértelmű. Volt olyan bírósági döntés, mely szerint azt jelenti, hogy „rosszhiszeműség nélkül” lett eltávolítva a tartalom,³⁰⁷ más döntés szerint a kritérium azt jelenti, hogy a szolgáltatónak objektíven indokok mentén kell feltételeznie, hogy az eltávolítani kívánt tartalom jogsértő.³⁰⁸ Ahogyan arra Paul Ehrlich is rámutat, a Section 230 szabálynál külön kell választani két típusú beszédet: az obszcén megnyilvánulásokat és a rágalmazó szólásokat.³⁰⁹ Előbbiek esetében ugyanis hatékony módszernek bizonyult a Zeran döntés alapján létrejövő, mentességet biztosító gyakorlat, még akkor is ha nem ez volt a Kongresszus eredeti szándéka. Így ugyanis a szolgáltatók sokkal hatékonyabban tudtak fellépni a tömegeket sértő, obszcén megnyilvánulások ellen, anélkül hogy félniük kellett volna bármilyen retorziótól. Ekkor persze felmerülhet a túlterjeszkedő szűrés kérdése, vagyis amikor egyébként alkotmányosan védett szólásokat távolít el a szolgáltató, Ehrlich azonban amellettt érvel, hogy a piac ezt a veszélyt korigálja, hiszen egyik szolgáltatónak sem érdeke, hogy cenzorként korlátozza a szólásszabadságot, ezzel ugyanis saját gazdasági érdekei ellen cselekedne.³¹⁰ Az egyéni érdekeket sértő, rágalmazó megnyilvánulások esetében viszont pont ellentétes hatást ért el a kialakult jogalkalmazói gyakorlat, ugyanis megnehezítette az egyének igényérvényesítését, és személyiségi jogaik hatékony védelmét. Ha ugyanis egy szolgáltató nem felelős a sértő tartalomért, nem is érdeke az azonnali és hatékony fellépés.³¹¹ A közösségi platformoknak joguk van olyan módon cenzúrázni a szolgáltatásaikon megjelenő tartalmat ahogyan szeretnék annak érdekében, hogy olyan környezetet tartsanak fenn amelyet szeretnének.³¹²

A jogszabály szövegének értelmében nem csupán a tárhelyszolgáltató, hanem a felhasználó is („no provider or *user* of an interactive computer service”) mentesül a felelősségre vonás alól, amennyiben csupán továbbít (megoszt) egy más által közzétett (posztolt) jogsértő tartalmat.³¹³

³⁰⁶ L. *Mainstream Loudoun v. Bd. of Trustees of Loudoun County Library*, 24 F. Supp. 2d 552 (E.D: Va.) 1998.

³⁰⁷ *Milo v. Martin*, 311 S.W.3d 210, 221 (Tex. App.) 2010.

³⁰⁸ *Darnaa, LLC v. Google, Inc.*, 2016 U.S. Dist. 152126, (N.D. Cal.) 2016.

³⁰⁹ EHRlich i.m. 411.

³¹⁰ Uo. 412-414.

³¹¹ Uo. 414.

³¹² Marjorie HEINS: The brave new world of social media censorship. 127 *Harvard Law Review* 325, 2014. 326.

³¹³ TIMMER i.m. 690.

Amennyiben tehát olyan személy osztja meg a más által korábban közzétett tartalmat, akinek semmilyen „felügyelői szerepköre” nincs az adott szolgáltatással kapcsolatban, felhasználóként immunitást élvez, és nem vonható felelősségre az adott poszt rágalmozó tartalmáért.³¹⁴ Emellett különbséget kell tenni az „interaktív számítógépes szolgáltatás”, amely „bármilyen információ-, rendszer- vagy szoftverszolgáltató, amely valamely számítógépes szerverhez számos felhasználó számára számítógépes hozzáférést biztosít vagy lehetővé tesz, ideértve azt a szolgáltatást is, amely internethozzáférést biztosít könyvtárak vagy oktatási intézmények által felkínált szolgáltatásokhoz”³¹⁵ és az „információs tartalomszolgáltató” között, mely a törvény szerint „olyan személy vagy entitás, amely teljes egészében vagy részben felelős az interneten vagy bármely más interaktív számítógépes szolgáltatáson keresztül nyújtott információ létrehozásáért vagy fejlesztéséért”.³¹⁶ Előbbi esetében ugyanis szinte teljes immunitásról beszélhetünk, míg utóbbi esetében – mivel részben vagy egészben felelős a szolgáltatásán keresztül nyújtott információért – felelősségre vonható a szolgáltató. Született olyan döntés, mely a közösségi oldalakhoz hasonló szolgáltatásokat utóbbi kategóriába sorolta, így felelőssé tette az általa közvetített tartalomért. A *Fair Housing v. Roommates.com* ügyben³¹⁷ a Kilencedik Kerületi bíróság megállapította, hogy azzal, hogy a Roommates.com azt követelte előfizetőitől, hogy szolgáltatásai elérésének feltételeként egy kérdőíven keresztül információkat szolgáltatassanak magukról, az oldal sokkal több lesz, mint mások által nyújtott információ passzív közvetítője, és legalábbis részben az információ „fejlesztőjévé” (developer) válik.³¹⁸

A 230. szakasz egyaránt immunitást ad a platformok üzemeltetőinek a felhasználók által feltöltött tartalmakkal kapcsolatban, valamint a moderálási tevékenységükkel kapcsolatban. A platform üzemeltetője tehát nem vonható felelősségre a felhasználók által feltöltött jogsértő tartalmakért, ahogy azért sem, ha bármilyen tartalmat eltávolít. Mivel a közösségi oldalakat az amerikai bíróságok következetesen, több döntésben is a 230. szakasz alá tartozó szolgáltatóknak minősítették,³¹⁹ a közösségi platformoknak joguk van olyan módon moderálni („cenzúrázni”) a szolgáltatásaikon megjelenő tartalmat ahogyan szeretnék annak érdekében, hogy olyan környezetet tartsanak fenn amelyet szeretnének.³²⁰ Valójában bármilyen tartalmat

³¹⁴ *L. Barrett v. Rosenthal*, 9 Cal. Rptr. 3d 142, 146 (Cal. Ct. App.) 2004.

³¹⁵ 47 U.S. Code § 230 - Protection for private blocking and screening of offensive material, 230 (f)(2) bek.

³¹⁶ Uo.

³¹⁷ *Fair Housing Council of San Fernando Valley v. Roommates.com, LLC*, 521 F.3d 1157 (9th Cir.) 2008.

³¹⁸ Uo. 8. bek.

³¹⁹ *Klayman v. Zuckerberg*, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014; *Caraccioli v. Facebook Inc.*, 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.

³²⁰ HEINS i.m. 326.

eltávolíthatnak, bármilyen tartalmat érintetlenül hagyhatnak, mindezt annak tudatában, hogy a jogsértő tartalomért szinte egyáltalán nem vonhatóak felelősségre.

A szabályozás nem tesz különbséget a platform mérete alapján, vagyis az immunitás egyszerre vonatkozik a kis blogokra, és a több milliárd felhasználóval rendelkező óriásplatformokra is. A jogszabály megalkotásakor természetesen nem is láthatták előre, hogy később a közösségi oldalak megjelenése milyen kihívások elé is állíthatja majd a 230. szakaszt. Mivel a legtöbb internetfelhasználóhoz a közösségi oldalakon jut el az általa befogadott információ nagyrésze,³²¹ ezek az közösségi média platformok szinte megkerülhetetlen közösségi térré váltak, így szabályzataikkal, irányelveikkel, működésük módjával hatalmas befolyással rendelkeznek a közösségi és a privát életet élő felhasználók számára egyaránt. A közösségi oldalak számára biztosított széleskörű immunitás egyik következménye a „járulékos szóláskorlátozásnak” nevezett jelenség.³²² Egy platformnak ugyanis sokkal egyszerűbb – és olcsóbb – a 230. szakasz által biztosított immunitásával élve eltávolítani minden rizikós bejegyzést, mintsem komoly PR és kommunikációs csatározásokat vívva biztosítani az Első Alkotmánykiegészítés feltétlen érvényesülését.³²³ A 230. szakasz értelmében ugyan jogilag nem felelősek a platformjukon közzétett sértő tartalmakért – a *Fields v. Twitter* esetben a Kaliforniai Szövetségi Bíróság döntése alapján a platformszolgáltatók akkor sem vonhatóak felelősségre ha terroristák használják oldalukat propagandájuk terjesztésére³²⁴ – gazdasági értelemben és társadalmi megítélés kapcsán azonban komoly következményei lehetnek egy-egy nem jogsértő, ámbar rizikós bejegyzés érintetlenül hagyásának.

4.4.4 A 230. szakasz jelene és jövője

A járulékos szóláskorlátozás jelenségét erősítheti a 2018-ban elfogadott Online Szexkereskedelem Elleni Törvény (Fight Online Sex Trafficking Act – FOSTA, korábbi nevén Stop Enabling Sex Traffickers Act – SESTA).³²⁵ A FOSTA új kivételt teremtett 230. cikk alól, kimondva, hogy a 230. szakasz védelme nem terjed ki a szexuális kereskedelem, illetve a prostitúciót népszerűsítő vagy elősegítő magatartásokra. A FOSTA egyértelműen olyan

³²¹ Kristen E. TULLOS: From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology. *26 Emory International Law Review* 733 2012. 737.

³²² Jack BALKIN: Free Speech and Hostile Environments, *99 Columbia Law Review* 295. 2296. 1999.

³²³ GLYNN i.m. 2038.

³²⁴ *Fields v. Twitter*, Case No. 16-cv-00213-WHO.

³²⁵ H.R.1865 - Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017. <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1865/text>

oldalakat céloz, mint például a Backpage.com, amelyek az illegális szexmunka központjaiként működnek. A módosítás arra készítheti az oldal üzemeltetőit, hogy minden típusú felnőtt tartalmat töröljenek, különösen ha nem állnak rendelkezésre a megfelelő jogi vagy műszaki erőforrások a felhasználói tartalmak hatékony monitorozására. A kiegészítés ellen azonban jelenleg is zajlik egy per, ugyanis vannak akik szerint az alkotmányellenes, mivel olyan beszédeket is korlátozhat, melyek az Első Alkotmánykiegészítés védelmét élvezik.³²⁶ Ezzel párhuzamosan azonban a platformszolgáltatók elleni perek is megindultak, egy amerikai hölgy például eljárást indított a Reddit ellen, mondván az nem távolított el időben több olyan szexuális tartalmú bejegyzést, amelyet a volt párja posztolt róla, beleegyezése nélkül. A képeken a felperes még kiskorúként szerepel, így a pert gyermekpornográfia terjesztéséért indította meg a Reddit ellen.³²⁷

Jeff Kosseff kutatásai alapján az utóbbi években elindult a 230. szakasz eróziója, mivel a bíróságok később sokkal több esetben állapították meg a szolgáltatók felelősségét mint korábban. A 2016-ban végzett kutatás 27 ügyet vizsgált, melyből 14 esetében nem állapították meg az immunitást a szolgáltatók javára, míg egy 2001-ben végzett kutatás szerint a döntések döntő többsége a szolgáltatók javára döntött.³²⁸ Ezzel véleménye szerint a bíróságok bizonytalan környezetet teremtenek a közvetítőszolgáltatók számára, és a védelem szűkítésével arra készítetik a szolgáltatókat, hogy szűkítsék a szólásszabadság kereteit felületeiken.³²⁹ A bíróságok döntéseit összegezve egy három lépcsős teszt rajzolódik ki, mely minden pontjának meg kell felelni ahhoz, hogy a 230. szakasz által nyújtott immunitás fennálljon:

1. Az alperesnek interaktív számítógépes szolgáltatás üzemeltetőjének vagy felhasználójának kell lennie;
2. A felperesnek keresetében a sérelmes információ kiadójának vagy forrásának kell megneveznie az alperest;
3. Az információnak egy felhasználótól kell származnia, vagyis az alperes nem lehet a sérelmes információ elsődleges közlője.³³⁰

³²⁶ Lawsuit Challenging FOSTA Reinstated by Court <https://www.eff.org/press/releases/victory-lawsuit-challenging-fosta-reinstated-court>

³²⁷ Adi ROBERTSON: Reddit faces lawsuit for failing to remove child sexual abuse material. <https://www.theverge.com/2021/4/25/22399306/reddit-lawsuit-child-sexual-abuse-material-fosta-sesta-section-230>

³²⁸ Jeff KOSSEFF: The Gradual Erosion of the Law That Shaped the Internet: Section 230's Evolution Over Two Decades. 18 *Columbia Science & Technology Law Review* 1. 22.

³²⁹ KOSSEFF i.m. 39.

³³⁰ Kathleen Ann RUANE: How Broad A Shield? A Brief Overview of Section 230 of the Communications Decency Act. CRS Legal Sidebar, 2018. <https://fas.org/sgp/crs/misc/LSB10082.pdf>

Kosseff mellett egyre többen gondolják úgy a 230. szakasz kiegészítésre szorul, mely arra kötelezné a szolgáltatókat, hogy „ésszerű erőfeszítéseket” tegyenek a jogsértő tartalmak szűrésére és eltávolítására.³³¹ A szerzők szerint ugyanis az illegális tartalmak önkéntes blokkolását és eltávolítását ösztönző rendelkezés nem védheti azokat a szolgáltatókat, akik ösztönzik vagy szándékosan tárolják az ilyen anyagokat. A törvény túlságosan kiterjesztő értelmezése lehetővé tette a platformok számára, hogy figyelmen kívül hagyják a szolgáltatásaikon jelen lévő destruktív tartalmakat, sőt adott esetben arra is lehetőséget nyújt, (pl. az ún. „bosszúpornó” oldalak esetében) hogy inspirálják vagy ösztönözzék a hasonló illegális tevékenységeket, miközben mindent megtesznek annak érdekében, hogy az elkövetők ne legyenek azonosíthatók.³³²

Az Egyesült Államokban mind demokrata, mint republikánus oldalról egyre erősebben jelenik meg a 230. szakasz visszavonásának gondolata, sőt Joe Biden amerikai elnök kampánya során többször kijelentette, hogy a szimpatizál a törvény visszavonásának gondolatával.³³³ Egyesek szerint azonban ez rossz megoldás lenne,³³⁴ a 230. szakasz megszüntetése esetén ugyanis a közvetítőszolgáltatók korlátoznák az alkotmányosan védett szólások jelentős részét.³³⁵ A védelem megszűnése ún. „járulékos szóláskorlátozásnak” minősülne, mely Jack Balkin megfogalmazásában akkor fordul elő, amikor valaki más szólását korlátozza attól tartva, hogy azért őt (is) felelősségre vonhatják.³³⁶ Ennek ellenére a jelek abba az irányba mutatnak, hogy a közeljövőben várható a 230. szakasz valamilyen formában történő revíziója. A Trump kormányzat Igazságügyi Minisztériuma 2020-ban kiadott egy jelentést,³³⁷ melyben 4 fő pont köré csoportosította a lehetséges reformokat:

1. A szolgáltatók komolyabb, törvényszintű ösztönzése az illegális tartalmak eltávolítására. Itt a jelentés három fő területen javasol módosításokat, nevezetesen hogy kivételt képezzenek az immunitás alól a nyilvánvalóan rosszhiszemű célból működtetett platformok, az egyértelműen jogsértő tartalmak (gyermekpornográfia, terrorista tartalmak és „cyber-stalking”) valamint azok az esetek amikor a platformnak bizonyíthatóan tudomása volt a jogsértő tartalmak megjelenéséről.

³³¹ Danielle Keats CITRON – Benjamin WITTES: The Internet Will Not Break: Denying Bad Samaritans § 230. Immunity. 86 *Fordham Law Review* 401, 2017. 420.

³³² Uo. 423.

³³³ Dan PATTERSON: What is "Section 230," and why do many lawmakers want to repeal it? <https://www.cbsnews.com/news/what-is-section-230-and-why-do-so-many-lawmakers-want-to-repeal-it/>

³³⁴ L. Eric GOLDMAN: Dear President Biden: You Should Save, Not Revoke, Section 230. Bulletin of the Atomic Scientists, Santa Clara University Legal Studies Research Paper. 2021.

³³⁵ GLYNN i.m. 2035.

³³⁶ BALKIN (1999) i.m. 253.

³³⁷ U. S. Department of Justice: Section 230 — Nurturing Innovation or Fostering Unaccountability? 2020. <https://www.justice.gov/file/1286331/download>

2. A szövetségi jogalkalmazás megerősítése. Ezzel kapcsolatban a javaslat úgy fogalmaz, hogy erősíteni kellene az állam azon jogköreit, amelyekkel hatékonyabban tud fellépni az illegális tartalmak ellen, ezt pedig úgy képzeli el elérni, hogy egy új kivételt vezetne be a 230. szakasszal kapcsolatban. Ez alapján kivételt képezne az immunitás alól ha szövetségi jogalkalmazó kéri az adott határozat végrehajtását.
3. A platformok közötti verseny előmozdítása. A harmadik reformjavaslat annak egyértelműsítését célozza, hogy a szövetségi monopóliumellenes követelményekre nem vonatkozik a 230. szakasz mentessége.
4. A 230. szakasz fogalmainak tisztázása. A reformjavaslat utolsó pontja a 230. szakasz egyes fogalmait tisztázná. Törvényi szinten pontosítaná, hogy mi minősül jogellenes tartalomnak, valamint hogy az irgalmas szamaritánus klauzula esetében ki minősül jóhiszemű tartalomszűrőnek.³³⁸

2021 február 8-án Mark Warner szenátor mutatta be a Csalás, Kihasztnálás, Fenyegetés, Szélsőségek és Fogyasztói Sérelem Elleni törvényjavaslatát (Safeguarding Against Fraud, Exploitation, Threats, Extremism, and Consumer Harms Act – SAFE TECH Act³³⁹), amely megkísérli a 230. szakasz által biztosított immunitás mérséklését. A tervezet három fő ponton változtatna a jelenlegi szabályozáson. Elsőként kijelentené, hogy a platformok a fizetett tartalmakkal kapcsolatban nem hivatkozhatnak az immunitásra, és kiegészítené a szakasz e) pontját, azzal, hogy a 230. szakasz „jó szamaritánus” klauzulája nem értelmezhető úgy, mint ami korlátozza a szövetségi polgári jogi, versenyjogi, zaklatásellenes jogszabályok vagy nemzetközi emberi jogi egyezmények érvényesülését. Emellett a javaslat a 230. szakaszra való hivatkozáskor a bizonyítási terhet a platformokra terhelné, valamint ideiglenes intézkedés kérését tenné lehetővé a platformokkal szemben, amennyiben nem tesznek eleget a jogsértő tartalmak eltávolítását érintő kérelmeknek.³⁴⁰

Az, hogy ezekből a reformokból mennyi valósul meg, és milyen formában még a jövő zenéje, az azonban biztosan kijelenthető, hogy a 230. szakasz jelenlegi formájában már nem tölti be azt a szerepet amelyet megszületésekor szánt számára a jogalkotó, hiszen a jogszabály születésekor nem lehetett előre látni a mai internet által felvetett komplex felelősségi kérdéseket. A 230. szakasz ezért valamilyen formában egyértelmű megújításra szorul.

³³⁸ Uo. 3-4.

³³⁹ S.299 - SAFE TECH Act <https://www.documentcloud.org/documents/20473312-safe-tech-act-final>

³⁴⁰ Uo.

4.5 Következtetések

- Bár a médiajogi meghatározás szerint a közösségi média nem tekinthető „médiának”, működését tekintve nagyon hasonló szerepet tölt be a médiapiacon. A közösségi média platformok a szerkesztői felelősség kérdését kivéve teljesen megfelelnek az európai médiafogalomnak, és bár tartalomszerkesztést valóban nem végeznek, az algoritmusokkal történő rendezés eredményét tekintve ugyanolyan befolyásoló erővel rendelkező tevékenység, mint a szerkesztés.
- Ezt felismerve az Európai Unió is modernizálta az audiovizális tartalmakra vonatkozó szabályozását, beemelve a videómegosztó-platformokat is.
- Az értesítési-eltávolítási eljárás képezi voltaképp az internetes tartalmakhoz kapcsolódó felelősségi rendszer sarokkövét. Véleményem szerint a hatékonyság érdekében két szabályozási szintnek együttesen kell érvényesülnie, Uniós szinten egy minimumszabályokat megfogalmazó rendelet, állami szinten pedig egy szubszidiárius jellegű, a helyi kulturális és jogi sajátosságokat figyelembe vevő szabályozás formájában.
- A platformok szigorúbb szabályozása elkerülhetetlen. Ezt felismerve a legtöbbjük elébe menve a jogalkotási folyamatoknak inkább önszabályozás keretében próbálta rendezni az olyan kényes kérdéseket, mint a gyűlöletbeszéd és a dezinformáció. Ezek az eszközök azonban nem bizonyultak hatékonynak, a vállalt kötelezettségek általános jellege, és a visszaellenőrizhetetlenség miatt. A jövőben a közös Uniós szabályozás mellett kiegészítő jelleggel azonban még lehetnek hasznos eszközök az önszabályozó kódexek, előnyük ugyanis, hogy könnyebb őket tető alá hozni és gyorsabban képesek reagálni a társadalmi változásokra.
- Az amerikai 230. szakasz jövőbeni változásai kapcsán nagy valószínűséggel példaként fog szolgálni az Uniós jogalkotás. A 230. szakasz ma már eredeti céljával ellentétes hatást vált ki, hiszen majdnem korlátlan immunitást biztosít a platformok üzemeltetőinek. A törvény ezért felülvizsgálatra szorul, mely nagy valószínűséggel pár éven belül meg is fog történni. Véleményem szerint az európai szabályozási környezethez hasonló rendszer lenne a leghatékonyabb, ezzel a platformok és a felhasználók számára is egyértelműbb jogszabályi szerkezet jellemezné az internetes tartalmakért való felelősség kérdését.

5. Irányadó európai döntések az online platformok tartalomszabályozásával kapcsolatban

Mivel a közösségi médiát érintő szabályozás meglehetősen statikus és hiányos, a közös szabályozási rendszer lehetséges irányainak és potenciális jövőjének feltérképezéséhez a meglévő jogi keretet dinamikusabbá és rezponzívabbá tevő joggyakorlatot is érdemes megvizsgálni. A közösségi média nem csak általában véve a szólás lehetőségeit szélesíti ki, hanem hatással van arra is, hogy felerősítse a durva, sértő, gyűlöletkeltő tartalmak elérését és erejét is, ami hatással volt a személyiségi jogi jogsértések egyre gyakoribbá válására is.³⁴¹ A közösségi média platformokon megjelenő tartalmak egységes európai megítélésének tekintetében az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ítéletei szolgálhatnak iránymutatásul. Bár a közösségi médián keresztül történő kommunikáció vonatkozásában kevés döntés született, ezek áttekintése fontos tanulságokat hordoz.

5.1 A közösségi média szerepe az EJEB gyakorlatának tükrében

A közösségi média demokratikus nyilvánosságban betöltött szerepét az EJEB is több ízben elismerte. Az *Ahmet Yildirim v. Turkey* ügyben³⁴² a kérelmező egy blogoldalt működtetett a Google Sites szolgáltatáson keresztül, ahol különböző tudományos témákkal kapcsolatban fejtette ki véleményét. 2009-ben egy másik, a kérelmezőtől függetlenül, de ugyanúgy a Google Sites segítségével készített weboldallal szemben más személyiségi jogainak megsértése miatt büntetőeljárást indítottak, amelynek során megelőző intézkedésként a török bíróság elrendelte a Google Sites teljes blokkolását. Ennek következtében a kérelmező egyáltalán nem tudott hozzáférni a saját weboldalához. Az EJEB az ügyben megállapította, hogy a Google Sites nevű Google szolgáltatás a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának egyik eszközét képezi,³⁴³ 10. cikk védelme pedig nemcsak az információ tartalmára, hanem a terjesztés eszközére is vonatkozik, mivel az utóbbival szemben kiszabott bármely korlátozás szükségszerűen beavatkozik az információk megismerésének és közlésének jogába.³⁴⁴ Kifejtette, hogy az internet mára az egyik legfontosabb eszközzé vált, amellyel az egyének gyakorolhatják a véleménynyilvánítás és az információ szabadságához való jogukat azáltal, hogy alapvető eszközöket biztosít a politikai és közérdekű kérdéseket érintő tevékenységekben és vitákban

³⁴¹ Lyriisa Barnett LIDSKY: Incendiary Speech and Social Media. 44 *Texas Technology Law Review* 147, 2012. 149.

³⁴² *Ahmet Yildirim v. Turkey* (Application no. 3111/10., 2012. december 18-i ítélet)

³⁴³ Uo. 49. bek.

³⁴⁴ Uo. 50. bek.

való részvételhez.³⁴⁵ A konkrét esethez kapcsolódóan hozzátette, hogy semmi nem utalt arra, hogy a Google Sites-ot értesítették volna arról, hogy jogellenes tartalmat tárol, vagy hogy megtagadta volna, hogy eleget tegyen a weboldalra vonatkozó ideiglenes intézkedésnek.³⁴⁶ Az EJEB megállapította, hogy a szolgáltatás a véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának egyik eszközét képezi,³⁴⁷ a 10. cikk védelme pedig nemcsak az információ tartalmára, hanem a terjesztés eszközére is vonatkozik, mivel az utóbbival szemben kiszabott bármely korlátozás szükségszerűen beavatkozik az információk megismerésének és közlésének jogába.³⁴⁸ Kifejtette, hogy az internet mára az egyik legfontosabb eszközzé vált, amellyel az egyének gyakorolhatják a véleménynyilvánítás és az információ szabadságához való jogukat azáltal, hogy alapvető eszközöket biztosít a politikai és közérdekű kérdéseket érintő tevékenységekben és vitákban való részvételhez.³⁴⁹ A konkrét esethez kapcsolódóan hozzátette, hogy semmi nem utalt arra, hogy a Google Sites-ot értesítették volna arról, hogy jogellenes tartalmat tárol, vagy hogy megtagadta volna, hogy eleget tegyen a weboldalra vonatkozó ideiglenes intézkedésnek,³⁵⁰ így az intézkedés túlzó volt, és a hazai bíróságoknak tekintettel kellett volna lenniük arra, hogy egy ilyen intézkedés, amely óriási mennyiségű információt tett hozzáférhetetlenné, lényegesen korlátozta az internet-felhasználók jogait.³⁵¹

Hasonló indokolással állapította meg a 10. cikk sérelmét a *Cengiz and Others v. Turkey*³⁵² ügyben, ahol a YouTube letiltása kapcsán állapította meg a Bíróság, hogy az nem csupán művészi és zenei műveket terjeszt, hanem nagyon népszerű platform a politikai szólások és más társadalmi tevékenységek számára, mindemellett kétségkívül fontos módját képezi az információk megismeréséhez és közléséhez fűződő szabadság gyakorlásának.³⁵³ A Bíróság szerint a felhasználók az oldal segítségével olyan politikai vagy egyéb információkat tudnak megosztani másokkal amelyeket gyakran a hagyományos média figyelmen kívül hagy, ezzel tovább erősítve az ún. állampolgári újságírás (citizen journalism) jelenségét.³⁵⁴ Mindezek miatt a YouTube teljes (több, mint két éven át történő) blokkolása negatív hatással volt a kérelmezők információszabadsághoz fűződő jogára, és Törökország ezzel megsértette az Egyezményt.³⁵⁵

³⁴⁵ Uo. 54. bek.

³⁴⁶ Uo. 62. bek.

³⁴⁷ Uo. 49. bek.

³⁴⁸ Uo. 50. bek.

³⁴⁹ Uo. 54. bek.

³⁵⁰ Uo. 62. bek.

³⁵¹ Uo. 66. bek.

³⁵² *Cengiz and Others v. Turkey* (Applications nos. 48226/10, 14027/11., 2015. december 1-i ítélet).

³⁵³ Uo. 51. bek.

³⁵⁴ Uo. 52. bek.

³⁵⁵ Uo. 65. bek.

Az EJEB egy másik, az információhoz való hozzáférés szabadságával kapcsolatos ügyben pedig azt mondta ki, hogy az internet fontos szerepet játszik a nyilvánosság informálásában és a hírekhez való hozzáférés biztosításában, így a bloggerek és a közösségi média népszerű felhasználóinak szerepe is hasonlítható a “társadalom éber őreihez”.³⁵⁶ A tartalmakért való felelősség megállapításakor tehát csak a szükséges mértékben, a szólásszabadság szempontjait figyelembe véve lehet dönteni, ez azonban természetesen nem jelenti azt, hogy a tartalomszolgáltató felelősségének megállapítása önmagában sértené a szólásszabadsághoz fűződő jogát. Ezen felül a Bíróság két ügyben³⁵⁷ is megállapította, hogy Oroszország megsértette az EJE 10. cikkét, amikor az orosz ügyészség egy közösségi oldalon (Vkontakte) közzétett bejegyzés miatt tiltott le felhasználókat. A Bíróság kimondta, hogy az orosz információs jogi törvényből hiányoznak a Bíróság esetjoga által előírt, a visszaélések elleni garanciát biztosító szabályok, ezen túl pedig olyan jogi keretrendszerre van szükség, amely biztosítja az online letiltások hatályának szigorú ellenőrzését.³⁵⁸

A fentiek alapján tehát látható, hogy a közösségi médiának hatalmas szerepe van a demokratikus nyilvánosság valamint a közbeszéd befolyásolásában. Koltay András így foglalta össze a közösségi oldalak hatását a demokratikus nyilvánosságra: „Átalakítják az információáramlás és a tájékozódás korábbi módozatait, elsekélyesítik a nyilvánosságot, lerontják a közbeszédet, megfosztják gazdasági alapjaitól a minőségi újságírást. Szolgáltatásaik alkalmasak felhasználók manipulálására, és – mivel a rendelkezésükre álló, szinte korlátlan anyagi forrásokból kétségtelenül kiváló minőségű szolgáltatásokat képesek nyújtani – piaci monopóliumra törnek.”³⁵⁹

5.2 A kommentekért való felelősség

Elsőként az online kommunikáció tekintetében legfontosabb döntéseket vizsgálom, nevezetesen a Delfi és az Index-MTE ítéleteket, a testület egyéb, online platformokat érintő döntéseit a későbbi fejezetekben fogom vizsgálni.

³⁵⁶ Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (Application no. 18030/11., 2016. november 8-i ítélet). 168. bek.

³⁵⁷ Dmitriyeva v. Russia, (Application no. 60921/17 és 7202/18, 2019. április 30-i ítélet) és Kablis v. Russia, (Application no. 48310/16 és 59663/17, 1 2019. április 30-i ítélet).

³⁵⁸ GOSZTONYI Gergely: Az internet-hozzáférés korlátozásának gyakorlata az emberi jogok európai bírósága előtt. In *Medias Res* 2021/1. 97.

³⁵⁹ KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. <https://index.hu/velemen/2021/01/18/trump-elnok-twitter-fioekja-es-a-szabadsag-halvanyodo-amerikai-alm/>

5.2.1 Delfi AS kontra Észtország

A Delfi Észtország egyik legnépszerűbb hírportálja. A delfipages a kommentekkel együtt előzetes moderálás nélkül automatikusan megjelentek, de a portál háromféleképpen szűri az olvasói bejegyzéseket. Az első az úgynevezett „értésítés-eltávolítási” rendszer, amely szerint bárki jelenthet egy sértő megjegyzést a szerkesztőknek, amelyet ezt követően kivizsgálnak, és adott esetben eltávolítanak. A második eszköz azon személyek közvetlen bejelentése, akiknek jogait megsértették, a harmadik módszer pedig egy automatikus szűrő, amely bizonyos sértő szavakat tartalmazó megjegyzéseket töröl. A hírportál a weboldalán kikötötte, hogy nem felelős harmadik fél megjegyzéseiért, és fenntartja magának a jogot a sértő megjegyzések törlésére.

2006. január 24-én a Delfi cikket tett közzé honlapján „Az SLK megsemmisítette a tervezett jégutat” címmel. A cikk 185 hozzászólást vonzott, amelyek közül mintegy 20 személyes fenyegetést és sértő nyelvet tartalmazott a komp társaság tulajdonosa és üzemeltetője, L. ellen. A kommentek között több olyan is volt, amelyek L. halálát kívánták, mocskos disznónak és seggfejnek nevezték, sőt, egy kommentelő kifejezte abbéli szándékát, hogy „belehugyozzon L. fülébe, utána pedig rászarjon a fejére”.³⁶⁰ 2006. március 9-én az L. ügyvédei felkérték a Delfit a sértő megjegyzések eltávolítására, és mintegy 32 000 euró kártérítést követeltek. A sértő megjegyzéseket a Delfi ugyanazon a napon törölte, ekkor válaszoltak L. ügyvédjeinek, megerősítve, hogy a megjegyzéseket eltávolították, ezzel együtt azonban elutasították a kártérítési igényt. L. ezt követően polgári pert indított a Delfi ellen.³⁶¹

Az észt polgári eljárás április 13-án kezdődött. A Harju Megyei Bíróság elutasította L. keresetét az e-kereskedelemtől szóló irányelv 14. cikkében található uniós tárhelyszolgáltatóknak mentességet implementáló nemzeti törvény alapján. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az oldal a megjegyzések tekintetében nem tekinthető közzevőnek, ezért nem volt köteles azokat moderálni. L. bírósági fellebbezését követően azonban a megyei bíróság végül megállapította, hogy magát a vállalatot kell a megjegyzéseket közzevőnek tekinteni, és nem kerülheti el a felelősséget azzal, hogy közzevő egy felelősségi nyilatkozatot, miszerint nem tartozik felelősséggel a kommentek tartalmáért. Megállapította azt is, hogy maga a cikk kiegyensúlyozott volt, de számos komment vulgáris formájú és rágalmazó volt. Az ítélet szerint a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki az érintett megjegyzések védelmére, és L.-nek 320 euró kártérítést ítélték meg. 2008. december 16-án a tallini fellebbviteli bíróság

³⁶⁰ *Delfi As v. Estonia*. Application no. 64569/09. 2015 június 16-i ítélet. 18. bek.

³⁶¹ McKinty and Wright: *Delfi AS v Estonia*, Art. 10 & Online Comments, Who’s Responsible? <http://www.mckinty-wright.co.uk/delfi-v-estonia-implications-online-comments/>

helybenhagyta a megyei bíróság ítéletét. Hangsúlyozta, hogy a vállalatnak nem volt kötelező előzetes ellenőrzést gyakorolnia a hírportálján közzétett megjegyzések felett, miután azonban úgy döntött, hogy ezt nem teszi meg, valamilyen más hatékony rendszert kellett volna létrehoznia, amely biztosította volna a jogellenes megjegyzések gyors eltávolítását a portálról. A fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmező vállalat által hozott intézkedések nem voltak elégségesek, és ellentétes a jóhiszeműség elvével, ha a kommentek figyelemmel kísérésének terhe a potenciális áldozatokra hárul. A fellebbviteli bíróság elutasította a kérelmező vállalat érvelését, miszerint felelősségét az információs társadalommal összefüggő szolgáltatási törvény alapján kizárták. Megjegyezte, hogy a kérelmező vállalat nem volt műszaki közvetítő az észrevételek tekintetében, és tevékenysége nem pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű; ehelyett meghívta a felhasználókat megjegyzések hozzáadására. Így a kérelmező vállalat inkább tartalmi, mint műszaki szolgáltató volt. 2009. június 10-én a Legfelső Bíróság elutasította a kérelmező társaság fellebbezését. Tartalmában helyben hagyta a fellebbviteli bíróság ítéletét, de részben módosította indokolását. A legfelső bírói fórum szerint a hozzászólások száma hatással volt a portál látogatásainak számára és a vállalat portálon közzétett hirdetésekből származó bevételeire, így a kérelmező társaságnak gazdasági érdeke fűződött megjegyzések közzétételéhez. Az a tény, hogy a kérelmező vállalat nem maga írta a kommenteket, nem jelenti azt, hogy ne rendelkezne ellenőrzési lehetőséggel a megjegyzések felett. Így a kérelmező vállalatnak volt ellenőrzési jogosultsága annak tekintetében, hogy mely kommentek maradnak elérhetőek és melyek nem. Ezenkívül a Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a jelen esetben mind a kérelmező céget, mind a hozzászólások szerzőit a kommentek közzétevőinek kell tekinteni. A felperes szabadon választhatott, hogy ki ellen indítja a keresetet, L. pedig úgy döntött, hogy a portált üzemeltető társaság ellen nyújtja be.³⁶²

A Delfi az EJEB-hez fordult azzal érvelve, hogy az a határozat, amely felelőssé tette őt azért az időszakért ameddig a komment elérhető volt a portálján a véleménynyilvánítás szabadságának 10. cikkében foglalt szólásszabadsághoz való jogát sérti. A Delfi azzal is érvelt, hogy mentesíteni kellett volna a felelősség alól az EU tárhelyszolgáltatókra vonatkozó szabályai alapján. Az EJEB elé terjesztett kérelem kulcskérdése az volt, hogy a Delfi polgári jogi felelősségre vonása a rágalmozó megjegyzésekért aránytalanul sérti-e a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a nemzeti bíróság

³⁶² Timothy PINTO: Liability for online comments: chilling decision or storm in a teacup? <http://uk.practicallaw.com/4-617-5303?q=&qp=&qo=&qe=>

megállapításai igazolták a Delfi véleménynyilvánítás szabadságához való jogának korlátozását.³⁶³

A Bíróság megállapította, hogy a portálon egy értesítési-eltávolítási rendszert, valamint bizonyos szavak automatikus szűrőjét vezették be. A Delfi számos intézkedést hozott a potenciálisan problémás megjegyzések kiszűrésére. A rendszer automatikusan törölt bizonyos obszcén szavakat tartalmazó megjegyzéseket, valamint lehetőséget biztosított arra is, hogy felhasználói jogellenes megjegyzéseket jelenthessenek, és az ilyenként megjelölteket azonnal eltávolították. A Bíróság azonban arra a következtetésre jutott, hogy ez a szűrési rendszer nem volt megfelelő. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy mivel az egyes hozzászólások írói nem módosíthatják vagy törölhetik később megjegyzéseiket, ezért a Delfi gyakorlatilag egyedüli ellenőrzést gyakorolt a megjegyzések felett, még ha nem is a tartalmuk felett. A Bíróság megjegyezte, hogy a felek között nem vitás, hogy a kérelmező társaságnak az egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánítási szabadságát a nemzeti bíróságok határozatai megsértették. Ez csak akkor megengedett, ha (1) „jogszabály írja elő”, (2) „egy vagy több jogos célja van a 10. cikk (2) bekezdésének fényében,” és (3) „szükséges demokratikus társadalomban”.³⁶⁴

A Bíróság az elsővel kapcsolatban megállapította, hogy mivel a Delfi professzionális kiadó és az ország egyik legnagyobb hírportálját működteti, tisztában kellett volna lennie a sértő megjegyzésekkel kapcsolatos jogi környezettel és gyakorlattal. A Bíróság meggyőződött arról, hogy a Delfi ésszerű mértékben képes volt előre látni, hogy az észt törvények alapján felelősségre vonható. Ami a korlátozás (2) célját illeti, a Bíróság megállapította, hogy az jogszerű, mert a 10. cikk (2) bekezdésében megengedett célok egyikét, nevezetesen mások jó hírnevének védelmét szolgálta. Azzal kapcsolatban, hogy a Delfi jogait túlzottan korlátozták-e azzal, hogy felelőssé tették harmadik felek által írt megjegyzésekért, azt kell tehát vizsgálni, hogy a (3) korlátozás „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”. A Bíróság megállapította, hogy nem vitatott, hogy az olvasók által a kérelmező társaság internetes hírportálján megjelent hírre adott válaszként tett megjegyzések egyértelműen jogellenesek voltak. A kérdés mérlegeléssel történő megoldása érdekében a kamara négy kiemelkedő tényezőt elemzett.³⁶⁵

³⁶³ MCKINTY and WRIGHT i.m.

³⁶⁴ EJEE 10. cikk.

³⁶⁵ Péter NÁDORI: Anonymous mass speech on the Internet. In: András Koltay (szerk.): Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression. Wolters Kluwer, Budapest, 2015. 227.

A Bíróság először a megjegyzések kontextusát vizsgálta, és megállapította, hogy a Delfi hírportálon megjelent cikk közérdekű témával foglalkozott. A portálnak tudnia kellett volna, hogy a cikk negatív reakciókat válthat ki, és hogy „az átlagosnál nagyobb volt a kockázat arra, hogy a negatív megjegyzések túlléphetik az elfogadható kritika határait, és eljutnak az indokolatlanul sértő kijelentések vagy gyűlöletbeszéd szintjére”.³⁶⁶ Másodszor, a Bíróság megvizsgálta a kérelmező társaság által a rágalmazó megjegyzések megakadályozása vagy eltávolítása érdekében alkalmazott intézkedéseket. Arra a következtetésre jutott, hogy bár nem mondható, hogy a Delfi ne tett volna lépéseket a sértő megjegyzések megelőzésének érdekében, ezek nem voltak megfelelőek.³⁶⁷ Ezután a Bíróság részletesebben foglalkozott a felperes társaság által alkalmazott értesítési-eltávolítási rendszerrel, főleg azért, mert a felek közötti nézeteltérés legfőbb pontja az volt, hogy a rendszer alkalmazásával a felperes társaság teljesítette-e a tőle elvárható gondosságot.³⁶⁸

A kamara korábban kijelentette, hogy egyetért a nemzeti bíróságokkal abban, hogy az alkalmazott értesítési-eltávolítási eljárás nem biztosította a harmadik személyek jogainak megfelelő védelmét, valamint a kérelmező vállalat véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás arányosságának megállapításakor figyelembe vette azt is, hogy a hírportál érdekelt volt a kommentek magas számában mivel ez hozzájárult hirdetési bevételeinek növekedéséhez. A Bíróság szerint a vállalatnak számítnia kellett arra, hogy az érkező kommentek között jogsértő megjegyzések is lehetnek, és felkészülhetett volna előre ennek megakadályozására.³⁶⁹ A kérelmező társaság felelősségének alternatívájaként a kommentek tényleges szerzőinek felelősségével kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az egyén számára nagyon nehéz megállapítani a beperelendő személyek személyazonosságát, és aránytalanak tűnik ennek a terhét a sértett személyre telepíteni. Végül a bírósági eljárásnak a kérelmező társaságra gyakorolt következményeivel kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy a sérelemdíjként megítélt 320 eurós bírság nem volt aránytalan, tekintve, hogy a Delfi Észtország egyik legnagyobb internetes hírportáljának üzemeltetője.³⁷⁰

Az Ítélet valamelyest azt is tisztázza, mi várható el egy nagy, kereskedelmi online hírportáltól a gyűlöletbeszéd elleni fellépés szempontjából: „Ha a gyors reagálást lehetővé tevő hatékony eljárások kísérik, akkor az (értesítési és eltávolítás) rendszer sok esetben működhet, és megfelelő eszköz lehet az összes érintett jogainak és érdekeinek kiegyensúlyozására.

³⁶⁶ *Delfi As v. Estonia*, 156. bek.

³⁶⁷ NÁDORI, i.m. 230.

³⁶⁸ *Delfi As v. Estonia*, 157. bek.

³⁶⁹ Uo. 89.

³⁷⁰ Uo. 160. bek.

Azokban az esetekben azonban, amikor egy harmadik fél hozzászólása gyűlöletbeszéd és az egyének testi épségét fenyegető közvetlen fenyegetések formájában jelenik meg, mások és az egész társadalom jogai és érdekei feljogosíthatják a Szerződő Államokat az internetes hírportálok felelősségének megállapítására, az Egyezmény 10. cikkének megsértése nélkül, ha azok nem tesznek intézkedéseket az egyértelműen jogellenes megjegyzések késedelem nélküli eltávolítására, még az állítólagos áldozat vagy harmadik felek értesítése nélkül sem.³⁷¹ A Bíróság szerint „az internet sajátos jellege miatt az online hírportálok tekintetében a 10. cikk alkalmazása során átruházható kötelezettségek és felelőségek a harmadik féltől származó tartalom tekintetében bizonyos mértékben eltérhetnek a hagyományos kiadókétól.”³⁷² Ezzel együtt a Bíróság kiemelte, hogy „az eset nem érinti az internet egyéb fórumait, ahol harmadik felek megjegyzései terjeszthetők, például egy internetes fórum vagy egy hirdetőtábla, ahol a felhasználók szabadon oszthatják meg ötleteiket bármilyen témában anélkül, hogy a vitát bármilyen módon irányítaná az adott platform üzemeltetője; vagy egy közösségi média platform, ahol a platformszolgáltató nem kínál semmilyen tartalmat, és ahol a tartalomszolgáltató lehet egy magánszemély, aki hobbiként üzemelteti a felületet vagy a blogot.”³⁷³ A Bíróság ítéletének hatását a gyűlöletbeszédre és az „egyértelműen jogellenes tartalmakra” korlátozta, amelyek közvetlen veszélyt jelentenek az egyének testi épségére, valamint a kizárólag a professzionális, kereskedelmi forgalomban lévő online hírplatformok tekintetében fogalmazta meg követelményeit.³⁷⁴

Az ítélet egyik fontos eleme, hogy a Bíróság a Delfi felelősségét főként arra alapozta, hogy a portál üzleti céllal működtette a portált, és gazdasági célok indokolták a cikk megjelenítését. Ehhez kapcsolódóan pedig a kommentelés ösztönzése is az olvasottságot hivatott elősegíteni. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a közösségi oldalakra vonatkozóan nem irányadó az ítélet, az azonban nem egyértelmű, hogy miért nem. Arról ugyanis nem szól az ítélet, hogy mi az a lényeges tulajdonság, amely alapján a hírportál és a közösségi oldal a releváns tekintetben más megítélés alá eshetne: az utóbbiakat is professzionálisan, üzleti céllal üzemeltetik, aktívan buzdítják felhasználóikat a tartalmak beküldésére, bevételek a felhasználói aktivitás mértékétől függ. Különbségként merülhet fel, hogy az adott esetben jogsértő kommenteket nem a közösségi oldal által készített tartalom generálja, mindazonáltal a közösségi oldalak a hírportáloktól származó tartalmak online terjesztésének egyik legmeghatározóbb eszközei.

³⁷¹ Uo. 159. bek.

³⁷² Uo. 113. bek.

³⁷³ Uo. 116. bek.

³⁷⁴ Dirk VOORHOOF – Eva LIEVENS: Offensive Online Comments - New ECtHR Judgment <http://echrblog.blogspot.hu/2016/02/offensive-online-comments-new-ecthr.html>

Mindemellett ma már rengeteg hírportál esetében kizárólag a közösségi oldalakon megosztott cikkekhez lehet kommentelni.³⁷⁵

5.2.2 Index-MTE kontra Magyarország

Az Index-MTE döntés előzményei 2010-re nyúlnak vissza, amikor a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) honlapján fejtette ki véleményét egy ingatlancég hirdetési gyakorlatáról. A határozatban az MTE etikátlan és megtévesztő gyakorlata miatt ítélte el a vállalatot, mégpedig azért, mert az eredetileg ingyenes hirdetési szolgáltatás 30 nap után fizetős szolgáltatássá vált, ennek ellenére erről a felhasználók nem kaptak világos és kellő tájékoztatást. Az állásfoglalást a vg.hu, valamint a „Tékozló Homár” elnevezésű fogyasztóvédelmi blogoldalon is közzétették, amelyet az Index.hu üzemeltet. A cikk olyan kommenteket generált, amelyek főként a vállalatot és annak gyakorlatát bírálták, néhány kommentben azonban vulgáris kifejezéseket is használtak. Egy megjegyzés például így hangzott: „Azért az ilyenek szarjanak sünt és költsék az összes bevételüket anyjuk sírjára, amíg meg nem dögölnek [...]”. A weboldalak tartalmaztak felelősséget kizáró nyilatkozatokat, amelyek szerint a megjegyzések nem tükrözik a weboldal üzemeltetőjének véleményét, valamint „értesítési és eltávolítási” rendszer is működött, amely lehetővé tette a felhasználók számára, hogy törölni való megjegyzéseket jelöljenek meg. Ezenkívül az Index.hu részben moderálta és néha törölte a megjegyzéseket, a weboldalaknak pedig nyilvánosan hozzáférhető etikai kódexük volt, amely a felhasználók számára kifejezetten tiltotta mások jogait sértő megjegyzések közzétételét.³⁷⁶

2010. február 17-én a kritizált oldalt működtető társaság polgári keresetet nyújtott be a Fővárosi Bírósághoz a weboldalak kiadói ellen, melyben azt állította, hogy az MTE állásfoglalása valamint az azt követő kommentek megsértették a jó hírnévhez való jogát. A bírósági keresetről értesülvén a két weboldal üzemeltetői eltávolították a vitatott hozzászólásokat. 2011. március 31-én a Fővárosi Bíróság részben helyt adott a kérelemnek, úgy ítélte meg, hogy megsértették a felperes jó hírnévhez való jogát, valamint megállapította, hogy a kommentek szerkesztett tartalmat alkottak, és az olvasói levelekkel egy megítélés alá esnek, továbbá, hogy az alperesek jogi felelőssége a kommentek közzétételében állt, függetlenül attól a tényről, hogy később

³⁷⁵ Magyarországon szinte az összes meghatározó hírportálnak (Index, Telex, Origo, 24.hu, hvg.hu stb.) ez a gyakorlata.

³⁷⁶ Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/magyar-tartalomszolgáltatok-egyesulete-index-hu-zrt-v-hungary/>

eltávolították azokat.³⁷⁷ Később a Fővárosi Ítéltábla az első fokú döntés érdemi részét helybenhagyta, megállapítva azonban azt, hogy bár – ellentétben az olvasói levelekkel, melyek közzététele szerkesztői döntés függvénye – a szerkesztetlen kommentek a hozzászólók véleményét tükrözik, a weboldalak tulajdonosai az Ekertv. alapján felelősek értük.³⁷⁸ 2012. június 13-án a Kúria helybenhagyta az előző ítéleteket, hangsúlyozva, hogy a weboldalak üzemeltetői azáltal, hogy lehetővé tették az olvasóknak a kommentek közzétételét weboldalaikon, objektív felelősséget vállaltak az olvasók által tett bármely sértő vagy törvénysértő kommentért, és nem minősültek közvetítőszolgáltatónak.³⁷⁹ Végül az Alkotmánybíróság, 19/2014. (V.30.) AB határozatában, elutasította az ügyben benyújtott alkotmányjogi panaszt. Fontos kiemelni, hogy döntésében az AB csupán a névtelen kommentek kérdésével foglalkozott, így megállapításai ebben a kontextusban értelmezhetők. Az AB döntésében különbséget tett a moderált és nem moderált kommentek között, kifejtve, hogy utóbbi esetében „mivel az elsődleges felelős – a tulajdonképpeni jogsértő – személye, hacsak nem saját nevében szerepel, ismeretlen, és legtöbbször utóbb sem azonosítható, a felelőség az internetes oldal működtetőjét terheli.”³⁸⁰ Döntésében az AB kimondta, hogy ha a moderálást vállaló internetes szolgáltatók felelősek az oldalukon megjelent jogellenes közlésekért, akkor a moderálást nem vállaló oldalak működtetőivel szemben a jogsértés megállapítása sem tekinthető aránytalannak, így elutasította a panaszt.³⁸¹ Az Alkotmánybíróság tehát voltaképpen objektív felelősséget állapított meg a kommenteket illetően, mely bár egybecseng a hazai polgári jog személyiségi jogi szabályozásával, túlságosan szigorú felelősségi formának mondható.³⁸² Így ugyanis minden kommentelést lehetővé tevő oldal megítélése azonos, nem függ adott esetben az előzetes vagy utólagos moderálástól sem. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az ügyben érintett kommentek nem lehetnek magánjellegű megnyilvánulások, ugyanis érvelésük szerint ha azok lennének, nem állhatnának a véleménynyilvánítás szabadságának védelme alatt,³⁸³ ugyanakkor ahogyan arra Klein Tamás is rámutatott, nincs olyan alkotmánybírósági gyakorlat, amely szerint a véleménynyilvánítás szabadsága kizárólag a közérdekű megnyilvánulásokra vonatkozna.³⁸⁴ Ezzel azonban az

³⁷⁷ *Magyar Tartalomsgazdálkodók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, Application no. 22947/13, 2016 február 2-I ítélet. 17. bek.

³⁷⁸ Uo. 19-20.

³⁷⁹ Uo. 22.

³⁸⁰ 19/2014. (V.30.) AB határozat, 43. bek.

³⁸¹ Uo. 67. bek.

³⁸² KOLTAY i.m. (2019c) 263.

³⁸³ 19/2014. AB. határozat 42. bek.

³⁸⁴ KLEIN Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3., Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016. 359.

Alkotmánybíróság vélhetően arra utalt, hogy bár a kommentekben megjelenhetnek magánvélemények, azokat nem tartalmuk, hanem megjelenésük alapján kell megítélni, vagyis az a komment, amelyet szerzője valamely bárki számára hozzáférhető internetes oldalon tesz közzé, hiába tartalmaz magánjellegű közléseket, a nyilvánosságnak szánt közlésnek kell tekinteni.³⁸⁵

Érdekes megjegyezni, hogy az AB indokolásában kitért a közösségi oldalak és a blogok közötti különbségekre is:

„Megállapítható, hogy jelentős különbség van az internetes oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom)szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között (például Facebook, blogszféra stb.). Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani. Ezek vagy csak a közösségbe tartozók (regisztráltak, belépők) számára érhetők el, vagy ettől függetlenül világosan nem alkotnak egységet, és lényegük szerint senki nem szerkeszti őket. Ezek éppen szerkesztetlen, spontán közösségi oldalak – az internet-felhasználók is ekként tekintenek rájuk. A blogok és közösségi oldalak viszont közelebb állnak a VI. cikkben védett magánközlésekhez, mert az ezekben foglalt közlésekhez csak a közlő személy által meghatározott (zárt számú) felhasználó jut hozzá (ismerősök), akiknek ő megengedi. (A közszereplők, intézmények Facebook-oldalai ehhez képest kivételek.) Az ilyen oldalakra az előbb kifejtettek nem érvényesek, mert működésük elvei és gyakorlata az elemzett tartalomszolgáltatástól alapjaiban különbözik, így róluk e határozatban az Alkotmánybíróság nem foglalt állást.”³⁸⁶

A fenti idézetben sajnos több pontatlanság is felfedezhető. Egyrészt az Alkotmánybíróság tévesen jut arra a következtetésre, hogy mivel a közösségi oldalaknak nincs szerkesztőjük, ezért nem is léphetnek fel tájékoztatási igénnyel. Önmagában a két kijelentés közötti összefüggés is vitatható, hiszen az egyik állítás nem következik a másikból, mindemellett ahogyan dolgozatom korábbi fejezeteiben erre rámutattam, a felhasználók nagyon nagy százalékban használják

³⁸⁵ 19/2014. AB. határozat 42. bek.

³⁸⁶ Uo. 61. bek

tájékoztatásra a különböző közösségi oldalakat. Ezeken túl az a kijelentés mely szerint általánosságban a közösségi oldalakon tett bejegyzések közelebb állnak a magánközlésekhez szintén erősen vitatható kijelentés, amely legfeljebb a szűk értelemben vett közösségi hálókra lehet igaz, azonban a legtöbb közösségi média platform (pl. YouTube, Twitter, Instagram stb.) alapvető funkciója a nyilvánossághoz való eljutás, és a felhasználói tartalmak minél szélesebb körű terjesztése.

Az indokolás szövegéből az következne, hogy a „tájékoztatási vagy hasonló igénnyel” fel nem lépő, szerkesztetlen netes tartalmak üzemeltetői, például Facebook-oldalt fenntartó magánszemély még akkor sem felelhet polgári jogilag a kommentért, hogyha az nyilvános felületen jelent meg. A későbbi bírói gyakorlat alapján azonban vannak akik szerint a fent idézett határozat „egyetlen haszna abban látszik, hogy mintegy elrettentő példát állított a bíróságok elé annak prezentálásával, milyen megközelítés kerülendő a kommentek vizsgálata során”.³⁸⁷ A hazai bíróságok ugyanis több esetben³⁸⁸ is megállapították, hogy a közösségi oldalakon tett bejegyzések alá érkező kommentekért a profil tulajdonosa ugyanúgy felel, mint egy honlap üzemeltetője, kivéve, ha a jogsértő közlést eltávolítja.³⁸⁹

Az Alkotmánybíróság döntése után az ügy az EJEB elé került, amely megállapította, hogy az ügyben sérült az Egyezmény 10. cikkében biztosított véleménynyilvánítás szabadsága.³⁹⁰ Így ebben az ügyben is azt kellett megállapítania az EJEB-nek, hogy a korlátozást jogszabály írja-e elő, rendelkezik-e megfelelő jogos céllal, valamint, hogy szükséges-e egy demokratikus társadalomban.³⁹¹

Az első kritériummal kapcsolatban megállapította a bíróság, hogy a weboldalak üzemeltetői „helyzetükből adódóan, képesek voltak felmérni a tevékenységükkel kapcsolatos kockázatokat, továbbá, ésszerű mértékig előre kellett látniuk, hogy ezek milyen következményeket vonnak maguk után, így megállapítja, hogy az ügyben történt beavatkozás az Egyezmény 10. cikke értelmében »törvényben meghatározott« volt”.³⁹² A Bíróság elfogadta a magyar kormány azon álláspontját, hogy a végrehajtott beavatkozás mások jogvédelmének törvényes célját szolgálta,³⁹³ így már csak az volt a kérdés, hogy vajon egy demokratikus társadalomban az intézkedés szükséges volt-e.³⁹⁴

³⁸⁷ PÁDÁR Henrietta: A kommentekért való felelősség bírói gyakorlatának evolúciója. Debreceni Jogi Műhely 2018. (XV.) 1-2. 44.

³⁸⁸ Pl. BH2016. 330; BDT2017. 3675.; Fővárosi Törvényszék P.21.195/2016/9.

³⁸⁹ KOLTAY i.m. (2019c) 748.

³⁹⁰ Index-MTE ítélet, 45. bek.

³⁹¹ Uo. 46. bek.

³⁹² Uo. 51. bek.

³⁹³ Uo. 52. bek.

³⁹⁴ Uo. 53. bek.

A Bíróság utalva a Delfi-ügyre megismételte, hogy az internetes hírportálok fórumot biztosítottak a véleménynyilvánítási jog gyakorlásához, lehetővé téve ezzel a közönség részére információk és gondolatok közlését, ezzel pedig bizonyos kötelességeket és jogi felelősséget is vállaltak.³⁹⁵ Ugyanakkor a Bíróság kiemelte, hogy jelen ügyet máshogy kell megítélni, ugyanis „noha sértők és közönségesek az inkriminált kommentek, nem tekinthetők törvényellenes megnyilvánulásoknak továbbá biztosan nem minősülnek gyűlöletbeszédnek és erőszakra való uszításnak. Továbbá míg a második kérelmező egy médiaszolgáltató – amely úgy tekintendő, mint gazdasági érdekeltséggel rendelkező társaság – az első kérelmező egy, internetes tartalomszolgáltatók által létrehozott önszabályozó testület, mely nem rendelkezik ilyen ismert érdekeltséggel”.³⁹⁶

A Bíróság szerint a Delfi-határozatban meghatározott kritériumokat azokban az esetekben kell alkalmazni, amikor egy hírportál nem távolítja el azonnal a nyilvánvalóan súlyosan jogsértő tartalmat. Korábbi ítélkezési gyakorlatára hivatkozva,³⁹⁷ a Bíróság öt tényezőt azonosított amelyeket alkalmazni kell annak értékelése szempontjából, hogy sikerült-e egyensúlyt teremteni a versengő érdekek között.³⁹⁸ Ezek:

1. A vitatott kommentek kontextusa és tartalma;
2. A kommentek szerzőinek jogi felelőssége;
3. A kérelmezők által tett intézkedések és a sértett fél magatartása;
4. A kommentek következményei a sértett félre nézve;
5. Következmények a kérelmezőkre nézve.

A kommentek kontextusával kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az eredeti cikk közérdekű kérdést érint, és nem tekinthető provokálónak. Tartalmukkal kapcsolatban úgy ítélte meg, hogy bár néhol sértőek és vulgárisak voltak, valójában inkább a személyes csalódottság által kiváltott értékítéleteket és véleményeket fogalmaztak meg.³⁹⁹ “A Bíróság felfogása szerint bár a kommentekben használt kifejezések alacsony minőségűek, az internetes portálokön zajló kommunikációban gyakran előfordulnak, amely megfontolás az ilyen kifejezéseknek tulajdonítható hatást csökkentheti.”⁴⁰⁰

³⁹⁵ Uo. 61-62. bek.

³⁹⁶ Uo. 64. bek.

³⁹⁷ Delfi v. Estonia, Von Hannover v Germany (no. 2), Axel Springer v Germany, Couderc v France.

³⁹⁸ Index-Mte ítélet 71. bek.

³⁹⁹ Christina ANGELOPOULOS: MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression. <http://kluwercopyrightblog.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>

⁴⁰⁰ Index-MTE ítélet, 77. bek.

A Bíróság megjegyezte, hogy a nemzeti bíróságok nem vették kellőképpen figyelembe a kommentek szerzőinek felelősségét. A nemzeti bíróságok meg voltak győződve arról, hogy a kérelmezőket terheli bizonyos fokú felelősség, mivel rágalmozó kijelentéseket „terjesztettek”, anélkül, hogy a hozzászólások tényleges szerzőinek felelősségét arányosan elemezték volna.⁴⁰¹

A Bíróság bírálta a hazai bíróságok érvelését, miszerint a szüretlen észrevételek megengedésével a kérelmezőknek arra kellett volna számítaniuk, hogy ezek egy része törvényt sért. A Bíróság szintén megállapította, hogy a sértett társaság a kérelmezőktől soha nem kérte a kommentek eltávolítását, ehelyett közvetlenül bírósági úton keresett jogorvoslatot ezt, pedig a magyar bíróságok nem értékelték. Valójában a magyar bíróságok a kérelmezők objektív felelősségét állapították meg, arra alapozva, hogy teret adtak a felperesre nézve súlyosan sértő, lealacsonyító hozzászólásoknak, és nem vizsgálták meg sem a kérelmezők, sem a felperes magatartását.⁴⁰²

A negyedik kritérium kapcsán az EJEB kijelentette, hogy a hazai bíróságok azt sem vették figyelembe, hogy a hozzászólások elérték-e a komolyság kellő szintjét és hogy oly módon jelentek-e meg, amely ténylegesen sérthette egy jogi személy szakmai jó hírnevéhez fűződő jogát.⁴⁰³ A Bíróság szerint azonban a kifogásolt megjegyzések valószínűleg nem gyakoroltak jelentős hatást a fogyasztók hozzáállására a szóban forgó vállalatokhoz.⁴⁰⁴ Ami az utolsó tényezőt illeti, a Bíróság megállapította, hogy a magyar bíróságok nem szenteltek figyelmet arra, hogy mi forog kockán a kérelmezők, mint a szabad elektronikus média kulcsfontosságú szereplőinek esetében. A Bíróság szerint az ilyen objektív felelősség negatív következményekkel járhat a jövőben egy internetes portál komment-környezetére, például arra kényszerítve őket, hogy teljesen tiltsa meg a kommentelés lehetőségét.⁴⁰⁵

A Bíróság szerint az értesítési-eltávolítási eljárás (a sértő tartalom eltávolítása vagy hozzáférhetetlenné tétele) megfelelő és gyors intézkedés az érintett felek egymással versengő jogainak és érdekeinek kiegyensúlyozására. A Bíróság nem lát okot arra, hogy ez az eljárás ne tudott volna megfelelő védelmet nyújtani az áldozat jó hírnevének. Igaz, hogy azokban az esetekben, amelyekben „a harmadik fél felhasználók által közzétett kommentek a gyűlöletbeszéd formáját öltik, és egyének fizikai épségére, mások jogaira és érdekeire, valamint a társadalom egészére nézve közvetlen fenyegetést jelentenek, a Szerződő Államok jogosan terhelnék a felelősséget az internetes hírportálokra, amennyiben azok elmulasztják megtenni az

⁴⁰¹ Uo. 79. bek.

⁴⁰² Uo. 83. bek.

⁴⁰³ Uo. 85. bek.

⁴⁰⁴ Uo. 85. bek.

⁴⁰⁵ Uo. 86. bek.

intézkedéseket a nyilvánvalóan törvénytörő hozzászólások eltávolítására, az állítólagos sértett vagy harmadik felek által adott értesítés nélkül is. Ugyanakkor a jelen ügyben nem történtek ilyen közlések.”⁴⁰⁶

A döntések lényege, hogy az internetes híroldalak kötelesek azonnal eltávolítani a harmadik felek hozzászólásait a weboldalukról, amennyiben ezek egyértelműen jogsértőek, ha arról tudomást szereznek. Az egyértelműen jogsértő megnyilvánulások kategóriája főként a gyűlöletbeszédnek minősülő hozzászólásokat jelenti. A Delfi-ügyben a Bíróság kimondta, hogy az oldalnak fel kellett ismernie az említett megjegyzések egyértelműen törvényellenes jellegét, és semmit sem tett annak eltávolítása érdekében, míg az Index-MTE ügyben a szóban forgó kommentek nem voltak egyértelműen jogellenesek, és a sérelmet szenvedett fél nem vette igénybe az egyébként rendelkezésére álló értesítési-eltávolítási eljárást, ezért a Bíróság véleménye szerint aránytalan volt az intézkedés. Mindezek alapján tehát a kommentek tartalmának értékelése, vagyis, hogy annak megítélése, hogy „mennyire jogellenes” az adott komment a tartalomszolgáltató feladata. Az EJEB a kommentek három kategóriáját állította fel. Vannak, amelyek egyértelműen törvényesek, és őket a 10. cikk véleménynyilvánítás szabadságához fűződő joga védi. De a törvénytelen beszédek kategóriáján belül a Bíróság két külön kört hozott létre, ahol az egyik az egyértelműen jogellenes megnyilvánulásokat jelenti (gyűlöletbeszéd és erőszakra való buzdítás), a másikat pedig a hozzászólások azon kategóriája, melyek bár sértőek, de nem egyértelműen jogellenesek. Annak megállapítása azonban, hogy az utóbbi két kategória között hol húzódik a határ, nem mindig egyszerű.

A döntés elsősorban a weboldalak üzemeltetőit terheli, vagyis nekik kell eldönteniük, hogy egy megjegyzés egyértelműen jogellenes-e, vagy csak egyszerűen sértő. A „egyértelműen jogellenes” kifejezésnek bizonyos szempontból nagyon egyedi, szarkasztikus hangvétele van, hiszen nem mindig olyan egyértelmű, hogy pontosan mi tekinthető ennek. A jogszerű és a jogellenes hozzászólásokat nem mindig választja el egyértelmű határvonal, még akkor sem, ha figyelembe vesszük, hogy e tekintetben jelentős különbségek vannak a különböző országok között. A weboldal moderátorának előzetes bíróként kell eljárnia, ha meg akarja előzni a felelősségre vonást. Ez a jelenség több problémát is felvet, ugyanis több mint valószínű, hogy a moderátorok a kellenél több kommentet fognak kiszűrni, még akkor is, ha ezek nem mind gyűlöletbeszéd. Ez felveti az előzetes szóláskorlátozás kérdését is, és akár dermesztő hatással is lehet a demokratikus vitákra, ugyanis a tartalomszolgáltatóknak a jelen szabályozási

⁴⁰⁶ Uo. 91. bek.

környezetben erősebb érdekük fűződik az elővigyázatosság javára tévedni, mint a szólásszabadságéra.⁴⁰⁷ Mára már a legtöbb hazai hírportál meg is szüntette a kommentelési lehetőséget, és legfeljebb a portálok közösségi médiafelületein lehet hozzászólni a saját maguk által megosztott cikkeikhez.

Érdekes továbbá, hogy a döntések csak névtelen megjegyzésekkel foglalkoznak. De mi a helyzet azokkal a megjegyzésekkel, ahol a szerző azonosítható (például amikor a szerző a Facebook-fiókját használja a megjegyzéshez)? A weboldal üzemeltetőjének továbbra is fennáll a jogi felelőssége a hozzászólásokért, akkor is ha a hozzászóló egyértelműen azonosítható? A Delfi-ügyben a Bíróság megállapította, hogy az egyén számára nagyon nehéz megállapítani a hozzászóló személyek személyazonosságát, és aránytalannak tűnik a rágalmozó megjegyzések készítőinek azonosítását a sértettre hárítani. Tehát ez könnyen azt jelentheti, hogy az a személy, aki a sértő megjegyzéseket írta, nem is értesül az ügyről, és helyette a portálnak kell vállalnia a felelősséget, mert könnyebb megindítani az eljárást a portál ellen, így ugyanis nem kell bizonyítani, hogy ki írta a kérdéses megjegyzést.

Az egyértelműen kiolvasható az EJEB gyakorlatából, hogy a kommentek tartalmának megítélését a szolgáltatóra bízva, amely így a közösségi média platformok esetében tovább erősíti a szólásszabadság magánkézben lévő korlátozásának lehetőségeit. Ezzel pedig az a fő probléma – ahogyan arra Koltay András is rámutat –, hogy a szolgáltató döntéshozatali eljárása szükségképpen eltér egy állam vagy nemzetközi bírói fórum gyakorlatától, önkényesen dönthet, nem kötik alkotmányos garanciák, saját szabályzatai alapján dönthet, mely ellen nem lehet külső, független jogorvoslati eszközökkel fellépni.⁴⁰⁸ Bár az EJEB a Delfi-ügyben kifejezetten kiemelte, hogy a döntés az internet egyéb kommentelésre alkalmas felületeit nem érinti, a döntése indokolása és az Index-MTE ügyben kifejtettek később a közösségi média platformokon megjelenő kommentek kapcsán is irányadóak lehetnek. Ezek alapján pedig a közösségi média profil üzemeltetőjének felelősségre vonása az általa közzétett bejegyzésekhez fűzött jogsértő kommentekért – amennyiben azokat a tudomására jutása után nem törli – nem szükségszerűen sérti az EJEE 10. cikkében foglaltakat.⁴⁰⁹ Hozzám hasonlóan Nádori Péter is úgy látja, hogy a Delfi-ítéletben említett megkülönböztetés, mely eltérően kezeli a hírportálok és a közösségi oldalak felelősségét mesterkélte, és nem kellően alátámasztott, hogy a közösségi oldalak és a hírportálok felületein megjelenő felhasználói tartalmak között, milyen alapon és

⁴⁰⁷ GOSZTONYI Gergely: Több beszédnek kevesebb az alja – recenzió Koltay András Az új média és a szólásszabadság: A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újrágondolása című könyvéről. *Pro Futuro* 2019/2. 121.

⁴⁰⁸ KOLTAY i.m. (2019c) 276.

⁴⁰⁹ Uo. 278.

miért tartja fenn mégis és ilyen hangsúlyosan a különbségtétel lehetőségét a Nagykamara.⁴¹⁰ Véleményem szerint a közösségi oldalak fejlődése, térnyerése és népszerűsége miatt az EJEB döntéseiben kifejtettek ugyanúgy érvényesek lehetnek egy közösségi média platform kapcsán is. A problémát ezen a téren inkább az jelenti, hogy vajon hogyan oszlik meg a felelősség a szolgáltatás nyújtója és az adott profil üzemeltetője között. Az itt kifejtettek alapján ugyanis akár mindkettő esetében megállapítható a felelősség a jogsértő tartalmak eltávolításának elmaradása esetén.

5.3 Személyiségi jogi viták a felhasználók között a közösségi médiában

Az EJEB elé került közösségi médiát érintő ügyek közül elsőként azokat a döntéseket kell megemlíteni, amelyek az online platformok használata során, a felhasználók között felmerülő személyiségi jogvitákkal foglalkozott. Az *Einarsson v. Iceland ügyben*⁴¹¹ a kérelmező az izlandi popkultúra egy jól ismert figurája volt, aki számos ellentmondásos megnyilvánulásáról híres, melyek között voltak nőket degradáló, vagy a szexuális erőszakot ösztönző nézetek is. Nemi erőszak vádjával bíróság elé is került, később azonban minden vád alól felmentették. Az ügygel kapcsolatos sajtóinterjúhoz készült képét egy 21 éves felhasználó módosítva tette közzé saját Instagram-profilján. A képen a kérelmező homlokára a „lúzer” szót írta, és a „ba..d meg te nemi erőszakot elkövető fattyú” feliratot adta hozzá. Az Instagram-profil nyilvános volt, így azt mások is láthatták, de másnap különböző médiumok is bemutatták a képet. A kérelmező rágalmozás miatt indított pert a közzétevő ellen, az izlandi bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy mivel a kérelmező közszereplő volt, a kép eltorzítása és az azon szereplő kijelentések egy olyan közéleti vita részévé váltak, melyet részben maga a kérelmező indított ellentmondásos megjegyzéseivel. A strasbourgi bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét, ugyanis a sérelmezett kifejezés objektív és tényyszerű volt, és bár adott esetben lehetne értékítéletként tekinteni rá, a Bíróság ebben az esetben nem találta ezt az érvet kellően megalapozottnak.⁴¹² Mindemellett kifejtette, hogy az egyezmény 8. cikkét úgy kell értelmezni, hogy még a heves közéleti vitákban részt vevő személyeknek sem kell tolerálniuk azt, hogy nyilvánosan erőszakos bűncselekményekkel vádolják meg őket anélkül, hogy ezeket az állításokat tényekkel támasztanák alá.⁴¹³ Így a Bíróság úgy találta, hogy az izlandi legfelsőbb

⁴¹⁰ NÁDORI Péter: Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé – A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben. *In Medias Res*, 2019/2. 363.

⁴¹¹ *Einarsson v. Iceland* (Application no. 24703/15., 2017. november 7-i ítélet).

⁴¹² 49-50. bek.

⁴¹³ 52. bek.

bíróság nem talált méltányos egyensúlyt a kérelmező a 8. cikkben foglalt magánélet tiszteletben tartásához való joga és a véleménynyilvánítás szabadsága között. Döntésében az EJEB rámutatott arra is, hogy manapság az internetes tartalmak nagyobb veszélyt jelentenek a magánélet tiszteletben tartásához való jogra, mint a sajtó.⁴¹⁴

A *Beizaras and Levickas v. Lithuania* ügyben⁴¹⁵ egy homoszexuális pár töltött fel magukról egy képet Facebookra, melyen csókolózás közben láthatóak. A kép gyorsan elkezdett terjedni a közösségi oldalon, és több, mint 800 komment érkezett rá, többségében gyűlölködő, homofób kijelentésekkel. A kommentek gyűlölködő tartalma okán gyűlöletre való uszítás miatt a litván ügyészséghez fordultak, ahol azonban elutasították kérelmüket, melyet megerősítettek később a bíróságok is. A bíróságok érvelése szerint a litván társadalom többsége a hagyományos családi értékeket támogatja, és annak aki hasonló képet tölt fel a közösségi médiába, vállalnia kell, hogy ezen véleményét a többségi társadalom kifejti.⁴¹⁶ A büntetőjogi eljárás csak ultima ratioként alkalmazható, ez pedig nem ilyen eset, a posztolással pedig a kérelmezők jártak el provokatív módon, a kommentelők felkutatása pedig “idő és erőforrás pocséklás” lenne.⁴¹⁷ A strasbourgi bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságok megsértették a kérelmezők 8. cikkben foglalt magánélethez, a 13. cikkben foglalt hatékony jogorvoslathoz, valamint a 14. cikkben foglalt diszkrimináció-tilalomhoz való jogát.⁴¹⁸ Döntésében a Bíróság úgy érvelt, hogy a nemzeti bíróságok rosszul ítélték meg a kommentek súlyosságát, hiszen akár egyetlen olyan komment is amely a képen szereplők életének kioltását szorgalmazza kellően súlyos ahhoz, hogy az állam megfelelő jogorvoslatot biztosítson ellene, emellett elutasította Litvánia azon érvelését, mely szerint a közösségi oldalakon tett hozzászólásokat általánosságban nem kell annyira komolyan venni mint más írásos kijelentéseket.⁴¹⁹ A kommenteket egyértelműen homofób gyűlöletbeszédként értékelte a Bíróság, melyek ellen a nemzeti hatóságoknak egyértelmű kötelességük fellépni, akkor is, ha a kommentelők csak nehézségek árán azonosíthatóak.⁴²⁰

A fenti két döntés is rámutat, hogy a közösségi médiában megjelenő személyiségi jogi jogviták esetében a már meglévő anyagi jogi szabályozás elméletben megfelelő mértékben védi a felhasználókat. A probléma inkább ott jelentkezik, hogy a meglévő jogi eszközrendszer valójában mennyire tud hatékony lenni egy olyan környezetben, ahol az azonnali tömeges

⁴¹⁴ Uo. 46. bek.

⁴¹⁵ *Beizaras and Levickas v. Lithuania* (Application no. 41288/15., 2020 január 14-i ítélet).

⁴¹⁶ Uo. 21. bek.

⁴¹⁷ Uo. 23. bek.

⁴¹⁸ Uo. 165. bek.

⁴¹⁹ Uo. 127. bek.

⁴²⁰ Uo. 129. bek.

szólás lehetősége mindenki számára adott, míg a jogi elégtétel csupán évek múltán válik realitássá.

(Az alfejezet kontextusában zárójeles említést érdemel még a magyar Alkotmánybíróság 1/2015. számú határozata,⁴²¹ melynek tényállása alapján egy felhasználó az iwiw (2002 és 2010 között leglátogatottabb hazai közösségi oldal) adatlapján a saját állatai között nevezte meg a panaszost, mint „ügyvédutánzatot”.⁴²² Tekintettel azonban arra, hogy az eljárás során nem merült fel a közösségi oldalaktól érintő kérdés, az AB nem fogalmazott meg ebben a körben releváns megállapításokat.)

5.4 Személyiségi jogi kérdések a szolgáltatók és a felhasználók viszonyában

A közösségi média esetében a jogsértést a felhasználók valamilyen nyilvános bejegyzésben, vagy az ahhoz fűzött hozzászólásban követik el. Ekkor felmerül annak a kérdése, hogy vajon a platformszolgáltató mennyiben felel az oldalán közzétett bejegyzések tartalmáért.

Az EJEB az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkében garantált szólásszabadsághoz fűződő jog kapcsolatában vizsgálta a platformszolgáltatók felelősségét a *Pihl v. Sweden ügyben*,⁴²³ melyben a kérelmezőt egy blogbejegyzésben valótlanul vádolták meg azzal, hogy tagja volt a náci pártnak, valamint egy bejegyzéshez fűzött komment is drogfüggőnek titulálta. A blogon lehetőség volt hozzászólni a posztokhoz, a blog üzemeltetője pedig egy figyelmeztetést helyezett el a komment szekciónál, mely szerint nem ellenőrzik a kommentek tartalmát, így minden kommentelő saját maga felelős a kijelentéseiért. A poszthoz fűzött egyik anonim komment úgy fogalmazott, hogy „az a pasas egy igazi kemény drogos több ember szerint is, akikkel beszéltem”. Kilenc nappal később a kérelmező válaszul hozzászólást írt a ugyanoda, jelezve, hogy az információ hamis és kérte a sértő komment azonnali eltávolítását. Másnap a blogbejegyzést és a kommentet is eltávolították, és a blogot üzemeltető egyesület egy új bejegyzésben kért bocsánatot korábbi posztjáért, kijelentve, hogy az téves és pontatlan információkon alapult. A kérelmező egy svéd koronányi szimbolikus összegre perelte az egyesületet rágalmozás miatt a posztra és a kommentre való tekintettel egyaránt. A nemzeti bíróságok azonban elutasították a keresetét, mondván a kommentek súlya nem érte el azt a szintet, amely az állam általi fellépést indokolná.

⁴²¹ Az Alkotmánybíróság 1/2015. (I. 16.) AB Határozata.

⁴²² Uo. 19. bek.

⁴²³ Pihl v. Sweden (Application no. 74742/14., 2017. február 7-i döntés).

Az EJEB megállapította, hogy a kérdéses kommentek valóban sérelmesek voltak,⁴²⁴ ugyanakkor nem minősült gyűlöletbeszédnek vagy erőszakra buzdítónak, és egy alacsony látogatottságú blogon posztolták, ahonnan a kérelmező kérését követő napon (mindössze kilenc nappal az eredeti közzététel után) eltávolították,⁴²⁵ közzétettek egy bocsánatkérő bejegyzést is, valamint a kérelmező rendelkezésére bocsátották a sérelmezett kommentekhez használt számítógép IP-címét is.⁴²⁶ A Bíróság figyelembe vette, hogy a blogot üzemeltető egyesület egy kicsi, nonprofit szervezet volt, amelynek nem kellett azzal számolnia, hogy kommentjeit széles körben olvasnák, és amelytől nem várható el, hogy folyamatosan moderálja vagy betiltsa a hozzászólásokat, ez ugyanis különös dermesztő hatással lehet egy ilyen szervezet véleménynyilvánításhoz való jogára nézve.⁴²⁷ A Bíróság tehát nem állapította meg a blog üzemeltetőjének felelősségét, ugyanakkor azonosította a hasonló ügyekben vizsgálandó szempontokat. Hasonló esetekben tehát meg kell vizsgálni a kommentek kontextusát, az üzemeltető által alkalmazott intézkedéseket annak érdekében, hogy megelőzzék vagy eltávolítsák a rágalmazó hozzászólásokat, a kommentek tényleges szerzőinek felelősségét az üzemeltetők felelősségének alternatívájaként valamint a hazai eljárások következményeit a kérelmezőre nézve.⁴²⁸

A fenti döntéshez hasonló *Tamiz v. the United Kingdom* ügyben⁴²⁹ a kérelmező muzulmán konzervatív önkormányzati jelölt, a „Londoni muzulmánok” című blogon (amely a Google ingyenes szolgáltatásán, a blogger.com-on volt regisztrálva) talált egy bejegyzést, mely számos sértő megjegyzést tartalmazott róla. A kérelmező több levelet írt a Google amerikai címére és a cég angliai leányvállalatának is, melyeket a cég továbbított a blog szerkesztőjének, aki törölte a sérelmezett bejegyzést és a hozzászólásokat. A kérelmező ezután rágalmazás miatt pert kívánt indítani a Google ellen. A Google nem ismerte el az angol joghatóságot, az angliai High Court azonban megállapította a joghatóságát, és arra az eredményre jutott, hogy bár a hozzászólások némelyike vitathatatlanul rágalmazó volt, ugyanakkor a Google szerepe információs társadalommal összefüggő szolgáltatóként „tisztán passzív” volt, a common law-ban nem minősül „kiadónak”, így nem is felelős a közzétett tartalomért. A fellebbviteli bíróság nem értett egyet azzal, hogy a Google szerepe tisztán passzív, ugyanis a bejelentés után a Google számára rendelkezésre álló idő elegendő lett volna ahhoz, eltávolítsa a sérelmezett kijelentéseket, ezt

⁴²⁴ Uo. 25. bek.

⁴²⁵ Uo. 37. bek.

⁴²⁶ Uo. 30-34. bek.

⁴²⁷ Uo. 31-32. és 35. bek.

⁴²⁸ Uo. 28. bek.

⁴²⁹ *Tamiz v. the United Kingdom* (Application no. 3877/14., 2017. szeptember 19-i döntés).

azonban nem tette meg. Mindazonáltal a fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmező jó hírneve „valóban és lényegében nem sérült” abban az időszakban (nagyjából egy hónapban), amikor a Google potenciálisan felelős volt a sérelmes bejegyzésért.

Az EJEB döntésének indokolását azzal kezdte, hogy az interneten naponta több millió poszt és komment születik, melyek közül sok sértő vagy akár rágalmazó is lehet, ezek többsége azonban túlságosan komolytalan vagy elérésük túlságosan korlátozott ahhoz hogy jelentős kárt okozzanak más jó hírnevére nézve.⁴³⁰ A konkrét ügyre nézve úgy látta, hogy bár a panaszolt hozzászólások többsége kétségtelenül sértő volt, többségük nem volt több “vulgáris sértegetésnél”, melyek gyakoriak az internetes kommunikációban, a konkrét állításokat megfogalmazó kommentek pedig az adott környezetben olvasva nem voltak komolyan vehetőek, mindezeket pedig egy politikusnak tűrnie kell.⁴³¹ A Bíróság megerősítette a részes állam bíróságának azon érvelését is, mely szerint a Google csupán akkor vonható felelősségre a hozzászólások tartalmáért, ha ésszerű idő telt el a jogsértő kommentekről való tudomásszerzés óta.⁴³² Mindemellett a Bíróság megfelelőnek találta a tagállami bíróság által alkalmazott “valódi és lényeges károkozás” tesztet is, mellyel azt kívánták biztosítani hogy a Google véleménynyilvánítási szabadsága csak akkor szenvedjen csorbát, ha a jó hírnév sérelme “valódi és lényeges” kárt okozott a sértett félnek. A véleménynyilvánítás szabadságához való jog ugyanis nem csak a magánszemélyeket illeti meg, hanem a jogi személyeket, amilyen a Google. Ezért ha a platformot túlságosan korlátozó követelmények elé állítják, az hátrányosan hathat saját szólásszabadságára, és dermesztő hatással lehet a közügyek vitájára.⁴³³ Az EJEB szerint megfelelőek voltak a teszt során vizsgált szempontok: a hozzászólások természete és kontextusa; a Google által tett lépések az értesítést követően; a kommentek tényleges szerzőinek potenciális felelőssége; valamint a hazai eljárás következményei a kérelmező jó hírnevére és a Google információk és eszmék szabad áramlásához platformot nyújtó szerepére.⁴³⁴ A fentiek alapján, különös tekintettel a közvetítő szolgáltatók, mint a Google fontos szerepére az információhoz és a vitához való hozzáférés megkönnyítésében a politikai, társadalmi és kulturális kérdések széles körében, a Bíróság úgy vélte, hogy a nemzeti bíróságok megfelelő egyensúlyt teremtettek a kérelmező jogai, valamint a Google és a felhasználók véleménynyilvánítási szabadságához való joga között.⁴³⁵ Az ügyben tehát kevésbé a

⁴³⁰ Uo. 80. bek.

⁴³¹ Uo. 80. bek.

⁴³² Uo. 83. bek.

⁴³³ Uo. 69. bek.

⁴³⁴ Uo. 87. bek.

⁴³⁵ Uo. 90. bek.

tartalomszolgáltató magatartása volt a lényeges, hanem a bejegyzés, és a kommentek súlyossága, így az nyitott kérdés marad, hogy amennyiben a kérelmező személyiségét lényegesen sértő bejegyzésekről lett volna szó, vajon megállapították volna a tárhelyszolgáltató felelősségét amiért nem távolította el időben a sérelmes bejegyzést.

Hasonló kérdést érintett a *Høiness v. Norway eset*⁴³⁶ is, melyben az EJEB nem állapította a 8. cikk sérelmét, ugyanis a kérelmezőről közzétett kommentek nem minősültek gyűlöletbeszédnek, és a hírportál, melyen a kommenteket közzétették megfelelő intézkedésekkel (folyamatos moderálás, jelentési lehetőség) igyekezett fellépni a jogsértő hozzászólások ellen.⁴³⁷ Mindemellett bár az egyik komment így is elkerülte a moderátorok figyelmét, a másik kifogásolt hozzászólást azonnal eltávolították, amint arról tudomást szereztek, így a Bíróság szerint nem sérült a kérelmező magánélethez való joga, amikor a nemzeti bíróságok elutasították keresetét.⁴³⁸

A fenti esetek indokolásaiban tehát nem merült fel kötelezettségként a tárhelyszolgáltatók általános felelősségének előírása, viszont megállapították azokat a szempontokat, amelyeket esetről esetre értékelnie kell a bíróságnak hasonló ügyekben. Az egyértelműnek látszik az EJEB gyakorlatából, hogy a gyűlölködő, erőszakra uszító tartalmak jó eséllyel jogsértőnek minősülnek, és a platformszolgáltatók az értesítést követően kötelesek gondoskodni levételükről, a bántó, akár trágár tartalmak esetében azonban kellő egyensúlyt kell teremteni a nyilvánosság és a sérelmet szenvedő fél érdekei között. Ezek az ügyek jó irányítúként szolgálhatnak annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy vajon az EJEB hogyan ítéli meg a közösségi média platformok felelősségét a felhasználók jogsértő tartalmaért.

5.5 Az Európai Unió Bíróságának döntései

Az EuB közösségi oldalakkal kapcsolatos gyakorlata főként joghatósági kérdéseket érint, az érvényesíthető jogkövetkezményeket illetően azonban fontos alapelveket rögzített a Bíróság. Az *eDate* egyesített ügyben⁴³⁹ az egyik tényállás szerint az osztrák eDate Advertising által üzemeltett honlapon elérhető volt egy gyilkosságról szóló több mint 10 éves hír, melyben az ítéletet kifogásolták, teljes névvel megnevezve benne a német állampolgárságú elkövetőket. Utóbbiak a német bíróság előtt nyújtották be keresetüket, melyben a cikk levételét kérték, az

⁴³⁶ *Høiness v. Norway* (Application no. 43624/14., 2019. március 12-i ítélet).

⁴³⁷ Uo. 72-73. bek.

⁴³⁸ Uo. 75. bek.

⁴³⁹ *eDate Advertising GmbH v. X, valamint Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek, 2011. október 25.-i ítélet.

eDate azonban (bár a cikket eltávolította) kifogásolta a német bíróságok joghatóságát. Az egyesített ügy másik esetében a francia színész, Olivier Martinez a Sunday Mirror angol online bulvárlaptól kérte, hogy távolítsák el a róla és Kylie Minogue-ról szóló cikket. Keresetüket a francia bíróságok előtt indították, míg a Sunday Mirror kiadó angol MGN társaság vitatatta a francia joghatóságot, mivel nem látta bizonyítottnak az internetes közzététel és a francia területen okozott állítólagos kár között. Az ügyek fő kérdése tehát az volt, hogy a 44/2001/EK rendelet⁴⁴⁰ alapján valamely tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik-e a személyiségi jogok internetes hálózaton, egy másik tagállamban letelepedett személy által szerkesztett és lényegében e tagállam célközönségének szánt honlapon keresztül elkövetett megsértésének elbírálására.⁴⁴¹

Korábban a Shevill ítéletben⁴⁴² a Bíróság egyértelművé tette, hogy a jó hírnév több tagállamban közzétett sajtócikk révén megvalósuló megsértése esetén a felperes a választásától függően két hely szerinti bíróság előtt indíthat kártérítés iránti keresetet. Egyfelől azon tagállam bírósága előtt, ahol a kárt okozó esemény bekövetkezett, amely egybeesik a kiadó székhelyével, másfelől bármely azon tagállam bírósága előtt, ahol a kérdéses közzététel megvalósult, és ahol a sértett jó hírnevét állítólag megsértették. Az utóbbi bíróságok kizárólag a hivatkozott tagállamban okozott kár elbírálására rendelkeznek joghatósággal.⁴⁴³

Az EuB szerint a jó hírnevet sértő tartalmak interneten történő közzététele különbözik a nyomtatásban megjelenő orgánumok megítélésétől, mivel előbbi főszabályként arra irányul, hogy mindenhol elérhető legyen, és az egész világon meghatározhatatlan számú felhasználót elérjen.⁴⁴⁴ Ezzel tehát nem lehetséges számszerűsíteni a terjesztést, és lehetetlen pontosan felmérni a kizárólag egy tagállamban okozott kárt.⁴⁴⁵ Éppen ezért a Bíróság kiigazította a korábbi gyakorlata által megállapított kapcsolódási szempontokat, megállapítva, hogy az interneten keresztül megvalósuló személyiségi jogi jogsértés sértettje fordulhat a közlés közzetevőjének letelepedési helye szerinti tagállam bíróságához, vagy pedig azon tagállam bíróságához, ahol a sértett személy érdekeinek központja található, és mindkét esetben a teljes kár megtérítését kérheti (míg korábban csupán ott kérhetett teljes kártérítést, ahol a közzetevő

⁴⁴⁰ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, melyet felváltott azóta az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

⁴⁴¹ eDate ítélet, 28. bek.

⁴⁴² Shevill és társai v. Presse Alliance, C-68/93. sz. ügy, 1995. március 7.-i ítélet.

⁴⁴³ Uo. 33. bek.

⁴⁴⁴ eDate ítélet, 45. bek.

⁴⁴⁵ Uo. 46. bek.

letelepedési helye van).⁴⁴⁶ Mindemellett a fentiek helyett a sértett benyújthatja keresetét bármely olyan tagállam bíróságához is, amelynek a területén az interneten közzétett tartalom hozzáférhető, vagy hozzáférhető volt, ekkor viszont a bíróságok csak az adott tagállam területén okozott kár elbírálására rendelkeznek hatáskörrel.⁴⁴⁷

Az *Ilsjan v. Handel ügyben*⁴⁴⁸ egy Svédországban tevékenységet folytató észt társaság az állítólagosan megkérdőjelezhető üzleti gyakorlata miatt felkerült egy svéd munkáltatói szövetség weboldalán vezetett feketelistára, ahol a weboldal olvasói részéről számos ellenséges hangvételő hozzászólás érkezett. Az észt társaság keresetet nyújtott be az észt bíróságok előtt a svéd szövetséggel szemben, jó hírneve megsértése miatt helyreigazítást és kártérítést követelve. Az ügy fő kérdése az volt, hogy vajon alkalmazható-e a jogi személyekre is az eDate ítéletben a természetes személyek vonatkozásában kidolgozott joghatósági ok. A Bíróság megerősítette, hogy azon tagállam bíróságai a legalkalmasabbak annak megítélésére, hogy az ilyen tartalmak milyen hatást gyakorolnak az érintett személy jogaira amelyben az érintett személy érdekeinek központja található.⁴⁴⁹ Ezek után pedig megállapította, hogy az eDate-ügyben kifejtettek ugyanúgy alkalmazhatóak jogi személyek elleni személyiségi jogi pereknél is.⁴⁵⁰ Viszont azt is leszögezte, hogy az a (természetes vagy jogi) személy, akinek személyiségi jogait “a rá vonatkozó valótlan állítások interneten történő közzététele és az őt érintő hozzászólások törlésének elmulasztása révén megsértették” nem nyújthat be keresetet emiatt minden olyan tagállam bírósága előtt, ahol elérhetőek voltak a közzétett sérelmezett információk.⁴⁵¹ Utóbbi döntés érveként a Bíróság azt jelölte meg, hogy a kártérítési és a helyesbítési vagy eltávolítási igények oszthatatlanok és csak olyan bíróság jogosult eljárni ezek tekintetében, aki a teljes kártérítési kereset elbírálására joghatósággal rendelkezik.⁴⁵²

A *Nothartová v. Sámson* ügyben⁴⁵³ az alapeljárás felperese azt állította, hogy az alperes hozzájárulása nélkül képeket és videókat készített róla, melyeket később feltöltött a YouTube-ra. Az alperes viszontkeresetet terjesztett a bíróság elé, melyben arra hivatkozott, hogy a felperes korlátozni kívánja a YouTube-ra feltöltött szellemi alkotásának terjesztését, másrészt kifogásolta, hogy a felperes megnevezte gépkocsijának rendszámát, sértve ezzel “a gépkocsi személyiségi jogait”.⁴⁵⁴ Az ügy fő kérdése a viszontkereset esetében alkalmazandó joghatósági

⁴⁴⁶ Uo. 52. bek.

⁴⁴⁷ Uo. 52. bek.

⁴⁴⁸ Bolagsupplysningen OÜ Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB, C-194/16. sz. ügy, 2017. október 17.-i ítélet.

⁴⁴⁹ Uo. 34. bek.

⁴⁵⁰ Uo. 44. bek.

⁴⁵¹ Uo. 49. bek.

⁴⁵² Uo. 48. bek.

⁴⁵³ Éva Nothartová v. Sámson József Boldizsár, C-306/17. sz. ügy, 2018. május 31.-i ítélet.

⁴⁵⁴ Uo. 12. bek.

szabályokra vonatkozott, vagyis hogy a 1215/2012/EU rendelet 8. cikke⁴⁵⁵ alapján lehet-e ugyanott benyújtani a viszontkeresetet akkor is, ha a követelés más jellegű mint az eredeti személyiségi jogot érintő kereset. Az EuB megállapította, hogy igen, bár ez nem kizárólagos jellegű szabálya a rendeletnek.⁴⁵⁶

Összefoglalva tehát a személyiségi jogok interneten közzétett tartalmak révén történő megsértése esetén, a felperes (akár természetes vagy jogi személy), négyféle fórum közül választhat. Választhatja (1) az alperes lakóhelyét; (2) azt a helyet ahol a kár bekövetkezett (ez egyébként a legtöbbször valószínűsíthetően egybe esik előbbivel); (3) azt a helyet ahol a felperes érdekeinek központja található; valamint (4) minden olyan tagállamban, ahol az internetes tartalom hozzáférhető (volt). Első három teljes körű fórumnak minősül, vagyis itt a teljes okozott kár megtérítése követelhető, míg utóbbi esetben csak részleges fórumról beszélhetünk, itt ugyanis kizárólag az adott állam területén elszenvedett kár megtérítését lehet követelni. A felperes azonban nem perelhet minden tagállamban a tartalmak eltávolításáért, erre csupán a három teljes körű fórum egyike előtt van lehetősége. A keresethez kapcsolódó viszontkereset pedig ugyanezen bíróságok előtt érvényesíthető.

Az EuB előtt nemrégiben annak az érdekes kérdése merült fel, hogy vajon a személyiségi jogi jogsértések esetén alkalmazható eltiltást hogyan kell értelmezni egy közösségi média szolgáltató esetében. A *Glawischnig-Piesczek v. Facebook* ügyben⁴⁵⁷ egy Facebook felhasználó Eva Glawischnig-Piesczek osztrák képviselőt sértő nyilvános bejegyzést tett közzé. A Facebook a képviselő kérésére nem távolította el a sérelmezett bejegyzést, később azonban az osztrák bíróság rendelkezése alapján megszüntette a tartalomhoz való hozzáférést. Az osztrák képviselő kérelme azonban arra is vonatkozott, hogy ne csak az eredeti bejegyzést, hanem minden ahhoz hasonló (tartalmában azonos értelmű) hozzászólást töröljön a Facebook. Az Eker. irányelv⁴⁵⁸ alapján a Facebook nem felelős az általa tárolt információkért, amennyiben nincs tudomása azok jogsértő mivoltáról, ez azonban nem zárja ki, hogy a bíróságok a tárhelyszolgáltatót a jogsértő tartalom elérhetlenné tételére kötelezzék. Az irányelv azonban megtiltja, hogy tárhelyszolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget állapítsanak meg, amely szerint az általuk továbbított vagy tárolt információkat nyomon kell követniük, vagy

⁴⁵⁵ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet, 8. cikk (3) bek.

⁴⁵⁶ Nothartová v. Sámson ítélet, 30. bek.

⁴⁵⁷ Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Ltd., C-18/18. sz. ügy, 2019 október 3.-i ítélet.

⁴⁵⁸ A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

olyan általános kötelezettséget, amely szerint a jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket ki kelljen vizsgálniuk.⁴⁵⁹ A Bíróságnak tehát ezt az ellentmondást kellett feloldania, és ítéletében kimondta, hogy a fenti megkötés nem érinti a tárhelyszolgáltatók „egyedi esetben alkalmazandó” nyomon követési kötelezettségét, amikor az adott tartalomról megállapította egy tagállami bíróság hogy jogsértő.⁴⁶⁰

Tekintettel arra, hogy a Bíróság szerint “a közösségi hálózat megkönnyíti az információk különböző felhasználók közötti gyors továbbítását, fennáll annak a tényleges veszélye, hogy a korábban jogellenesnek minősített információt e hálózat más felhasználója újból létrehozza és megosztja”,⁴⁶¹ annak érdekében, hogy a tárhelyszolgáltató a további jogsértést megelőzze, a hatáskörrel rendelkező bíróság jogszerűen kötelezheti a szolgáltatót arra, hogy akadályozza meg a korábban jogellenesnek nyilvánított információkéval azonos tartalmú, tárolt információkhoz való hozzáférést, vagy arra, hogy távolítsa el az ilyen információkat, függetlenül attól, hogy ki kérelmezte ezen információk tárolását.⁴⁶² Mindezek mellett az azonos értelmű információk tekintetében a Bíróság úgy foglalt állást, hogy az eltávolítási kötelezettségnek ki kell terjednie azokra az információkra is, amelyek tartalmát a használt szavak vagy ezek összekapcsolása miatt kissé eltérő módon fogalmazták meg, azonban ez csupán addig terjed, amíg a tárhelyszolgáltató nem kényszerül önálló értékelésre a kifogásolt tartalommal szemben.⁴⁶³ Vagyis amennyiben önálló értékelést követel meg az adott tartalom, tehát nem egyértelműen eldönthető a tartalom azonossága a korábban jogsértőnek minősített tartalommal, nem terheli eltávolítási kötelezettség a tárhelyszolgáltatót. Az ítélet mindezek mellett még egy további fontos elvet rögzített, nevezetesen hogy az irányelv nem zárja ki, hogy a jogsértéstől eltérő intézkedések világszintű joghatásokat váltsanak ki.⁴⁶⁴

A döntés meglehetősen furcsának mondható. Az, hogy a tárhelyszolgáltatókat a bármely felhasználó által közzétett, a jogsértő tartalommal „azonos értelmű” információk törlésre kötelezik, attól függetlenül, hogy ezen információkról tudomással bírt-e, jelentős következményekkel járhat az irányelv későbbi értelmezését illetően. Az „azonos értelmű” tartalom ugyanis nincs kellően körülhatárolva a döntésben, ahogyan az sem egyértelmű, hogy a nemzeti bíróságok milyen körülmények között rendelhetik el a tartalmak szűrését vagy

⁴⁵⁹ Uo. 15. cikk (1) bek.

⁴⁶⁰ Ítélet 34-35. bek.

⁴⁶¹ 36. bek.

⁴⁶² 37. bek.

⁴⁶³ 46. bek.

⁴⁶⁴ 50. bek.

globális törlését. Mindemellett ha egyre több hasonló ítélet születik, voltaképp egy általános nyomonkövetési és monitorozási kötelezettség fog a platformokra hárulni, mely ellentmond az irányelv hatályos szövegének.

Szintén érdekes döntés született a több mint egy évtizeden át húzódó Youtube és Cyando egyesített ügyekben is.⁴⁶⁵ A két ügy tényállása nagyon hasonló (a Youtube-on elérhető volt egy előadó élő koncertjének teljes felvétele, a Cyando pedig egy letöltési linkeket generáló oldal volt, ahol szintén jogvédett tartalmakat tettek elérhetővé), és a lényegi jogkérdés is voltaképp megegyező volt, nevezetesen, hogy az Eker irányelv alapján megállapítható-e az oldalt üzemeltetők felelőssége a szerzői jogi jogsértéssel kapcsolatban. A Bíróság ítéletében kimondta, hogy a hasonló ügyek esetében minden olyan körülményt értékelni kell, amely alapján megállapítható, hogy a szolgáltató milyen mértékben vesz részt a jogellenes tartalmak közvetítésének folyamatában, valamint hogy ezt szándékosan teszi-e.⁴⁶⁶ E tekintetben pedig fontos körülménynek tekintette a Bíróság, hogy a platform üzemeltetője tisztában van-e azzal, hogy azon keresztül sokan jogvédett tartalmakat tesznek jogellenesen közzé, és hogy ehhez kapcsolódóan végrehajtja-e azokat a megfelelő műszaki intézkedéseket, amelyek egy szokásos gondossággal eljáró gazdasági szereplőtől ebben a helyzetben elvárhatók annak érdekében, hogy hitelesen és hatékonyan lépjen fel a szerzői jogok e platformon való megsértése ellen.⁴⁶⁷ Ezzel összefüggésben értékelni kell azt is, hogy a szolgáltató olyan magatartást és üzleti modellt alkalmaz-e amely ösztönzi a jogellenes tartalmak közzétételét, az ugyanis önmagában nem elegendő a felelősség megállapításához, hogy tudomása van arról, hogy platformján keresztül elérhetőek jogellenes tartalmak is.⁴⁶⁸ Más a helyzet azonban, ha ezen üzemeltető, noha a jogosult figyelmeztette arra, hogy a védelem alatt álló tartalmat a platformján keresztül jogellenesen közvetítették a nyilvánossághoz, nem hozza meg haladéktalanul az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy e tartalmat hozzáférhetlenné tegyék.⁴⁶⁹ Az ítélet szerint akkor állapítható meg a szolgáltató felelőssége, ha a platform pusztán a rendelkezésre bocsátásán túl aktívan közreműködik abban, hogy a jogsértő tartalmat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyenek. Ez a közreműködés akkor valósul meg, ha az üzemeltető konkrét tudomással bír a jogvédett tartalom elérhetőségéről, mégsem tesz ellene semmit, esetleg ösztönzi ezt, vagy ha

⁴⁶⁵ Frank Petersen v. Youtube, valamint Elsevier v. Cyando C-682/18. és C-683/18. sz. egyesített ügyek, 2021. június 22.-i ítélet.

⁴⁶⁶ Uo. 83. bek.

⁴⁶⁷ Uo. 84. bek.

⁴⁶⁸ Uo. 85. bek.

⁴⁶⁹ Uo.

ezen kívül tudomással kell bírnia arról, hogy platformját gyakran használják hasonló célokra, mégsem alkalmaz hatékony megoldásokat ezek kiküszöbölése érdekében.⁴⁷⁰

Ez a döntés tehát egyfajta tudatállapot vizsgálatát várja el a felelősség megállapításakor, nevezetesen, hogy a platform üzemeltetője mennyiben van tudatában annak, hogy az oldalát illegális célokra is használják, valamint, hogy ehhez hogyan viszonyul: elősegíti és ösztönzi azt, vagy csak eltűri. Ez tehát egy újabb szigorítása az értesítési-eltávolítási eljárásnak, hiszen nem elegendő, hogy csak értesítés esetén törölje a szolgáltató az illegális tartalmat, amennyiben tudomása van róla hogy oldalát rendszeresen használják hasonló célokra hatékony lépéseket kell tennie ennek megakadályozása érdekében.

5.6 Következtetések

- Az internetes tartalmak felelősségi kérdései kapcsán főként az értesítési-eltávolítási eljárás érvényesül. Az adott tartalom jogi besorolása azonban a platform feladata, mely olykor nagyon összetett értékelést kíván meg. Nem várható el egy (akár kis, akár nagy) platform üzemeltetőjétől, hogy olyan bonyolult szólásszabadsággal kapcsolatos kérdésekben döntsön, melyekkel sokszor egy alkotmánybíróság is nehezen birkózik meg.
- Az EJEB nyilvánvalóan jogsértő és jogsértő tartalmak elhatárolása furcsa helyzetet teremt. Ez az értékelési kötelezettség a tévedéstől való félelem miatt inkább arra készíti az üzemeltetőket, hogy tiltsák a kommenteket, vagy helyezték át a kommentelési lehetőséget a közösségi oldalukra. Ezzel azonban nem oldódott meg a helyzet, ugyanis a közösségi oldal profiljának üzemeltetője ugyanúgy felelős a tudomására jutott jogsértő tartalomért.
- Az értesítési-eltávolítási eljárás kapcsán szintén megjegyzendő, hogy amennyiben a közösségi oldalon az adott felhasználó saját néven van fent, amennyiben jogsértő tartalmat tesz közzé, adott esetben ő is, és a platform üzemeltetője is felelőssé tehető (amennyiben persze a tartalmat a platform nem távolította el megfelelő időn belül). A bírói gyakorlatban számtalan példát találunk arra, hogy közösségi oldalakon közzétett kommentekért pereltek be valakit, ahogyan arra is, hogy magát a platformot fogták perbe, a kettőre együtt azonban még nem láttunk példát, holott lehetséges lenne a jogérvényesítés ezen módja is.

⁴⁷⁰ Uo. 102. bek

- A Glawischnig-Piesczek döntés meglehetősen érdekes, hiszen egyrészt szembemegy az Eker. irányelv 15. cikkében foglalt nyomonkövetési kötelezettség előírásának tilalmával, másrészt a döntés hatályát az egész világra nézve kiterjeszti. A döntés értelmében ugyanis amennyiben egy tartalomról a bíróság megállapította, hogy jogsértő, a tárhelyszolgáltatóknak igenis van egyfajta nyomonkövetési kötelezettségük. A jogsértő tartalommal egyező, valamint az esetlegesen módosított, de azzal azonos tartalmú tartalmakat külön értesítés nélkül is el kell távolítani az oldalukról, még hozzá világszerte. Ez alól csupán az képez kivételt, ha a tartalom jogsértő jellege önálló értékelést igényel.
- Ebből tehát az következik, hogy amennyiben jogsértő tartalomról szerez tudomást a platform üzemeltetője, köteles azt eltávolítani, ellenkező esetben felelnie kell annak tartalmáért. Az EJEB szerint azonban amennyiben nyilvánvalóan jogsértő egy tartalom, külön értesítés nélkül is el kell azt távolítani, amint tudomást szerez róla, tehát itt egyfajta jogi értékelést kell elvégeznie a platformnak azt illetően, hogy amennyiben saját maga „fedez fel” a jogsértő tartalmat, köteles-e azt eltávolítani, vagy csak akkor, ha azt valaki kérelmezi. Az EuB szerint amennyiben egy bíróság már megállapította a tartalom jogsértő voltát, azt automatikusan köteles később is eltávolítani, előzetes értesítés hiányában is, egészen addig, ameddig nem kell jogi értelemben értékelnie a tartalom jogsértő jellegét. Itt azonban felfedezhetünk némi ellentmondást, az EJEB döntései alapján ugyanis ebben az esetben is elvárható egy platform üzemeltetőjétől, hogy értékelje az adott tartalmat, és amennyiben nyilvánvalóan jogsértő, el kell azt távolítani. Természetesen a két bíróság eltérő jogszabályok és eljárásrend alapján jár el, azonban egy európai online platform számára mindkét fórum döntései irányadóak lehetnek.
- Ezen ellentmondások feloldását szolgálhatja egy közös európai szabályozás, mely pontosan lefekteti az értesítési-eltávolítási eljárás részletes előírásait.

6. A Felhasználási Feltételek magánjogi kérdései

A közösségi média kapcsán felmerülő szólásszabadságot. érintő jogkérdések elemzésekor legtöbbször a közjog területét szokták vizsgálni. A közösségi oldalak szabályozása, vagy szólásszabadsággal kapcsolatos kérdései mellett azonban a platformok jogi kérdéseinek másik nagy részét a magánjog keretein belül kell vizsgálnunk, ugyanis a platformok és a felhasználók viszonyát első sorban a köztük létrejövő szerződés (felhasználási feltételek) határozza meg.

6.1 A felhasználási feltételek, mint magánjogi kötelmek

A közösségi oldalak működését a felhasználási feltételek határozzák meg. Ebben fogalmazzák meg, milyen magatartási szabályokat kell betartania a felhasználónak, mi megengedett az oldal használatakor, valamint ebben rendezik a felhasználók és a szolgáltató közötti viszony egyes egyéb kérdéseit. A felhasználó legtöbbször az oldalra történő regisztrációval, automatikusan – a szerződéses tartalom tényleges megismerésének hiányában is – elfogadja ezeket a feltételeket, vagy egy külön erre kialakított űrlapon a megfelelő négyzet bejelölésével, vagy egy külön ezt megfogalmazó ikonra kattintva.

A regisztráció során általában háromféle szöveget láthat a felhasználó: a közösségi oldalak felhasználási feltételeit (*terms of use* vagy *user agreement*), adatkezelési szabályzatát (*privacy policy*) és a sütikre vonatkozó szabályzatát (*cookie policy*). Az adatkezelési szabályzat meghatározza az oldal által gyűjtött adatok körét, tájékoztatja a felhasználót, hogy azokat milyen célra használja fel, hogy hogyan tudja szabályozni az általa megosztott adatok elérhetőségét, milyen adatait használhatják fel a használat közben megjelenő hirdetések stb. A sütikre vonatkozó szabályozás a tárolható és fogadható azonosítók, illetve számítógépekre, telefonokra és más eszközökre vonatkozó egyéb információk használatáról tájékoztatja a felhasználót. A felhasználási feltételek ezzel szemben nemcsak tájékoztató jellegűek, hanem meghatározzák a felek kölcsönös jogait és kötelezettségeit. Többek között – elnevezéséből adódóan – meghatározzák az oldal használatának feltételeit, hogy milyen tartalmat szabad megosztani az oldalon, miért tilthatják ki a felhasználót, vagy hogy mely jogszabályok érvényesek az oldal használatából adódó jogviták során.⁴⁷¹ A feltételek elfogadása számos esetben már azzal is megvalósul, hogy a felhasználó elkezdi használni a szolgáltatást, vagy egy

⁴⁷¹ Nicole COCOZZA: Instagram Sets a Precedent by an „Insta” Change in Social Media Contracts & Users’ Ignorance of Instagram’s Terms of Use may Lead to Acceptance by a Simple „Snap”. 15 *Journal of High Technology Law*, 363, 2014. 372.

olyan oldalt látogat meg, ahol az adott platform által nyújtott szolgáltatás (pl. beágyazott komment szekció) működik. A közösségi oldal felhasználója és az oldal üzemeltetője között ekkor kétoldalú jogviszony keletkezik, amiből adódóan a felek kötelezettségek és jogosultságok alanyaivá válnak.

Egy szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.⁴⁷² A szerződések általában a felek kölcsönös akaratát és egymással szemben támasztott feltételeit tartalmazzák, amelyeket a felek megtárgyaltak, és minden pontban megfelelőnek találtak. Ez természetesen a felhasználási feltételekre nem igaz, ezek ugyanis mindent vagy semmit alapon működnek, azaz a felhasználó vagy elfogadja a felhasználási feltételek minden kikötését, vagy nem is veheti igénybe az adott szolgáltatást. A legtöbb közösségi oldal felhasználási feltétele egy általános szerződési feltételek útján létrehozott szerződés, egyoldalúan diktált tartalommal, a felhasználó oldaláról korlátozott szerződési szabadsággal (amely szabadság csupán arra terjed ki, hogy a felhasználó szerződik-e a platformmal vagy sem).⁴⁷³ Egy fogyasztó és vállalkozás között létrejövő, távollévők között elektronikus úton kötött atipikus magánjogi blankettaszerződésről van szó, amely információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányul.

A platformok és a felhasználók között létrejövő viszonyrendszerben ez a szerződés lesz irányadó, a felhasználó összes joga és lehetősége a felhasználási feltételek által szabályozott. Amennyiben a szerződő fél, vagyis a felhasználó nem magánszemély, hanem üzleti céllal használja az oldalt, akkor egy kiegészített felhasználási feltételt⁴⁷⁴ kell elfogadni, amelyben külön erre a jogviszonyra vonatkozó szabályokat fogalmaznak meg. Ekkor már nem is fogyasztói szerződésről van szó, hanem üzletfelek közötti kötelmi viszonyról, de a felhasználási feltételek általános része ugyanúgy irányadó lesz a felekre nézve. Ez a jogalapja minden döntésnek, amelyet később a platform meghoz a felhasználók tartalmai, adatai és tevékenysége kapcsán. A döntések ellen nincs helye külső fórum előtti fellebbezésnek, hiszen maguk az oldal üzemeltetői az egyedüliek, akik a szerződés alapján jogosultak eldönteni az adott esetben felmerülő (jog)vitát. A felhasználási feltételek elfogadásával tehát egy érvényes magánjogi szerződés jön létre, amely tipikusan inkább a felhasználókra ró kötelezettségeket. Bár természetesen a platformnak is adódnak a szerződésből kötelezettségei, (például az abban

⁴⁷² Ptk. 6:58. §

⁴⁷³ Ptk. 6:77. §

⁴⁷⁴ Pl. A Twitter kereskedelmi feltételei: <https://legal.twitter.com/ads-terms/international.html>; A Youtube kereskedelmi feltételei: https://support.google.com/youtube/answer/1311392?hl=hu&ref_topic=9153642; A Facebook kereskedelmi feltételei: https://www.facebook.com/legal/commercial_terms

meghatározott szolgáltatások nyújtására, fejlesztésére, biztonságos működtetésére) a szigorúbb és részletesebb kikötések mégis inkább a felhasználókat terhelik. A szerződéses partnerek jogait tekintve kissé eltolt pólusú szerződésekről beszélünk tehát, ugyanis a feltételek főként a felhasználókat terhelő kötelezettségeket taglalják, és kevés konkrét, bírósági úton kikényszeríthető feltételt fogalmaznak meg irányukba. Ennek ellenére a felhasználási feltételek két irányból kötik a feleket, egyrészt a platformok nem tanúsíthatnak olyan magatartást, amely nem szerepel a feltételekben, másrésztől viszont a felhasználó sem hivatkozhat jogai sérelmére, ha a platform a feltételeket betartva lép fel vele szemben.

A közösségi oldalak használata teljesen új kihívás elé állítja a szerződések jogát. Ugyanis a felhasználó és az oldal üzemeltetője között létrejövő sajátos jogviszony kereteit a felek által elfogadott felhasználási feltételek határozzák meg, ami a távollévők között elektronikus úton kötött szerződések egészen sajátos formája. Sok felhasználói feltétel nem is érhető el magyarul, de ha mégis, egy átlagos internetező számára túlságosan bonyolultak az abban foglaltak. Habár több közösségi oldal igyekezett egyszerűsíteni a feltételeit (mint például a Facebook), a legtöbb felhasználó számára még mindig érthetetlen a „szerződés”, és mivel használni szeretné az oldalt, az esetek túlnyomó többségében elolvasás nélkül elfogadja azt.⁴⁷⁵ A hagyományos kötelmi jogi alapelvek nem minden esetben alkalmazhatók erre a típusú szerződésre, pedig számuk a web 2.0 elterjedésével hatalmasra növekedett. Mindezek mellett egyes szerzők szerint az is különlegessé teszi a szerződést, hogy a szolgáltatásért a felhasználó a regisztráció során, valamint a közösségi oldal használata során gyűjtött személyes adataival, valamint a weboldal vagy applikáció használata során tanúsított figyelmével fizet.⁴⁷⁶

6.1.1 A szerződés létrejötte

A szerződés tehát egy ígéret, vagy ígéreték összessége, amely a jog által kikényszeríthető. A szerződés létrejöttéhez szükség van a felek közti akarategységre, ami akkor jön létre, ha az egyik fél által tett ajánlatot a másik fél elfogadja, és ugyanez igaz fordítva is, azaz az ajánlattevő is elfogadja a másik fél által felajánlott ellenszolgáltatást.⁴⁷⁷ A közösségi oldalak által is alkalmazott (online) *take it or leave it* szerződési formát az amerikai jogban kialakult gyakorlat

⁴⁷⁵ Michael L. RUSTAD – Thomas KOENIG: Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices. 49 *Wake Forest Law Review* (2014) 1431, 1446.

⁴⁷⁶ NÉMETH Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. Rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2019/1. 5.

⁴⁷⁷ COCOZZA i.m. 367.

szerint három csoportba oszthatjuk: *shrinkwrap*, *browsewrap*, valamint *clickwrap* szerződések.⁴⁷⁸

a) *Shrinkwrap* szerződések

A *shrinkwrap* szerződések esetében a felhasználó megvásárol egy terméket, általában szoftvert, és ha elindítja azt vagy felbontja a csomagolását, azzal egyidejűleg elfogadja a felhasználási feltételeket. 1996-ig több amerikai bíróság is kikényszeríthetetlennek ítélte az ilyen szerződéseket, mivel a fogyasztó a vásárlás és a használat előtt nem tudott beleegyezni a feltételekbe. A *ProCD Inc. v. Zeidenberg* esetben azonban a bíróság a Uniform Commercial Code 2-204. szakaszára hivatkozva úgy ítélte meg, hogy az áruk eladásakor létrejövő megállapodás bármilyen formában megköthető, így a fogyasztó a szoftver telepítésével beleegyezik a szolgáltató által támasztott feltételekbe.⁴⁷⁹

b) *Browsewrap* szerződések

A *browsewrap* szerződések olyan megállapodások, amelyeket a felhasználók a legtöbbször tudtuk nélkül fogadnak el, anélkül, hogy tudnák, mi is áll benne. Ezek a megállapodások például egy honlap pusztán olvasásával létrejönnek, legtöbbször az oldal alján található linkek tartalmazzák a szerződés teljes szövegét, de a felhasználónak nem kell kifejezetten elfogadnia azokat.⁴⁸⁰ Az ezzel a szerződéstípussal kapcsolatos egyik legismertebb jogesetben, a *Specht v. Netscape Communications Corp.* ügyben a bíróság kimondta, hogy a letöltés gombra való klikkelés nem tekinthető a felhasználási feltételekbe történő beleegyezésnek, amennyiben nem tájékoztatják a felhasználót egyértelműen és feltűnően arról, hogy a klikkeléssel egyúttal beleegyezik a feltételekbe is.⁴⁸¹ Ezt 2014-ben megerősítette az a bíróság is, ami a *Nguyen v. Barnes & Noble, Inc.* ügyben kimondta, hogy nem kikényszeríthetők a felhasználási feltételek azon kikötései, amelyeket csupán egy link mögött helyeznek el az oldalon. Döntésében kimondta, hogy nem számít megfelelő tájékoztatásnak, ha egy weboldal a felhasználási feltételeit egy hivatkozás mögött teszi közzé, de egyébként semmilyen más módon nem hívja

⁴⁷⁸ Robert TERENZI: *Friending Privacy: Toward Self-Regulation of Second Generation Social Networks*, 20 *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal* 1049, 2010. 1076.

⁴⁷⁹ *ProCD Inc. v. Zeidenberg*, 86 F.3d 1447, 1449 (7th Cir. 1996).

⁴⁸⁰ COCOZZA i.m. 375.

⁴⁸¹ *Specht v. Netscape*, 306 F.3d 17 (2d Cir. 2002).

fel rá a figyelmet, és semmilyen egyéb kifejezetten elfogadó cselekményt nem követel meg a felhasználótól.⁴⁸²

A *Be In, Inc. v. Google, Inc.* ügyben a felperes weboldalának felhasználási feltételeiben úgy fogalmazott az üzemeltető, hogy amennyiben valaki használja és/vagy látogatja az oldalt, egyúttal beleegyeznek annak felhasználási feltételeibe is, ezt azonban csupán az oldal alján egy linken keresztül tették közzé. Az ügyben eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a felek között nem jött létre érvényes szerződés, ugyanis a hivatkozás meglétén kívül nem mutatott semmi arra, hogy az oldal látogatói tisztában lettek volna azzal, hogy a weblap olvasásával beleegyezésüket adják a felhasználási feltételekbe. A link még csak ki sem volt emelve valamilyen megkülönböztető jelzéssel, csupán az oldal alján helyezkedett el.⁴⁸³

A *Register.com, Inc. v. Verio Inc.* esetben a felperes arra hivatkozott, hogy érvénytelen a közte és az alperes között létrejövő szerződés, a honlap üzemeltetője ugyanis nem helyezett el külön gombot vagy kipipálható négyzetet a felhasználási feltételei elfogadásához, így azokat ő nem is tudta elfogadni. A bíróság azonban elutasította ezt az érvelést, mondván, hallgatólagos beleegyezéssel is létrejöhet egy szerződés, amennyiben a felhasználó tisztában van a feltételekkel, és lehetősége van elutasítani azokat, ezt azonban nem teszi meg. Jelen esetben, mivel a feltételek könnyen hozzáférhetők voltak, és a felperes ismerte is azokat, jogában állt volna elutasítani a szerződést oly módon, hogy nem veszi igénybe az oldal szolgáltatásait, ezt azonban nem tette meg.⁴⁸⁴

Az *AvePoint, Inc. v. Power Tools* esetben ellenben úgy ítélte meg a bíróság, hogy létrejött a felek között a szerződés, annak ellenére, hogy csupán egy, a feltételekre mutató link volt elhelyezve a honlap alján. A bíróság ugyanis bizonyítottan látta, hogy az alperes tisztában volt a feltételekkel, amelyek megtiltják, hogy kereskedelmi célra használják fel a honlapon található szoftvereket, ugyanis hamis profilt létrehozva töltötte le azokat, mindemellett saját, hasonló profilú honlapja is ugyanilyen felhasználási feltételekkel üzemel.⁴⁸⁵

A *browsewrap* szerződéseket tehát általában kikényszeríthetetlennek ítélik a bíróságok, de ha bebizonyosodik, hogy a felhasználó ismerte a felhasználási feltételeket, amikor igénybe vette a szolgáltatást, akkor a szerződés az elhelyezésétől és elfogadási módszerétől függetlenül jogi kötőerővel rendelkezhet.⁴⁸⁶

⁴⁸² *Nguyen v Barnes & Noble, Inc.*, 763 F.3d 1171 (9th Cir. 2014).

⁴⁸³ *Be In, Inc. v. Google Inc.*, WL 5568706, (ND Cal., 2013. október 9.).

⁴⁸⁴ *Register.com v. Verio*, 356 F.3d 393 (2d Cir. 2004).

⁴⁸⁵ *AvePoint, Inc. and AvePoint Public Sector, Inc. v. Power Tools, Inc.* (US Dist. Ct., Virginia, 2013. november 7.)

⁴⁸⁶ Alison S. BREHM – Cathy D. LEE: From the Chair: „Click Here to Accept the Terms of Service”. 31(1) *Communications Lawyer* (2015) 4, 5.

c) *Clickwrap* szerződések

A *clickwrap* szerződéseknél ezzel szemben a felhasználónak muszáj egy „Elfogadom” gombra kattintani vagy pipát tenni egy rubrikába, amellyel kijelenti, hogy megismerte és elfogadja a felhasználási feltételeket. A *clickwrap* szerződéseknél a felhasználó előtt megjelennek a felhasználási feltételek, vagy annak könnyen elérhető forrása, azokat helyben megismerheti és elolvashatja, mielőtt bele kellene egyeznie.⁴⁸⁷ Az American Bar Association négy feltételt határozott meg az elektronikusan kötött szerződésekkel kapcsolatban, annak érdekében, hogy azokat jogi kötőerővel lehessen felruházni: (1) megfelelően tájékoztatni kell a felhasználót a javasolt feltételekről; (2) a felhasználónak valódi lehetősége kell legyen a feltételek megismerésére; (3) a felhasználót megfelelően tájékoztatni kell arról, hogy egy meghatározott cselekményével azt fejezi ki, hogy elfogadja ezeket a feltételeket; (4) a felhasználónak valóban meg is kell tennie ezt a meghatározott cselekményt. A *clickwrap* szerződések megfelelnek mind a négy kritériumnak, ugyanis a felhasználók tisztában vannak a feltételekkel, elolvashatják azokat, valamint megfelelően tájékoztatva vannak arról, hogy az „Elfogadom” gombra való kattintással elfogadják azokat.⁴⁸⁸

A *clickwrap* módszerrel kötött megállapodások a szolgáltatók számára tehát biztonságosabb kötelemkeletkeztető megoldások – ilyenkor a szolgáltatás igénybevétele előtt a felhasználási feltételekre mutató forrás mellé egy elfogadásra utaló, felhasználói interakciót igénylő lépést iktatnak be. A *clickwrap* funkcióját tekintve bővíthető, ha az elfogadásra utaló hely a dokumentum alján található, ami a szövegen való „átgörgetés” után érhető el, így biztosítva a szolgáltatói álláspontot, hogy ezzel a felhasználó felé a feltételek prezentálása megtörtént, a szolgáltatás igénybevétele esetén az igénybe vevő vállalja a dokumentum tartalmának ignorálásával járó esetleges következményeket.⁴⁸⁹

Az amerikai joggyakorlat szerint nem maga a gomb megnyomása az, ami kötelemkeletkeztető jogi aktusként szolgál, az csupán egy visszajelzés az oldal üzemeltetője felé, hogy az teljesítette a megfelelő tájékoztatási kötelezettségét, és könnyen elérhető helyen tette közzé a felhasználási feltételeit.⁴⁹⁰ A jog nem teszi kötelezővé a szerződés gyakorlati értelemben vett elolvasását és

⁴⁸⁷ COCOZZA, i.m. 376.

⁴⁸⁸ Jason HAISLMAIER: How Do I Build an Enforceable Online Agreement? <https://thinkingopen.wordpress.com/2008/03/08/how-do-i-build-an-enforceable-online-contract-not-always-what-salesforcecom-or-google-would-do/ProCD>.

⁴⁸⁹ OLAJOS Marcell: Sötét fellegek. A Facebook-felhő jogi háttere. *Arsboni.hu*, 2016. november 22. <http://arsboni.hu/sotet-fellegek-facebook-felho-jogi-hattere/>.

⁴⁹⁰ *Feldman v. Google, Inc.*, 513 F. Supp. 2d 229 (E.D. Pa. 2007).

értelmezését a felhasználó számára, a szolgáltató által biztosított figyelemfelhívásra és a könnyű elérésre helyeződik a hangsúly.⁴⁹¹ Ugyanakkor hiába pipálja be a felhasználó, hogy elolvasta és megértette a mellékelt, linken keresztül elérhető feltételeket, ha a dokumentumra mutató link hibás. Ekkor bár a felhasználó kijelentette, hogy olvasta, nyilatkozata nem tekinthető beleegyezésnek, ugyanis ha később bebizonyosodik, hogy a feltételek nem voltak elérhetők, akkor az oldal üzemeltetője nem hivatkozhatott rájuk.⁴⁹²

A *Hancock v. American Telephone & Telegraph Co.*⁴⁹³ ügyben a bíróság úgy ítélte meg, hogy jogi kötőerővel bír az a szerződés, amelyet a telefontársaság munkatársa kinyomtatva nyújtott át a felhasználóknak, akik ezután a munkatárs laptopján klikkeltek az „elolvastam és megértettem” gombra. Ugyancsak érvényesnek ítélte a bíróság azt a szerződést is, amelyet a felhasználók úgy kötöttek meg, hogy bár nem olvasták el a feltételeket, bepipálták az űrlapon az elfogadásra vonatkozó rubrikát, ugyanis a bíróság szerint elegendő, ha lehetőséget biztosítanak a felhasználónak a szerződés aláírás előtti tanulmányozására, függetlenül attól, hogy azt a felhasználó elolvassa-e végül, vagy sem.⁴⁹⁴ Egy másik, különös esetben a felperes arra hivatkozott, hogy csupán véletlenül pipálta ki a beleegyező rubrikát az adott honlapon, és később ezért érvényteleníteni szeretne volna a megkötött szerződést. A bíróság szerint azonban még ha maga a rubrika kipipálása véletlen is lett volna, azt a felperesnek később látnia kellett volna, amikor rákattintott a regisztrációt véglegesítő gombra, annak pedig nem látta reális esélyét a bíróság, hogy mindkét kattintás véletlen volt.⁴⁹⁵

Nem csak az amerikai bíróságok ismerik az internetes szerződéskötés ezen formáját. Az Európai Unió Bírósága (EUB) két fogyasztóvédelmi esetben is foglalkozott az ilyen megállapodások jogi kötőerejével. A *Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer* ügyben a tagállami bíróság azzal a kérdéssel fordult az EUB-hoz, hogy

„Teljesül-e a 97/7 irányelv 5. cikkének (1) bekezdése szerinti azon követelmény, hogy a fogyasztónak meg kell kapnia az ott meghatározott információk megerősítését olyan tartós hordozófelületen, amely a rendelkezésére áll, és amelyhez hozzáférhet, hacsak nem közölték vele ezeket az információkat már a szerződéskötéskor olyan tartós hordozófelületen, amely a rendelkezésére áll, és amelyhez hozzáférhet, ha ezeket az információkat a vállalkozó honlapjára mutató olyan hiperhivatkozás révén bocsátják a

⁴⁹¹ OLAJOS i.m.

⁴⁹² Vö. *Dunstan v. ComScore, Inc.*, 11-cv-05807 (N.D. Ill., 2011. október 7.).

⁴⁹³ *Hancock v. American Telephone & Telegraph Co.*, 701 F.3d 1248 (10th Cir. 2012).

⁴⁹⁴ *Davis v. HSBC Bank. Nevada, N.A.*, 557 F.3d 1026, 1030 (9th Cir. 2009).

⁴⁹⁵ *Scherillo v. Dun & Bradstreet, Inc.*, WL 537805 (E.D.N.Y. Feb. 17, 2010).

fogyasztó rendelkezésére, amely egy olyan szövegben található, amelyet a fogyasztónak kipipálással elolvasottként kell megjelölnie ahhoz, hogy szerződéses jogviszonyba léphessen?”⁴⁹⁶

Az ügyben a Content Services Ltd. által üzemeltett online vásárlófelületen a vásárlóknak rendelésük leadásakor a honlapon megjelölt rubrika kipipálásával ki kell jelenteniük, hogy elfogadják az általános szerződési feltételeket, továbbá lemondanak az elállási jogukról. Az EUB megállapította, hogy amennyiben az eladó honlapján található információk csak a fogyasztóval közölt linken keresztül érhetők el, ezen információk nincsenek „közölve” a fogyasztóval, sem nem „kapja” meg azokat, így nem teljesülnek az irányelvben megfogalmazott feltételek. Az EUB vizsgálta azt is, hogy vajon ezen szerződések internetes felületen való közzététele megfelel-e az irányelv „tartós hordozófelületre” vonatkozó kikötésének. A bíróság szerint

„az ügy irataiból nem tűnik ki, hogy az eladó honlapja, amelyre a fogyasztó számára megjelölt link mutat, lehetővé tenné a fogyasztónak a személyesen neki címzett információk oly módon történő tárolását, hogy megfelelő időtartamig azokhoz hozzáférhessen, és azokat változatlan formában reprodukálja, azok tartalmának az eladó által történő egyoldalú módosításának bármilyen lehetőségét kizárva.”⁴⁹⁷

A *Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland* ügyben a kérdést előterjesztő tagállami bíróság abban kért állásfoglalást az EUB-tól, hogy a *clickwrap* szerződéskötés megfelel-e a Brüsszel I. rendelet 23. cikk (2) bekezdésében foglalt olyan elektronikus módon történő közlésnek, amely lehetővé teszi a megállapodás tartós rögzítését, és következésképpen e rendelkezés értelmében az írásos formának tekinthető-e. A bíróság szerint az említett rendeletben meghatározott követelmények célja az,

„hogy bizonyos elektronikus továbbítási formákat egyenértékűvé tegyen az írásbeli formával azért, hogy egyszerűsödjön a szerződések elektronikus úton történő megkötése, mivel az érintett információk közlése akkor is megvalósul, ha azok egy képernyőn hozzáférhetők. Ahhoz, hogy az elektronikus úton történő továbbítás –

⁴⁹⁶ *Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer*, C-49/11. sz. ügy, 2012. július 5-i ítélet. 25. bek.

⁴⁹⁷ Uo. 46. bek.

különösen a bizonyíték tekintetében – ugyanazokat a garanciákat biztosítsa, elég, hogy lehetséges legyen az információknak a szerződés megkötése előtt való elmentése és kinyomtatása.”⁴⁹⁸

Az EUB hivatkozott a *Content Services* ítéletben kifejtettre, azonban megállapította, hogy nem azonosak az értelmezéshez szükséges jogszabályi rendelkezések, ezért ebben az esetben az ott kifejtettek nem alkalmazhatók. Ítéletében a bíróság kimondta, hogy

„a klikkelés útján történő elfogadás technikája lehetőségessé teszi a kérdéses általános feltételek szövegének a szerződés megkötése előtt való kinyomtatását és elmentését. Következésképpen az a körülmény, hogy az e feltételeket tartalmazó internetes oldal nem nyílik meg automatikusan az internetes oldalon való regisztráció és az egyes vásárlási műveletek során, nem vonhatja kétségbe a joghatóságot kikötő megállapodás érvényességét.”⁴⁹⁹

A közösségi oldalak felhasználási feltételeit tehát érvényes szerződésnek tekinthetjük, amely a *browsewrap* és a *clickwrap* szerződések egyfajta ötvözete. Ezt erősítette meg a *Fteja v. Facebook* esetben is a szövetségi bíróság, amikor úgy fogalmazott, hogy bár az internet világa és működése sok ember számára kiismerhetetlen, egy olyan személynek, akinek állítása szerint komoly megrázkódtatást okozott, hogy kitiltották egy közösségi oldalról, egyértelmű kell legyen, hogy a „Felhasználási feltételek” hiperhivatkozás azt jelenti, hogy „Kattints ide, ha el szeretnéd olvasni a felhasználási feltételeket!”

Az ügyben a bíróság kifejtette, hogy a Facebook felhasználási feltételei sajátos keveréke a *browsewrap* és a *clickwrap* szerződéseknek, ugyanis bár nem olvasható helyben a szerződés teljes szövege, hanem az csupán egy linken keresztül érhető el, a felhasználónak mégis aktívan ki kell fejeznie, hogy egyetért az abban foglaltakkal, amikor a regisztrációs gombra kattint, amivel elismeri, hogy számára megismerhetővé váltak a feltételek. A felperes Fteja számára könnyen elérhető volt a felhasználási feltételeket tartalmazó oldal, és a regisztrációkor

⁴⁹⁸ *Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH*, C-322/14. sz. ügy, 2015. május 21-i ítélet. 36. bek.

⁴⁹⁹ Uo. 39. bek.

figyelmeztette az űrlap,⁵⁰⁰ hogy a folyamat megindításával elfogadja a feltételeket. Az, hogy nem olvasta el őket, nem mentesíti az ebből fakadó kötelezettségei alól.⁵⁰¹

A bíróság a Facebook felhasználási feltételeit egy doboz almához hasonlította, amely mellett egy táblán az a felirat áll, hogy „amennyiben elvesz egy almát, beleegyezik a vásárlási feltételekbe, amelyek ennek a táblának a hátoldalán olvashatók”. Az analógiát alkalmazva, a bíróság szerint amiatt, hogy a feltételek egy másik oldalon voltak olvashatók, még nem lehet azokat semmisnek tekinteni.⁵⁰² A Facebook maga is szerződéses jogviszonynak nevezi a közte és a felhasználók között létrejövő jogviszonyt,⁵⁰³ de hasonlóan fogalmaz a legtöbb közösségi oldal is, legtöbbször a „megállapodás” (*agreement*) vagy a „szerződés” (*contract*) szavakat használva.

6.1.2 Kitekintés: A közösségi oldalak szerződésének hazai megítélése

A felhasználási feltételek elfogadásával tehát szerződés jön létre, kérdés azonban, hogy milyen típusú szerződésről beszélünk. Miután az Európai Unió országok kötelmi jogi szabályozása meglehetősen sokrétű, jelen fejezetben a hazai polgári jog alapján vizsgálom a közösségi oldalak szerződéseit. A szerződési szabadság elvéből következően a felek a Ptk-ban nevesített szerződések mellett ún. atipikus szerződéseket is köthetnek, amelyek egyik nevesített szerződésfajta elemeit sem tisztán tartalmazzák, és alapvető jellegzetességei révén sem sorolhatók be a szerződéstípusok közé.⁵⁰⁴ A hazai polgári jog alapján egy (1) fogyasztó és vállalkozás között létrejövő; (2) távollévők között; (3) elektronikus úton kötött (4) atipikus magánjogi (5) blankettaszerződésről van szó, amely (6) információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtására irányul.

a) Fogyasztó és vállalkozás között létrejövő szerződés

⁵⁰⁰ „A Regisztráció gombra kattintva elfogadod a Feltételeinket, és kijelented, hogy elolvastad az Adatkezelési szabályzat szövegét, beleértve a *cookie*-k használatáról szóló ismertető dokumentumot is.” Facebook főoldal, <http://facebook.com>

⁵⁰¹ *Fteja v. Facebook, Inc.*, 2012 WL 183896 (SDNY, 2012. január 24.).

⁵⁰² Michael L. RUSTAD – Thomas H. KOENIG: *Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices*. Suffolk University, Law School, Legal Studies Research Paper Series No. 14-25. 2015. 1454.

⁵⁰³ „Jelen Jogi és Felelősségi Nyilatkozat forrását a Facebook-alapelvek jelentik, és a felhasználás feltételeiként meghatározza szerződéses viszonyunkat a felhasználókkal, valamint olyan egyéb személyekkel, akik kapcsolatba kerülnek a Facebookkal, illetve a Facebook márkáival, termékeivel és szolgáltatásaival.” Facebook felhasználási feltételei. Jogi és Felelősségi Nyilatkozat. <https://www.facebook.com/legal/terms>.

⁵⁰⁴ OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, III. Budapest, Opten, 2014. 147.

A hazai törvények szerint a közösségi oldalak üzemeltetői és a felhasználók között mint vállalkozás és fogyasztó között fogyasztói szerződés jön létre.⁵⁰⁵ A fogyasztóvédelmi törvény szerint fogyasztó az az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vagy szolgáltatást vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.⁵⁰⁶ Vállalkozás az, ami olyan tevékenységet végez, amely fogyasztókat érint, és ezt a tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi.⁵⁰⁷ A Facebook például ilyen vállalkozás, mert szolgáltatást nyújt a felhasználónak, vagyis a fogyasztónak.

A fogyasztóvédelmi törvény szerint szolgáltatásnak minősül termék,⁵⁰⁸ ingatlan vagy vagyoni értékű jog értékesítésén kívül minden olyan tevékenység, amely a megrendelő, illetve megbízó igényének kielégítésére valamely eredmény létrehozását, teljesítmény nyújtását vagy más magatartás tanúsítását foglalja magában. A fogyasztó és a vállalkozó között online szolgáltatási szerződés jön létre, amelynek értelmében a vállalkozás vagy annak közvetítője egy honlapon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül kínál igénybevételre valamilyen szolgáltatást, és a fogyasztó az adott honlapon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül rendeli meg azt.⁵⁰⁹

b) Távollévők közötti szerződés

A távollévők között kötött szerződés olyan fogyasztói szerződés, amelyet a szerződés szerinti termék vagy szolgáltatás nyújtására szervezett távértékesítési rendszer keretében a felek egyidejű fizikai jelenléte nélkül úgy kötnek meg, hogy a szerződés megkötése érdekében a szerződő felek kizárólag távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszközt alkalmaznak.⁵¹⁰ A távollévők között kötött szerződéseket a 45/2014. kormányrendelet szabályozza, meghatározva azokat a feltételeket, amelyeknek meg kell felelnie az ilyen fogyasztói szerződéseknek. Ezek közül a közösségi oldalak szerződéseire a különböző tájékoztatási kötelezettségek mellett a formai követelmények vonatkozhatnak. A rendelet

⁵⁰⁵ OSZTOVITS András: *A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban*. <http://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyasztó-fogalma-az-új-ptk-ban/2267>.

⁵⁰⁶ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 2. § a) pont.

⁵⁰⁷ Uo. 2. § b) pont.

⁵⁰⁸ Uo. 2. § g) pont.

⁵⁰⁹ Uo. 2. § p) pont.

⁵¹⁰ A fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Kormányrendelet, 4.§ 10. pont.

értelmében a közösségi oldal szolgáltatójának kötelező világos és közérthető nyelven a fogyasztó számára az alkalmazott távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszköznek megfelelő módon elérhetővé tenni a következő információkat:

- a szerződés szerinti szolgáltatás lényeges tulajdonságai;
- a vállalkozás neve, székhelyének címe és elérhetőségei;
- a fogyasztót megillető elállási és felmondási jog és annak gyakorlási lehetőségei;
- a szerződés időtartama, és ha a szerződés határozatlan időre szól, vagy a szerződés a határozott idő elteltét követően határozott időre meghosszabbodik, vagy határozatlan idejűvé alakul át, a szerződés felmondásának feltételei;
- a fogyasztó által a vállalkozás kérésére fizetendő költségek;
- a digitális adattartalom működése, az adattartalom hardverrel és szoftverrel való együttműködési képessége, valamint az alkalmazandó műszaki védelmi intézkedés;
- a jogszabályi előírás vagy a vállalkozás döntése alapján a vállalkozásra nézve kötelező peren kívüli panaszkezelési mód és vitarendezési mechanizmus igénybevételeének lehetősége, valamint az ehhez való hozzáférés módja.⁵¹¹

c) Elektronikus úton kötött szerződés

A Ptk. 6:82. § (2) az elektronikus úton történő szerződéskötés esetére a különböző tájékoztatási kötelezettségek mellett előírja, hogy az elektronikus utat biztosító fél köteles az általános szerződési feltételeit olyan módon hozzáférhetővé tenni, amely lehetővé teszi a másik fél számára, hogy tárolja és előhívja azokat. A törvény szerint az elektronikus úton tett szerződési jognyilatkozat akkor válik hatályossá, amikor az a másik fél számára hozzáférhetővé válik. Ezt a rendelkezést kivéve egyébként elektronikus levelezés vagy azzal egyenértékű egyéni kommunikációs eszközzel kötött szerződés esetén el lehet térni a kikötésektől, azonban fogyasztó és vállalkozás közötti szerződéskötés esetén a fejezet rendelkezéseitől eltérő megállapodás semmis.⁵¹²

d) Atipikus szerződés

⁵¹¹ Uo.

⁵¹² Ptk. 6:85. §.

Miskolczi Bodnár Péter meghatározása szerint azokat a szerződéseket nevezzük atipikus szerződésekknek, melyek nem sorolhatóak a Ptk. egyetlen nevesített szerződési típusába sem.⁵¹³ A szerződések tipikus vagy atipikus volta a 21. századra ennél természetesen jóval bonyolultabbá vált,⁵¹⁴ azt azonban biztosan kijelenthetjük, hogy a közösségi médiaplatformok felhasználási feltételei nem illeszthetők be egyértelműen egyik jelenlegi szerződéstípus alá sem, így atipikusnak nevezhetők.

e) Blankettaszerződés (ÁSZF)

A jogi szabályozás nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy az információs technológia napjainkban tapasztalható robbanásszerű előrehaladása drámai módon alakítja a korábbi társadalmi és gazdasági érintkezési formákat. E fejlődés egyik eredménye az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások elektronikus adatátvitellel történő lebonyolításának, valamint egyéb szolgáltatások elektronikus úton való közvetítésének elterjedése.⁵¹⁵

A blankettaszerződésekkel kapcsolatos problémák jellemzően akkor kerülnek a felszínre, amikor aszimmetrikus a viszony a szerződést kötő felek között, vagyis az egyik fél önállóan fogalmazza meg a szerződés feltételeit, amelyek sokszor egyoldalú előnyöket garantálnak a megfogalmazó fél számára. A szerződési jog alapelvei ezen a téren felborulnak, hiszen a felek nem egy kölcsönös érdekek kiegyenlítését biztosító alkufolyamatban vesznek részt, és a szerződés tartalmát nem szabadon állapíthatják meg. Az általános szerződési feltételek alkalmazása háttérbe szorítja a tényleges piaci alku érvényesülésének lehetőségét, ezzel összefüggésben pedig ténylegesen is sérülhet a szerződő felek egyenjogúságának és mellérendeltségének elve, ezzel eltolódhat az egyensúly a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében.⁵¹⁶ A szabályozás célja a szerződéskötés kori egyensúlyhiányos helyzet kiküszöbölése, a mellérendeltség érvényre juttatása a fogyasztói jogviszonyokban.⁵¹⁷ A Ptk. szerint általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az alkalmazója több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatározott, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg.⁵¹⁸ A törvény előírja,

⁵¹³ MISKOLCZI Bodnár Péter: Atipikus szerződések (Lízing, faktoring, franchise). Gazdaság és Jog, 1997/1. 3.

⁵¹⁴ L. PAPP Tekla: Atipikus szerződése. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

⁵¹⁵ OSZTOVITS i.m. 202.

⁵¹⁶ Legfelsőbb Bíróság Gfv. IX.30.221/2011.

⁵¹⁷ PAPP i.m. 98.

⁵¹⁸ Ptk. 6:77. § (1) pont.

hogy a szerződő félnek a szerződéskötést megelőzően lehetőséget kell nyújtani arra, hogy megismerhesse annak tartalmát, ezenkívül meghatározza, hogy milyen esetekben minősül tisztességtelennek egy szerződési feltétel. Eszerint „tisztességtelen az az általános szerződési feltétel, amely a szerződésből eredő jogokat és kötelezettségeket a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel alkalmazójával szerződő fél hátrányára állapítja meg”.⁵¹⁹

A Ptk. azonban ezen a helyen külön feltételeket határoz meg az általános szerződési feltételekkel kötött fogyasztói szerződésekre is.⁵²⁰ Példálózó jelleggel felsorolja, hogy ilyen szerződések esetén mi minősül tisztességtelen feltételnek. Így például tisztességtelen az a kikötés, ami:

- a szerződés bármely feltételének értelmezésére a vállalkozást egyoldalúan jogosítja;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződéstől bármikor elálljon, vagy azt felmondja, ha a fogyasztó ugyanerre nem jogosult;
- kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit, különösen, ha kizárólag választottbírói útra kényszeríti a fogyasztót;
- a bizonyítási terhet a fogyasztó hátrányára változtatja meg;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa;
- lehetővé teszi, hogy a vállalkozás egyoldalúan, alapos ok nélkül a szerződésben meghatározott tulajdonságú szolgáltatástól eltérően teljesítsen;
- kizárja vagy korlátozza a fogyasztó jogszabályon alapuló jogait a vállalkozás szerződésszegése esetén.⁵²¹

Amennyiben ilyen feltételek jelennek meg a szerződésben, ezek a kikötések semmisnek minősülnek.⁵²² A törvény ezenfelül azt is hozzáteszi, hogy „fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben az általános szerződési feltétel és a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel tisztességtelen voltát önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem egyértelmű”.⁵²³

⁵¹⁹ Ptk. 6:102. § (1) pont.

⁵²⁰ „Fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben a tisztességtelen általános szerződési feltételre vonatkozó rendelkezéseket – az e §-ban foglalt eltérésekkel – alkalmazni kell a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételre is.” Ptk. 6:103. § (1) pont.

⁵²¹ Ptk. 6:104. §.

⁵²² Ptk. 6:103. § (3) pont.

⁵²³ Ptk. 6:103. § (2) pont.

f) Információs társadalommal összefüggő szolgáltatás

A fentiekén túl az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény (Ektv.) is külön előírásokat fogalmaz meg. Az Ektv. alapján a közösségi oldalak információs társadalommal összefüggő szolgáltatások is lehetnek, ugyanis a törvény meghatározása szerint ennek minősül minden elektronikus úton, távollévők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg férhet hozzá.⁵²⁴ A négy konjunktív feltétel közül az első kettő bizonyosan teljesül, az ellenszolgáltatás követelménye alól maga a törvény ad felmentést, az egyedi hozzáférés azonban okozhat nehézséget a besorolást illetően.

Az egyedi hozzáférés követelménye *point-to-point* szolgáltatást ír elő, vagyis azt, hogy adott időpontban egy meghatározott igénybe vevő részére nyújtsa a szolgáltatást a másik fél, tehát szó szerint ponttól pontig történjen az adatátvitel, a teljesítés, mint például az elektronikus eszközök (e-mail) segítségével továbbított kereskedelmi tájékoztatás vagy a megrendelt szoftver letöltése esetében. Ezzel szemben a *point-to-multipoint* jellegű szolgáltatások, vagyis amikor a szolgáltató egyidejűleg több fogyasztó számára teszi elérhetővé a szolgáltatást (például televízió- vagy rádióműsor), már nem tartoznak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás hatálya alá.⁵²⁵ Ez alapján azt mondhatnánk, hogy mivel a közösségi oldalak több (millió) felhasználó számára nyújtják a szolgáltatást, ezért *point-to-multipoint* jellegű szolgáltatásnak kellene tekintenünk. Ez azonban nem igaz, ugyanis bár egyszerre rengeteg felhasználónak nyújtanak szolgáltatást, a felhasználók mind egyedileg töltik be az oldalt, így a közösségi oldal szolgáltatója egy adott időpontban egy meghatározott igénybe vevő részére nyújtja a szolgáltatást. Ezt megerősíti például az is, hogy az Északír bíróságok nemrég több ízben információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősítették a Facebookot.⁵²⁶

⁵²⁴ Ektv. 2. § f) pont.

⁵²⁵ STRIHÓ i.m. 130.

⁵²⁶ *AZ v. Facebook (Ireland) Ltd. & Others*, [2016] NIQB 76, 2016. szeptember 9.; *CG v. Facebook Ireland Ltd. & Anor* [2016] NICA 54, 2016. december 21); *J20 v. Facebook Ireland Ltd.* [2016] NIQB 98, 2016. december 20. L. még: Justin HARRINGTON: Information Society Services: What are They and How Relevant is the Definition? *Journal of Business Law* 2001. március, 195; Michel WALRAVE – Koen PONNET – Ellen VANDERHOVEN – Jacques HAERS – Barbara SEGAERT (szerk.): *Youth 2.0: Social Media and Adolescence: Connecting, Sharing and Empowering*. Cham, Springer, 2016. 240–241.

Az Ektv. szerint a szolgáltató köteles az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra vonatkozó általános szerződési feltételeket oly módon hozzáférhetővé tenni, amely lehetővé teszi az igénybe vevő számára, hogy tárolja és előhívja azokat. Emellett a szerződést megelőzően köteles tájékoztatni az igénybe vevőt többek között azokról a technikai lépésekről, amelyeket meg kell tenni a szerződés elektronikus úton való megkötéséhez, valamint arról, hogy a megkötendő szerződés írásba foglalt szerződésnek minősül-e, a szolgáltató iktatja-e a szerződést, illetve, hogy az iktatott szerződés utóbb hozzáférhető lesz-e (5. §).

6.2 Fogyasztóvédelmi és joghatósági problémák

A magánjogi kérdések tárgyalása kapcsán említést kell tennünk arról is, hogy a közösségi média működése komoly versenyjogi, szűkebben komoly fogyasztóvédelmi, valamint joghatósági kérdéseket is felvetnek.

A versenyjog tág értelemben a piaci magatartások szabályozására terjed ki. A modern versenyjog egyik kiemelkedően fontos aspektusát adják a fogyasztóvédelmi kérdések, de annak nem minden része. A Tptv.⁵²⁷ létrejöttével fogyasztóvédelemre vonatkozó szabályozási tárgyköre bővült. A törvény a fogyasztói döntések szabadságának korlátozását rögzíti, mint tisztességtelen magatartást, amely magába foglalja a korábbi szabályozás fogyasztói megtévesztés tilalmára vonatkozó rendelkezését, de ugyanakkor kiterjed a fogyasztói választási szabadságot korlátozó eladási módszerek tilalmára is. A Tptv. hatálybalépésekor hangsúlyozták, a tárgykör bővítésének célja a fogyasztói döntési szabadság védelme, és az azt sértő versenytorzítások megakadályozása, nem pedig a fogyasztóvédelmi szabályozási intézményrendszer kiegészítése. A fogyasztói döntési szabadság védelmének indoka, hogy kiküszöböljék az olyan szituációkat, amelyekben versenytorzításokkal befolyásolnák a fogyasztói döntéseket, és annak következtében visszaszorítsák a verseny befolyásolására kiható torzításokat. A szabályozás lényege, hogy a fogyasztói döntés befolyásolásának nem kell ténylegesen kihatnia a versenyre, elegendő annak lehetőségének fennállása. Egy fogyasztó döntési szabadságát befolyásoló magatartás abban az esetben fog versenyjogi relevanciával bírni, ha az alkalmas a verseny torzítására. A fogyasztóvédelmi jogsértés azonban abban az

⁵²⁷ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény.

esetben is megállapítható, ha az nincs közvetlenül torzító hatással a versenyre.⁵²⁸ A versenyjogi jogsértés megállapításához több feltétel fennállása szükséges.⁵²⁹

A közösségi oldalak erős hálózati hatásokkal operáló kétoldalú piaccal rendelkező platformok. A digitális felületek piacán megjelenő legfontosabb a belépési akadály. Ennek következtében a piacra való bejutás már önmagában is egy rendkívül nagy kihívás, de ha az a fogyasztó réteg, amelyet a szolgáltatónak el kellene érnie, adatai által szinte elérhetetlenül kötve van egy másik szolgáltatóhoz, az már túlmutathat a versennyel természetesen együtt járó akadályon. A Facebook piacra jutásakor azt az üzleti modellt használta az akadály leküzdése érdekében, hogy az első elérni kívánt fogyasztói rétegnek ingyenes regisztrációt kínált (ez az úgynevezett zéró áras üzleti modell).⁵³⁰ Felmerülhet azonban a kérdés, hogy mennyire is ingyenes az a regisztráció? A GVH emiatt 2019-ben 1,2 milliárd forintos bírsággal sújtotta a Facebookot, miszerint „a Facebook Ireland Ltd. jogsértést követett el, amikor ingyenesként hirdette szolgáltatását nyitóoldalán és Súgóközpontjában: a fogyasztóknak ugyan valóban nem kellett díjat fizetniük a szolgáltatás igénybevételéért, de felhasználói aktivitásukkal és adataikkal üzleti hasznot hajtottak a vállalkozásnak és így fizettek a szolgáltatásért”.⁵³¹ Az ingyenesség hamis hangsúlyozása ugyanis torzíthatja a fogyasztói döntéshozatalt, egyúttal elterelheti a fogyasztók figyelmét arról, hogy az általuk generált adathalmaz milyen konkrét, pénzben kifejezhető hasznot hajt a közösségi oldal szolgáltatójának. Az adatokkal való fizetés azért jelenthet fokozott veszélyt, mert a fogyasztók (felhasználók) nincsenek tisztában azzal, pontosan milyen adatokkal fizetnek, és azokat mire használják fel.⁵³² Ez többek között arra is visszavezethető, hogy a felületes bizalom keretében sokan nem tájékozódnak megfelelően egy oldalra történő regisztrálás során a gyűjtött adatok minőségéről, mennyiségéről, tárolási módjáról vagy idejéről, az arról való rendelkezési jogról, valamint arról, hogy kihez juthatnak el azok a szolgáltatón keresztül. A Facebook rendelkezik Adatkezelési szabályzattal, azonban az hossza miatt kontraproduktív, a felhasználó sokszor el sem kezdi olvasni, és az átlagos fogyasztó számára nem feltétlenül közérthető az abba foglalt szabályozási formák. A Facebook pedig a

⁵²⁸ SZÖLLÖSY András: A fogyasztói döntések szabadságának védelme és a versenyjog – A fogyasztóvédelmi politika és a versenypolitika kapcsolata. 22. https://www.gvh.hu/data/cms1024126/print_4450_h.pdf

⁵²⁹ SZÉKELY Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1. 156.

⁵³⁰ 1,2 milliárd Ft bírságot szabott ki a Gazdasági Versenyhivatal a Facebook-ra, Gazdasági Versenyhivatal, Budapest, 2019. december 6., https://www.gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2019_es_sajtokozlomenyek/12-milliard-ft-birsagot-szabott-ki-a-gazdasagi-versenyhivatal-a-facebook-ra

⁵³¹ Uo.

⁵³² A Gazdasági Versenyhivatal Facebook határozata – az ingyenesség ára, Nemzeti Közszerződési Egyetem, <https://itki.uni-nke.hu/hirek/2020/01/13/a-gazdasagi-versenyhivatal-facebook-hatarozata-az-ingyenneseg-ara>

begyűjtött adatokat, amelyeket kezdetben valóban ingyenesen gyűjtött, piacának másik oldalára értékesíti, a hirdetőknél.

Az Európai Unió (és a magyar) törvények szerint a közösségi oldalak üzemeltetői és a felhasználók között mint vállalkozás és fogyasztó között fogyasztói szerződés jön létre.⁵³³ Fogyasztó az az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vagy szolgáltatást vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.⁵³⁴ Vállalkozás az, ami olyan tevékenységet végez, amely fogyasztókat érint, és ezt a tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi.⁵³⁵ A közösségi média tehát ilyen vállalkozás, mert szolgáltatást nyújt a felhasználónak, vagyis a fogyasztónak. A felhasználó a fogyasztóhoz hasonló kiszolgáltatott helyzetben van, hiszen belépéskor elfogadott egy bonyolult és sokszor irreálisan hosszú felhasználási szabályt, melyet később az adott oldal üzemeltetője kénye kedve szerint módosíthat, és ezek a változások automatikusan érvényesek lesznek minden felhasználóra.⁵³⁶

A fogyasztó fogalma azért lényeges, mert ahogyan már szó volt róla, a gazdasági szereplő közösségi oldalakkal kialakult jogviszonya eltér az egyszerű felhasználók jogviszonyától. Ez volt az alapvető kérdése a Schrems v. Facebook ügynek⁵³⁷ is melyben az Európai Unió Bíróságának arról kellett döntenie, hogy elveszíti-e fogyasztói státuszát az a közösségi média felhasználó, aki könyveket publikál, előadásokat tart, adományokat gyűjt saját nevében. A bíróság megállapította, hogy az Unió szabályok⁵³⁸ értelmében emiatt nem veszíti el fogyasztói minőségét, és saját tagállama előtt perelheti a közösségi portál üzemeltetőjét akkor is, ha nem szűken értelmezve magáncélra használja az oldalt.⁵³⁹ A gazdasági szereplői minőséget az alapozza meg, ha nem magánszükségeinek kielégítése érdekében, szakmai tevékenység célját szolgáló szerződést köt a platform üzemeltetőjével.⁵⁴⁰

A fogyasztói minőség és a felhasználási feltételek ÁSZF jellege miatt különleges fogyasztóvédelmi szabályok érvényesülnek a felhasználók és a platformok közötti viszonyra. Szoros megkötések vonatkoznak a fogyasztói szerződések (esetünkben a felhasználási

⁵³³ OSZTOVITS i.m. 201.

⁵³⁴ 93/13/EGK irányelv 2. cikk, 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 2. § a) pont.

⁵³⁵ Uo. 2. § b) pont.

⁵³⁶ „A Facebook-szolgáltatásoknak a feltételek, szabályzatok vagy irányelvek módosításáról szóló értesítést követő folytatólagos használata a módosított feltételek, szabályzatok vagy irányelvek Ön általi elfogadását jelenti.” Facebook Jogi és Felelősségi Nyilatkozat, 13. pont. <https://www.facebook.com/legal/terms>

⁵³⁷ Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16, 2018 január 25.-i ítélet.

⁵³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, 17. cikk.

⁵³⁹ Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16, 2018 január 25.-i ítélet. 41. bek.

⁵⁴⁰ L. Johann Gruber v Bay Wa AG. C-464/01. 2005. január 20-i ítélet.

feltételek) tartalmára és elérhetőségére vonatkozóan. A felhasználót többek között részletesen tájékoztatni kell a szolgáltatás részletes tulajdonságairól, a fogyasztót megillető elállási jogosultságokról, a szerződés időtartamáról, a panaszkezelési módok és vitarendezési mechanizmusok igénybevételének lehetőségéről, valamint az ehhez való hozzáférés módjáról.⁵⁴¹ Ennek ellenére több kutatás szerint sem felelnek meg maradéktalanul a közösségi oldalak ezeknek a feltételeknek érthetőség, elérhetőség vagy fogyasztói jogok szempontjából. Ugyanígy tisztességtelen az a fogyasztói szerződés, amely lehetővé teszi, hogy a vállalkozás a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa.⁵⁴² Ennek ellenére kivétel nélkül mindegyik közösségi oldal fenntartja magának a jogot arra, hogy felhasználási feltételeit bármikor bárhogyan módosítsa. Amennyiben a felhasználó a módosításokat követően tovább használja az oldalt, azt minden oldal a módosított feltételekbe történő beleegyezésként értékeli.

A legtöbb közösségi oldal panaszkezelő vagy igényérvényesítő mechanizmusa zárt rendszerben működik, átláthatatlan és felülvizsgálhatatlan szempontok szerint, amely folyamat végén születő döntés ellen nem lehet hol fellebbezni. Emellett hozzátehetjük, hogy a különböző közösségi oldalak az interneten elérhető szórakoztatás tekintetében hatalmas szereppel bírnak. A Facebook, és az általa üzemeltetett Instagram, Messenger és WhatsApp szolgáltatások összesen majdnem öt milliárd felhasználóval rendelkeznek, mellyel egyértelműen komoly piaci dominanciára tettek szert.⁵⁴³ A Facebook dominanciájával csupán a Youtube volt képes felvenni a versenyt, egyedül Kínában és Oroszországban tudta más közösségi oldal letaszítani a Facebook-csoportot az első helyről.⁵⁴⁴ Ezzel tehát versenyjogi szempontból is fontos szereplővé vált a közösségi média, hiszen a felhasználók száma állandó, a verseny a figyelmükért pedig könnyen eltorzulhat, ha egy szereplő túl nagyra nő a közösségi oldalak piacán. Mindemellett mivel a legtöbb közösségi oldal a hirdetőktől szerez bevételet, a hirdetők pedig akkor költenek pénzt az oldalon ha minél több felhasználóhoz tudja eljuttatni üzenetét, valójában a felhasználók és az üzemeltetők között egy sajátos kereskedelmi jogviszony is létrejön, ahol az üzemeltető a látogatók, vagyis a felhasználók számát és tevékenységét értékesíti egy harmadik félnek.

⁵⁴¹ A Tanács 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről; A hazai jogba átvittetve: Ptk. 6:102.-105. §

⁵⁴² 93/13/EGK irányelv 3. cikk; Ptk. 6:104. § (1) a).

⁵⁴³ Esteban ORTIZ-OSPINA: The rise of social media. <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>

⁵⁴⁴ Social Media Usage Statistics Around the World. http://synthesio.wpengine.com/blog/social-media-usage-statistics/?utm_medium=blog&utm_source=mktg&utm_campaign=socialmediausage

Ezt felismerve az Európai Unió és a tagállamok is több ízben is változtatásokra készítették a közösségi média platformokat. Például az Európai Bizottság és a tagállami fogyasztóvédelmi hatóságok nyomására a Facebooknak változtatnia kellett felhasználási feltételein, és érthetőbben kellett benne megfogalmaznia, hogyan hasznosítja a felhasználók adatait.⁵⁴⁵ Az EU fogyasztóvédelmi- és versenyhatóságai együttműködésével létrejött CPC Hálózat (Consumer Protection Cooperation Network) hatására hasonlóan módosított más elemein is a szerződéseknek, többek között jobban körülhatárolva a felhasználók tartalmainak eltávolítására vonatkozó szabályokat, limitálva a felhasználási feltételek egyoldalú módosításának eseteit valamint megfogalmazva a Facebook jogi felelősségét az általa megbízott külső vállalatok által okozott károk vonatkozásában.⁵⁴⁶ Korábban a Google, a Twitter és a Facebook szabályzatait illetően is változtatásokra bírták a platformokat, a joghatóság, a fogyasztói jogok és a jogsértő tartalmak eltávolításának körében.⁵⁴⁷

2019-ben fogadta el az Unió az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról szóló rendeletet,⁵⁴⁸ mely az online közvetítésszolgáltatók és az üzleti felhasználók viszonyrendszerében állapít meg bizonyos kötelezettségeket a platformokkal szemben. A rendelet kifejezett elírásokat tartalmaz az üzleti felhasználók és a közvetítő szolgáltatások közötti szerződésekre átláthatóságára, érthetőségére és ezek felmondására vonatkozóan,⁵⁴⁹ mindezek mellett pedig azt is meghatározza, hogy amennyiben a keresőprogram-szolgáltatók rangsorolást végeznek, annak paraméterei és működése rögzítve kell legyen a szolgáltatók szerződési feltételeiben.⁵⁵⁰ Látható tehát, hogy a felhasználási feltételek magánjogi rendszerébe igenis be lehet avatkozni közjogi eszközökkel, amennyiben a fogyasztók védelme ezt megkívánja. Jelen rendelet esetében kissé paradox módon az üzleti felhasználók vannak a platformok szempontjából kiszolgáltatott helyzetben, az átlagos felhasználók azonban a platformok és adott esetben az üzleti célú felhasználókkal szemben is hátrányosabb helyzetben vannak. Ezeket a szempontokat

⁵⁴⁵ Facebook changes its terms and clarify its use of data for consumers following discussions with the European Commission and consumer authorities https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2048

⁵⁴⁶ Consumer Protection Cooperation Action on Facebook's Terms of Service https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/live_work_travel_in_the_eu/consumers/documents/factsheets_on_the_changes_implemented_by_facebook.pdf

⁵⁴⁷ Better Social Media for European consumers https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49824

⁵⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1150 Rendelete az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1150&from=EN>

⁵⁴⁹ Uo. 3. cikk.

⁵⁵⁰ Uo. 5. cikk.

figyelembe véve igyekszik az Unió rendezni a felhasználók helyzetét is a jelen dolgozatban később tárgyalt DSA és DMA rendeletekkel.⁵⁵¹

Bár a legnagyobb közösségi oldalak (Youtube, Facebook, Instagram) felhasználási feltételeiben a fogyasztó állama szerint alkalmazandó jogot és joghatóságot kötik ki a szerződésből eredő jogvitákra, számos más oldal (pl. Twitter, Pinterest, LinkedIn) továbbra is az amerikai (kaliforniai) vagy (mivel európai leányvállalatuk Írországra található) az ír joghatóságot írja elő feltételeiben. A korábban ismertetett szabályozás szerint azonban tisztességtelen – és emiatt semmis lehet – a fogyasztói szerződésben az a kikötés, amely kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit, különösen, ha kizárólag választottbírói útra kényszeríti a fogyasztót. A választottbírói alávetés emellett lényegesen eltér az általános szerződésekre vonatkozó szabályoktól, ezért ez a feltétel csak külön figyelemfelhívó tájékoztatás és annak elfogadása révén válhat a szerződés részévé.⁵⁵²

Ezek alapján tehát megfogalmazódik az a kérdés, hogy perelhetők-e a közösségi oldalak tagállami bíróságok előtt, vagy csupán az általuk kikötött bíróságok előtt perképesek.

Az “új Brüsszel I. rendelet” értelmében⁵⁵³ az a fogyasztó aki az Európai Unió területén lakóhellyel rendelkezik saját bírósága előtt perelheti azt a szerződő felet, aki az adott tagállamban elérhetővé teszi szolgáltatását, tekintet nélkül arra, hogy a szolgáltatás nyújtója rendelkezik-e székhellyel az Unió területén. A fogyasztó így akár saját tagállamának bírósága előtt, akár a szolgáltatást nyújtó fél székhelye vagy telephelye szerint hatályos bíróság előtt megindíthatja a pert, és ettől csak olyan esetben lehet eltérni, ha a megállapodás a jogvita létrejötte után keletkezett, vagy ha a fentieknél szélesebb perelhetőségi lehetőséget biztosít a megállapodás. A rendelet azt is kiköti, hogy a fogyasztó csakis a saját tagállama szerinti bíróság előtt perelhető. Ezek alapján tehát semmisnek tekinthető a felhasználási feltételek olyan kikötései, melyek kizárják a fogyasztó fenti jogait. Korábbi kutatások ugyanis azt igazolták, hogy a közösségi oldalak üzemeltetői előszeretettel korlátozták a felhasználók bírósághoz fordulással kapcsolatos vagy fogyasztói jogait.⁵⁵⁴

⁵⁵¹ Lásd 9. fejezet.

⁵⁵² OSZTOVITS i.m. 199.

⁵⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. 17-19. cikk

⁵⁵⁴ KOENIG –RUSTAD i.m. 341-411.

Az EUB több ügyben is megerősítette,⁵⁵⁵ hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben alkalmazott, az eladó vagy szolgáltató által előzetesen megfogalmazott és egyedileg meg nem tárgyalta feltétel, amely szerint a szerződésből eredő valamennyi jogvita esetén az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti bíróság illetékes, tisztességtelennek tekinthető. Egy ilyen feltétel következtében ugyanis „az a kötelezettség hárul a fogyasztóra, hogy a lakóhelyéhez képest esetleg távoli bíróság kizárólagos illetékességének vesse alá magát, ami megnehezítheti megjelenését a bíróság előtt. Kis perértékű perek esetében a fogyasztónak a bíróság előtt való megjelenésével járó költségek visszatartó hatásúak lehetnek, és arra indíthatják, hogy teljesen lemondjon a bírósághoz fordulás lehetőségéről vagy a védelemről, ezért egy ilyen feltétel a 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti feltételek kategóriájába tartozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában.”⁵⁵⁶ Ezt később megerősítette az Európai Unió Bírósága is 2016-ban is az Amazon ügyében.⁵⁵⁷

Jelenleg tehát a közös európai szabályozás értelmében a platformok és a felhasználók közötti jogviták esetében semmis az olyan kikötése a felhasználási feltételeknek, amelyek más állam jogát vagy bíróságát jelöli ki kizárólagos joghatósággal bírónak. Amennyiben a közösségi oldal olyan döntést hoz, melyhez a felhasználási szerződés alapján nem volt joga, a felhasználó, vagyis a fogyasztó bármely Unió állam bírósága előtt megindíthatja perét a közösségi oldal üzemeltetőjével szemben.

Érdekes adalék, hogy a Gazdasági Versenyhivatal egy 2020-as határozatában⁵⁵⁸ egy ingatlanforgalmazó cég Facebookon történő tisztességtelen hirdetési gyakorlatát vizsgálva a kommentek szűrésével kapcsolatban megállapította, hogy „a vélemények moderálása önmagában nem minősül tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak, amennyiben objektív és hozzáférhető szabályzaton alapul. A negatív hozzászólások egyoldalú törlése azonban rontja a fogyasztók tájékozottságát, így jogsértő módon torzíthatja a döntéshozatalt”⁵⁵⁹ A tartalom moderálása tehát fogyasztóvédelmi szempontból is jogszerű lehet, ez azonban csakis egyértelmű, objektív feltételek mentén történhet.

⁵⁵⁵ *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter y Ulrike Hofstetter*, C-237/02. sz. ügy, 2004. április 1-i ítélet; *Cofidis SA v. Jean-Louis Fredout*, C-473/00. sz. ügy, 2002. november 21-i ítélet; *Océano Grupo Editorial SA v. Roció Murciano Quintero és Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades*, C-241/98. és C-240/98. sz. egyesített ügyek, 2000. június 27-i ítélet.

⁵⁵⁶ *Pannon GSM Zrt. v. Sustikné Györfi Erzsébet*, C-243/08 sz. ügy, 2009. június 4-i ítélet.

⁵⁵⁷ *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl*, C-191/15. sz. ügy, 2016. július 28.-i ítélet. 71. bek.

⁵⁵⁸ GVH Vj-38/2018/173. számú határozat.

https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2018/vj-382018173

⁵⁵⁹ Uo.

6.3 A nagy közösségi házibuli

Külön kérdés a közösségi oldalak „jogsértéseket” kezelő mechanizmusa. A saját maguk alkotta szabályok megsértése esetén a közösségi oldalak külön „jogérvényesítő” rendszert alkalmaznak. Ha a közösségi oldalakat egy államnak képzeljük el, az üzemeltető (törvényhozó) által megalkotott felhasználási feltételek a jogszabályok, a mindennapi működésért felelős személyek a kormány, a monitorozást végző személyek/algorithmok a rendőrség, a bejelentéseket és panaszokat vizsgáló személyek pedig a bíróság. Természetesen egy demokratikus államban ezek elkülönülnek egymástól, a közösségi oldalak esetében viszont egy kézben összpontosul minden. Ez persze magától értetődő, hiszen egy privát cégnél miért is lenne ez másként, a hiba inkább a döntési mechanizmusok átláthatósága és a döntések ellen való fellebbezési lehetőségek hiányában rejlik.

Ez a fellépés, amely tehát a megsértett felhasználási feltételek esetén következik be, teljes egészében a közösségi oldalak üzemeltetőinek kezében van. A platform feletti kontroll egyúttal a tartalom feletti kontrollt is jelenti.⁵⁶⁰ A közösségi oldalak működtetői eldönthetik, ki regisztrálhat az oldalra, és ki nem, ki milyen szabályokat köteles betartani, illetve, hogy milyen véleményeket tiltanak ki az általuk működtetett környezetből, és hogy az egyes véleményeket milyen rendező elvek alapján tárják a felhasználók elé. A felhasználó ezzel sok szempontból hátrányos helyzetbe kerül, hiszen belépéskor elfogadott egy bonyolult és sokszor irreálisan hosszú felhasználási feltételt, mely szerződésként köti, ellenben ezt később az adott oldal üzemeltetője kénye-kedve szerint módosíthatja, és ezek a változások automatikusan érvényesek lesznek minden felhasználóra. Ugyan tájékoztatási kötelezettsége van a platformnak, azonban ha a regisztrált tag nem ért egyet a változtatással, akkor valódi jogosultsága a módosítás megakadályozására nincs, legfeljebb elhagyhatja az oldalt. A felhasználók így ki vannak szolgáltatva az oldal üzemeltetőjének, aki bármikor védekezhet azzal, hogy a felhasználási feltételekből eredően joga van saját szabályai szerint eljárni, és ezért nem tartozik elszámolással semmilyen fórum felé. A saját maguk alkotta szabályok megsértése esetén a közösségi oldalak külön „jogérvényesítő” rendszert alkalmaznak. Persze egy magánkézben lévő szolgáltatásnál nyilván a tulajdonos határozhatja meg a saját szabályait, a vitás pont inkább a döntési mechanizmusok átláthatósága és a döntések ellen való fellebbezési lehetőségek hiányában rejlik. Ennek orvoslására 2020 elején a Facebook bejelentette, hogy létrehoz egy a döntési mechanizmusát illetően független, szervezetileg külső felülvizsgálati szervet, amelyhez azok a

⁵⁶⁰ TUTT i.m. 249.

felhasználók fordulhatnak, akiknek letiltották a tartalmát.⁵⁶¹ A testület működésének részletesebb elemzésére a dolgozatom későbbi részében kerül sor.

A nehézséget eme kérdéskörben az jelenti, hogy a közösségi oldalak és a felhasználók viszonya minden szempontból magánjogi jellegű, vagyis a közjog által meghatározott imperatív szabályok nem érvényesülhetnek automatikusan ebben a viszonyrendszerben. Amikor a felhasználó elfogadja a felhasználási feltételeket/közösségi irányelveket, közte és az oldal üzemeltetője között kvázi egy szerződés jön létre, melyben a felhasználó sok más mellett vállalja, hogy aláveti magát a szolgáltató által meghatározott szabályoknak. Egyúttal beleegyezik abba, hogy az általa közzétett tartalmára a szolgáltató saját rendelkezései vonatkoznak, így azt bizonyos (egyoldalúan megfogalmazott) feltételek esetén eltávolíthatják, elérhetetlenné tehetik, profilját korlátozhatják, vagy akár véglegesen el is tilthatják az oldal használatától. Mindez ahhoz hasonlít, mint amikor valaki házibulit szervez a saját lakásában. Meghatározhatja a résztvevők körét, létszámát, életkorát, saját magatartás-szabályokat hozhat létre a résztvevőknek (pl. nem szabad kiabálni vagy törni-zúzni), akik pedig eme előírásokat nem fogadják el vagy megszegik, azokat eltávolíthatja a lakásából. Ebben a viszonyba senki nem szólhat bele, a házigazda az általános jogszabályi kereteken belül azt írhat elő vendégei számára amit szeretne, hiszen akik ott vannak azok ezt elfogadták.

Míg azonban a „hagyományos” házibuli szervezőjét végső soron kötik bizonyos rendelkezések (pl. nem vonhatja meg senki személyes szabadságát, nem kötelezhet senkit bűncselekmény elkövetésére), addig a közösségi oldal üzemeltetőinek vonatkozásában kevésbé világos, hogy a felhasználók tartalmát illetően léteznek-e ilyen korlátok, és ha igen akkor mik azok. Az általános jogszabályok a platformokra is vonatkoznak, azokban az esetekben amikor a felhasználó engedélye nélkül tesz valamit a közösségi oldal, például közzéteszi nyilvános fórumon az arcképét, vagy más személyes adatát, könnyen megállapítható a jogsértés. Probléma inkább akkor adódhat, ha a közösségi oldal üzemeltetője előírásként vezet be (vagy alkalmaz) olyan szabályokat, amelyek korlátozzák a felhasználók jogait. A közösségi oldalak működtetői eldönthetik, milyen véleményeket tiltanak ki az általuk működtetett környezetből, illetve hogy az egyes véleményeket milyen rendező elvek alapján, milyen sorrendben tárják a felhasználók elé. Ez a garanciális feltételeket nélkülöző és feltétlen kontroll a felhasználóktól ered, hiszen amikor csatlakoztak az oldalhoz, átadták a tartalom feletti ellenőrzés jogát az üzemeltetőnek. Ez a jelenség teljesen új helyzetet teremt a demokratikus nyilvánosság számára, hiszen jelenleg

⁵⁶¹ Brent HARRIS: Preparing the Way Forward for Facebook’s Oversight Board.
<https://about.fb.com/news/2020/01/facebooks-oversight-board/>

semmilyen garancia nincs arra, hogy a nyilvános diskurzusok egyre növekvő részének helyt adó platformok felett feltétlen kontrollt gyakorló magánvállalkozások ne torzíthánák jelentős mértékben a nyilvános vitákat, saját érdekeik mentén. A legnagyobb probléma azonban az, hogy a nagy közösségi oldalak szabályzatai alapjául nem alkotmányos jogelvek vagy jogszabályok szolgáltak, hanem az adott platform társadalmi tapasztalatai.⁵⁶²

6.4 Következtetések

- A felhasználók és a közösségi média platformok között egyértelműen szerződéses jogviszony jön létre, még ha ennek megkötése nem is a hagyományos szerződéskötési formák keretein belül történik. A felek viszonyaira tehát elsősorban ez a szerződés lesz irányadó.
- Tekintettel arra, hogy a közösségi médiában való részvétel nem tekinthető alanyi jognak, érvelhetünk amellet, hogy a „házbuli házigazdája” szabadon, akár egyoldalúan is meghatározhatja a felhasználási feltételeket, ezzel pedig a platformján közétett szólások határait is. Amennyiben ezt az érvelést elfogadjuk, nem kérhetjük számon a szólásszabadság állami garanciáinak érvényesítését, csupán az ezzel kapcsolatos kellően részletes tájékoztatást. A közösségi média platformok esetében azonban itt is előírható a szabályzat egyértelműségének és érthetőségének a követelménye, valamint a jogérvényesítés során az átlátható, egységes eljárásrend valamint a megfelelő panaszkezelési és jogorvoslati rendszer működtetésének követelménye. Jelenleg ugyanis ez nem teljesül.
- A felhasználási feltételeket meghatározó szerződés egyáltalán nem egyenrangú felek között jön létre, a felhasználók kiszolgáltatott helyzetben vannak, így jogos érdekeik védelme véleményem szerint megfelelő jogalapot szolgáltat a szerződéses jogviszonyba közjogi rendelkezésekkel történő beavatkozásra. Mára már nem jellemző, azonban korábban a felhasználási feltételekben olyan egyértelműen jogsértő kikötések is szerepeltek, amelyek például korlátozták a felhasználók jogi igényérvényesítési lehetőségeit. Jelenleg ezek a feltételek már nem szerepelnek a szerződésekben, azonban ez is jelzi, hogy adott esetben akár jogsértőek is lehetnek a szerződéses feltételek, melyekkel kapcsolatban a felhasználót az államnak kell megvédenie.
- Kérdés azonban, hogy ez az állam által biztosított érdekvédelem milyen területekre terjedhet ki? Az adatvédelem, és a fogyasztóvédelem terén már történtek előrelépések,

⁵⁶² KLONICK i.m. 1632.

a szólásszabadság állam által előírt biztosítására eddig azonban nem került sor, arra pedig, hogy ez mennyiben lehetséges, a következő fejezetben próbálok választ találni.

7. Magánszabályozás

A közösségi oldalak szabályrendszerét akár egyfajta önszabályozásnak is lehetne tekinteni, ebből a szabályozási formából azonban hiányzik a külső ellenőrzés bármilyen formája. Az önszabályozásnál általában egy külső, az iparág szereplői által közösen választott testület felügyeli a (többnyire) közösen alkotott szabályozás betartását,⁵⁶³ a közösségi média esetében azonban nincs ilyen külső ellenőrző testület, ugyanaz ellenőrzi a szabályok betartását aki alkotta azokat. Mindemellett az önszabályozás kapcsán a szabályozás alanya a sajtótermék vagy médiaszolgáltató, míg a közösségi média esetében a szabályozott alanyok maguk a felhasználók. Ezért nevezzük ezt a formát inkább magánszabályozásnak.

7.1 A gondolatok szabad piacának kudarca

Alapításukkor nem tulajdonítottak túl nagy jelentőséget az egyes platformok annak, hogy vajon a szólásszabadságnak milyen aspektusait szabályozzák felhasználási feltételeikkel.⁵⁶⁴ A Facebook például csak 2009-ben, indulása után öt évvel hozott létre egy csapatot, amely a tartalom-felügyelettel és a szólásszabadsággal foglalkozott.⁵⁶⁵ A beszámolók alapján azonban később sem voltak tisztában a közügyek vitáira gyakorolt hatásukkal, vagy ha mégis, a nyilvánvalóan jogsértő tartalmak eltávolításán túl inkább a minél szélesebb szabadság mellett tették le voksukat. A Facebook például több ízben is megvédte a hírhedté vált Charlie Hebdo karikatúráit, melyeket nem távolított el az oldalról, mondván a „Facebook minden ideológia platformja”.⁵⁶⁶ A Twitter kezdetben szintén nagyon komolyan elkötelezte magát a szólásszabadság mellett, és a platformon szinte nem is alkalmazott semmilyen tartalomszűrést.⁵⁶⁷ A felhasználók által feltöltött tartalmakat csak a legvégső, kirívó esetekben igyekeztek törölni, ezzel egyenesen a „szólásszabadság párt szólásszabadság szárnyaként” azonosította magát.⁵⁶⁸ Idővel azonban ahogyan nőtt a platformok felhasználóinak száma, és népszerűsége egyre világosabbá vált, hogy ez a *laissez-faire* hozzáállás nem tartható.⁵⁶⁹ Egyre

⁵⁶³ CSINK Lóránt – MAYER Annamária: Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2012. 36-38.

⁵⁶⁴ KLONICK i.m. 1619.

⁵⁶⁵ Uo. 1620.

⁵⁶⁶ Nabiha SYED: Real talk about Fake News: Towards a better theory for platform governance. The Yale Law Journal Forum, 2017 október 9. 342-343.

⁵⁶⁷ Uo. 1622.

⁵⁶⁸ Josh HALLIDAY: Twitter's Tony Wang: 'We are the free speech wing of the free speech party'. <https://www.theguardian.com/media/2012/mar/22/twitter-tony-wang-free-speech>

⁵⁶⁹ SYED i.m. 344.

több olyan tartalmat kellett szűrni, és beemelni a felhasználási feltételek tiltólistájára amelyet korábban szabadon posztolhattak a felhasználók. A vállalatok arculata és külső megítélése érdekében nem engedhették tovább, hogy sértő vagy sérelmes tartalmak tömegesen lehessenek jelen a platformjukon, másrészt pedig gazdasági érdekeik is azt kívánták meg, hogy az egyes szolgáltatások minél biztonságosabb területet biztosítsanak minél több felhasználó számára.⁵⁷⁰ Így kerültek át az online térben történő magánszabályozás körébe a hagyományos szólásszabadság és médiaszabályozás köréből ismert gyűlöletbeszéd, pornográfia, erőszakos tartalmak kategóriái is.

Talán nem túlzás kijelenteni, hogy azzal, hogy a legtöbb platform az oldalukon közzétett tartalommal kapcsolatban semleges pozíciót vett fel, a gondolatok szabad piacának elméletét szerették volna átültetni az online térbe. A gondolatok szabad piacának elméletét Oliver Wendell Holmes, az amerikai Legfelső Bíróság egyik bírója fogalmazta meg még 1919-ben.⁵⁷¹ Szerinte „a kívánt legfőbb jó a gondolatok szabad áramlása útján érhető el – az igazság leghatékonyabb próbája annak ereje, hogy elfogadtassa magát a gondolatok szabad piacának versenyében”.⁵⁷² A gondolatok szabad piacának paradigmája óriási hatást gyakorolt a szólásszabadság jogának amerikai fejlődésére, a későbbiekben erre is alapozva semmisített meg a Legfelső Bíróság számos olyan jogszabályt és bírósági döntést, amelyek a szólás szabadságába történő állami beavatkozást tettek lehetővé, hivatkozván a „piac” korlátatlanságára.⁵⁷³

Ma már azonban a legtöbb szerző szerint a gondolatok szabad piaca nem érvényesülhet megfelelően, pláne az online térben.⁵⁷⁴ A kor melyben az elképzelés megszületett össze sem hasonlítható a mai nyilvánossággal, 1919-hez képest tömeges lett a szólás mennyisége, és a közösségi oldalak által fenntartott gondolatok piacán a rengeteg információ között nem tud érvényesülni az értékes információ.⁵⁷⁵ Emellett a közösségi oldalak működésének alapján képező egyéniesített tartalomközvetítés is ellentmond az elv érvényesülésének, hiszen az adott felhasználó nagyon kevés olyan véleménnyel találkozik, mely az övétől eltérő, így adott esetben a szerinte igazságnak gondolt téves információk cáfolatával sem találkozik. A közösségi

⁵⁷⁰ KLONICK i.m. 1627-1630.

⁵⁷¹ Abrams v. United States, 250 US 616 (1919).

⁵⁷² Uo. 630-631.

⁵⁷³ KOLTAY András: Owen M. Fiss: Megosztott liberalizmus. A szólásszabadság és az államhatalom sokféle arca. In *Medias Res* 2013/1. 172.

⁵⁷⁴ Giovanni PITRUZZELLA – Oreste POLLICINO: Disinformation and hate speech. A European Constitutional Perspective. Bocconi University Press, Milano, 2020. 94.

⁵⁷⁵ Uo. 95.

oldalak célja, hogy ott tartsák a felhasználókat, ennek eléréséért pedig nem számít milyen tartalmat közvetítenek, sőt adott esetben a legnagyobb elérést generáló, de hamis tartalmak a legjövődélmezőbbek a vállalat szempontjából.⁵⁷⁶ Ma a gondolatok szabad piacának online biztosításához nem elegendő egy platformot létrehozni, és azt semleges módon üzemeltetni, azt „karban is kell tartani”, azon kifejezetten védeni kell a szólásszabadságot, mely néha azt jelenti, hogy ennek érdekében bizonyos szabadságokat korlátozni kell, ahogyan az offline világban is.⁵⁷⁷ A közösségi média platformok azonban első sorban nem egy teljes mértékben demokratikus szabad piacot akarnak létrehozni, így nem is érdekeltek abban, hogy a demokratikus nyilvánosság érdekeit tartsák előbbre saját bevételeikkel szemben. Valójában tehát a közösségi média platformok nem demokratikusan működtetett szabad piacok a gondolatok számára, hanem sokkal inkább profitorientált házibulik, melyeknek nincs alkotmányos kötelezettségük a szólásszabadság doktrínáinak maradéktalan biztosítására.⁵⁷⁸ Mégis, a platformokon megjelenő jogsértő tartalmak felügyelete és moderálása a legtöbb állam szerint elsődlegesen az üzemeltető feladata, vagyis az adott megnyilvánulások szólásszabadság elvei mentén való értékelését is a platformok kezébe adják. Ezzel megerősítik a platformok azon jogosítványait, amelyekkel meghatározhatják a legnagyobb felületeken érvényesülő szólásszabadság határait.⁵⁷⁹

7.2 Saját szólásszabadsági kódexek

A szólásszabadság szempontjából a közösségi platformok saját közösségi alapelveikkel szinte egy globális tartalomszabályozóvá váltak. A felhasználási feltételek megnyilvánulásokat korlátozó része a médiaszabályozáshoz köthető tartalomszabályozás tárgyköréit járják körül, meghatározva, hogy melyek azok a tartalmak, amelyek közlése nem megengedett a platformon. Függetlenül magától bármely állam, vagy szupranacionális szervezet szabályozásától, önálló fogalmakat is alkot a szabályozás értelmezéséhez, így valójában a tételes jogi normákkal összefüggésben nem álló szólásszabadság-jogi kódexet hozott létre. A legtöbb közösségi oldal saját maga határozza meg a felhasználási feltételeiben használt szólásszabadsághoz kapcsolódó

⁵⁷⁶ Adam SMITH: Engagement with misinformation on Facebook has tripled since the 2016 election. <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/engagement-with-misinformation-on-facebook-has-tripled-since-the-2016-election-and-became-even-worse-in-2020-b1012366.html>

⁵⁷⁷ BERNAL, i.m. 137.

⁵⁷⁸ Ashutosh BHAGWAT: Free Speech Categories in the Digital Age. In: Susan J. BRISON – Katharine GELBER (szerk.): Free Speech in the Digital Age. Oxford University Press, New York, 2019. 93.

⁵⁷⁹ Jack M. BALKIN: Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *University of California Law Review*, 2018. 1179.

alapfogalmait, mint például a gyűlöletbeszéd, a pornográfia vagy a túlzóan erőszakos tartalmak jelentését. A felhasználóknak, akik leggyakrabban nem csupán egy, hanem több közösségi médiumot használnak egyszerre kellene észben tartani és megfelelni minden platform saját követelményének és tiltott tartalmakra vonatkozó fogalom-meghatározásának.

Amennyiben olyan típusú véleményekről van szó, amelyek egyébként is tiltottak a jogrendszerek többsége által (pl. gyűlöletbeszéd, erőszakos, fenyegető tartalmak) akkor a szólásszabadság szempontjából nem feltétlenül beszélhetünk túlzó korlátozásról. Azonban ha olyan tartalom érintett, amely alkotmányosan védettnek számít, vagyis korlátozásuk alapjogi szempontból nem megengedett, felmerül a kérdés, hogy létezik-e jogorvoslat akkor, ha az alapjog gyakorlását a platform a jogi szabályozás keretein túlnyúlóan korlátozza.⁵⁸⁰ A közösségi oldalak korlátozhatják a szólásszabadságot legitim érdekből, a jogszabályok előírása mentén, a felhasználók védelmében, ugyanakkor megtehetik ugyanezt a saját érdekeik védelmében is, elnyomva olyan véleményeket amelyek kritikusak a hasonló szolgáltatásokkal szemben, vagy amelyek szembemennek a platformok üzleti érdekeivel.⁵⁸¹ Jack Balkin járulékos cenzúrának nevezi azt a jelenséget, amikor a közvetítőszolgáltató (legyen az akár internetszolgáltató, keresőmotor vagy közösségi oldal üzemeltetője) a szólásszabadság védelmére hivatkozva, de valójában a felelősség hátrítása érdekében sokszor olyan tartalmakat is szűrnek, melyek egyébként nem valósítanak meg semmilyen jogsértést.⁵⁸² Vagyis ilyenkor a felhasználó tartalma járulékos veszteségként kerül tiltásra annak érdekében, hogy a szolgáltató elkerülje az egyébként vélhetően be sem következő felelősségre vonást. Ahogyan azt Andrew Tutt is megfogalmazza, a közösségi oldalak algoritmusainak működése során elkerülhetetlen, hogy olyan megszólalásokat is eltávolítsanak, melyek egyébként védett szólásnak minősülnek, ezzel pedig véleménye szerint pont a szólásszabadság egyik legfontosabb célját lehetetlenítik el, hiszen az „elfogadottól” eltérő megnyilvánulásokat célozzák meg, amelyek sokszor fontos társadalmi fejlődéshez vezethetnének.⁵⁸³ Ezt pedig tetézi az a körülmény, hogy a platformok döntései ellen nincs valódi, független jogorvoslati lehetőség, sem megfelelő alternatíva, amely akár megközelítőleg is hasonló elérést biztosítana. Erre mutat rá Benjamin F. Jackson is, aki szerint többek között azért is szükséges állami eszközökkel fellépni a közösségi oldalak magánszabályozásával kapcsolatban, annak ellenére, hogy ezek a platformok magántulajdonban lévő szolgáltatások, mert nem áll rendelkezésre megfelelő alternatíva a

⁵⁸⁰ PARK i.m. 900.

⁵⁸¹ JACKSON i.m. 131.

⁵⁸² BALKIN (2018) i.m. 1176.

⁵⁸³ TUTT i.m. 275.

vélemények hasonló módon való terjesztésére.⁵⁸⁴ Az EJEB korábban ismertetett gyakorlatából is kitűnik, hogy amennyiben egy ország bármilyen tartalmat eltávolít az internetről, azt nagyon szűk körben teheti, bírósági döntés alapján, megfelelő jogorvoslati lehetőségek biztosítása mellett, és a világos és kiszámítható jogi előírások alapján, amelyek pontosan meghatározzák, hogy milyen tartalmat lehet blokkolni és milyen mértékben.⁵⁸⁵ Véleményem szerint közösségi oldalak szűrőmechanizmusának legalább ilyen garanciák mellett kellene működni.

7.3 A közösségi oldalakon megjelenő tartalmak alapjogi jellege

A platformok véleménykorlátozásának vizsgálata kapcsán érdemes megvizsgálni, hogy alkotmányos szempontból milyen szólásnak minősülnek a közösségi oldalakon közzétett tartalmak. Minden közlés, amelyet a véleménynyilvánítás hatálya alá sorolható, relevanciával rendelkezik a demokratikus nyilvánosság számára, része lesz a közösségi gondolatcserének.⁵⁸⁶

A közösségi oldalakon felmerülő szólásokat Daniel S. Harawa két csoportba sorolja. Az egyik csoportba, a „tisztá szólás” kategóriájába azok a megnyilvánulások tartoznak, melyekkel egyértelműen valamilyen információt, gondolatot fejezünk ki. Ilyenek a felhasználók által írt posztok, tweetek, blogbejegyzések stb. A második csoportba pedig azon megnyilvánulások tartoznak, amelyek szimbolikusak, és nem közvetlenül fejeznek ki bizonyos gondolatokat.⁵⁸⁷ Ilyenek a lájkolás, a megosztás, a retweetelés, stb.

Egy felhasználó által közzétett írásos bejegyzés, akár egy közzétett videó vagy kép is gondolataink valamilyen formában történő kifejezése, mellyel valamilyen üzenetet fogalmazunk meg. Az Egyesült Államok szövetségi Legfelső Bírósága több ügyben is kifejtette, hogy az interneten közzétett szólást alkotmányossági szempontból ugyanolyannak kell tekinteni, mint a hagyományos módon megfogalmazott véleményeket.⁵⁸⁸ A közösségi oldalakkal kapcsolatban sokáig nem született hasonló döntés a legfelső bírói fórumon,⁵⁸⁹ de

⁵⁸⁴ JACKSON i.m. 134.

⁵⁸⁵ GOSZTONYI Gergely: The European Court Of Human Rights: Internet Access as a Means of Receiving and Imparting Information and Ideas. *International Comparative Jurisprudence* 2020/2. 139.

⁵⁸⁶ TÖRÖK Bernát: A közügyek vitájának körvonalai a véleményszabadság magyar doktrínájában. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2017. 448.

⁵⁸⁷ HARA i.m. 378-379.

⁵⁸⁸ Reno v. ACLU, 521 U.S. 844 (1997), melyet később megerősített az Ashcroft v. Am. Civ. Liberties Union, 535 U.S. 564 (2002).

⁵⁸⁹ Egy 2010-es döntésében a Legfelső Bíróság úgy fogalmazott, hogy el kell kerülni a túl korai és esetleg meggondolatlan döntéshozatalt olyan ügyek esetében, amikor egy olyan feltörekvő technikával kapcsolatban kell állást foglalnia a Bíróságnak, melynek a társadalomban betöltött szerepe még korántsem tisztázott. [City of Ontario v. Quon, 560 U.S. 746 (2010)].

alacsonyabb szintű bíróságok már több ízben alkotmányosan védett szólásnak tekintették a közösségi oldalakon közzétett tartalmakat.⁵⁹⁰ Egy kerületi bíróság Donald Trump amerikai elnök Twitter-fiókjával kapcsolatosan egyértelműen ki is mondta, hogy a politikai vélemények korlátozása megengedhetetlen ezeken a fórumokon.⁵⁹¹ Az ügy később eljutott a Legfelső Bíróságig is, ahol azonban a később bekövetkezett változásokra (Trump elvesztette az elnökséget, valamint véglegesen kitiltották Twiterről) tekintettel új eljárásra kötelezte a kerületi bíróságot, ahol immár az új amerikai elnök, Joe Biden twitter-fiókja kapcsán kell döntenie a bíróságnak.⁵⁹² Thomas bíró párhuzamos véleményében úgy fogalmazott, hogy ez az ügy is „kiemeli a digitális platformokat körülvevő fő jogi nehézséget – nevezetesen azt, hogy a régi doktrínák alkalmazása az új digitális platformokra ritkán egyszerű. A kérelmezőknek igazuk van abban, hogy Trump úr fiókjának bizonyos vonatkozásai alkotmányosan védett közfórumra hasonlítanak. De furcsának tűnik azt mondani, hogy valami kormányzati fórum, amikor egy magáncég korlátlan felhatalmazással rendelkezik a felszámolására. [...] A mai digitális platformok történelmileg soha nem látott mennyiségű szólást tesznek lehetővé, ideértve a kormányzati szereplők megnyilvánulásait is. Szintén példátlan azonban az, hogy ekkora mennyiségű szólás ellenőrzése néhány privát fél kezében koncentrálódik. Hamarosan nem lesz más választásunk, mint megvizsgálni, hogyan alkalmazzuk meglévő jogi doktrínáinkat az erősen koncentrált, magántulajdonban lévő információs infrastruktúrára, például a digitális platformokra.”⁵⁹³

A közösségi oldalak által nyújtott lehetőségek azonban túlmutatnak az egyszerű blogszerű közzétételeken, és olyan funkciók állnak a felhasználók rendelkezésére, melyek korábban nem. Ma már természetessé vált a lájkolás, a tetszés ilyen formában történő kinyilvánítása, azonban szólásszabadság szempontjából igencsak újkeletűnek számított a véleménynyilvánítás ezen formája. Az egyetértés ilyen módja ugyanis legfeljebb az elhangzott véleménynyilvánítás után elhangzó tapsoláshoz hasonlítható, az online térben ennek azonban nyoma marad, így nem elhanyagolható kérdés, hogy vajon a lájkot elhelyező személy milyen viszonyba kerül ezzel a poszt tartalmával. Fiktív példával élve, ha valaki egy holokausztagadó posztot tesz közzé, egy másik felhasználó pedig lájkolja, akkor utóbbinak felelnie kell-e vajon ezen tettéért?

⁵⁹⁰ Universal City Studios v. Corley, 273 F.3d 429, 446 (2d Cir. 2001); T.V. v. Smith-Green Community School Corporation, 807 F. Supp. 2d 767, 776 (N.D. Ind. 2011); J.C. v. Beverly Hills Unified School District, 711 F. Supp. 2d 1094, 1122 (C.D. Cal. 2010).

⁵⁹¹ Knight First Amendment Institute v. Trump, No. 1:17-cv-05205 (S.D.N.Y.).

⁵⁹² Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20–197. 2021 április 5-i ítélet. https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/20-197_5ie6.pdf

⁵⁹³ Uo. 2-3.

A közzétevő esetében nyilvánvalóan megállapítható a felelősség, ahogyan azon személyek tekintetében is, akik szövegszerűen, kommentben fejezik ki egyetértésüket. A bíróság el is marasztalt már kommentelőt, amiért a Facebookon „holokamu” kifejezést használva kommentelt egy cikk alá.⁵⁹⁴ Egy lájk alapvető értelmezés szerint egyetértést jelent, így feltehető, hogy a lájkoló egyetért a közzétett tartalommal, ezt azonban nem fejezte ki közvetlenül. Így tehát adott esetben véleménynyilvánításnak számít, vagyis akár szankcionálható is lehet anélkül, hogy a véleményét kifejtő egyén bármilyen többlet-tartalmat tett volna közzé. Azoknál a közösségi oldalaknál, ahol nem csupán lájkolásra van lehetőség, hanem szofisztikáltabb reakciókra is (pl. a Facebook esetében lehetőség van „tetszik”, „imádom”, „húha”, „vicces”, „szomorú”, vagy „dühítő” reakciók adására⁵⁹⁵) talán könnyebb a helyzet, hiszen ezeknek a megfelelő használatával egyértelművé lehet tenni az adott felhasználó viszonyát az általa látott tartalomhoz, és amennyiben valaki pl. „dühítő” reakciót adott egy posztra, a reakciója nem értékelhető úgy, hogy ő azzal egyetértene. Azonban mindkét esetben felmerülhet a kérdés, hogy vajon a poszt tartalmára reagál a felhasználó, a közzétételhez fűzött megjegyzésre, vagy akár a linkelt tartalomra. Ha például valaki megoszt egy újságcikket, melyben valótlan állítanak, ahhoz ő hozzáfűzi saját véleményét az igazságról, majd erre egy felhasználótól „dühítő” reakció érkezik, nehéz megállapítani, hogy vajon a felhasználót az újságcikk valótlan állítása dühíti, vagy a közzétevő saját magyarázata. Mindennek természetesen nagyon ritka esetben van komoly jogi jelentősége, azonban nem példa nélküli, hogy lájkolás miatt induljon bírósági eljárás.

Az egyik ilyen esetben, ahol egy megyei rendőrfőnök azért rúgta ki korábbi munkatársait, mert azok az ellene kampányoló jelölt oldalát lájkolták, a bíróság kifejtette, hogy a Facebook egy olyan szociális közösség, melyet (akkor, 2013-ban) 500 millió tag használ, és ahol több mint három milliárd „lájk” és komment születik naponta. A felhasználó profilján a nevéen, képein, ismerősein kívül megjelennek azok az oldalak, amelyeket ő kedvel, vagyis amelyeken a „like” vagy „tetszik” gomb megnyomásával kifejezte tetszését vagy egyetértését. Amikor egy felhasználó belép az oldalra, rögtön azt látja, hogy mi történt ismerőseivel a közelmúltban, milyen állapotfrissítéseket, képeket, videókat tettek közzé, vagy milyen más egyéb tevékenységet végeztek a közösségi oldal keretein belül. Amikor a felperesek „lájkolták” a rivális „Jim Adamst megyei rendőrfőnöknek!” oldalt, ez megjelent mindkettőjük idővonalán,

⁵⁹⁴ Holokamu: 8 betűért 1 év börtön. <https://444.hu/2016/01/08/holokamu-8-betuert-1-ev-borton>

⁵⁹⁵ Jylian RUSSEL: Facebook Reactions: What They Are and How They Impact the Feed <https://blog.hootsuite.com/how-facebook-reactions-impact-the-feed/>

együttal az összes Facebook-felhasználó, így tehát az összes ismerősük idővonalán is. Ez a bíróság szerint egy közleménnyel ér fel, hiszen a felhasználó oldalán szó szerint az jelenik meg, hogy kedveli valamelyik jelöltet.⁵⁹⁶ Az, hogy ezt egy kis gomb megnyomásával fejezi ki, vagy külön begépelve és közzétéve jelenik meg az érintett profilján, véleményük szerint mellékes kérdés.⁵⁹⁷ Ugyanakkor 2011-ben a kaliforniai szövetségi bíróság a Facebook-üzenőfalán közzétett megtévesztő jellegű (valójában hirdetés) posztot ismerősöknek címzett levélnek értékelt, így megállapította, hogy vonatkozik rá a nem kívánatos és pornográf reklámokat tiltó CAN-SPAM Act of 2003 (Controlling the Assault of Non-Solicited Pornography and Marketing Act), ezért adott esetben jogsértőnek minősülhet.⁵⁹⁸

7.4 A szólásszabadság horizontális hatálya

Mivel a közösségi oldalak üzemeltetői nem állami szereplők, alapvetően nem vonatkoznak rájuk a szólásszabadság alkotmányos követelményei (velük szemben nem lehet közvetlenül hivatkozni a szólásszabadság alkotmányos garanciáira). Így tehát azt a kérdést kell megválaszolnunk, hogy a közösségi oldalak és a felhasználók között létrejövő szerződéses jogviszonyban, vagyis magánszemély és magánszemély között érvényesülhet-e közvetlenül a szólásszabadság? Az alapjogok kötelezettje a hagyományos megközelítésben az állam. Az alapjogok magánszemélyek közötti érvényesülése külön értelmezési kérdés. Vannak akik szerint az államnak nincs szerepe az alapjogok magánszemélyek közti érvényesülését érintően,⁵⁹⁹ többek szerint azonban az államnak jogvédelmi kötelezettsége van az alapjogokra vonatkozóan magánszemélyek között is.⁶⁰⁰ Nemzetközi fórum előtt azonban csak az sérelmezhető, ha az alapjogot az állam sértette meg, így csak akkor indítható eljárás, ha az alapjogi jogsérelmet az állam okozta, illetve ha az állam alapjogvédelmi kötelezettségét nem teljesítette.⁶⁰¹ Alapjogokra közvetlenül eleve ritkán hivatkoznak a bíróságok előtt, de az alapjogok egy részének (pl. élethez való jog, személyes szabadsághoz való jog, magánélethez való jog)

⁵⁹⁶ Bland v. Roberts 730 F.3d 368 (4th Cir. 2013).

⁵⁹⁷ Érvelésük szerint ez ugyanolyan, mintha valaki amerikai szokás szerint elhelyez egy támogató táblácskát a kertjébe, melyet a Legfelső Bíróság korábban már „beszédnek”, azaz az Első Alkotmánykiegészítés által védett alapjognak ítélt meg. (City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43, 1994).

⁵⁹⁸ Facebook Inc, v. MaxBounty Inc, Case no. CV-10-4712-JF (N.D. Cal. 2011), Idézi: Jennifer Jacobs HENDERSON: The Boundaries of Free Speech in Social Media. In Daxton R. STEWART (szerk.): Social Media and the Law. New York, Routledge. 2013. 14.

⁵⁹⁹ L. pl. BAKÓ Beáta: Uniós alapjogok a tagállamokban – Az Alapjogi Charta alkalmazási és értelmezési problémái. *Iustum Aequum Salutare* 2015/1. 182.; BEDŐ Renáta: A rendes bíróságok alapjogi bíráskodása magánjogi viszonyokban. *Fundamentum* 2018/1. 65.

⁶⁰⁰ SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog – Alapjogok. Budapest, Pázmány Press, 2014. 33.

⁶⁰¹ UO.

védelme stb.) mindenképpen érvényesülnie kell magánviszonyokban is, ezekkel kapcsolatban az államnak kötelessége olyan szabályokat alkotni, és olyan intézményrendszert kialakítani, amely biztosítja e jogok érvényesülését a magánviszonyokban is.⁶⁰² Ez esetben tehát meg kell különböztessük az alapjogok vertikálisan (azaz az egyén és az állam közti) és horizontálisan (magánszemély és magánszemély közti) érvényesülő hatályát. Első esetben egyértelműnek mondható a jogsértés esetén való fellépés, hiszen az alapjogok elsődleges címzettje az állam. Végző esetben azonban az alapjogok horizontális érvényesülésének vizsgálatakor is az államra vezethető vissza az esetleges mulasztás. A harmadik személyekkel szembeni alapjogvédelem határait ugyanis a jogalkotónak kell megteremtenie, amikor tehát az alapjogsértést harmadik személy követi el, akkor azt a jogalkotó hiányos vagy nem megfelelő szabályozása, vagy későbbi ineffektív jogérvényesítése miatt tehetette meg, így az alapjogsértés ugyancsak az állam oldaláról történik.⁶⁰³

Felmerül tehát, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettsége kiterjeszhető-e a közösségi oldalak területére is, azaz lehet-e kötelessége az államnak olyan szabályokat alkotni, amelyek külön garantálják a szólásszabadság érvényesülését a közösségi médiában? Egyesek szerint ennek érdekében az államnak kötelessége lenne törvényben szabályozni a közösségi oldalak működését, vagy legalábbis valamilyen hatóság hatásköre alá vonni az ilyen szolgáltatásokat,⁶⁰⁴ azonban ha még szükségesnek is tartanánk valamiféle garanciális szabályozás bevezetését, találhatunk-e erre megfelelő jogalapot?

Anélkül, hogy jelen dolgozatban részletesebben elemezném a kérdést, az alkotmányjogi dogmatika szerint az alapjogok horizontális hatálya lehet közvetett vagy közvetlen: a közvetett hatály elmélete szerint az alapjogi normák közvetlenül nem alkalmazhatóak a magánjogi viszonyokban, csupán a magánjogi jogviták eldöntésénél jelenthetnek értelmezési útmutatót. A közvetlen hatály elmélete szerint viszont az államnak a kötelessége olyan módon kialakítani a magánjogi szabályozást, hogy az alkalmas legyen az alapjogi normákban foglalt jogosultságok érvényesítésére és azok sérthetetlenségének fenntartására, vagyis az alapjogok a magánszemélyek egymás közti viszonyaiban is alkalmazandók.⁶⁰⁵

⁶⁰² Uo. 34.

⁶⁰³ SZALBOT Balázs: Új jogág születőben? Az alkotmányi eljárásjog szükségszerűségéről és alapvonalairól. <http://www.arsboni.hu/uj-jogag-szuletoben-az-alkotmanyi-eljarasjog-szuksegszerusegerol-es-alapvonalaival.html>

⁶⁰⁴ JACKSON i.m. 156.

⁶⁰⁵ PETRÉTEI József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2009. 440-441.

Ez a felfogás így a magánjogi jogvitákat könnyen emberi jogi vitákká tudná alakítani, ugyanakkor ahogy arra Chronowski Nóra is rámutat, „a multinacionális és transznacionális vállalatok rendkívül speciális, befolyásos és hatalmi túlsúllyal rendelkező magánjogi szereplők, ezért az egyénekkal – sőt, akár az egyes államokkal – szemben mutatkozó dominanciájuk miatt megfontolandó lehet a közvetlen horizontális hatály elismerése bizonyos jogviszonyokban”.⁶⁰⁶ A horizontális hatály elméletének fontos képviselője Sólyom László,⁶⁰⁷ Lenkovics Barnabás⁶⁰⁸ és Gárdos-Orosz Fruzsina⁶⁰⁹ mellett Lábady Tamás is, aki alapvetőnek tekintette, hogy az alkotmányban foglalt jogoknak közvetlen hatálya van, és ugyanúgy alapját képezhetik a magánjogi ítélkezésnek mint bármely más jogszabály.⁶¹⁰ Ugyanakkor a jogirodalomban megfogalmazódott „maradék-elv” szerint csak abban a ritka esetben hivatkozhat közvetlenül és kizárólagosan az Alkotmányra a rendes bíróság, ha nincs megfelelő magánjogi szabály az adott ügyre vonatkozóan.⁶¹¹ Ha a jogrendszer piramisában az alsó és középső szinteket kihagyva a konkrét életviszonyra közvetlenül a legabsztraktabb normát alkalmaznánk, az a piramis fejtetőre állítását jelentené.⁶¹² Így tehát például ha valaki szerződési szabadságával élve valamilyen alapjogban foglalt jogosultságot megsértő magatartást tanúsít, főszabályként nem elsősorban alapjogot sért, hanem az alapjogot vagy annak mögöttes eszményét tartalmazó magánjogi normát, s ezzel az alapjogi sérelem kizárólag magánjogi eszközökkel is remekül elhárítható.⁶¹³ A hazai Alkotmánybírósági gyakorlat is arra mutat rá, hogy „az Alaptörvényben foglalt jogok a magánjog generálklauzuláin keresztül képesek beszűrődni a magánjog rendszerébe. Ahol tehát még generálklauzula alkalmazására sincs lehetőség, ott az alkotmányi jogok sem képesek közvetlenül hatni a magánjogban.”⁶¹⁴

Ezt a gondolatmenetet folytatva tehát nem azzal a kérdéssel kell foglalkoznunk főként, hogy vajon a szólásszabadságnak mind alapvető jognak milyen horizontális hatálya lehet magánszemélyek – vagyis a platformok és a felhasználók – magánjogi viszonyában, hanem

⁶⁰⁶ CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok. *Jura* 2013/2. 12.

⁶⁰⁷ SÓLYOM László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 229.

⁶⁰⁸ L. LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. In Sajó András (szerk.): Alkotmányosság a magánjogban. Budapest, Complex, 2006.

⁶⁰⁹ L. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – BEDŐ Renáta: Az alapvető jogok érvényesítése a magánjogi jogviták során – az újabb alkotmánybíráskodási gyakorlat (2014-2018). *Alkotmánybíráskodási Szemle*, 2018/2.

⁶¹⁰ LÁBADY Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2017. 130-131.

⁶¹¹ NAVRATYIL Zoltán: Rendhagyó recenzió Sajó András Alkotmányosság a magánjogban című művéről. *Isutum Aequum Salutare*, 2008/4. 217.

⁶¹² LENKOVICS i.m. 111.

⁶¹³ NAVRATYIL i.m. 219.

⁶¹⁴ 8/2014. (III. 20.) AB határozat, indokolás, 56. bek.

azzal, hogy milyen magánjogi eszközzel érhető el a szólásszabadság érvényesülése. Ez a probléma merült fel a német bíróságok előtt a Themel-ügyben, ahol pontosan annak a kérdését vetette fel, hogy vajon a platformok által létesített magánjogi kapcsolatokban mennyire érvényesülhetnek a szólásszabadság alkotmányos garanciái.

2018. augusztus 7-én a Spiegel-Online német hírportál Facebook-oldalán közzétettek egy cikket, amelynek címe: „Österreich kündigt Grenzkontrollen an” (Ausztria határellenőrzést hirdet).⁶¹⁵ A a Facebook-bejegyzés alatti kommentszekcióban heves vita alakult ki, melynek során Heike Themel német politikust, a jobboldali AfD-párt tagját „Nazischlampe”-nek (náci ribancnak) nevezték. Themel erre a megjegyzésre Wilhelm Busch német költőt idézve válaszolt, és azt írta: „Ich kann mich argumentativ leider nicht mehr mit Ihnen messen. Sie sind unbewaffnet und das wäre nicht besonders fair von mir.”⁶¹⁶ (Nem szállhatok veled szellemi vitába. Fegyvertelen vagy, és ez részemről nem lenne túl igazságos⁶¹⁷). A Facebook a közösségi irányelveire hivatkozva törölte Themel megjegyzését, és 30 napra felfüggesztette fiókját, aki a müncheni bírósághoz fordult előzetes intézkedést kérve a Facebook döntése ellen.⁶¹⁸

A müncheni kerületi fellebviteli bíróság (Oberlandesgericht München) által eldöntendő központi kérdés az volt, hogy a Facebook lépése megsértette-e Themel véleménynyilvánításhoz való jogát, melyet a német alaptörvény 5. cikke biztosít. A német bíróság kijelentette, hogy az oldalra történő regisztrációval magánjogi értelemben szerződés jön létre a felek között.⁶¹⁹ A Bíróság megvizsgálta a Facebook közösségi irányelveit, és megállapította, hogy az 5.2. Pont – amely a Facebook intézkedésének alapja volt ebben az esetben – a német polgári törvénykönyv (BGB) 241. II. szakaszának megsértését jelentette, mert felhatalmazza a Facebookot arra, hogy eldöntse, mely bejegyzések vagy megjegyzések sértik közösségi irányelveket.⁶²⁰ A Bíróság megállapította, hogy ez az egyoldalú felhatalmazás ellentmond a polgári törvénykönyv azon követelményének, mely szerint az általános szerződési feltételekkel kötött szerződések esetében mindkét fél köteles tiszteletben tartani egymás jogait és érdekeit.⁶²¹

A Bíróság hangsúlyozta, hogy a Facebook, mint közösségi média platform célja az, hogy felhasználóinak „nyilvános piacot” biztosítson a vélemények és vélemények cseréjére, és megjegyezte, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához való joggal összefüggésben

⁶¹⁵ Themel v. Facebook, 18 W 1294/18. 30. bek.

⁶¹⁶ Uo. 10. bek.

⁶¹⁷ Saját fordítás.

⁶¹⁸ Uo. 59. bek.

⁶¹⁹ Uo. 31. bek.

⁶²⁰ Uo. 64. bek.

⁶²¹ Uo. 42. bek.

megengedett megnyilvánulásokat nem töröheti a platformról.⁶²² A Bíróság megállapította, hogy Themel megjegyzése nem minősült „gyűlöletbeszédnek”, ezért a Facebook eljárása jogellenes volt.⁶²³ A Bíróság megállapította, hogy a Facebook egyoldalú felhatalmazása arra hogy töröljön olyan véleménynyilvánítást is amely nem jogsértő igazságtalan. Ennek megfelelően a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Themel megjegyzésének törlése szerződésszegést jelentett, mivel a Facebook köteles tiszteletben tartani a Themelnek a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogát.⁶²⁴

A bírósági döntésből az olvasható ki, hogy a felhasználók és a platformok közötti magánjogi jogviszonyban is érvényesülnie kell az alkotmányos garanciáknak, és mivel a felhasználási feltételekben szerepel, hogy a platform biztosítja a felhasználók alapvető jogainak érvényesülését, szerződésszegésnek minősül, ha a platform egyoldalú döntésével korlátozza az egyébként nem jogsértő tartalmak közzétételét. Ez láthatóan ellentétes a korábban alkalmazott gondolkodásmóddal, és fellazítja a „házibuli szabályok” által adott felhatalmazást.

Egy másik ügyben (User v. Facebook Ireland, Inc.⁶²⁵) Heidelbergben található regionális bíróság megállapította, hogy a Facebook közösségi irányelvei megfeleltek a német polgári jog átláthatósági és a egyenjogúsági követelményeinek, és megfelelően figyelembe vették a felhasználók véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogait.⁶²⁶ Miután egy Facebook-felhasználó menekültek integrációját ellenző kommentet tett közzé, a Facebook törölte a bejegyzést, és 30 napra felfüggesztette a felhasználó fiókját. A felhasználó ezután előzetes intézkedést kért a Facebook ellen, azzal érvelve, hogy a Facebook közösségi irányelvei sértik a német polgári jogot és a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát.⁶²⁷ A Bíróság megállapította, hogy Németország alaptörvénye döntően az egyének és az állam közötti kapcsolatokat szabályozza, és annak ellenére, hogy az alaptörvény korlátozott mértékben alkalmazható a magánszemélyek közötti kapcsolatokra, az Alaptörvény véleménynyilvánítás szabadságának védelme ebben az ügyben nem sérült.⁶²⁸ A döntés szerint a Facebook szabályzata „kellőképp figyelembe veszi a véleménynyilvánítás szabadságának jogát, és noha a sértő véleményeket és a szélsőséges kifejezéseket is védi az alkotmány, a Facebooknak mint

⁶²² Uo. 43. bek.

⁶²³ Uo. 47. bek.

⁶²⁴ Uo. 35. bek.

⁶²⁵ User v. Facebook Ireland, Inc. Case No. 10 71/18.

⁶²⁶ User v. Facebook Ireland, Inc. Global Freedom of Expression, Columbia University. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/user-v-facebook-ireland-inc/> Idézi: KOLTAY i.m. (2019c) 238.

⁶²⁷ Uo.

⁶²⁸ Uo.

magánszereplőnek nem kell biztosítania felhasználóinak a véleménynyilvánítás államilag, alkotmányos összefüggésben adott teljes jogát.⁶²⁹

A két döntés tehát eltérően értelmezte az állam lehetőségét a szerződéses jogviszonyba való beavatkozás lehetőségére a szólásszabadság biztosításának védelme érdekében. A fő különbség, hogy előbbi ügyben a német bíróság nem alkotmányjogi érvelés útján jutott erre a következtetésre, hanem magánjogi úton, a felhasználókkal kötött szerződések tartalmából és a felek jogaiból kiindulva. A két felfogás közül azonban utóbbi tekinthető általánosnak, mely szerint a közösségi média platformok és a felhasználók viszonyában a kettejük között létrejövő szerződéses jogviszony az irányadó, és az állam alapjogvédelmi kötelezettsége (vagyis az alapjogok horizontális védelme) ebben a relációban nem érvényesül.

7.5 Lehetséges analógiák az alkotmányos kötelezettség érvényesítésére

A hagyományos szólásszabadsági jogviszony alapvetően kétpólusú: az állam áll szemben a beszélővel. Mivel az állam erejénél fogva nagyobb hatalommal bír, a beszélő individuum kiszolgáltatott helyzetben van, és különböző garanciák mentén szükséges biztosítani számára a véleménynyilvánításhoz való jogot. A digitális érában azonban ez a viszonyrendszer többpólusúvá vált. Ebben a viszonyrendszerben a beszélő szólásszabadságát nem csupán az állam veszélyeztetheti, hanem a magánkézben lévő cégek is.⁶³⁰ Utóbbiak esetében pedig a szólásszabadság jogi előírásai, melyek főként az államot kötelezik, kevésbé alkalmasak a szólásszabadság védelmére a magánjogi szerződés alapján létrejövő jogviszonyokban.⁶³¹ A közösségi oldalakra vonatkozó közvetlen szólásszabadsági doktrínák vizsgálatával foglalkozó amerikai szakirodalomban azonban gyakran megjelenik több további lehetőség is, amikor arra keresnek választ, hogy egy magánkézben lévő vállalatot hogyan lehet adott esetben szólásszabadsági szempontból közvetlen alkotmányos kritériumok alá vetni: ha ezen szolgáltatók tevékenységét állami cselekedetnek tudjuk be, ha szolgáltatásukat közmű szolgáltatáshoz hasonlóan kezeljük, vagy ha nyilvános fórumnak tekintjük az általuk üzemeltetett platformokat.⁶³²

⁶²⁹ KOLTAY i.m. (2019c) 238.

⁶³⁰ BALKIN (2018) i.m. 1153.

⁶³¹ BALKIN (2018) i.m. 1154.

⁶³² PARK i.m. 915.

7.5.1 Állami funkció

Az első opció mellett érvel Benjamin F. Jackson, aki szerint a közösségi oldalak a szólásszabadság érvényesülésének tekintetében átvettek bizonyos állami funkciókat a kormányzattól, így tevékenységüket lehet állami cselekedetnek betudni (state action doctrine).⁶³³ Érvelését a Legfelső Bíróság Marsh v. Alabama ügyben⁶³⁴ hozott ítéletére alapozza, melynek tényállása szerint egy Jehova tanúja egy olyan városban akart téríteni, amely teljes egészében a Gulf Shipbuilding Corporation magántulajdona volt. A vállalat ezt megakadályozta, a Bíróság azonban ezt az intézkedést jogtalannak minősítette. Ítéletében három fő kritériumot állított fel annak eldöntéséhez, hogy miért vonatkozhat egy államot kötelező szabály egy magánvállalatra: a vállalat képes volt hatásosan akadályozni a szólás szabadságát, az általa birtokolt terület mindenki számára nyitott volt, vagyis azt bárki használhatta, végezetül a vállalat alkotmányos felelősségre vonása elősegítette a demokratikus önkormányzás elveinek érvényesülését. Jackson szerint ezen három feltétel a közösségi oldalakra is ugyanúgy igaz, hiszen képesek korlátozni a szólás szabadságát, mindenki számára nyitottak, és a demokratikus értékek érvényesülését is elősegítené, ha felelősségre lehetne őket vonni.⁶³⁵ A Bíróság azonban későbbi ítéleteiben szűkített ezeken a feltételeken, és csupán olyan vállalatokra terjesztette ki azokat, amelyek „hagyományos”, korábban csak az állam által ellátott feladatokat végeznek.⁶³⁶ Bár Jackson szerint a közösségi oldalak ennek a szűkített feltételrendszernek is megfelelnek, véleményem szerint nehezen lehet állami szereplőnek tekinteni őket, hiszen nem látnak el állami feladatokat, működésüket tekintve nem utasíthatóak a kormányzat által, és bár dönthetnek úgy, hogy együttműködnek valamely ország kormányzatával, ettől még nem válnak állami szereplővé. Jackson azonban úgy véli, hogy a hagyományosan állami szervekkel szemben támasztott szólásszabadsággal kapcsolatos követelményeket a bíróságoknak ki kellene terjeszteniük a közösségi oldalakra is.⁶³⁷ Érvelése középpontjában az ún. „közérdekű funkció” (Public Function) kivétel⁶³⁸ szerepel, mely szerint a közösségi oldalak olyan magánkézben lévő lényeges közérdekű célt betöltő platformok, melyek bizonyos területen olyan lehetőségekkel rendelkeznek, amelyekkel hagyományosan csak az állam rendelkezik, ezért cselekedeteiket is úgy lehet megítélni mintha azok állami

⁶³³ JACKSON i.m. 143-146.

⁶³⁴ Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946).

⁶³⁵ JACKSON i.m. 144.

⁶³⁶ Lloyd Corp. Ltd. v. Tanner 407 U.S. 551 (1968); Jackson v. Metro. Edison Co. 419 U.S. 345 (1974); Hudgens v. National Labor Relations Board 424 U.S. 507 (1976).

⁶³⁷ JACKSON i.m. 134.

⁶³⁸ A kivételt a Legfelső Bíróság hozta létre a Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946) ügyben, majd pontosította a kivétel körét a Jackson v. Metro. Edison Co., 419 U.S. 345, 352 (1974) ügyben.

cselekedetek lennének.⁶³⁹ Szerinte a közösségi oldalak elsődleges célja platform biztosítása a különböző szócikkeknek, ez pedig nyitva áll bárki számára. Ebből a szempontból nézve pedig lényegtelen, hogy állami forrásokkal gazdálkodnak-e, vagy utasíthatóak-e a kormányzat által, az számít csupán, hogy társadalmilag lényeges szerepet töltenek be, amellyel komoly hatással lehetnek a demokratikus nyilvánosságra, ezért elvárható, hogy bizonyos többletkötelezettségeket is teljesítsenek. Hasonló véleményen van Victoria D. Baranetsky is, aki szerint az internet meghatározó részét privatizálták a nagy online platformok, és olyan funkciókat is ellátnak, amelyek egyfajta közérdekű üzemként is felfoghatóak (példának hozza erre az adatok gyűjtését és azok kiszolgáltatását a hatóságok számára).⁶⁴⁰ A *Packingham v. North Carolina* ügyben⁶⁴¹ a Legfelső Bíróság alkotmányellenesnek minősített egy jogszabályt, mely megtiltotta a regisztrált szexuális bűnelkövetőknek, hogy közösségi oldalakat használjanak. Indokolásában a Bíróság úgy fogalmazott, hogy a közösségi oldalakhoz való hozzáférés teljes tilalma meggátolja a felhasználót az Első Alkotmánykiegészítés által biztosított szólásszabadságának gyakorlásában.⁶⁴² Bár a döntés a teljes tiltást érinti, a Bíróság megfogalmazása és érvelése alapot nyújthat később arra, hogy a hasonló platformokat kvázi állami funkciókat ellátó felületeknek tekintsék.⁶⁴³ Tim Wu is arra mutat rá, hogy bár az olyan platformok, mint a Facebook egyértelműen fontos nyilvános funkciót tölthetnek be, pusztán ezen az alapon tevékenységüket nem lehet állami funkciónak tekinteni, ha ugyanis így tennék, az túlságosan kiterjesztené és szinte meghatározhatatlanná tenné magát az állami funkció kategóriát.⁶⁴⁴ 2019-es döntésében⁶⁴⁵ egy szövetségi kerületi bíróság pedig ugyanezt megerősítve úgy fogalmazott, hogy „ha egy magánszervezet fórumot biztosít a beszédnek, azt általában nem korlátozza az Első Alkotmánykiegészítés, mivel a magánszervezet nem állami szereplő. A magánszervezet tehát szerkesztői mérlegelési jogkört gyakorolhat a fórumán elhangzott beszéd és felszólalók tekintetében, nem minősül állami szereplőnek pusztán amiatt, hogy lehetőséget biztosít a beszédre.”⁶⁴⁶

⁶³⁹ JACKSON i.m. 142.

⁶⁴⁰ Victoria D. BARANETSKY: Social Media and the Internet: A Story of Privatization. 35 *Pace Law Review* 304, 2015. 340-341.

⁶⁴¹ *Packingham v. North Carolina* 137 S. Ct. 1730 (2017)

⁶⁴² Uo. 1737.

⁶⁴³ KLONICK i.m. 1611.

⁶⁴⁴ Tim WU: Is the First Amendment Obsolete?, Knight First Amendment Institute (2017), <https://knightcolumbia.org/content/tim-wu-first-amendment-obsolete> .

⁶⁴⁵ *Manhattan Community Access Corp. v. Halleck*, 139 S. Ct. 2019.

⁶⁴⁶ Uo. 1930.

Véleményem szerint ha állami cselekedetnek tudjuk be a közösségi média platformok üzemeltetését, akkor túlságosan tágra nyitjuk az ezen analógia más platformokkal szemben való alkalmazásának lehetőségét, másrészt amikor a közösségi platformok moderálást végeznek, a hagyományos értelemben nem „cenzúrázzák” a közéletet, vagyis nem fosztják meg a felhasználókat az Első Alkotmánykiegészítés által védett jogaiktól, csupán saját, szerződésen alapuló – és a 230. szakasz által garantált – mérlegelési jogkörüket gyakorolják.

7.5.2 Közmű szolgáltatás jelleg

A közösségi média közműszolgáltatással hasonlatos felfogása egy olyan elmélet, amely azt feltételezi, hogy a közösségi oldalak alapvető közszolgáltatások, amelyeket az államnak az elektromos vagy egyéb közműszolgáltatásokhoz hasonlóan kellene szabályoznia. Ennek az elméletnek a hívei úgy vélik, hogy a közösségi oldalak már eleve közszolgáltatóként működnek, ezért akár ennek megfelelően is lehetne őket szabályozni. Álláspontjuk szerint a 21. században a közösségi oldalak használata ugyanolyan alapvető szükségletnek minősül a kommunikációhoz, mint a hagyományos közművek, például a telefon, a víz, az áram és a földgáz egyéb mindennapi felhasználása.⁶⁴⁷ A közösségi oldalakat használó internetes jelenlét szerintük elengedhetetlen ahhoz, hogy egy állampolgár megfelelően részt vehessünk a 21. században, következésképpen ezek az oldalak közszolgáltatást nyújtanak, és szükség van valamilyen szabályozásra, ami ennek megfelelően biztosítja a felhasználók alkotmányos jogainak védelmét.⁶⁴⁸ Timothy Garton Ash megfogalmazásában a Facebook, a Youtube és a Twitter magánkézben lévő közszolgáltatások, csak hogy míg a hagyományos értelemben vett közművek egy-egy városban, vagy legfeljebb néhány régióban üzemelnek, ők az egész világban.⁶⁴⁹ Az Egyesült Államok történetében többször találkozhatunk azzal a gyakorlattal, hogy az állam magáncégeket közműszolgáltatónak minősített (például vasúthálózatot, telefonvonalakat, vagy elektromos közműveket⁶⁵⁰) valamint új szabályozó ügynökségeket hozott létre ezen vállalatok túlkapásainak kezelésére.⁶⁵¹

⁶⁴⁷ Adam THIERER: The Perils of Classifying Social Media Platforms as Public Utilities. George Mason University Working Paper, 2012. 8.

⁶⁴⁸ Uo. 12.

⁶⁴⁹ Timothy Garton ASH: Free Speech: Ten principles for the connected world. Atlantic Books, London, 2016. 195.

⁶⁵⁰ L. Kaye L. O’Riordan: An Examination of the Application of Common Carrier Regulation to Entities Providing New Telecommunications Services. 29 *Case Western Reserve Law Review*, 1979.

⁶⁵¹ Tyler Elliot BETTILYON: Network Neutrality: A History of Common Carrier Laws 1884–2018. <https://medium.com/@TebbaVonMathenstien/network-neutrality-a-history-of-common-carrier-laws-1884-2018-2b592f22ed2e>

Bizonyos szerzők szerint ugyenezen elvet lehetne alkalmazni a közösségi média platformokra is, vagyis sajátos közműveknek nyilvánítani őket, és olyan szabályozást bevezetni rájuk, melyek magukban foglalhatják a felhasználók magánéletére és adatfeldolgozására vonatkozó szigorúbb szabályokat vagy akár teljes átláthatóságot írhatnak elő abban a tekintetben, hogy az iparág algoritmusai hogyan terjesztik a hirdetéseket és a tartalmat, különösen a társadalom marginalizált rétegei számára.⁶⁵² Hasonlóan érvel Philip M. Napoli is, aki szerint a közösségi média platformokat olyan szolgáltatóknak is lehet tekinteni, akik a köz érdekében tevékenykednek, ezért pedig el kell tűrniük bizonyos mértékű beavatkozást a platform működését érintő autonómiájukba.⁶⁵³

A közmű szolgáltatás-analógia azonban nem igazán állja meg a helyét. Ennek elfogadásához tényleges monopol helyzet szükséges, hiszen a közmű-szolgáltatásoknál pont az a lényeg, hogy fizikailag lehetetlen, hogy egy utcában 4-5 különböző víz- vagy áramszolgáltató építsen ki hálózatot. Éppen ezért az állam elfogadja egy szolgáltató monopol helyzetét, cserébe szigorú garanciális szabályokat fogad el, melyek azt hivatottak garantálni, hogy a szolgáltató (aki helyett nem tud másikat választani a felhasználó) ne tudjon visszaélni helyzetével. Könnyen beláthatjuk, hogy a közösségi média platformoknál egyáltalán nem ez a helyzet. Még ha el is ismerjük, hogy bizonyos területeken a Facebook vagy a Youtube már-már monopolisztikus piaci részesedésre tett szert, valójában több száz egyéb közösségi oldal áll rendelkezésünkre, sőt, akár indíthatunk is újat, ha váltani szeretnénk. Kétségtelen, hogy a közösségi média platformok hatalmas befolyásra tettek szert a közéleti viták platformjai tekintetében, ez azonban még kevés ahhoz, hogy közmű-szolgáltatásnak nevezzük őket. Mindezek mellett a közmű-szolgáltatásokra vonatkozó szabályozást főként valamilyen nélkülözhetetlen szolgáltatás kapcsán szoktuk alkalmazni, és bár a közösségi média használat nagyon fontos része lehet a felhasználók életének, egyelőre még nem elengedhetetlen a teljes élethez. Továbbá azt is meg kell jegyezni, hogy a közműszolgáltatás-jelleghez kapcsolódó szabályozások akkor tudnának igazán hatékonyan működni a gyakorlatban is, ha olyan szolgáltatások kapcsán alkalmazzák őket, amelyek feladata csupán a beszéd egyik ponttól a másikig való közvetítése, mindenféle egyéb feladat és kötelezettség nélkül. Belátható azonban, hogy a közösségi média platformok ennél jóval bonyolultabban működnek, hiszen szűrik, moderálják, osztályozzák, ösztönzik, bizonyos esetekben kifejezetten tiltják a különböző tartalmakat, ezáltal az elhangzó beszédet is.

⁶⁵² Dipayan GHOSH: Don't Break Up Facebook — Treat It Like a Utility. *Harvard Business Review*, 2019.05.30. <https://hbr.org/2019/05/dont-break-up-facebook-treat-it-like-a-utility>

⁶⁵³ Philip M. NAPOLI: *Social Media and the Public Interest*. Columbia University Press, New York, 2019.191-198.

Ha mindezt egy közműszolgáltatás mintára próbálnánk szabályozni, vagy nagyon részletekbe menő szabályozás lenne szükséges, mely minden platform minden sajátos tevékenységére kitér, vagy el kellene fogadnunk a platformok teljes mértékű semlegességét a nyilvánvalóan jogsértő tartalmak esetében is. Ahogy arra Zódi Zsolt is rámutat, a Facebookot nem lehet egyszerűen közvetítőnek tekinteni mint a postást vagy egy újságárust, hiszen valójában ő biztosítja a nyilvánosságot aminek köszönhetően megszületnek az adott tartalmak.⁶⁵⁴ Mindezek alapján szabályozás szempontjából a közmű-szolgáltatás hasonló véleményem szerint nem szolgálhat megfelelő analógiaként.

7.5.3 Nyilvános közfórum

A második vizsgálandó fogalom a nyilvános fórum, vagy közfórum fogalma, mely főként az amerikai alkotmányjog sajátja, és eredetileg a klasszikus nyilvános helyeket értjük alatta. Ilyenek a köztér, közpark, az utca, olyan helyek amelyek általában az állam tulajdonában vannak, vagy az állam tartja fenn őket.⁶⁵⁵ Ezeken a helyeken az Első Alkotmánykiegészítés garantálja a szólás szabadságának jogát mindenkinek, és bár bizonyos korlátozások alkalmazhatóak az itt megfogalmazott megszólalásokra (a megszólalás idejére, módjára, vagy nyilvánvalóan jogsértő tartalmára vonatkozóan), alapvetően a Legfelső Bíróság által lefektetett alkotmányos elvek garantálják a szólás – legfőképpen tartalom alapján történő – szűk körű korlátozási lehetőségét.⁶⁵⁶ A nyilvános közfórumnak három szilárd kategóriája alakult ki a Legfelső Bíróság gyakorlatában: tradicionális közfórum, kijelölt közfórum valamint a korlátozottan nyilvános fórum.⁶⁵⁷ A tradicionális közfórum esetében, vagyis szokványos utcák, terek és parkok használatánál a tartalmi korlátozás csak egészen kivételes esetben, életveszély bizonyítása alapján, szűken megfogalmazott ideiglenes bírói határozattal lehetne alkotmányos.⁶⁵⁸ Kijelölt közfórumról akkor beszélhetünk, ha ugyan a köztulajdonban lévő ingatlant tradicionális funkciója szerint nem véleménynyilvánítás és gyűlés céljára szánták ugyanakkor kijelölés útján nyilvános fórummá vált oly módon, hogy az állam megnyitotta a köztulajdonban lévő ingatlant a nagyközönség használatára, mint olyan helyet, ahol a véleménynyilvánítás gyakorolható.⁶⁵⁹

⁶⁵⁴ ZÓDI i.m (2018) 122.

⁶⁵⁵ John D. INAZU: The First Amendment's Public Forum. *William and Mary Law Review* vol. 56., 2015. 1165.

⁶⁵⁶ Uo. 1182.

⁶⁵⁷ Russel L. WEAVER: Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban. Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 194.

⁶⁵⁸ Uo. 195.

⁶⁵⁹ Uo. 203.

A kijelölt nyilvános fórumon a tartalomalapú kontrollt így valamely kényszerítő államérdeknek alá kell támasztania, és szűkre szabottnak kell lennie a cél elérése érdekében.⁶⁶⁰ A korlátozottan nyilvános közfórumok elsődlegesen azon az alapon különböztethetők meg, hogy vajon az állam általános vagy specifikus hozzáférést szándékozott-e biztosítani. A magántulajdonban lévő terület nem tárgya a nyilvános fórumokra vonatkozó elemzésnek, kivéve ha van alap az állami cselekvés megállapítására.⁶⁶¹

A kérdés, hogy az internetet, vagy szűkebben a közösségi oldalakat tekinthetjük-e ilyen értelemben magánkézen lévő közfórumnak, ahol külön szabályokkal kell garantálni a szólás szabadságát. Sonu Bedi amellet érvel, hogy az online oldalaknak (köztük a közösségi oldalak kereső részeinek) nyilvános helyeknek kellene minősülniük, és mint ilyeneknek többek között nem lenne szabad etnikai alapú keresést megengedniük.⁶⁶² Jackson szerint a közösségi oldalak, mint virtuális terek nagymértékű hasonlóságot mutatnak a hagyományos közterekkel, hiszen mára a legtöbb internetező felhasználónak a közösségi oldalak biztosítanak megfelelő felületet véleményeik kifejtésére, a közösséget érintő kérdések megvitatására, egyszóval az Első Alkotmánykiegészítés által garantált jogok gyakorlására.⁶⁶³ Egyesek szerint az internet egésze önmagában minősülhetne közfórumnak, annak ellenére, hogy nem egy valódi helyről, hanem egy virtuális „piacterről” van szó. Bár ezt a Legfelső Bíróság nem erősítette meg egyetlen döntésében sem alsóbb bíróságok ugyanakkor több ízben fogalmazták meg az internetes közösségek közfórum jellegét.⁶⁶⁴

Különös kérdéseket vet fel az a helyzet is, hogy egyre több állami, kormányzati szerv használja a közösségi oldalakat kommunikációs eszközként.⁶⁶⁵ Donald Trump például szinte elsődleges kommunikációs eszközként használta a Twittert, Orbán Viktor rendszeresen jelentett be fontos intézkedéseket a COVID-19 járvány idején a Facebookon, de szerte a világon rendszeresen

⁶⁶⁰ Uo.

⁶⁶¹ Uo. 206.

⁶⁶² Sonu BEDI: Online Dating Sites as Public Accommodations. In: Susan J. BRISON – Katharine GELBER (szerk.): Free Speech in the Digital Age. Oxford University Press, New York, 2019. 202-203.

⁶⁶³ JACKSON i.m. 151.

⁶⁶⁴ Howard v. Am. Online Inc., 208 F.3d 741, 754 (9th Cir. 2000) ("A bíróság nem látja igazolhatónak, az AOL állami szereplőnek való elismerését.")

Young v. Facebook, Inc., 790 F. Supp. 2d 1110, 1116 (N.D. Cal. 2011) [A Facebook nem közfórum ("place of public accommodation")]

Murawski v. Pataki, 514 F. Supp. 2d 577, 588 (S.D.N.Y. 2007) (A Yahoo!-t nem terheli felelősség azért, mert cenzúrázott egy politikai üzenetet egy kormányzóválasztás kampányában.)

Noah v. AOL Time Warner, Inc., 261 F. Supp. 2d 532, 546 (E.D. Va. 2003) (Annak ellenére, hogy az AOL pusztán azért törölte egy felhasználó fiókját, mert az Iszlám-szimpatizáns kijelentéseket tett közzé, az AOL nem vonható felelősségre, mivel nem állami szereplő, és az oldal nem közfórum.)

⁶⁶⁵ L. Ross RINEHART: "Friending" and "Following" the Government: How the Public Forum and Government Speech Doctrines Discourage the Government's Social Media Presence. 22 *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 781, 2013.

használják a közösségi oldalakat tájékoztatásra rendőrségek, állami intézmények, államfők. Ezen esetekben első kérdésként rögtön az merül fel, hogy vajon a felhasználási szerződés, és egyéb jogok és kötelezettségek szempontjából ugyanolyan felhasználónak minősülnek-e mint bárki más? A nyilvánosság számára egyértelmű, hogy máshogy ítélandó meg ezen aktorok tevékenysége a platformokon mint az egyszerű felhasználóké, ugyanakkor a legtöbb közösségi oldalon nincsenek külön politikai vezetőkre vagy állami szereplőkre vonatkozó szabályok, legtöbbször csupán az általános közszereplői státuszt kapják meg ezek a profilok.

Talán a legtöbb figyelmet kapó hasonló eset az Amerikai Egyesült Államok elnökének Twitter-fiókjával kapcsolatban merült fel. Az ügyben felmerülő kérdés az volt, hogy vajon az amerikai elnök letilthat-e másokat fiókjának, üzeneteinek figyelemmel kísérésétől („követésétől”). A Knight First Amendment Institute és az ügyben érintett 7 letiltott személy pert indított az elnök ellen, amiért le lettek tiltva az elnök hivatalos, @realDonaldTrump oldala által. Az ügyet tovább bonyolította ugyanis az a körülmény, hogy az említett felhasználói fiók nem az Egyesült Államok elnökének hivatalos fiókja, hanem Donald Trump saját, 2009 óta meglévő oldala, vagyis már jóval elnökké történő megválasztása előtt is használta azt. Az ügyben 2018-ban, első fokon⁶⁶⁶ az egyik New York-i kerületi bíróság megállapította, hogy az elnök felhasználói fiókja „kijelölt nyilvános fórum”, amelyről nem lehet kitiltani azokat, akiknek véleménye nem sérti meg a szólásszabadság határait.⁶⁶⁷ Bár a Fehér Ház nem tulajdonosa a fióknak, az azonban a befolyása, irányítása alatt működik, ez pedig elég a fórumjelleg megállapításához, ahol a politikai vélemények korlátozása megengedhetetlen.⁶⁶⁸ Később, 2019-ben a második kerületi fellebbviteli bíróság megerősítette⁶⁶⁹ ezt a döntést, 2020-ban azonban az elnök jogi képviselete a Legfelső Bírósághoz fordult,⁶⁷⁰ mivel szerintük a bíróság tévesen állapította meg azt, hogy a letiltás nem egy magánszemély, hanem az állam általi cselekedet volt, valamint, hogy a fiók kijelölt nyilvános fórum lenne.⁶⁷¹ Ahogyan azt korábban már bemutattam, a Legfelső Bíróság új eljárásra kötelezte a kerületi bíróságot,⁶⁷² Thomas Bíró az ügyhez fűzött párhuzamos

⁶⁶⁶ Knight First Amendment Institute at Columbia University v. Trump no. 17 Civ. 5205 (NRB) (SDNY, 2018. május 23.).

⁶⁶⁷ Uo. 580.

⁶⁶⁸ KOLTAY i.m. (2019b) 9-10.

⁶⁶⁹ Knight First Amendment Inst. at Columbia University v. Trump, 928 F.3d 226 (2d Cir. 2019).

⁶⁷⁰ Petition for Writ of Certiorari, Knight First Amendment Inst. at Colum. Univ. v. Trump, No. 20-197 (Aug. 20, 2020) https://www.supremecourt.gov/DocketPDF/20/20-197/150726/20200820102824291_Knight%20First%20Amendment%20Inst.pdf

⁶⁷¹ Gabriel L. MARX: Knight Institute v. Trump: The Battle for the Block Button Continues. http://wakeforestlawreview.com/2020/10/knight-institute-v-trump-the-battle-for-the-block-button-continues/#_ftn7

⁶⁷² Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20-197. 2021 április 5-i ítélet. https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/20-197_5ie6.pdf

véleményében azonban kitért a Twitter közfórumnak való minősítésének nehézségeire is, kifejtve, hogy bár az egyes államok jogértelmezése eltérhet, a Twitter és más hasonló digitális platformok nagy mértékben hasonlíthatók a közfórumokhoz, kérdés azonban, hogy a szövetségi joggyakorlat alkalmazni fogja-e ezt a jövőben ezekben az esetekben, ahol nem offline, fizikai helyekről hanem online platformokról van szó.⁶⁷³ 2019-ben a Negyedik Kerületi Fellebbviteli bíróság hasonlóan döntött a Davison v. Randall ügyben,⁶⁷⁴ ahol egy megyei képviselő hivatalos Facebook-oldalát nyilvános közfórumnak nyilvánított, megállapítva, hogy az onnan történő kitiltás alkotmányellenes nézőpont-alapú szóláskorlátozás.⁶⁷⁵

A Twitter és a felhasználók viszonyában tehát bár alapvetően nem alkalmazható a közfórum-doktrína, de felhasználó és felhasználó között, ha az egyik egy választott tisztségviselő, akkor már igen. Vagyis az a felület, amelyet nyilvános politikai kommunikációra használnak egy közösségi oldalon, lehet közfórum.⁶⁷⁶ A döntésekből ellenben az olvasható ki, hogy a közfórum üzemeltetője, fenntartója elsősorban a politikus maga, nem pedig a platform. Ez pedig egy kettős rétegződésű felelősségi rendszert hoz létre, ahol a nyilvános közfórum tulajdonosa csak akkor tilthat le vagy tilthat ki bizonyos véleményeket fórumáról, ha azok az Első Alkotmánykiegészítés védelmi körén kívül eső megnyilvánulások (pl. fenyegetés, obszcenitás, gyermekpornográfia),⁶⁷⁷ mindez azonban nem érinti a platform üzemeltetőjének saját jogosultságát a felhasználási feltételeibe ütköző megnyilvánulások korlátozására.

Alapvetően azt mondhatjuk, hogy privát cégek, profitorientált vállalatok működtetik ezeket az oldalakat, így a magántulajdon feletti rendelkezés mindig előtérbe fog kerülni.⁶⁷⁸ A közfórum és a magántulajdon korlátaival kapcsolatban az Appleby v. the United Kingdom ügyben⁶⁷⁹ az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) kimondta, hogy egy magántulajdonban lévő bevásárlóközpont nem minősül közfórumnak, így annak tulajdonosa jogszerűen tilthatta meg a panaszosoknak tiltakozó véleményük kinyilvánítását és aláírások gyűjtését a pláza területén. Bár a közösségi tereken sem az önkormányzatok sem az állam nem hivatkozhatnak tulajdonosi minőségükre a nekik nem tetsző kommunikáció tiltása vagy korlátozása céljából, az EJEB

⁶⁷³ Uo. 9.

⁶⁷⁴ Davison v. Randall, No. 17-2002 (4th Cir. 2019).

⁶⁷⁵ Meghan M. BROWN: Blocked: Twitter, Trump, and the Public Forum Doctrine. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d848431d-cf56-4dfe-92cb-89afcd7710be>

⁶⁷⁶ KOLTAY i.m. (2019b) 9-10.

⁶⁷⁷ Dawn Carla NUNZIATO: From Town Square to Twittersphere: The Public Forum Doctrine Goes Digital. 25 *Boston University Journal of Science & Technology Law* 1, 2019. 57-58.

⁶⁷⁸ JACKSON i.m. 154.

⁶⁷⁹ No. 44306/98. 2003 május 6-i ítélet.

szerint ebben az esetben a véleménynyilvánítás szabadságának meg kell hajolnia a tulajdonhoz való joggal szemben, mivel a panaszosoknak számos más mód is rendelkezésére állt véleményük hatékony kifejtésére.⁶⁸⁰ (Különvéleményében Rait Maruste bíró ugyanakkor kifejtette, hogy a pláza szerinte mindenképpen *forum publicum*, és a társadalom változásainak következtében nem vonatkoztathatóak rá az „én házam az én váram” típusú érvek.⁶⁸¹) A Bíróság az ítélet indokolásában kitér arra, hogy az Egyesült Államok bíróságainak döntéseiben megfigyelhető az a trend, hogy a szólásszabadság elveit kiterjesztik magántulajdonok területére is, ugyanakkor ezek a döntések nagyon szerteágazó törvények és körülmények együtthatóinak eredményei, koránt sincs konszenzus a kérdésben, és a Legfelső Bíróság sem erősítette meg ezt a gyakorlatot.⁶⁸² A szólásszabadság általános európai értelmezése szerint kizárólag az állami, önkormányzati tulajdonban álló területek használhatóak fel ezen jogok gyakorlására. A magántulajdonú helyek, platformok teljes kizárása e körből jelentős mennyiségű szólást, illetve azok hatékonyságát is korlátozhatja, ráadásul mivel a tulajdonos szabadon döntheti el, kit enged be a területre, és kit zár ki onnan, ez a gyakorlat erőteljesen diszkriminatív is lehet. Ennek következtében a magánérdek védelme bizonyos esetekben a közérdek ellenében hathat.⁶⁸³

7.6 A platformok szólásszabadsága

A fentiekben kifejtettekkel kapcsolatban azonban beszélnünk kell az érem másik oldaláról is, nevezetesen, hogy vajon a közösségi média platformok esetében beszélhetünk-e szólásszabadságról. Másképp szólva a platformoknak is joga van-e a szólásszabadsághoz? Tekintheők-e a platformok az információk közlőinek, azáltal, hogy egyfajta rangsorolást végeznek a tartalmak tekintetében? Amennyiben igen, joggal merülhet fel érvként az a gondolat, hogy ilyen esetekben bármifajta előírás amely a platformok tartalomrendszerezési gyakorlatát érinti a platform szólásszabadságának korlátozásaként értelmezhető. Különösen élesen jelenik meg ez a probléma az Első Alkotmánykiegészítés szempontjából, ahol a magáncégek mozgásteret bizonyos körben megfelelő indokok mentén korlátozható az állam által, a szólásszabadság gyakorlásának egy lehetséges formáját állami eszközökkel tiltani csak nagyon szűkre szabott keretek között lehet.⁶⁸⁴ A keresőmotorok kapcsán az Egyesült Államok bírósági gyakorlata egységesnek mondható abban a tekintetben, hogy a

⁶⁸⁰ UDVARY Sándor: A médiaszabályozás alkotmányos alapjai, a kommunikációs alapjogok. In: KOLTAY i.m. (2019a) 148.

⁶⁸¹ Maruste bíró különvéleménye. *Appleby v. the United Kingdom*.

⁶⁸² *Appleby v. the United Kingdom*, Indokolás, 46. bek.

⁶⁸³ KOLTAY András: A szólásszabadság alapvonalai. Budapest, Századvég, 2009. 186.

⁶⁸⁴ Eugene VOLOKH – Donald M. FALK: Google. First Amendment Protection for Search Engine Search Results. 8 *Journal Of Law, Economics & Policy* 883, 2012. 884.

keresőmotorok találati listáját szerkesztett tartalomnak minősül, hiszen bár nem ember, hanem algoritmus végzi el a találati lista összeállítását, az algoritmusok mögött emberi cselekmények, szerkesztési döntések vannak, melyek az Első Alkotmánykiegészítés védelmét élvezik.⁶⁸⁵

Nagyon könnyű lenne párhuzamot vonni a közösségi média platformszolgáltatók és a keresőmotorok között, hiszen mindkettő esetében algoritmus-alapú tartalomrendezésről van szó. Ahogy a keresőmotorok is végeznek valamiféle előszűrést a kijánlott találatok esetében, úgy a közösségi oldalak is végeznek bizonyos automatizált moderálási tevékenységet, így a megjelenített tartalom ugyanazon az alapon minősülhetne védett véleménynyilvánításnak. Többen érvelnek amellet, hogy az Első Alkotmánykiegészítés az állam szóláskorlátozását tiltja, az egyén (jelen esetben egy platform) viszont nem kötelezhető arra, hogy a vele összefüggésbe hozható szólásokat, vagyis a hozzá köthető véleményeket semlegesen kelljen kezelnie.⁶⁸⁶ Ha azonban emellet érvelünk, akkor el kell fogadnunk premisszaként azt, hogy a közösségi média platformok egyfajta szerkesztést végeznek, vagyis bár a védett véleménynyilvánítások körében döntéseiket védi a szólásszabadság (vagy az Első Alkotmánykiegészítés), a nem védett véleménynyilvánítások körében sokkal erőteljesebben merülhet fel az egyes jogsértő tartalmakért való felelősségre vonás.

2021. májusában fogadtak el egy új floridai törvényjavaslatot, amely kimondja, hogy a közösségi média platformok nem függeszthetik fel politikai tisztséget viselő vagy azokra jelöltként pályázó személyek fiókját 14 napnál hosszabb időre.⁶⁸⁷ Amennyiben a platform túllépi ezt az időtartamot, naponta 250.000 dollár bírságot kell fizetnie.⁶⁸⁸ A törvényjavaslat azonban egy nappal annak hatályba lépése előtt alkalmazhatatlannak mondta ki a szövetségi bíróság.⁶⁸⁹ A kerületi bíróság több okra hivatkozott, az egyik közülük az volt, hogy a jogszabály megsértette volna a 230. szakasz „irgalmas szamaritánus” klauzulája által garantált immunitást. A bíróság azonban döntését főként arra alapozta, hogy a törvény korlátozná a közösségi média platformok Első Alkotmánykiegészítés által biztosított szólásszabadságát. A bíróság szerint ugyanis azzal, hogy a törvény megkadályozza a platformok számára az egyébként jogszerű tartalmak bármiféle módosítását, egyúttal azt is lehetetlenné teszi, hogy a közösségi média

⁶⁸⁵ NAVRATYIL Zoltán: A gépek nem beszélnek – A keresőmotor-szolgáltatók találati listája mint szólás az Egyesült Államok jogfelfogása tükrében. In *Medias Res*, 2015/1. 138.

⁶⁸⁶ Alan Z. ROZENSHTAIN: Technology Giants and the Deregulatory First Amendment. <https://www.lawfareblog.com/technology-giants-and-deregulatory-first-amendment>

⁶⁸⁷ Bill No. SB 7072 (2021) <https://www.flsenate.gov/Session/Bill/2021/7072/Amendment/942955/PDF>

⁶⁸⁸ Cody GODWIN: Florida governor signs bill to ban Big Tech 'deplatforming'. <https://www.bbc.com/news/technology-56952435>

⁶⁸⁹ *NetChoice, LLC v. Moody*, No. 21cv220, 2021 WL 2690876 (N.D. Fla. June 30, 2021).

platformok bármilyen megjegyzést fűzzenek olyan tartalmakhoz, amelyeket sértőnek találnak, vagy amelyekkel nem akarják azonosítani magukat. Azáltal pedig, hogy megakadályozza, hogy a platformok saját címkéket adjanak a tartalomhoz, a floridai törvény sérti az Első Alkotmánykiegészítést, amely szerint a nyilvánosságnak pontosan meg kell tudnia mondani, hogy ki milyen beszédet támogat, valamint megakadályozza, hogy a platformok kifejthessék saját véleményüket.⁶⁹⁰ A döntés az azt is kiemeli, hogy a közösségi média platformokat nem lehet könnyen beleilleszteni a hagyományos Első Alkotmánykiegészítéshez kapcsolódó doktrínákba, amelyek a platform „jogainak” leegyszerűsített modelljén alapulnak. Ehelyett inkább vissza kell térni az Első Alkotmánykiegészítés mögöttes céljaihoz – az egyéni autonómia növeléséhez, az gondolatok szabad piacának megteremtéséhez és a demokratikus önkormányzás ösztönzéséhez –, és ennek mentén új doktrinális szabályok kialakítására van szükség.⁶⁹¹

Persze az is lehetséges, hogy egy harmadik utat választunk, és nem meglévő alkotmányos rendszerekbe próbáljuk meg beilleszteni a közösségi oldalakat, hanem ahogy Argyro P. Karanasiou javasolja, létrehozhatunk egy speciális, digitális alapjogot, mely képes az online tér sajátosságaira reagálva komplex védelmet nyújtani.⁶⁹² Ezt a gondolatot folytatva azonban igen ingoványos területre érkezünk, hiszen egy újonnan megalkotott teoretikus alapjog garanciális rendszere igencsak képlékeny, és annak tartalmát is nehéz lenne úgy meghatározni, hogy valójában még azt sem tudjuk, milyen aspektusaiban kellene eltérni a hagyományos szólásszabadság általi védelemtől.

7.7 Következtetések

- A közösségi médiában megjelenő tartalmak nagyobb része egyértelműen alkotmányosan védett szólásnak minősül, azok korlátozása így szóláskorlátozásnak minősülhet. Erre a korlátozásra a felhasználási feltételek adnak lehetőséget, mellyel így egy minden jogalkotótól független magánszabályozás jön létre.
- Véleményem szerint a közösségi média platformok által „privatizált szólásszabadság” szerződéses jogviszonnal történő legitimálása bizonyos felhasználói szám felett már nem tartható álláspont. A Facebook, a Twitter, a Youtube ma már a közbeszéd egyértelmű fórumai, sőt sokszor annak alakítói is. Ezekre a platformokra óriási

⁶⁹⁰ Uo. 10.

⁶⁹¹ Uo.

⁶⁹² Argyro P. KARANASIOU: On Balancing Free Speech in a Digital Context. 6 *Masaryk University Journal of Law and Technology* 247, 2012. 257-260.

társadalmi felelősség hárul, melyet nem lehet figyelmen kívül hagyni. A társadalmi diskurzusok jelentős része világszerte ezeken a felületeken zajlik, és a társadalmi párbeszédben megjelenő, vagy abból kitiltott vélemények körének meghatározására nem lehet hivatkozási alap a szerződéses jogviszony.

- Álláspontom szerint a közösségi média platformok nagy mértékben befolyásolhatják a felhasználók alapjogainak érvényesülését, így esetükben érvényesíthető az alapjogok horizontális hatálya. A Themel-döntéshez hasonló módon tartom elképzelhetőnek a szólásszabadság alkotmányos garanciáinak beépítését a felhasználó és a platform közötti magánjogi jogviszonyba, azonban álláspontom szerint érdemes lenne ezt jogszabály által is megerősíteni. Ebben világosan meg lehetne határozni, hogy a platformoknak milyen jellegű szólásokat kell eltávolítani, és milyen jellegű szólásokat kellene érintetlenül hagynia platformján. Ezáltal nem csupán az lenne biztosítható, hogy az adott országban tiltott szólások egyértelműen azonosíthatóak és eltávolíthatóak legyenek, hanem az is, hogy az alkotmányosan védett véleményeket ne lehessen eltávolítani az közbeszéd egyik legjelentősebb színteréről.
- Az amerikai szakirodalom által vizsgált analógiák véleményem szerint nehezen alkalmazhatóak a közösségi média platformok esetében, állami szereplőnek vagy közmű szolgáltatónak nem lehet őket tekinteni, a közfórum doktrína alkalmazása pedig csupán korlátozott esetekben, leginkább választott tisztségviselők profilja esetében szolgálhat működőképes analógiaként.

8. A közösségi média és az álhírek

A közösségi média demokratikus nyilvánosságra gyakorolt hatásának esszenciája az utóbbi években az ún. álhírek jelenségében öltött testet. A téma kapcsán nagyon pontosan nyomunkkövethető a szólásszabadság alkotmányos határainak és a közösségi oldalak tömegbefolyásoló hatásának kapcsolata, valamint az, hogy milyen valós következményekkel járhat a közösségi oldalak tájékozódásban betöltött szerepének ilyen mértékű megerősödése. Dolgozatomban emiatt fontosnak találtam egy egész fejezetet szentelni a téma beható vizsgálatának.

8.1 Az álhírek jelentősége, fogalmi meghatározása

„Ha tőlem függené, a sajtótörvénynek csak egy paragrafusa volna: hazudni nem szabad.”

A fenti, Deák Ferencnek tulajdonított idézet sokszor előkerül a sajtószabadságról, vagy a hamis hírekről folyó viták során, sőt, a Társaság a Szabadságjogokért egyenesen jelmondatává választotta 2019-ben, amikor meghirdette dezinformáció elleni kampányát.⁶⁹³ Csakhogy az idézett mondat hitelessége erősen kétségbe vonható, nincs ugyanis egy hiteles forrásunk sem arról, hogy Deák ezt mikor és milyen körülmények között mondta. Írásos nyoma csupán egy anekdota-gyűjteményben van,⁶⁹⁴ sőt, egyesek szerint Mikszáth Kálmán adta ezen szavakat Deák szájába, amikor *Gavallérok* című kisregényének egy szereplője gúnyolódott az akkori újságírókon.⁶⁹⁵ Így tehát a hamis hírek ellen felhozott idézet önmaga is hamis hír.

Napjainkban különösen a fiatalabb felhasználók számára a legfőbb formációforrás az online média. A húsz év alattiaknál az internet szinte az egyetlen információforrás, 95 százalékuk az internetről értesül a számukra fontos dolgokról, a tévé már csak tízből három fiatalnál része a napi rutinnak, a nyomtatott sajtó és a rádió pedig számukra szinte láthatatlan.⁶⁹⁶

⁶⁹³ Szabad január: Kampány a propagandamédia ellen. <https://tasz.hu/cikkek/hazudni-nem-szabad-kampanyt-inditunk-az-allami-propaganda-mediaval-szemben>

⁶⁹⁴ TÓTH Béla: Szájruól szájra. A magyarság szálló igéi. Budapest, Athenaeum, 1907. 113. Idézi: HORVÁTH Attila: A Magyar média története a rendszerváltástól 1998-ig. In: PAÁL Vince (szerk.): A magyarországi médiaháború története. Budapest, CompLex, 2013. 47.

⁶⁹⁵ „Én minden lapból kiviszem az igazat, mert le tudom számítani, amit az újságíró hozzátett a pártállása kedvéért. Az öreg Deák azt mondta, hogy csak egy paragrafusból álljon a sajtótörvény: »hazudni nem szabad.« No hiszen, megadta neki. Hát van valami a természetben, ami nem hazugság? Csal minden és mindenki. Csalnak a férfiak, csálnak az asszonyok...” KELEN Károly: Ne hazudj! <https://media1.hu/2019/02/04/hazudni-nem-szabad-sajtotorveny/>

⁶⁹⁶ NMHH: tarol az okostelefonos életforma – nemcsak a fiataloknál. http://nmhh.hu/cikk/203518/NMHH_tarol_az_okostelefonos_életforma_nemcsak_a_fiataloknál

Az internetnek és a közösségi oldalaknak köszönhetően rendelkezésre álló információk könnyű hozzáférhetőségének egyik potenciális előnye, hogy fokozza a demokratikus folyamatokban való részvétel lehetőségét, és inkluzívabbá teszi azokat. Ugyanakkor ezek az új technológiák, amelyek hasznosak lehetnek a demokráciára nézve, felhasználhatók a félrevezető információk precedens nélküli nagyságrendű, gyorsaságú és célzottságú terjesztésére is, és ily módon - különösen a közösségi médián keresztül - személyre szabott információs köröket hoznak létre, továbbá a dezinformációs kampányok erőteljes visszhangkamráivá válnak. Egy 2018-as felmérés szerint az európaiak 83 %-a gondolja úgy, hogy a hamis hírek általánosságban problémát jelentenek a demokrácia számára.⁶⁹⁷ Számos szociológiai és kommunikációelméleti oka van, hogy az online közegben miért és hogyan terjedhet ilyen mértékben a hamis, félrevezető információ, mellyel könnyen be lehet csapni a hiszékenyebb felhasználókat.⁶⁹⁸ A fő probléma viszont talán nem is abban rejlik, hogy a felhasználók hisznek ezeknek a hamis híreknek, hanem hogy a gyorsan és nagy mértékben terjedő hamis hírek között elvész a valódi információ. Így tehát a közösségi média környezetben a szólás elhallgattatása nem cenzúra útján történik, hanem sok más beszéddel, vagyis dezinformációval történő megfullasztással.

A dezinformáció az Európai Bizottság szerint csorbítja az intézményekbe, valamint az online és a hagyományos médiába vetett közbizalmat és alááshatja a demokratikus berendezkedések alapjait azáltal, hogy akadályozza a polgárokat abban, hogy olyan hiteles információkhoz jussanak hozzá, melyekre támaszkodva megalapozott döntéseket hozhatnak.⁶⁹⁹ A félretájékoztatás emellett gyakran szolgálja a radikális és szélsőséges eszméket és tevékenységeket, sőt, némelyek szerint súlyosan hátrányosan befolyásolja magát a véleménynyilvánítás szabadságát is. A tömegeket célzó online dezinformációs kampányokat belföldi és külföldi szereplők egyaránt széles körben használják bizalmatlanság és társadalmi feszültségek gerjesztésére, de akár olyan idegen országok által végzett dezinformációs kampányok is fenyegetést jelenthetnek, amelyek veszélyeztetik a demokratikus választási folyamatok tisztaságát.⁷⁰⁰ Az elmúlt években legalább 18 országban a választások során derült fény online manipulációra és a félretájékoztatási taktikákra.⁷⁰¹ Egyesek szerint a dezinformáció

⁶⁹⁷ Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>

⁶⁹⁸ L. pl. KREKÓ Péter: Tömegparanoia: az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum, 2018. 3. fejezet; Edmund L. Andrews: How fake news spreads like a real virus. <https://engineering.stanford.edu/magazine/article/how-fake-news-spreads-real-virus>

⁶⁹⁹ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1-2.

⁷⁰⁰ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1-2.

⁷⁰¹ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 2.

pedig már nemzetbiztonsági kockázatot is jelent.⁷⁰² A hamis hírek kérdése ezért sokkal fontosabb lehet, mint azt elsőre gondolnánk.⁷⁰³

A legtöbb témával foglalkozó tudományos írás az álhírek problémájának jogi és politikai vetületét elemzi. Azonban meg kell említenünk a hamis hírek kereskedelemre gyakorolt hatását is, ugyanis az általuk generált reklámbevételek és az ehhez kapcsolódó technikai kérdések szintén nagyon fontosak lehetnek.⁷⁰⁴ A dezinformációval kapcsolatos veszélyekre már az Állami Számvevőszék is reagált, és kampányt hirdetett a pénzügyi szektorban terjedő hamis hírek ellen.⁷⁰⁵ Egy, az Ethereum nevű kriptovaluta alapítójával kapcsolatos hamis hír például, hogy 4 milliárd dollár veszteséget okozott a valuta árfolyamában.⁷⁰⁶ Az álhírek terjedése ugyanígy nagy veszélyt jelenthet az egészségügy területén, például az oltásellenes mozgalmakat támogató hamis hírek kapcsán,⁷⁰⁷ de közvetlen hatásai is súlyosak lehetnek: Indiában például hamis hírekkel feltüzelt tömeg ölt meg három embert.⁷⁰⁸

8.2 Az álhír fogalma

Az álhíreknek egyelőre még nincsen tudományos konszenzus alapján született definíciója. Nagyon sokan az álhír kifejezést használják az angolból származó *fake news* kifejezés fordításaként, az álhír elnevezés azonban nem tekinthető tudományos szakszónak, terminus technicusnak, jelenleg sokkal inkább politikai koncepcióvá alakult a gyakorlatban.⁷⁰⁹ Ezen felül az álhír elnevezés nyelvtanilag is inkább azt sugallja, hogy az adott tartalom csupán a hír fogalmának nem felel meg, nem adja át a mögöttes tartalom valótlán jellegét. Ezért a tanulmány során a hamis hírek vagy a dezinformáció fogalmát használom. A hamis hírek valamint az online félreinformálás felismerésekor nehézséget okoz a tényközlésnek, csúsztatásnak,

⁷⁰² SZICHERLE Patrik: Hogyan küzdjünk a dezinformáció ellen? *Political Capital*, 2018. 4-5. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/dezinfo_guide_tanulmany_20181126.pdf

⁷⁰³ Sandra L. BORDEN – Chad TEW: The role of journalist and the performance of journalism: Ethical lessons from „fake” news (seriously). 22 *Journal of Mass Media Ethics* 4, 2007. 302.

⁷⁰⁴ Lilli LEVI: Real “Fake News” and Fake “Fake News”. 16 *First Amendment Law Review* 232, 2018. 240.

⁷⁰⁵ HORVÁTH Gergő: A számvevőszékek és a hamis hírek világa. <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/a-szamvevoszekek-es-az-alhitek-vilaga>

⁷⁰⁶ Jeff John ROBERTS: Hoax Over ‘Dead’ Ethereum Founder Spurs \$4 Billion Wipe Out. <https://fortune.com/2017/06/26/vitalik-death/>

⁷⁰⁷ L. Lesley CHIOU – Catherine TUCKER: Fake News and Advertising on Social Media: A Study of the Anti-Vaccination Movement. National Bureau Of Economic Research Working Paper 25223. <https://www.nber.org/papers/w25223>

⁷⁰⁸ KOVÁCS-ANGEL Marianna: Internetes álhírekkel felhergelt indiaiak ölte meg három embert <https://24.hu/kulfold/2018/05/25/india-alhitek-gyilkossag/>

⁷⁰⁹ ACZÉL Petra: A hamis hír: kommentár a jelenség értelmezéséhez. *Századvég* 2017/2. 10.

propagandának, véleménynyilvánításnak illetve a puszta szórakoztatásnak az elhatárolása. Ebben a körben számos szerző nagyon különböző módon csoportosítja a valótlan állításokat, amely szintén jól jelképezi, hogy milyen sokrétű problémával állunk szemben.

Mivel már maga a hírfogalom sem írható le egyetlen egzakt, normatív definícióval, nehéz annak megfogalmazása, hogy milyen jellemzőkkel írhatóak le a hamis hírek. Denis McQuail a tömegkommunikáció elmélete című művében megfogalmazza, hogy a hírforma számos aspektusa összefügg a ténszerűség, avagy a ténylegesség értelmében vett objektivitásra való törekvéssel, így tehát ami nem ténszerű, elméletben akár hírnek se lehetne nevezni.⁷¹⁰ A hamis hírek jelölésére az angol nyelvben alkalmazott legismertebb kifejezés a *fake news*, mára teljesen elvesztette az eredeti értelmét, ezt ugyanis egyre inkább politikusok kezdték el bármire használni, ami ellent mondhat a véleményüknek, aminek egyébként igen komolyan káros hatásai lehetnek a demokráciára nézve.⁷¹¹ A *fake news* kifejezést több kutató szerint is már annyiféle módon használták, hogy mára már el is vesztette eredeti jelentését, így fel is kellene hagyni a kifejezés használatával.⁷¹² Lili Levi szerint a *fake news* kategória jelenthet egyszerre kattintásvadász címetek, politikai motivációjú félretájékoztatást, szatírákat, konspirációs teóriákat, de ugyanígy jelentheti a “megbélyegző” által nem kedvelt sajtóorgánumokat, vagy a véletlen sajtóhibákat is. Ezért szerinte megfelelőbb lenne a “konstruált hamis információ” kifejezést használni.⁷¹³ Ezzel kissé ellenkezően Ryan Walters amellett foglal állást, hogy csupán azért, mert az emberek többsége pontatlanul használja, még nem szabad elvetnünk a *fake news* kifejezést, hiszen az a közbeszédből nem fog emiatt eltűnni, ehelyett inkább rehabilitálni kellene a kifejezést, és tudományosan is értelmezhető jelentéstartalmat adni neki.⁷¹⁴ Definíciós javaslata szerint nem kell számításba vennünk a hamis hír közzétételének indítékát, a *fake news* kifejezésnek csupán három eleme van: olyan lényegileg hamis módon közzétett tartalom, amely hírnek adja ki magát és amely objektíven hamis megállapításokat tartalmaz.⁷¹⁵ Más szerzők szerint olyan cikkek, amelyek megjelenésük és tartalmuk alapján valós hírek közlésének tűnnek, és szándékosan legalább egy olyan lényeges ténybeli állítást

⁷¹⁰ MCQUAIL i.m. 2015. 619.

⁷¹¹ BALASSA Bence: Egy új háború alapvonalai. Az online párhuzamos narráció morálfilozófiai vázlat. In: GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): A XXI. század biztonsági kihívásai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2018. 52.

⁷¹² Mark VERSTRAETE – Derek E. BAMBAUER – Jan R. BAMBAUER: Identifying and Countering Fake News. Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 17-15, 2017. 4.

⁷¹³ LEVI i.m. 246-248.

⁷¹⁴ Ryan M. WALTERS: How to Tell a Fake: Fighting Back Against Fake News on the Front Lines of Social Media. 23 *Texas Review of Law & Politics* 111, 2018. 119.

⁷¹⁵ Uo. 120.

tartalmaznak, amelyről empirikusan igazolható, hogy az hamis, és semmilyen más módon sem áll a tisztességes tájékoztatás követelményének védelme alatt.⁷¹⁶

Brittany Vojak négy kategóriába sorolja a hamis híreket. Különbséget tesz szándékos és véletlen terjesztésű hamis hírek között, ezeken belül pedig két-két típust különböztet meg. A szándékoson belül a profitorientált valamint a befolyást kereső hamis híreket, a véletlenül belül pedig a virális híreket és a hanyag újságírás miatt megjelenő híreket.⁷¹⁷ Az Arizona egyetem kutatói több kategóriáját állítják fel a hamis híreknek: az első kategóriába a satírák tartoznak, melyek szándékosan hamisak, anyagi haszonszerzés céljából teszik közzé, és nem céljuk az olvasók valódi megtévesztése.⁷¹⁸ Tipikus példa erre hazánkban a Hírcsárda,⁷¹⁹ vagy az amerikai The Onion⁷²⁰ „hírportál”. A második kategóriába az ún. hoax-okat sorolják, amelyek szintén szándékosan hamisak, anyagi haszonszerzés céljából teszik közzé, azonban kifejezett céljuk az olvasók valódi megtévesztése.⁷²¹ Ez lehet olyan virálisan terjedő hamis információ, mint például, hogy „fizetős lesz a Facebook”,⁷²² vagy hogy egy Youtuber szexuálisan közösült a macskájával.⁷²³ Harmadik kategóriába tartozik a propaganda, mely szándékosan hamis vagy félrevezető információkból áll, kifejezett célja az olvasók valódi megtévesztése, a közzététel célja azonban nem elsősorban anyagi haszonszerzés, hanem politikai vagy hasonló befolyásszerzés.⁷²⁴ A tanulmány szerzői szerint tehát a két vizsgálandó szempont, hogy a közzevető valójában meg akarja-e téveszteni az olvasókat, valamint hogy ezt anyagi vagy más célból teszi-e. Randall D. Nice is a motiváció felől közelítve tesz különbséget a hamis hírek között, szerinte a hamis híreknek négy kategóriája van: ideológiai indíttatású, anyagi indíttatású, állami propaganda és satíra.⁷²⁵ Hunt Allcott és Matthew Gentzkow elválasztja a hamis híreket – amik bizonyíthatóan hamis és félrevezetésre alkalmas hírek, újságcikkek – az újságírói tévedésektől, a pletykáktól, a konspirációs teóriáktól, a satíráktól és politikusok

⁷¹⁶ Clay CALVERT – Stephanie MCNEFF – Austin VINING – Sebastian ZARATE: A hamis hírek és az Első Alkotmánykiegészítés – Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. *In Medias Res*, 2019/2. 278.

⁷¹⁷ Brittany VOJAK: Fake News: The commoditization of internet speech. 48 *California Western International Law Journal* 123, 2017. 130.

⁷¹⁸ VERSTRAETE et al. i.m. 5.

⁷¹⁹ <https://hircsarda.hu/>

⁷²⁰ <https://www.theonion.com/>

⁷²¹ VERSTRAETE et al. i.m. 6.

⁷²² Már megint terjed a fizetős Facebook kamu üzenet. <https://pcworld.hu/pcwlite/fizetos-facebook-hoax-kamu-uzenet-265431.html>

⁷²³ Miért terjesztette el az internet az egyik legnépszerűbb youtuberről, hogy megdugta a macskáját?

<https://24.hu/szorakozas/2019/04/14/shane-dawson-youtube-youtuber-macska-cica-szex-internet-hoax-konteo-meme/>

⁷²⁴ VERSTRAETE et al. i.m. 6.

⁷²⁵ Randall D. NICE: Reviving the Lost Tort of Defamation: A Proposal to Stem the Flow of Fake News. 61 *Arizona Law Review* 205, 2019. 211-212.

valótlan kijelentéseitől.⁷²⁶ Damian Tambini hat kategóriát állít fel arra, hogy mit szokás *fake news*-nak hívni: szándékos hazugság politikai céllal, szándékos hazugság gazdasági céllal, paródia, rossz újságírás (meg nem erősített hamis információ terjesztése), ideológiailag ellenzett sajtó valamint a hagyományos hatalmi berendezkedést megkérdőjelező sajtó.⁷²⁷ Claire Wardle hat típust különböztet meg a hamis információ terjesztési módjai alapján: (1) Hiteles forrás használata nem megfelelő kontextusban; (2) Eredeti híroldalakat utánozó, a márkájuk hitelességét kiaknázó, hamis oldalak; (3) Hamis híroldalak; (4) Hamis információt terjesztő vizuális elemek (képek, videók), mémek; (5) Manipulált tartalom; (6) Paródiatartalmak (szatíra).⁷²⁸

Hazai szerzők a hamis hírek két formáját különböztetik meg terjedésük szándékossága szerint: „a hamis hírek olyan hamis információkat jelentenek, amelyeket vagy szándékosan terjesztenek olyan személyek, akiknek az igazság nem fontos, de politikai előnyt vagy az internetforgalomból származó hasznot remélnék a hamis hírek megosztásából, vagy nem szándékosan olyan újságírók, akik nincsenek tisztában a hírek hamis voltával”.⁷²⁹

Van olyan megközelítés, amely megkülönbözteti a „misinformation” és a „disinformation” kifejezéseket, előbbi alatt a véletlen félretájékoztatást, vagy véleménycikket, utóbbi alatt pedig a szándékos félretájékoztatást értve.⁷³⁰ „A dezinformáció olyan, a tények manipulációján alapuló írott vagy szóbeli kommunikáció, ami kísérletet tesz a célpont véleményének és a viselkedésének megváltoztatására oly módon, hogy az eredmény az azt terjesztő félnek kedvezzen.”⁷³¹ Az Európai Unió által létrehozott Hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport⁷³² definíciója szerint a dezinformáció „olyan igazolhatóan hamis vagy félrevezető információ, amelyet gazdasági haszonszerzés vagy szándékos megtévesztés céljából hoznak létre, hoznak nyilvánosságra és terjesztenek, és amely kárt okozhat a közérdeknek. Nem tartoznak a félretájékoztatás körébe a jelentéstételi hibák, a szatírák és paródiák, illetve az egyértelműen azonosítható módon

⁷²⁶ Hunt ALLCOTT – Matthew GENTZKOW: Social Media and Fake News in the 2016 Election. 31 Journal of Economic Perspectives 2, 2017. 214.

⁷²⁷ Damian TAMBINI: Fake News: Public Policy Responses. 20 Media Policy Brief, London School of Economics and Political Science. 2017. 4-5.

⁷²⁸ Claire WARDLE: 6 types of misinformation circulated this election season. https://www.cjr.org/tow_center/6_types_election_fake_news.php Idézi: VESZELSZKI Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2. 53-54.

⁷²⁹ Veszelszki Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2. 55.

⁷³⁰ Andrea RENDA: The legal framework to address fake news: possible policy actions at the EU level. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf)

⁷³¹ „Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine”, FIIA Report (Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 2016) Idézi: SZICHERLE i.m. 5.

⁷³² High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation.

pártokhoz köthető hírek és kommentárok.”.⁷³³ Ezen definíciós körbe azonban nem tartoznak bele azok az online tevékenységek, amelyek egyébként jogsértő cselekmények (pl. rágalmazás, becsületsértés, gyűlöletbeszéd) és jelenleg is tagállami vagy Uniós szabályozás tárgyai. A dezinformáció célja destruktív, miközben kétségeket kelt a tények torzításával és meghamisításával, zavart kelt az emberekben és gyengíti az intézményekbe és az elfogadott politikai folyamatokba vetett bizalmukat.⁷³⁴

Meg kell említenünk még a félrevezető információk kategóriáján belül az ún. hoax-ot, amely valóságosnak állítja be azt, ami elsőre képtelenségnek látszik, de megfelelő kereteket használva hihetővé tesz nem létező eseteket vagy összeesküvéseket. A hoax kifejezés alapvetően olyan láncleveleket vagy megtévesztő online tartalmakat jelöl, melyek célja, hogy minél több felhasználóhoz eljutva egyre nagyobb levélforgalmat generáljanak, vagy éppen gúnyt űzzenek azokból, akik elhiszik és megosztják a valótlan információkat. A hoaxnak ezenkívül nem célja például a bevételszerzés, esetükben valójában csalásról sem beszélhetünk.⁷³⁵ Ide tartozhat még a városi legenda is, amelyek valamilyen valóságallappal rendelkeznek, azonban nem igazolható, többnyire kitalált történetek,⁷³⁶ vagy a propaganda, amely erősen egyoldalú vagy egycsatornás kommunikációt követ, s egyik jellemző eszköze a pánikkeltés, miközben szándéka szerint arra tereli közönségét, ahol biztonságot ígér.⁷³⁷

A fentiek alapján az általam vizsgált hamis hírekre az Európai Unió által alkalmazott dezinformáció fogalmát lehet a leginkább használni, mely anyagi vagy politikai haszonszerzés érdekében, megtévesztés céljával terjeszt bizonyíthatóan hamis információkat, mellyel kárt okozhat a közérdeknek. Ezen definíciós körön kívül esnek a propaganda, a szatíra vagy a paródia eszközei. A téma vizsgálata során a dezinformációt mint politikai, társadalmi jelenséget vizsgálom, így főként a nagyobb csoportokat érintő híreket veszem alapul, nem pedig az egyes személyekre vonatkozó hamis állításra helyezük a fókuszot, vagyis a fejezet nem a rágalmazás, becsületsértés vagy jóhírnév megsértésének eseteire koncentrál, hanem a hamis hírek jelenségét a demokratikus nyilvánosság kontextusában elemzi.

⁷³³ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

⁷³⁴ Közös közlemény az európai parlamentnek, az európai tanácsnak, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

⁷³⁵ SZÜTS Zoltán: Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei. Budapest, Wolters Kluwer. 2019. 428.

⁷³⁶ VESZELSZKI i.m. (2017) 55.

⁷³⁷ FEHÉR Katalin – KIRÁLY Olívia: A hamis hírek dinamikája a médiában. *Századvég* 2017/2. 40.

8.3 A közösségi média szerepe a félretájékoztatásban

A hamis hírek jelensége korántsem újkeletű. A szólásszabadság klasszikus írásaiban is találunk a hamis hírek terjesztésével foglalkozó gondolatokat. Milton megfogalmazásában például:

„Most különösen itt az ideje, hogy a jog védelmét élvezve leírjuk és kimondjuk, ami segítheti a forrongó dolgok további megvitatását. [...] És noha a tanítás szelei elszabadultak, s mind egymást kergetik a földön – ha egyszer az Igazság kint van a mezőn, akkor jogtalanságot követünk el, ha engedélyeztetéssel és tilalmakkal vonjuk kétségbe erejét. Birkózzék meg ő a Hamissággal; ki hallott olyat, hogy valaha is az Igazság maradt alul egy szabad és nyílt összecsapásban? Az ő cáfolata némít el a legjobban és legbiztosabban. [...] Miféle együttműködés az, hogy miközben a bölcs ember arra buzdít, hogy legyünk szorgalmasak, keressük a bölcsességet, mint rejtett kincset reggel és este, a másik parancs arra kötelez, hogy csak azt tudjuk, amit a törvény mond?”⁷³⁸

John Stuart Mill szerint „megtagadni valamely vélemény kihallgatását csak azért, mivel kétségtelennek véljük, hogy az valótlan, annyit tesz, mint saját bizonyosságunkat általános bizonyosságnak állítani be. A vitatkozás elnémitása mindenkor csalhatatlanságot feltételez.”⁷³⁹ Mill mellett érvel, hogy a hamis állítások nem tiltandóak, sőt ellenkezőleg, értékkel bírnak, ugyanis ezek késztetnek bennünket arra, hogy az állítást tovább vizsgálva eljussunk az igazsághoz. Ha ugyanis a hamis ideákról újra és újra sikerül bebizonyítani hamis mivoltukat, ezzel újra és újra megerősítjük az igazságot.⁷⁴⁰ Mill szerint a téves gondolatoknak hasznos szerepük van, mert gondolkodásra ösztönöznek, ezzel pedig a körültekintő döntéshozatalt segítik elő, erősítve az egyéni választás folyamatát.⁷⁴¹

A hamis, félrevezető, valótlan állítások szólásszabadsággal kapcsolatos viszonya a kezdetek óta felmerül a témával foglalkozó művekben, sokan azonban a mai értelemben vett hamis hírek jelenségének létrejöttét a XIX. század elejére datálják, amikor az objektív tudósítás még nem volt alapvető újságírói követelmény, és a sajtóban megjelenő cikkek esetében nem volt tisztán

⁷³⁸ John MILTON: *Areopagitica*. In: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): *A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szöveggyűjteménye*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 76.

⁷³⁹ John Stuart MILL: *A szabadságról*. Ráth Mór, Pest, 1867. 30.

⁷⁴⁰ Uo. 35-38.

⁷⁴¹ WEAVER i.m. 80.

elválasztható a hír, a vélemény és a hamis tartalom.⁷⁴² Bár alapvetően a tudósítások nagy többsége tényszerűnek és hitelesnek volt mondható, mégis a mai sajtóviszonyokhoz képest gyakoriak voltak az amerikai sajtóban a félrevezető,⁷⁴³ olykor viccesnek szánt hamis tudósítások, melyekkel már akkoriban is az olvasottságot szerették volna növelni.⁷⁴⁴ William Jennings Bryan amerikai elnökjelölt például már 1896-ban is azért indított saját újságot, hogy felvegye a harcot a nebraskai „Lincolnból érkező hamis hírek tömege” ellen.⁷⁴⁵ Daniela C. Manzi a hamis hírek 20. század tömegmédiájában való megjelenésének korai és egyik legismertebb példaként idézi fel a hírhedté vált 1938-as Világok Harca rádiójátékot, ahol az anekdotai történet szerint az egész ország azt hitte valóban megtámadták a földönkívüliek Amerikát, azonban utólag kiderült, hogy az akkori média jócskán túlértékelte a hallgatói reakciókat, ezzel tulajdonképpen hamis hírt tett közzé egy „hamis hírről”.⁷⁴⁶ A média közvetítőszerepe a hamis hírek terjesztésében már ekkor is jelentős volt, és jól reprezentálja, hogy a 21. században felmerülő hamis hír-jelenség korántsem annyira meglepetésszerű, mint azt sokan állították.⁷⁴⁷

Ahogy említettem, már a nyomtatott sajtó hajnalán is jellemző volt, hogy a gyorsaság és a pontosság nem mindig járt kéz a kézben. Később azonban a sajtó intézményesülése után a hírügynökségek különböző biztosítékokat vezettek be a pontos tájékoztatás érdekében, így például a legtöbb hírügynökség csak akkor közölt egy információt, ha legalább két független forrás azt megerősítette.⁷⁴⁸ A hagyományos médiát képviselő médiumok képesek voltak környezetükben értékelni és begyűjteni az információkat, amennyiben pedig nem tettek eleget az alaposági követelményeknek (vagyis nem szolgálták a köz érdekét), végső soron a sugárzó/terjesztői engedélyüket is vissza lehetett vonni.⁷⁴⁹ Már az 1980-as években megjelenő,

⁷⁴² WALTERS i.m. 121.

⁷⁴³ Például az 1835-ös „Nagy Hold-átverés”, amikor a New York Sun hat részes cikksorozatot közölt, melyben egy Dr. Andrew Grant nevű csillagász arról számolt be, hogy egy hatalmas teleszkóppal sikerült megfigyelnie a Holdon élő denevérszárnyas emberek alkotta civilizációt. A cikksorozat hatalmas népszerűséget hozott a nem sokkal korábban alapított újságnak, akik egy hónappal később beismerték, hogy az egész csupán egy átverés volt, mellyel az eladásaik számát szerették volna növelni. L. VIDA István Kornél: 'The Great Moon Hoax' of 1835, *Hungarian Journal Of English And American Studies* 18/2. 431-442.

⁷⁴⁴ David UBERTI: The real history of fake news. https://www.cjr.org/special_report/fake_news_history.php

⁷⁴⁵ Adrienne LAFRANCE: How the 'Fake News' Crisis of 1896 Explains Trump <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/>

⁷⁴⁶ Daniela C. MANZI: Managing the misinformation marketplace: the First Amendment and the fight against fake news. 87 *Fordham Law Review* 2623, 2019. 2624.

⁷⁴⁷ L. még: Orson Welles's War of the Worlds: The greatest fake news story ever told. In: WALTERS 123-127.

⁷⁴⁸ Andrew PETTEGREE: The invention of news: How the world came to know about itself? Yale University Press, London, 2014. 3. Idézi: VOJAK i.m. 134.

⁷⁴⁹ Carol PAULI: Fake News, No News and the Needs of Local Communities. 61 *Howard Law Journal* 563, 2018. 565.

a nap 24 órájában sugárzó hírsatornák is hatalmas változást hoztak a hírfogyasztásban. A korábban megszokott napi 1-2 órás „hírablakot” (legyen az akár nyomtatott sajtó, akár televíziós híradó), vagyis a napi hírciklust – „a lassú hírt” – felváltotta a 24 órás hírciklus.⁷⁵⁰ Az internet megjelenésével ez a folyamat pedig csak tovább erősödött, és a hitelesség vagy megbízhatóság követelménye egyre inkább háttérbe szorult a hírek gyorsaságának szükségessége mellett. Ma egy hírportál nem teheti meg, hogy több órát vár a tudomására jutott hírek közzétételével, hiszen ezzel komoly olvasói tábor veszítenének a gyorsabb (bár talán kevésbé alapos) hírportálokkal szemben. A mai hírversenyben sokszor ellenőrizetlenül vesznek át híreket, melyek valóságát nem ellenőrzik. Amikor a hamis hírek jelenségéről beszélünk, sokan automatikusan az interneten – azon belül is főként a közösségi oldalakon – terjedő hírekre gondolnak, azonban a hamis hírek gyakran a hagyományos média irányába is megtalálják útjukat.⁷⁵¹

A hagyományos média a hamis hírekkel kapcsolatban két oldalról is szorítva van. Egyik oldalról folyamatosan cáfolnia kell az interneten terjedő hamis híreket (ami a valódi hírek terjesztésétől vesz el erőforrásokat), másik oldalról pedig a hamis hírek okozta bizalomvesztéssel is fel kell vennie a harcot.⁷⁵² Az dezinformációnak köszönhetően egyre kevesebben bíznak a hagyományos média által közvetített hírekben is.⁷⁵³ Ennek következtében a hamis hírek veszélyesek lehetnek a demokratikus közéleti vitákra, mert aláássák az állampolgárokat tájékoztató média hitelességét, csökkentve ezzel a „jól értesült választók” számát. Stacy Lieffring szerint a választók fogékonysága a hazugságra aláássza a demokratikus intézmények működését, ugyanis romlik azon képességük, melynek köszönhetően ki tudnák választani a valóban megfelelő jelöltet az adott pozícióra.⁷⁵⁴ 2019-re az amerikai lakosság médiába vetett bizalma történelmi mélypontra került, és többségük úgy gondolja hogy a „mainstream” média hamis híreket terjeszt.⁷⁵⁵ Ennek persze politikai okai is lehetnek, hiszen a politikusok – élükön Donald Trumppal – előszeretettel alkalmazták a *fake news* kifejezést a számukra kedvezőtlen véleményt megfogalmazó sajtóorgánumokra, ezzel is hiteltelenítve az általuk megfogalmazottakat, gyengítve az általános bizalmat a sajtóban.

2016-ban az év szava az Oxford Dictionaries szerint a Post-truth lett, mely egy olyan korszakot jelent, ahol a közvélemény formálásában nagyobb szerepet játszanak a szubjektív hiedelmek és

⁷⁵⁰ Z. KARVALICS László: Hírek az új médiában. In: LÁNYI András – LÁSZLÓ Miklós (szerk.): Se vele, se nélküle? Tanulmányok a médiáról. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 41.

⁷⁵¹ NICE i.m. 208.

⁷⁵² LEVI i.m. 265.

⁷⁵³ MANZI i.m. 2630.

⁷⁵⁴ Stacy LIEFFRING: First Amendment and the right to lie. 97 *Minnesota Law Review* 1047, 2013. 1063.

⁷⁵⁵ NICE i.m. 206.

az érzelmek, mint a tények.⁷⁵⁶ A politika átalakulása mellett a rendelkezésre álló adat- és információ-tömeg rohamos ütemű növekedése, valamint az internet és a közösségi hálózatok elterjedése volt az a két tényező, amely a „post-truth” korszak előfeltételének bizonyult.⁷⁵⁷ A kialakuló szűrőbuborékok és a „napi én” következtében az algoritmusok egyéni preferenciáknak megfelelően szűrik az elérhető tartalmakat, amik így tovább erősítik a hamis hírek terjedését, hiszen egy információbuborékban az adott eseményről jellemzően már csak egy szűrt – és ellenvéleményektől mentes – narratíva jelenik meg.⁷⁵⁸ Egy-egy buborékban máshogy alakul az információs fősodor, az ellennarratívák hiányában egyre hajmeresztőbb gondolatok és hírek jelenhetnek meg, mindez pedig azt is jelenti, hogy a rendelkezésre álló hírekkel és információkkal együtt az egyént érő ingerek vagy hírek száma is növekszik, ám ezzel az egyén számára egyre bonyolultabbá válik, hogy eligazodjon e hírek között, és könnyebben hagyatkozik érzelmeire, megérzéseire, egyszerű szimpátiájára.⁷⁵⁹ A szűrőbuborékok hatásainak kihasználásával a hamis hírek korábban nem tapasztalt módon képesek terjedni a közösségi médiában.⁷⁶⁰

A hamis hírek problémája ugyan nem újkeletű, de korunkban igencsak aktuálissá váló kérdés, hiszen kitüntetett szerepük van a közéleti vitákban, a sajtóban és önmagában véve a társadalmi-politikai gondolkodás és befolyás csökkenésében vagy növekedésében.⁷⁶¹ A hamis hírek ma azért jelentenek nagyobb veszélyt mint korábban, mert a technológia által sokkal inkább felerősödhetnek. Az internet által lehetővé tett „olcsó beszéd” hátránya, hogy a technológia a korábbinál sokkal nagyobb hatékonysággal teszi lehetővé a fiktív információkkal való tömeges befolyásolást. Emellett a napjainkban kialakult politikai polarizáció és a hagyományos médiába vetett bizalom növekvő romlása is hozzájárul a hamis hírek veszélyességének növeléséhez.⁷⁶² A 21. században a technológia lehetővé tette a hamis hírek gyors, olcsó és könnyű terjesztését, és annak a lehetőségét, hogy ezzel nagyobb tömegeket is befolyásolhassanak.⁷⁶³

8.3.1 A közösségi média hatása a hamis hírekre

⁷⁵⁶ KREKÓ i.m. 15.

⁷⁵⁷ ETL Alex: A posztigazságkorszak biztonságpolitikai vonatkozásai. *Nemzet és Biztonság* 2017/6. 128.

⁷⁵⁸ SUNSTEIN i.m. (2017) 9-12.

⁷⁵⁹ ETL i.m. 129.

⁷⁶⁰ A szűrőbuborékokról még lásd a 3.3 fejezetet.

⁷⁶¹ ACZÉL i.m. 22.

⁷⁶² LEVI i.m. 235.

⁷⁶³ MANZI i.m. 2624.

A hamis hírek jelenlegi, közösségi médiával kapcsolatos kérdése nem egy elszigetelt jelenség, hanem egy komplex technológiai és kulturális változás társadalmunkban.⁷⁶⁴ A dezinformáció gyors terjedése egy olyan médiaszektorban történik, amely jelentős átalakuláson megy keresztül. A különböző online platformok térnyerése kihatással volt az újságírára és a professzionális médiára, akik így arra kényszerültek, hogy új megoldásokat találjanak bevételeik megtartására. A közösségi média térnyerésével, és ezzel párhuzamosan a hagyományos média népszerűségének csökkenésével azonban ez a feladat már nem csupán a hagyományos (és kellően szabályozott) médiára hárul. Ahogyan csökkent a hagyományos újságok olvasottsága, úgy nőtt a különböző dezinformációt terjesztő oldalak száma a közösségi oldalakon.⁷⁶⁵ A közösségi oldalak pedig sokkal egyszerűbbé és jövedelmezőbbé tették a hamis hírek terjesztését.⁷⁶⁶

Emellett néhány platform bizonyos, hagyományosan a médiaorgánumokhoz tartozó tevékenységeket is elkezdett folytatni, oly módon bővítve profiljukat a hírgyűjtő és tartalomterjesztő tevékenységgel, hogy ehhez nem építették ki az említett orgánumok szerkesztői kereteit és képességeit, így a kiváltott hatásoktól függetlenül előnyben részesítik az információk mennyiségét azok minőségével szemben.⁷⁶⁷

Az Európai Unió által végzett nyilvános konzultáció eredményei szerint általános nézet, hogy a közösségi médián keresztül terjesztett dezinformáció nem ütközik különösebb nehézségekbe, mert a hamis hírek hatást gyakorolnak az olvasó érzelmeire és a terjesztés célja, hogy befolyásolja a közvélemény alakulását valamint hogy bevételt termeljen.⁷⁶⁸ A legtöbb szerző két fő okot lát a hamis hírek „reneszánszának” és minden korábbinál nagyobb mértékű elterjedésének. Egyrészt a hagyományos média népszerűségének és jelentőségének csökkenését, valamint a közösségi oldalak kínálta lehetőségeket.⁷⁶⁹ A közösségi oldalak ugyanis hálózatépítő módszereiket kihasználva alkalmasak arra, hogy a felhasználók által fogyasztott tartalmakat manipulálják annak érdekében, hogy a félrevezető vagy hamis információkat akár egyszerű megosztások, akár promóciók akár a felhasználók befolyásolása által terjesszék.⁷⁷⁰

⁷⁶⁴ Ana AZURMENDI: Is Journalism still the „watchdog” of democracy? The European Court of Human Rights facing fake news in Social Media. Oxford Internet Institute, University of Oxford. <http://blogs.oii.ox.ac.uk/policy/wp-content/uploads/sites/77/2018/08/IPP2018-Azurmendi.pdf>

⁷⁶⁵ Richard L. HASEN: Cheap speech and what it has done. 16 First Amendment Law Review 200, 2017. 201.

⁷⁶⁶ WALTERS i.m. 129.

⁷⁶⁷ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 5.

⁷⁶⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

⁷⁶⁹ ALLCOTT – GENTZKOW i.m. 215.

⁷⁷⁰ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 5.

A közösségi oldalak tökéletes környezetet biztosítanak a hamis hírek terjedésére. Ennek több oka is van. Könnyen hozzáférhetőek bárki számára, aki be akar lépni erre a piacra, ugyanis alacsony anyagi befektetés – vagy akár ingyenesség – mellett lehet arányaiban sok embert elérni. Emellett a közösségi oldalak hírfolyama kedvez a hamis híreknek, ugyanis a rövid, gyorsan áttekinthető, pár mondatos információ vagy hangzatos cím nagyon sokat segít a hasonló tartalmak terjedésében.⁷⁷¹ Mindehhez hozzájárulhat a hírfolyamok vegyes természete, ahol egy idő után a felhasználó fejében összefolyhatnak az adott posztok, így nem annyira a megosztó személye (vagy oldalának neve) számít, hanem a tartalom, a cím, vagy a bélyegkép. Harmadrészt a közösségi oldalak által létrehozott szűrőbuborék vagy a „napi én” szintén táptalaja az ideológiánkkal egyező hírek terjesztésének akkor is, ha azok nem feltétlen igazak.⁷⁷²

A hamis hírek újdonsága, szenzációértéke (különösen a meghökkentő, már-már hihetetlenké) jóval nagyobb mint az egyszerű („unalmas”) híreké, valamint az általuk kiváltott reakció is hevesebb. A kiváltott mély, érzelmi reakció, ami általában valamiféle undor vagy felháborodás sokkal inkább arra készteti a felhasználót, hogy ezt továbbadja másoknak is.⁷⁷³ Egy 2021-ben készült tanulmány pedig világosan rámutat, hogy a közösségi oldalak forgalmára kedvezően ható *engagement* (vagyis hogy a felhasználók milyen mértékben oszják meg, mentik le, lájkolják az adott tartalmat, vagy kommentelnek hozzá) a hamis hírek esetében hatszor akkora mint a hagyományos („igaz”) hírek esetében.⁷⁷⁴

Ezzel együtt a közösségi médiában terjedő hamis hírek életciklusa elég rövid, az ilyen hírek hamar szárnyra kapnak, majd gyorsan el is tűnnek (vagy felváltja őket egy új, nagyobb szenzáció). A hamis híreket követő korrekciót, egyértelmű cáfolatokat azonban már alig-alig osztják meg, azok nagyon kevés emberhez jutnak el, így a hamis hírek véleménytorzító hatása igen jelentős tud lenni.⁷⁷⁵

Nabiha Syed öt faktort nevez meg, amelyek a közösségi médiában elősegítik a hamis hírek terjedését: a szűrést, a közösségeket, a felerősítést, a sebességet és a profithajhászást. A szűrés azért szükséges, mivel nélküle feldolgozhatatlan mennyiségű információ árasztaná el a

⁷⁷¹ NICE i.m. 213.

⁷⁷² L. még: Dominic DIFRANZO – Kristine GLORIA-GARCIA: Filter bubbles and fake news. 23, *Crossroads*, 32-35. 2017.

⁷⁷³ BALASSA i.m. 51.

⁷⁷⁴ Sean O’KANE: New study will show misinformation on Facebook gets way more engagement than news. <https://www.theverge.com/2021/9/3/22656036/nyu-researchers-study-facebook-misinformation-engagement-election>

⁷⁷⁵ Uo. 50.

felhasználót. Valamilyen formában szükséges tehát a megjelenő posztok rendszerezése, itt pedig hatalmas befolyással rendelkezik a platform algoritmusában, hogy egy-egy felhasználó milyen (ál)információkhoz jut hozzá. A közösségi oldalak (ahogyan neve is mutatja) a közösségekre épülnek, és a virtuális térben olyan hasonló gondolkodású embereket kapcsolnak össze, akik a való életben nagy valószínűséggel soha nem találkoztak volna. Így tehát olyan közösségek találhatnak egymásra, amelyekben kritika nélkül terjedhetnek a közös nézetüknek megfelelő hamis hírek is. Az így létrejövő dezinformációkat pedig felerősítik az egyre terjedő megosztások és esetleg más platformokon való terjesztések, ezek pedig hihetetlen gyorsasággal képesek terjedni. Végezetül Syed szerint a hamis hírek terjedése és az általuk generált forgalom nagy mennyiségű profitot termel a közösségi oldalak üzemeltetőinek, akik emiatt kevésbé hatékonyan lépnek fel ellenük.⁷⁷⁶

8.3.2 A 2016-os amerikai elnökválasztás

A 2016-os amerikai elnökválasztási kampányban csúcspontot ért el a közösségi oldalakon terjedő hamis hírek jelensége. Bár Mark Zuckerberg szerint „elégge örült ötlet”, hogy a Facebookon megjelenő hamis hírek befolyásolták volna a 2016-os elnökválasztást,⁷⁷⁷ más kutatások azonban egyértelmű kapcsolatot mutattak ki a közösségi oldalon megjelenő tevékenység és a választási eredmények között. A Donald Trump mellett kampányoló hamis híreket több mint 30 milliószor, a Hillary Clinton mellettieket több mint 7 milliószor osztották meg csak a Facebookon,⁷⁷⁸ a 20 legnépszerűbb hamis hírt pedig több elérést generált, mint a nagy híroldalak legnépszerűbb cikkei.⁷⁷⁹ Egy kutatás, mely a kampány alatt elérhető hamis híreket, az egyes cikkek megosztási és kattintási számát, valamint a választók körében végzett felméréseket vetette össze arra az eredményre jutott, hogy egy átlagos amerikai felnőtt legalább 1 hamis hírrel találkozott a kampány során.⁷⁸⁰ A hamis hírek hatásának felmérése azért is nehéz, mert a kutatások azt mutatják, hogy egyenetlen elosztásban terjedtek a hamis hírek a különböző platformokon, és különböző földrajzi térségekben. Az ún. billegő államokban például sokkal több hamis hírrel találkozhattak az internetezők, ezekben az államokban pedig egyes kimutatások szerint a Twitteren több hamis hír került megosztásra mint valódi.⁷⁸¹

⁷⁷⁶ SYED i.m. 346-353.

⁷⁷⁷ Sarah C. HAAN: Facebook's Alternative Facts. 105 *Virginia Law Review* 18, 2019. 24.

⁷⁷⁸ HASEN i.m. 2628.

⁷⁷⁹ MANZI i.m. 2629.

⁷⁸⁰ ALLCOTT–GENTZKOW i.m. 232.

⁷⁸¹ LEVI i.m. 250-251.

Talán a leghírhedtebb következménye ezen hamis híreknek az ún. „Pizzagate” botrány volt, amikor egy Edgar M. Welch nevű férfi, lövöldözni kezdett egy washingtoni pizzériában, mert elhitte azt a közösségi oldalon olvasott hírt, mely szerint az étterem pincéjében pedofil hálózatot működtetnek Hillary Clinton elnökjelölt köreihez köthető prominens demokrata párti személyiségek. A férfi fegyverrel rontott a pizzériába, hogy felkutassa és kiszabadítsa az alagsorban fogvatartott gyerekeket, és felszámolja a szexrabszolgaláncot.⁷⁸² A férfit később négy év börtönbüntetésre ítélték.⁷⁸³

Azonban a kampányban felmerült idegen országokból származó manipuláció gyanúja is. 2017-ben az NBC, a Buzzfeed és a Guardian oknyomozó újságírói felfedték, hogy egy macedóniai kisvárosban, Velesben fiatalok szervezetten, száznál is több hamis hír oldalt üzemeltettek a 2016-os amerikai választások idején, melyekkel több millió dollárt kerestek. Az azonban a mai napig tisztázatlan, hogy ezt pusztán pénzszerzési célból, vagy orosz igényeknek eleget téve választói befolyásolás végett tették.⁷⁸⁴ 2017 januárjában a CIA, az FBI és az NSA közös jelentése⁷⁸⁵ szerint „Vlagyimir Putyin orosz elnök 2016-ban az Egyesült Államok elnökválasztására irányuló befolyási kampányt indított. Oroszország célja az volt, hogy aláássák az Egyesült Államok demokratikus folyamatába vetett bizalmat, megcáfolják Clinton állításait, és aláássák potenciális elnökségét.”⁷⁸⁶ A megállapított tényállás szerint orosz hackerek hamis amerikai Facebook profilokat készítettek, melyekkel hirdetéseket vásároltak a Facebookon keresztül, amelyeken keresztül – jellemzően valótlan állításokat tartalmazó – lejárató cikkeket kezdtek hirdetni. Ezeket a hirdetéseket a Facebook hirdetési mechanizmusát és algoritmusait felhasználva befolyásolható választók hírfolyamán jelentették meg.⁷⁸⁷ A

⁷⁸² KREKÓ i.m. 222.

⁷⁸³ Matthew HAAG – Maya SALAM: Gunman in ‘Pizzagate’ Shooting Is Sentenced to 4 Years in Prison. <https://www.nytimes.com/2017/06/22/us/pizzagate-attack-sentence.html>

⁷⁸⁴ Ld.: How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo#.eiXjjQxdB>, How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>, Inside The Macedonian Fake-News Complex <https://www.wired.com/2017/02/veles-macedonia-fake-news/>, Macedóniából jöttem, mesterségem címe: álhírgyártó https://index.hu/tech/2016/12/09/macedoniabol_jottem_mestersegem_cimere_alhirgyarto/, Amerikából inspirálták és segítettek a hamis hírgyáros macedón tinédzsereket <https://occrp.atlatszo.hu/2018/08/01/amerikabol-inspiraltak-es-segitettek-az-alhirgyaros-macedon-tinedzsereket/>.

⁷⁸⁵ Intelligence Community Assessment: Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf

⁷⁸⁶ Uo. 2.

⁷⁸⁷ Allison DENTON: Fake News: The Legality of the Russian 2016 Facebook Influence Campaign. 37 *Boston University International Law Journal* 183, 2019. 184.

becslések szerint több mint 126 millió felhasználó láthatta ezeket a hirdetéseket, azonban az a mai napig kérdéses, hogy vajon hány embert befolyásolhattak ténylegesen ezek a posztok.⁷⁸⁸ Összesen több mint 100.000 dollárt költöttek ezekre a hirdetésekre, ezek azonban összeadva is nagyjából 0,1 százalékát teszik ki a Facebook egy napi átlagos hirdetési bevételének, amely 2016-ban nagyjából 96 millió dollár volt.⁷⁸⁹ Egyes számítások szerint egy hamis hírnek 30-szor csekélyebb hatása van, mint egy televíziós reklámnak.⁷⁹⁰

A fentiekből tehát azt láthatjuk, hogy a dezinformáció képes befolyásolni a demokratikus választási folyamatot,⁷⁹¹ azt viszont, hogy ezt milyen mértékben teszi, nagyon nehéz megállapítani. A közvetlen okozati összefüggés bizonyítása rendkívül nehéz, ugyanis számos egyéb tényező befolyásolhatja a választó lelkiállapotát, így végső soron a szavazási döntését. A hamis hírek mellett sok más dolog is befolyásolhatja a szavazókat, akár a barátok és a rokonok személyes beszélgetések során kifejtett nézetei, a rádióban elhangzó beszélgetős műsorok házigazdái és a televíziós személyiségek nézetei, a jelöltek tévés hirdetése, az elfogult tudósítások vagy akár az összeesküvés-elméletek.⁷⁹²

8.4 Hamis beszéd alkotmányos védelme

8.4.1 Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Legfelső Bíróság több ízben foglalkozott már a hamis állítások alkotmányos védelmének kérdésével. A Bíróság döntései alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a hamis beszédnek nincs alkotmányos értéke,⁷⁹³ ugyanakkor néhány esetben mégis szükségtelennek tartották ezen vélemények elnémítását a „gondolatok szabad piacának” megfelelő működése érdekében. Louis Brandeis bíró, a *Whitney v. California* ügyhöz fűzött sokat idézett különvéleményében így fogalmaz: „Ha lenne elég idő eszmecsere révén feltárni a hamisságokat és tévedéseket, oktatással elejét venni a bajnak, akkor az alkalmazandó gyógyír a több szólás

⁷⁸⁸ Uo. 192.

⁷⁸⁹ NICE i.m. 208.

⁷⁹⁰ Uo. 210.

⁷⁹¹ William P. MARSHALL: False Campaign Speech and the First Amendment. 153 *University of Pennsylvania Law Review* 285, 2004. 294.

⁷⁹² CALVERT et al. i.m. 287.

⁷⁹³ Ld. pl. *Hustler Magazine, Inc. v. Falwell* 485 US. 46 (1988).

lenne, nem pedig a hallgatásra kényszerítés.”⁷⁹⁴ Erre a gondolatra alapozta az Szövetségi Legfelső Bíróság később a Gertz-ügyben⁷⁹⁵ hozott ítéletét, melyben a többségi vélemény szerint az Első Alkotmánykiegészítés értelmében nincs olyan, hogy „téves gondolat”. Az állampolgárokra nézve ártalmas vélemények ellen nem a bíróságoknak kell közbeavatkozni, hanem a gondolatok szabad piacán kell az ellenérveknek győzedelmeskednie. A Legfelső Bíróság ezzel összefüggésben arra is rámutatott, hogy míg az alkotmány alapján nem léteznek hamis vélemények, addig a hamis tényállítások nem hordoznak alkotmányos értéket, mégis bizonyos körben utóbbiak is szükségszerű velejárói a szabad vitának.⁷⁹⁶ A Bíróság az NAACP v. Button, ügyben szintén úgy érvelt, hogy „az Alkotmány védi a kifejezést és az egyesülést, tekintet nélkül az erre hivatkozó csoport tagjainak faji, vallási vagy politikai hovatartozására, vagy a felhívott ideák és hitek igazságára, népszerűségére vagy társadalmi hasznosságára”.⁷⁹⁷ „A téves kijelentések elkerülhetetlenek a szabad vita során, és muszáj védelemben részesíteni őket, ha a szólásszabadsághoz kapcsolódó kifejezéseknek biztosítani akarjuk a túlélésükhöz szükséges »légteret«.”⁷⁹⁸

A Bíróság a New York Times v. Sullivan ügyben⁷⁹⁹ szintén mozgásteret biztosított a valótlan kijelentéseknek, mondván „bizonyos valótlan állítások léte elkerülhetetlen, ha működik a nyílt és élénk eszmecsere, nyilvánosan és a magánbeszélgetésekben is; vagyis olyan a véleménynyilvánítás, amelyet az Első Alkotmánykiegészítés garantálni kíván”.⁸⁰⁰ A Bíróság szerint vannak olyan esetek, amikor a valótlan tényállítást korlátozhatják, ezek azonban nagyon szűk kört érintenek. Ilyenek lehetnek a “rágalmazással, csalással vagy más, törvényesen szabályozható valótlan véleménynyilvánítással összefüggő sérelemmel kapcsolatosak”⁸⁰¹ vagy az igazságszolgáltatás rendjét biztosító törvények, melyek a hamis tanúzást vagy a hamis képviselőt tiltják, ezek azonban nem általánosan azért tiltott megnyilvánulások, mert a bennük foglaltak valótlanok. Ezek a megnyilvánulások azért korlátozhatóak, mert „aláássák a jog funkcióját és működési körét, valamint fenyegeti a bírói integritást, ezek pedig a jogrendszer alapját képezik. [...] Azon törvények, melyek tiltják, hogy valaki hamisan abban a színben

⁷⁹⁴ Whitney v. California, 274 U.S. 357 (1927) Fordítás: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szöveggyűjteménye. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 468.

⁷⁹⁵ Gertz v. Robert Welch, Inc. 418 US 323 (1974).

⁷⁹⁶ Uo. 350.

⁷⁹⁷ NAACP v. Button, 371 US. 415, 1963. 445.

⁷⁹⁸ Uo. 433.

⁷⁹⁹ New York Times Co. v. Sullivan 376 US 254 (1964).

⁸⁰⁰ Uo. 279.

⁸⁰¹ Uo. 277.

tüntesse fel magát, hogy a kormány nevében beszél, vagy azok, amelyek tiltják, hogy valaki valótlanul kormányzati tisztviselőnek adja ki magát, a kormányzati működés integritását is védik, ami nagyon is különbözik a valótlan véleménynyilvánítás pusztá korlátozásától”.⁸⁰²

Bár a valótlan állítás bizonyos esetekben, mint a valótlan reklám vagy a hamis tanúzás, nem védett, a Bíróság nem munkált ki kategorikus kivételt a valótlan állítások számára. Amint azt a öt bíró alkotta többség a *United States v. Alvarez* ügyben⁸⁰³ megjegyezte, sohasem született olyan döntés, hogy „a valótlan állításoknak általánosságban a nem védett véleménynyilvánítások új kategóriáját kellene alkotniuk”.⁸⁰⁴ Az ügyben a Legfelső Bíróság érvénytelenített egy olyan jogszabályt, amely megtiltotta, hogy valaki valótlanul állítsa magáról, hogy megkapta a Kongresszusi Érdemrendet. A Kennedy bíró által készített vélemény elutasította a kormányzat azon felvetését, hogy a valótlan kijelentéseket a nem védett véleménynyilvánítás új kategóriájaként ismerjék el. A Bíróság szerint ugyanis önmagában a valótlanosság nem elegendő alap ahhoz, hogy egy beszéd ne élvezhesse az Első Alkotmánykiegészítés védelmét, és az „ellenvélemény” (*counterspeech*) kevésbé drasztikus, és kellően hatékony megoldás a problémára.⁸⁰⁵ Kennedy bíró kifejtette, hogy „a hamis véleménynyilvánítás orvossága az igaz vélemény kinyilvánítása. Ez a bevett út egy szabad társadalomban. Az indokolás nélküli állításra a helyes válasz az észszerű állítás, a tájékoztatlanra a felvilágosodott, a nyilvánvaló hazugságra pedig az egyszerű igazság. [...] Csak egy gyenge társadalomnak van szüksége kormányzati védelemre vagy beavatkozásra ahhoz, hogy az igazság megőrzése érdekében tett elhatározását érvényre juttassa. A győzelemhez az igazságnak sem bilincsre, sem jelvényre nincs szüksége.”⁸⁰⁶ A Bíróság tehát nem szerette volna, felruházni az államot egy olyan széles korlátozási jogkörrel, mellyel elnémíthattak volna bizonyos szólásokat pusztán azért, mert azok az állam szerint valótlanok.⁸⁰⁷ Meg kell említenünk azonban, hogy Alito bíró, akihez Scalia és Thomas bíró is csatlakozott, különvéleményt csatolt a döntéshez. Ebben kifejtette, hogy „a hazugságok önmagukban nem képeznek és nem tartalmaznak értéket, és a tiltásuk nem gátol meg semmifajta értékes véleménynyilvánítást”, vagyis a „valótlan tényállításoknak nincs valódi, az Első Alkotmánykiegészítés által védett értékük”.⁸⁰⁸

⁸⁰² WEAVER i.m. 137.

⁸⁰³ *United States v. Alvarez*, 567 U.S. 709 (2012).

⁸⁰⁴ WEAVER i.m. 41.

⁸⁰⁵ Uo. 81.

⁸⁰⁶ *United States v. Alvarez*, 567 U.S. 709 (2012) 2542.

⁸⁰⁷ MANZI i.m. 2635.

⁸⁰⁸ WEAVER i.m. 138.

A Bíróság hamis hírekkel kapcsolatos joggyakorlatát számos kritika érte. Sarah C. Haan például arra mutat rá, hogy a Bíróság érvelésének alapját megfogalmazó Brandeis bíró szerint is csak akkor lehet a több szólás a megoldás, ha „lenne elég idő”. Szerinte Brandeis szavai nehezen ültethetőek át a közösségi oldalak világába, ahol az azonnaliságnak van döntő szerepe.⁸⁰⁹ Daniela C. Manzi amellet érvel, hogy a Bíróság tévesen ítélte meg azt, hogy az „ellen-beszéd” képes lesz legyőzni a hamis beszédet, ugyanis szerinte a gondolatok szabad piaca nem tökéletes, és pont a valótlan állítások torzítják azt. Egyrésztől nem különböztethetőek meg tisztán az igaz és a valótlan állítások, hiszen mindkettőből jelentős mennyiség van jelen a gondolatok piacán, másrészt pedig érvelése szerint az emberi természetből fakadó „megerősítés-vágy” és a már korábban említett hagyományos médiával szembeni bizalmatlanság még tovább csökkenti az igazság hangját.⁸¹⁰ Ahogyan Brittany Vojak fogalmaz, a gondolatok szabad piacát nem szimplán „rossz beszéd” árasztotta el, hanem „hamis beszéd, amely igaznak tette magát”.⁸¹¹ Véleménye szerint a beszéd a hírek szempontjából árucikké vált, melynek az a fő feladata, hogy minél több vevőt (kattintást, olvasót) hozzon a közzevető számára, és mint ilyen, amennyiben hamis, megtévesztő tulajdonságai vannak (vagyis dezinformáció), kárt okoz a piacon, ezért lehetővé kellene tenni a tiltását.⁸¹²

Annie C. Hundley amellet érvel, hogy a hamis hírek manapság minden korábbinál nagyobb fenyegetést jelentenek a demokratikus folyamatokra, és ezt elegendő kényszerítő érdekek tekintni egy hasonló jogszabály megszületéséhez, amire szerinte nagyobb hangsúlyt kell fektetni, az a jogszabály kellő szűkre szabottsága, vagyis hogy tényleg csakis az ártalmas hamis beszéd legyen tiltott (amely természetében inkább hamis, félrevezető információ mintsem politikai beszéd).⁸¹³ Egyesek szerint a gondolatok szabad piaca egy kudarcot vallott piac, amelyet a dezinformáció tett tönkre, és az államnak ilyen esetben lehetősége van – sőt kötelessége is – közbelépni és korrigálni a hibás működést.⁸¹⁴ A hamis hírek elárasztják a gondolatok piacát, és a céljuk nem az informálás hanem a tájékozódni próbáló állampolgárok összezavarása, és ha magára hagyják ezt a piacot, akkor összeomolhat a hamis beszédek súlya alatt, ugyanis ha túl sok hamis hír áll szemben a valódi hírekkel, utóbbi előretörése ellehetetlenül.⁸¹⁵

⁸⁰⁹ HAAN i.m. 31.

⁸¹⁰ MANZI 2647.

⁸¹¹ VOJAK i.m. 151.

⁸¹² Uo. 152-153.

⁸¹³ ANNIE C. HUNDLEY: Fake News and the First Amendment: How False Political Speech Kills the Marketplace of Ideas. 92 *Tulane Law Review* 497, 2017. 517.

⁸¹⁴ ARI EZRA WALDMAN: The Marketplace of Fake News. 20 *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law* 845, 2018. 848.

⁸¹⁵ WALDMAN i.m. 863.

Vannak akik szerint maga a gondolatok piacának elmélete sem támogatja a napjainkban megjelenő hamis hírek védelmét, ugyanis a hamis hírek terjesztése nem segíti az értelmes vita vagy eszmecsere azon típusát, amely egyre közelebb visz az igazsághoz.⁸¹⁶ A szerzők által idézett William Williams hasonlata szerint: „A szándékosan hamis állításokat soha nem tekintették e piac hasznos alkotóelemének. Azok a fizikai piacon megjelenő hamis pénzhez hasonlóak: mindkettő egyaránt értéktelen és potenciálisan nagyon káros. Ahogyan a hamisított pénzt kitiltják a fizikai piacról, a szándékosan hamis véleménynyilvánításnak sincs helye a gondolatok piacán.”⁸¹⁷ Ugyanakkor a szóban forgó tanulmány szerint ez nem azt jelenti, hogy a hamis híreket nem védi az Első Alkotmánykiegészítés, hanem csupán azt, hogy az Első Alkotmánykiegészítésnek nem a gondolatok piacának elmélete miatt kell védenie az ilyen véleménynyilvánítást, hanem azért, mert egy valódi demokráciában a jog nem engedheti meg, hogy az éppen hatalmon lévők diktálják, mi az igaz és mi a hamis. A hamis hírek elleni fellépés így nem az állam feladata, az kormányzat legfeljebb oktatási, ismeretterjesztő tevékenységet végezhet, a piac feladata, hogy önszabályozó mechanizmusok révén felvegye a harcot a hamis hírek ellen.⁸¹⁸

Nabiha Syed szerint a gondolatok szabad piacának metaforája olyan korban született, amikor az átlagos nagyközönséget csupán pár szereplőn keresztül lehetett elérni. Az internet és a közösségi média felborította ezt a status quo-t és sokkal több szereplőnek adta meg a piacra való belépés lehetőségét, azonban a gondolatok szabad piacának elmélete nem alkalmazkodott ehhez a változáshoz.⁸¹⁹ Emellett azzal a kritikával is illeti az elgondolást, hogy az csupán egy irányból közelíti meg a problémát, nevezetesen, hogy a „beszélő” minden szükségtelen korlátozás nélkül fejezhesse ki nézeteit. Így azonban figyelmen kívül hagyjuk azt, ha valaki a piacon belül képes szűrni vagy „átirányítani” az egyes nézeteket. Ha csupán arra koncentrálnunk, hogy a „beszélő” individuum megszólalhasson, nem foglalkozunk annak biztosításával, hogy az el is jusson a gondolatok piacán keresztül másokhoz, hozzájárulva az igazság megtalálásához.⁸²⁰

⁸¹⁶ CALVERT et al. i.m. 280.

⁸¹⁷ William A. WILLIAMS: A Necessary Compromise: Protecting Electoral Integrity Through the Regulation of False Campaign Speech. *52 South Dakota Law Review* (2007) 321., 350–351.

⁸¹⁸ CALVERT et al. i.m. 306.

⁸¹⁹ SYED i.m. 340.

⁸²⁰ Uo. 341.

8.4.2 Az EJEB gyakorlata

A gondolatok szabad piacának elmélete azonban nem teljesen illeszthető rá az európai szólásszabadsági gondolkodásra,⁸²¹ így meg kell vizsgálnunk, hogy az európai joggyakorlatban milyen gyakorlat alakult ki a hamis beszédekre vonatkozóan.

Mindenekelőtt meg kell említeni, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) gyakorlatából levezethető a sajtóra vonatkozó hiteles és pontos tájékoztatás követelménye, vagyis az, hogy a sajtóra vonatkozóan szigorúbb követelmények állnak fenn az általuk közvetített állítások igazságát illetően.⁸²² Ez azonban nem jelenti azt, hogy a hamis állítások teljesen kívül esnének az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikke⁸²³ által biztosított védelem alól. A sajtóval szemben jogos elvárás, hogy körültekintően és jóhiszeműen járjanak el annak érdekében, hogy pontos és megbízható információkat nyújtsanak a nyilvánosság számára az újságírás etikai szabályaival összhangban. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak igaz állításokat fogalmazhatnak meg. Egyrészt bizonyos állítások a fent említett értékítélet kategóriájába eshetnek, másrészt pedig a legnagyobb körültekintés mellett is előfordulhat, hogy hiányos vagy pontatlan információkon alapuló, hamis tényállításokat fogalmaz meg egy újságíró.⁸²⁴ Azonban a bizonyíthatóan hamis tényállításokat az újságírói szabadság sem védi.⁸²⁵ Az Egyezmény a véleményeket is védi, és itt fontos szerepe van annak eldöntésének, hogy az adott állítás tényállításnak vagy véleménynyilvánításnak minősül-e. Az EJEB gyakorlata alapján akkor lehet egy beszéd tényállítás, ha a kijelentés valóságossága bizonyítható, míg értékítélet, vagyis véleménynyilvánítás esetében ez nem lehetséges.⁸²⁶ Az értékítéletek esetében

⁸²¹ Roberto MASTROIANNI: Fake News, Free Speech and Democracy: A (Bad) Lesson from Italy? 25 *Southwestern Journal of International Law* 42, 2019. 69.

⁸²² Lásd pl.: Rumjana Ivanova v. Bulgaria (Application no. 36207/03., 2008. február 14-i ítélet); Europapress Holding D.O.O. v. Croatia (Application no. 25333/06., 2009. október 22-i ítélet); Ediciones Tiempo S. A. v. Spain (Application no. 13010/87., 1989. július 12-i döntés); Standard Verlagsgesellschaft mbH (No. 2.) v. Austria (Application no. 37464/02., 2007. február 22-i ítélet)

⁸²³ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 10. cikk: „Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon túl és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

⁸²⁴ Tarlach MCGONAGLE: "Fake News": False fears or real concerns? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017/4. 208.

⁸²⁵ KOLTAY András: Ungváry Krisztián perei Magyarországon és Strasbourgban. *In Medias Res* 2014/1. 141.

⁸²⁶ TÓTH J. Zoltán: A közéleti szereplők elleni rágalmozás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. *In Medias Res* 2017/2. 391.

az EJEB szélesebb mozgásteret biztosít, a (bizonyíthatóan) hamis tényállítások azonban nem élvezik az Egyezmény 10. cikkének védelmét:

„Az, hogy egy értékítélet közlése miatti büntetés kiszabásával a részes állam megsértette-e az Egyezményt, attól függ, van-e az adott véleménynek kielégítő ténybeli alapja. Ha van, akkor természetesen nem kell bizonyítani azt, hogy ez a ténybeli alap feltétlenül az adott értékítélet megfogalmazásához vezessen el (az éppen ettől lesz – fogalmilag szubjektív – értékítélet); a pusztán vélemény továbbá (ha van ténybeli alapja) akkor is a 10. cikk védelme alatt áll, ha túlzó, vagy egyenesen provokatív. Ha viszont ilyen ténybeli alap nincs, azaz objektíve nem vonható semmilyen párhuzam egy értékítélet és a sértett fél tulajdonságai, magatartása vagy előélete között, akkor az ilyen kifejezés nem élvezi a 10. cikk védelmét, vagyis az amiatti elítélés nem lesz egyezményellenes. [...] Még a politikusok (legyenek akár kormánytagok) sem kötelesek eltérni a velük szembeni, kifejezetten hamis tényállításokat.”⁸²⁷

Az EJEB a *Brzeziński v. Lengyelország* ügyben⁸²⁸ hozott ítéletében maga is használta a *fake news* kifejezést. Az ügy a 2006-os lengyel önkormányzati választások kampánya során megjelentetett valótlan állításokat tartalmazó füzeteket érintett, melyek ellen az ezt sérelmező jelölt a választási törvény által garantált jogával élve a bírósághoz fordult. A lengyel választási eljárásról szóló törvény rendelkezése alapján a jelöltek a bírósághoz fordulhatnak a róluk „hamis adatokat vagy információkat” tartalmazó publikációk betiltását kérve, melyről a bíróságoknak 24 órán belül döntést kell hozniuk. Jelen ügyben a bíróság helyt adott a kérelemnek, és megtiltotta a füzet terjesztését, valamint nyilvános bocsánatkérésre kötelezte a jelöltet. Az EJEB azonban nem találta meggyőzőnek Lengyelország érveit, és azt állapította meg, hogy a bíróság ezzel megsértette a füzetet publikáló jelölt szólásszabadságát, ő ugyanis nyilvánvalóan közügyek vitatásához kapcsolódó véleményt fogalmazott meg, amely nem volt vulgáris vagy indokolatlanul sértő, csupán provokáló és a politikai közbeszédben megszokottakhoz képest nem aránytalanul túlzó.⁸²⁹ A Bíróság ugyanakkor a panaszos által kifogásolt rövid (24 órás) eljárási határidővel kapcsolatban úgy fogalmazott:

⁸²⁷ Uo. 391.

⁸²⁸ *Brzeziński v. Lengyelország* (Application no. 47542/07., 2019. július 25-i ítélet)

⁸²⁹ Ronan Ó FATHAIGH: *Brzeziński v. Poland: Fine over ‘false’ information during election campaign violated Article 10.* <https://strasbourgobservers.com/2019/08/08/brzeziński-v-poland-fine-over-false-information-during-election-campaign-violated-article-10/>

„[A Bíróság] megállapítja, hogy a szóban forgó eljárás sürgető jellegét indokolja annak szükségessége, hogy a fake news-t és azokat a kijelentéseket, amelyek sértik a jelölt jóhírnevét és valószínűsíthetően torzítják a szavazás eredményét a lehető leghamarabb helyreigazítsák.”⁸³⁰ Az döntést többen is kritizálták amiatt, hogy bár sem a panaszos, sem Lengyelország nem utalt hasonlóra beadványában, a Bíróság mégis a *fake news* kifejezést használta, mely többek szerint is (ahogyan fentebb tárgyalásra is került) helytelen.⁸³¹

Az EJEB joggyakorlata alapján kirajzolódó hierarchiában a politikai beszéd élvezi a legmagasabb fokú védelmet, vagyis ez az a fajta beszéd amit a legkevésbé lehet korlátozni, ennél kevésbé védett beszédnek minősül a művészi önkifejezés, ez alatt helyezkedik el a kereskedelmi beszéd, legalul pedig a gyűlöletbeszéd vagy például az indokolatlan túlzó gyalázkodás.⁸³² Ez azért lehet érdekes, mert bizonyos szempontból a hamis hírek minősülhetnének kereskedelmi tevékenységnek is. John Allen Riggins szerint például a hamis hírek félrevezető hirdetések politikai szólásnak álcázva, hiszen az ilyen cikkek saját magukat szándékosan félrevezető módon szerkesztett tartalomnak álcázzák annak érdekében, hogy hirdetési bevételekre tegyenek szert.⁸³³ Azon túl, hogy ha elfogadjuk ezt az értelmezést, akkor a reklámszabályozás terén kereshetünk megoldást a hamis hírek problémájára, az EJEB joggyakorlatában is találunk ilyen formájú hamis hírrel kapcsolatos döntést. A Hertel v. Switzerland ügyben⁸³⁴ a kérelmező 1991-ben egy tanulmányt tett közzé a kutatásairól, amely a mikrohullámú sütők emberi egészségre gyakorolt káros hatását mutatta be, és azt állította, hogy a mikrohullámú sütőkben elkészített élelmiszerek fogyasztása rákbetegséget okozhat. A beszámoló a Journal Franz Weber nevű folyóirat cikkében is megjelent. A kereskedelmi bíróság a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján eltiltotta a kérelmezőt nyilatkozatának megismétlésétől, valamint attól, hogy a halál figuráját vagy más arra utaló jelképet használjon a mikrohullámú sütőkkel kapcsolatban. A strasbourgi bíróság ezért úgy vélte, hogy a tilalom hatásaként cenzúrázták a kérelmező munkáját, és jelentősen csökkentették annak lehetőségét, hogy nyilvánosan előadhassa véleményét, amelynek helye van egy tagadhatatlanul létező nyilvános vitában. A bíróság szerint nem számít, hogy véleménye kisebbségi vélemény volt, vagy hogy megalapozatlannak tűnt, mivel egy olyan területen, ahol nem valószínű, hogy létezik

⁸³⁰ Brzeziński v. Lengyelország, 35. bek.

⁸³¹ FATHAIGH i.m.

⁸³² Iriñi KATSIREA: Fake news: reconsidering the value of untruthful expression in the face of regulatory uncertainty. *Journal of Media Law*, 2018/10. 173.

⁸³³ John Allen RIGGINS: Law Student Unleashes Bombshell Allegation You Won't Believe: Fake News as Commercial Speech. 52 *Wake Forest Law Review* 1313, 2017. 1336.

⁸³⁴ Hertel v. Switzerland (Application no. 25181/94., Reports 1998-VI, no. 87., 1998. augusztus 25-i ítélet)

bármilyen bizonyosság, különösen ésszerűtlen lenne a véleménynyilvánítás szabadságát az általánosan elfogadott nézetekre korlátozni.⁸³⁵ Ha az álhíreket ezen a szemüvegen keresztül nézzük, akkor felmerülhet a kérdés, hogy vajon hasonló megítélés alá eshetnek a különböző oltás-ellenes vagy chemtrail-es álhírek is, hiszen jellegükben hasonló, „megalapozatlannak tűnő” információkat terjesztenek, amelyek így akár az Egyezmény védelme alá is tartozhatnak. Ebben a körben megemlíthető még a magyar vonatkozású Magyar Jeti esetében született EJEB döntés⁸³⁶ is, melynek alapkérdése az volt, hogy vajon egy valótlan információ linkelésért felelősségre vonható-e egy online sajtótermék. A Bíróság az ügyben úgy foglalt állást, hogy az, aki egy linken keresztül elérhető információt oszt meg, nem gyakorol kontrollt a linken elérhető tartalom felett, amely a link közzététele után akár meg is változtatható.⁸³⁷ A Bíróság szerint azzal, hogy a hiperhivatkozást a magyar bíróságok híresztelésnek minősítették, figyelmen kívül hagyták azt az alapvető különbséget, amely egy információ közzélése és egy létező tartalomra való hivatkozás között fennáll. A cikkben a szerző sehol, semmilyen módon nem állította, hogy a hiperhivatkozáson keresztül elérhető állítások megfeleltek volna a valóságnak, és az sem hangzott el, hogy a hiperhivatkozással érintett anyaggal egyetértett volna vagy vállalta volna érte a felelősséget.⁸³⁸ A híreszteléshez kötődő objektív felelősség pedig az EJEB szerint negatív következményekkel járna az internetes információáramlásra, mivel arra készítené a sajtó munkatársait, hogy teljes mértékben tartózkodjanak olyan anyagokra történő hiperhivatkozástól, melyek tartalma változhat és melyekre nincs kihatásuk.⁸³⁹ Ez alapján tehát azt mondhatjuk, hogy önmagában egy valótlan információ továbbítása, linkelése, mindenféle megjegyzés hozzáfűzése nélkül az EJEB szerint nem alapozhatja meg a link tartalmáért történő felelősségre vonást.

Egy területen az EJEB viszonylag széles körben hagyta jóvá a hamis tényállításokkal szembeni korlátozásokat, ez pedig a holokausztagadással kapcsolatos tényállítások köre. Ezen esetekben a strasbourgi bíróság általában tárgyalás nélkül utasította el a szólásszabadság sérelmére hivatkozó kérelmeket, elfogadva ezzel azt, hogy a holokauszt tagadó kijelentések eleve nem

⁸³⁵ Uo. 50. bek.

⁸³⁶ MAGYAR JETI ZRT kontra Magyarország, (Application no. 11257/16, 2018. december 4-i ítélet).

⁸³⁷ Uo. 49. bek.

⁸³⁸ Uo. 79. bek.

⁸³⁹ Uo. 81. bek.

élvezik a szólásszabadság védelmét.⁸⁴⁰ Így tehát létrejött a hamis tényállításoknak egy olyan kategóriája, amely egyértelműen kívül esik a védett szólások körén.⁸⁴¹

8.4.3 A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata

Az Alkotmánybíróság gyakorlata nagyrészt párhuzamba állítható az EJEB gyakorlatával, mely szerint „a bizonyíthatóan hamis tények önmagukban nem állnak alkotmányos védelem alatt”.⁸⁴² A testület döntései szerint tényállítások esetében a bizonyíthatóság alapján kell különbséget tenni valós és valótlan tényállítások között, utóbbi esetében pedig további különbséget kell tennünk a szándékosan vagy a közlő hivatása vagy foglalkozása szabályai szerint tőle elvárható körültekintés elmulasztásával, illetve a szakmai szabályok betartása mellett közzétett állítások között.⁸⁴³

A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat a közszereplők bírálhatóságának határait vizsgálva kifejtette:

„A véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanosságának (tudatosan hamis közlés) vagy foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna tőle a tények valóságtartalmának vizsgálata, de a véleménynyilvánítási alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta. A véleménynyilvánítás szabadsága csak a bírálat, jellemzés, nézet és kritika szabadságát foglalja magában, de az alkotmányos védelem nem vonatkozhat a tények meghamisítására.”⁸⁴⁴

Ezzel egybehangzóan a 7/2014. (III. 7.) AB határozat úgy fogalmaz:

„A politikai véleménynyilvánítás fokozott védelme mind a közügyekben megfogalmazott értékítéletekre, mind pedig a közügyek körébe tartozó tényállításokra vonatkozik. Egyfelől a demokratikus jogállam intézményeinek és a demokratikus közéletet hivatásszerűen alakító politikusoknak a szabad bírálata, működésük, tevékenységük kritikája a társadalom tagjainak, az állampolgároknak, valamint a sajtónak olyan alapvető joga, amely a

⁸⁴⁰ KOLTAY András: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a blaszfémia mint a szólásszabadság korlátja. *Iustum Aequum Salutare* 2017/1. 189.

⁸⁴¹ L. Witzsch v. Germany (application no. 41448/98. 2005 december 13-i ítélet); Garaudy v. France (application no. 65831/01. 2003 július 7-i ítélet); Lehideaux and Isorni v. France (application no. 55/1997/839/1045. 1998. szeptember 23-i ítélet); Perincek v. Switzerland (application no. 27510/08. 2015. október 15-i ítélet); M'Bala M'Bala v. France (application no. 25239/13. 2015. október 20-i ítélet).

⁸⁴² 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás 49. bek.

⁸⁴³ KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. *Pázmány Law Working Papers* 2019/4. 12. [A továbbiakban KOLTAY (2019d)]

⁸⁴⁴ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III.2.

demokrácia lényegi eleme. Másfelől a tények közlése tipikusan a vélemények alapja, ezért még az alkotmányos értékkel egyébként nem bíró, utóbb hamisnak bizonyult tények esetében is indokolt, hogy a jogi felelősségre vonás során a felróhatóság és az esetleges joghátrányok mértékének meghatározása körében figyelembe vegyék a közéleti viták minél szabadabb folyásának érdekét.”⁸⁴⁵ Ezzel egybehangzóan, a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat úgy fogalmazott, hogy a közügyeket érintő, azonban később hamisnak bizonyult tényállításokat csak abban az esetben oltalmazza a véleményszabadság, ha a tényt állító vagy híresztelő jóhiszemű volt.⁸⁴⁶

Az Alkotmánybíróság tehát többször megerősítette, hogy „a védett véleménynyilvánítás szabályai a valótlan tényállításokra nem terjednek ki.”⁸⁴⁷ Azonban azt is kiemelte több ízben, hogy bár a hamis tényállítások – szemben az értékítéletekkel, bírálatokkal – önmagukban nem állnak alkotmányos védelem alatt, az adott ügy összes körülményének mérlegelése vezethet mégis arra az eredményre, hogy mégsem alkotmányos a valótlan állítást tevő jogi felelősségre vonása.⁸⁴⁸ „A közéleti szólás gyakorlója adott esetben akkor is beszélhet visszaélésekről, ha nem tudja azokat bizonyítani. A valótlanak bizonyuló tényközlés esetén ugyanis az alkotmányos szempontrendszer alapján a hangsúly az elkövetőnek a valótlansággal kapcsolatos tudattartalmára helyeződik át.”⁸⁴⁹ Így tehát a közügyeket érintő véleménynyilvánítás szabadsága „a valósan bizonyult tények tekintetében korlátlanul, míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el.”⁸⁵⁰

Az Alkotmánybíróság a kampányidőszakban jobban kitágítja a valótlan állítások alkotmányos védelmét, amit a demokratikus viták, és a választók számára minél szélesebb körű tájékoztatás érdekében tart szükségesnek. A választási kampányban történő valótlan tényállítások tekintetében az Alkotmánybíróság a szólásszabadság pártján állva a valótlan kijelentések megítélését illetően külön kategóriát teremtett a választási kampány során elhangzó valótlan tényállításoknak, melyeket alkotmányosan védettnek nyilvánít, annak ellenére, hogy nem alkalmazza a tényállítás és véleménynyilvánítás korábbi bizonyíthatósági vagy egyéb

⁸⁴⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás 50. bek.

⁸⁴⁶ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás, 31. bek.

⁸⁴⁷ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás 74. bek.

⁸⁴⁸ 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, indokolás 34. bek.

⁸⁴⁹ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás 95. bek.

⁸⁵⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás, 41. bek.

tesztjeit.⁸⁵¹ Az Alkotmánybíróság azt a megközelítést látszik támogatni, miszerint sokkal hasznosabb a demokrácia számára, ha esetleg néhány valótlan, akár indokolatlanul sértő állítás is helyet kap a közbeszédben, kiszélesítve és termékennyé téve a közéleti vitákat, mintsem hogy a közéletben szerepet vállaló politikai szereplők a lehetséges szankcióktól tartva öncenzúrát alkalmazzanak.⁸⁵² Ugyanis a választók számára akár az is információértékkel bírhat, hogy az esetlegesen valótlan állításokkal szemben hogyan védi meg magát nyilvánosan az adott jelölt, vagy épp ellenkezőleg, hogy egy jelölt milyen – utóbb leleplezett – koholt vádakkal illeti politikai ellenfelét. A testület szerint „ha az egymásra tett kijelentések közvetlenül a közéleti szereplők politikai tevékenységére, programjára vagy közéleti hitelességére, alkalmasságára vonatkoznak, akkor – még ha kijelentő módban fogalmazták is meg őket – vélelmezhető, hogy a választópolgárok a közléseket véleményként értékelik.”⁸⁵³

Megjegyzi ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy a választási kampány szabad folyását védő gyakorlata nem jelenti azt, hogy a jelöltek bármilyen valótlan információt, állítást terjeszthetnek egymásról: „ha a megnyilatkozásnak ésszerűen még a kampány körülményei között sem tulajdonítható olyan jelentés, amely szerint a közlést a választók az érintett múlt- vagy jövőbeli politikájára vagy a jelölt alkalmasságára vonatkozó politikai véleményként értelmezik, akkor helye lehet a közlő valótlan tényállítás miatt történő felelősségre vonásának. Minél közvetettebb módon kötődik egy kijelentés a jelölt politikai tevékenységéhez, programjához, illetve minél önállóbb jelentősége és minél nagyobb súlya van a megnyilvánulás ténybeli elemének, annál inkább sor kerülhet arra, hogy az állítás jogszerűségének megítélésére valóban a tényállításokra irányadó követelmények alapján kerüljön sor.”⁸⁵⁴ Ezzel kapcsolatban Koltay András rámutat, hogy még az Alkotmánybíróság által elvárt szükséges gondosság tanúsítása esetén is felhozhatók érvek a valótlan tényállítások alkotmányos védelmével szemben, mert azok a Választási eljárásról szóló törvény kontextusában már nem személyiségi jogsértést, hanem a választók félrevezetését eredményezheti.⁸⁵⁵

Sokáig kérdéses volt, hogy az online tudósítások esetén a más portálokról átvett információk továbbközlése híresztelésnek minősül-e. Az Alkotmánybíróság 2017 végén foglalkozott

⁸⁵¹ SMUK Péter: Szólásszabadság a választási kampányban – túl a kampányfinanszírozáson. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 492.

⁸⁵² SZIKORA Tamás: A negatív politikai kampány. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 510.

⁸⁵³ 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, indokolás 25. bek.

⁸⁵⁴ Uo. indokolás 29. bek.

⁸⁵⁵ KOLTAY i.m. (2019d) 16.

először a híresztelés kérdésével, a 34/2017. (XII. 11.) AB határozatban, melyben lefektetett egy olyan értelmezési szabályt, amely híresztelés esetén bővíti a média felelősség alóli mentesülési körét. Nemcsak a különböző közhatalmi és más állami szervek hivatalos tájékoztatása, hanem általában a közéleti szereplők sajtótájékoztatója is a kivételi körbe tartozik.⁸⁵⁶

„A közéleti szereplők kijelentéseit közvetítő sajtónak a valótlan tényállításokért fennálló felelőssége más mérce szerint ítélendő meg ahhoz képest, amikor a szerkesztők és újságírók pusztán saját elképzeléseik és előzetes döntéseik mentén határozzák meg a médiatartalmat. Ilyenkor ugyanis a sajtó működésének fókuszában nem a közvita saját érvekkel való gazdagítása és befolyásolása, hanem a társadalmi tanácskozásban résztvevő többi szereplő megnyilvánulásainak naprakész és hiteles becsatornázása áll. A sajtótájékoztatókról való tudósításokkal kapcsolatban a közéleti vita érdeke mindenekelőtt az elhangzottak pontos, a hírek aktualitásához igazodó közzétételét igényli”⁸⁵⁷

Ezzel ellentétes állásponton volt Szalay Péter alkotmánybíró, aki különvéleményében úgy fogalmaz, hogy: „a hamis tények híresztelése nem tartozik a sajtó Alaptörvény által meghatározott feladatai, alkotmányos funkciói közé. Ugyanakkor önmagában egy hamis állítás akár szinte semmiség is lehet, azonban éppen a sajtó nyilvánosságának közvetítésével, ennek révén felerősödve válhat az mások számára is hozzáférhetővé, és ez a magyarázata annak, hogy a jog a valótlan tény állítása mellett annak híresztelését is szankcionálni rendeli.”⁸⁵⁸ A témában nem sokkal később született újabb döntés⁸⁵⁹ azonban szűkítette a fenti követelményeket, kimondva, hogy csak akkor mentesül a média a híresztelt valótlan tényállítás miatti felelősség alól, ha az adott médiatartalom kizárólag a közügy vitájában részt vevő személyek megnyilvánulását tartalmazza, és azon felül semmi mást.⁸⁶⁰ Ha ez nem teljesül akkor valótlan tény linkelésével is megvalósítható a híresztelés, így a személyiségi jogokat sértő hamis tényállítások közvetlen elérhetővé tétele is jogsértő.⁸⁶¹

Török Bernát szavaival élve tehát „nem arról van szó, hogy a valótlan tényközlések minden esetben alkotmányos védelem alá tartoznának (sőt), hanem arról, hogy mint a nyilvános diskurzus velejárói nem rekeszthetők ki a véleményszabadság köréből, ezért korlátozásukat – a

⁸⁵⁶ Uo. 20.

⁸⁵⁷ 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, indokolás 45. bek.

⁸⁵⁸ Uo. Szalay Péter különvéleménye 102. bek.

⁸⁵⁹ 3002/2018. (I. 10.) AB határozat

⁸⁶⁰ KOLTAY i.m. (2019d) 20.

⁸⁶¹ 3002/2018. (I. 10.) AB határozat.

közéleti véleménynyilvánítás körében mindenképp – szigorú mércék szerint kell megítélni. Ez a kötelezettség a választási ügyekben eljáró bíróságot akkor is kötelezi, ha egyébként helyesen ítéli meg a közlés tényállítás-jellegét.”⁸⁶²

Megjelentek olyan gondolatok is, amelyek felvetették az igazsághoz való jog, mint alapjog bevezetését, azonban a javasolt értelmezés esetén az újonnan deklarált alapjog a sajtó és a szerkesztés szabadságával állna szemben magánjogi jogalanyok között. A szükségességi-arányossági teszt alkalmazásával horizontális jogviszonyban a sajtószabadság bizonyulna erősebb alapjognak, így a szerző szerint az igazság elvárása legfeljebb a közszolgálati média esetében jöhetne szóba, amikor közszolgálati médium állít valótlan tényeket személyekről, vagy személyek csoportjairól, ugyanis a közszolgáltatások által közölt ilyen típusú hamis hírek nyilvánvalóan ellentétesek a közfeladatot ellátó szervek alkotmányos kötelezettségeivel.⁸⁶³

8.5 A dezinformáció és a pandéma

A koronavírus járvány szintén rámutatott arra, hogy a hamis híreknek milyen nagy szerepük lehet a demokratikus nyilvánosság alakításában. A vírussal, és később az oltásokkal kapcsolatban is tömegesen jelent meg dezinformáció a közösségi oldalakon,⁸⁶⁴ amelyek egyes kutatások szerint közvetlenül akár több, mint 800 ember halálát is eredményezhette.⁸⁶⁵ Az álhírek elterjedése minden korábbinál nagyobb volt a járványhelyzet idején, különösen a közösségi médiát árasztotta el a kétes információtartalmú vagy manipulált híráradat.⁸⁶⁶ Az Európai Bizottság infodémiának nevezte ezt a jelenséget, mely ellen az Európai Uniónak határozottan fel kell lépnie.⁸⁶⁷

⁸⁶² TÖRÖK Bernát: Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 27.

⁸⁶³ KÁLMÁN Kinga: Fake news – Lehet-e alapjog az igazsághoz való jog? <https://arsboni.hu/fake-news-lehet-e-alapjog-az-igazsaghoz-valo-jog/>

⁸⁶⁴ Félretájékoztató és álhírek: víruszerűen terjednek a COVID-19 járvány idején. <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200326STO75917/felretajekoztatas-es-alhitek-viruszeruen-terjednek-a-covid-19-jarvany-idejen>

⁸⁶⁵ Saiful ISLAM et al.: COVID-19–Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 2020/4.

⁸⁶⁶ FÜLÖP Katalin: A Covid-19 árnyékában óriásira növekvő információs aszimmetria. In *Medias Res*, 2020/2. 224.

⁸⁶⁷ Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right. JOIN/2020/8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0008&from=EN>

Egyes kutatások szerint a vírussal kapcsolatban elterjedt bizonyíthatóan hamis információkat a Youtube 73, a Facebook 76, a Twitter viszont csak 42%-os hatékonysággal távolította el.⁸⁶⁸ A járvány 2020 márciusi előretörése ugyanakkor jelentős felhajtóerővel járt e jelenségek terjedése szempontjából. Az oltásellenességben, összeesküvés elméletekben és egyéb alá nem támasztható információ terjesztésében érdekelt csoportok számára a járvány Magyarországon is újabb lehetőséget biztosított, így a COVID-19 létét és terjedését tagadó, a kormányzati intézkedéseket megkérdőjelező és a védőoltások káros hatásait taglaló dezinformációs kampányok is egyre nagyobb teret nyertek.⁸⁶⁹ Magyarország álhírekkel szembeni küzdelme tekintetében e dokumentum kiemelt jelentőséggel bír annak 2018 decemberi elfogadása óta. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság az ERGA (Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja) tagjaként az elmúlt években részt vállalt a közösségi szolgáltatásokkal való kooperációban, amely kezdetben a nem transzparens politikai hirdetések monitorozásával foglalkozott. Ezt követően a koronavírus járvány a korábbiakhoz hasonló problémát, a felhasználók tájékoztatásának hiányosságait hozta a felszínre. Ez a jelenség a gyakorlatban az online megtalálható tartalmak hiányos indexálását, a reklámok finanszírozási forrásainak hiányát, az egyes tartalmak, így különösen hírek szerzőinek, hivatalos forrásának fel nem tüntetését jelentette.⁸⁷⁰ A felhasználók tájékoztatásának gyakori diszfunkciója (pl. a hírforrások megjelenítésének hiánya), amely az álhírek felismerésében és a nagyobb médiatudatosság elérésében akadályozza a felhasználókat, a dezinformáció egyszerűbb terjedését segítette elő. E körben az ERGA rávilágított a panaszkezelési eljárások, a megfelelő definíciós háttér, a kapcsolódó szabályzatok nehéz elérhetőségére, vagy azok teljes hiányára.⁸⁷¹

Magyarországon ezen megfontolásból született meg a rémhírterjesztés bűncselekményének új alakzata, amelyet a koronavírus elleni védekezésről szóló törvény⁸⁷² részeként fogadott el a Parlament, mely így 2020. március 31. napjától alkalmazandó. A teljesen új tényállás megalkotásával a jogalkotó célja az volt, hogy a későbbiekben – a szabályozásra okot adó jelenlegi járványhelyzet elmúltával – is biztosított legyen a köznyugalom fokozott védelme a

⁸⁶⁸ Alice HAZELTON: Once Upon Covid-19: A tale of misleading informations going viral. In: Serena GIUSTI – Melisa PIRAS (szerk.): Democracy and Fake News. Routledge, New York, 2021. 97.

⁸⁶⁹ NAGY Nikolett: A vírusról szóló álhírek jobban terjednek, mint maga a vírus. <https://24.hu/tech/2020/12/28/alhitek-kozossegi-media-ujzagiras-koronavirus-covid-19-infodemia/>

⁸⁷⁰ The systemic importance of the media in times of crisis – Extension of the remit of Subgroup 2 and creation of an ERGA Action Group. https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/04/ERGA_Corona_Note-on-proposed-measures_final_6-Apr-2020.pdf

⁸⁷¹ ERGA: How to improve the procedures adopted by the Code of practice signatories as regards consumers complaints and flagging. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2021/01/ERGA-SG2-Report-2020-How-to-improve-procedures-related-to-consumers-complaints.pdf>

⁸⁷² 2020. évi XII. törvény 10. § (2) bek.

különleges jogrend⁸⁷³ idején. E tényállás abban tér el az első esettől, hogy az elkövetés helyét kiterjeszti az egész országra, hiszen a járványhelyzet nem korlátozható időben és térben. A fokozott büntetőjogi védelem elsődleges indoka, hogy veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlan és zavarkeltő tények állítása, híresztelése ne hátráltathassa. A módosítást heves vita fogadta a nyilvánosságban, azonban az Alkotmánybíróság is a szólásszabadság megengedhető korlátozásának minősítette.⁸⁷⁴ A döntés indokolásából kitűnik, hogy a rémhírterjesztés új tényállása a véleményekre nem, csupán a valótlan tényállításokra terjed ki, azok közül is csak azokra, amelyek képesek a védekezés eredményességét akadályozni.⁸⁷⁵ A tényállás gyakorlati megvalósulásáról azonban jelenleg még keveset tudni. Az új tényállás kapcsán több mint száz eljárás indult, amelyek kiindulópontjai főként közösségi oldalakon közzétett posztok voltak.⁸⁷⁶ A jogszabály alapján elindított eljárások még zömében folyamatban vannak. A közéletben ismertté vált esetekről csupán néhány médiamegjelenés tud információval szolgálni. Ezek közül a legismertebb Gödény György esete, akivel szemben a Nyíregyházi Járási Ügyészség folytatott eljárást az általa „A választás szabadsága” címmel megjelentetett írás miatt, melyben többek közt víruspropagandának nevezte a kormány járvány elleni intézkedéseit és a védekezést mesterségesen szított hisztériának titulálta. 2021. szeptemberében első fokon rémhírterjesztés miatt felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték.⁸⁷⁷ A hamis hírek ezekben az esetekben azonban egy specifikus magatartáshoz kapcsolódtak, így nem jelenthetjük ki általánosságban, hogy a hamis hírekre megoldást jelenthet a tényállás, hiszen annak alkalmazása meglehetősen szűk körben lehetséges.⁸⁷⁸

⁸⁷³ A különleges jogrend egyes eseteit l. Alaptörvény 48-53. cikk.

⁸⁷⁴ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat.

⁸⁷⁵ KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntetethezességének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2. 334-335.

⁸⁷⁶ L. pl. Pécsi Törvényszék - Jogerősen megrovásban részesítette a Pécsi Járásbíróság a rémhírterjesztőt. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/pecsi-torvenyszek-jogerosen-megrovásban-reszesítette-pecsi-jarasbirosag>; Miskolci Törvényszék - Büntetővégzés a rémhírterjesztéssel vádolt férfi ügyében. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/miskolci-torvenyszek-buntetovegzes-remhirterjesztessel-vadolt-ferfi-ugyeben>; Rémhírterjesztés miatt indítottak eljárást egy férfi ellen, aki arról posztolt, minden beoltott meghalt egy faluban. <https://telex.hu/koronavirus/2021/05/13/remhirterjesztes-miatt-inditottak-eljarast-egy-ferfi-ellen-aki-arrol-posztolt-minden-beoltott-meghalt-egy-faluban>; BIRKÁS Péter: A koronavírusról pánikkeltő álhíreket terjesztő magyarokat kapcsoltak le a rendőrök. <https://24.hu/tech/2020/02/08/a-koronavirusrol-panikkeltó-alhíreket-terjesztó-magyarokat-kapcsoltak-le-a-rendőrök/>; BOHUS Péter: Elkapták a youtube-vloggert, aki elkezdte a pletykát Budapest lezárásáról. <https://index.hu/belfold/2020/03/15/youtube-vloger-budapest-lezar-rendorseg/>.

⁸⁷⁷ Gödény György felfüggesztett börtönbüntetést kapott <https://index.hu/belfold/2021/09/21/koronavirus-godeny-gyorgy-birosag-bortonbuntetes-kormany-propaganda-felfuggesztett/>

⁸⁷⁸ A témáról lásd bővebben: KOLTAY i.m. (2020) 322-338.

8.6 Fellépés a hamis hírek ellen

Mivel a közösségi média platformok magánszabályozása az, ami elsősorban befolyásolja az ezeken megosztott tartalmakat, a hamis hírek terjedésének nehezen szab gátat a jogi szabályozás. Amennyiben az adott állítás nem valósít meg rágalmazást, becsületsértést vagy adott esetben gyűlöletbeszédet, csupán általánosan véve az állítás valótlanlansága miatt nem követelhető jogi úton a tartalom eltávolítása. A felhasználási feltételek, és a platformok önszabályozása azonban szabadon módosulhat annak érdekében, hogy visszaszorítsák az ilyen tartalmak terjedését.

A Facebook a probléma felszínre kerülése után alapvetően három területen vette fel a harcot a hamis hírek ellen. A dezinformációnak minősülő hirdetések gazdasági ellentételezésének leállításával, a felhasználók tájékoztatásával, és a médiatudatosság fejlesztésével igyekeztek semlegesíteni a hamis hírek okozta károkat.⁸⁷⁹ Az álhírek után szerezhető hirdetési bevételek leállítása kevésbé bizonyult hatékony módszernek, hiszen a hirdetési szabályzatot viszonylag könnyen ki lehetett játszani hamis tartalmú hirdetésekkel is.⁸⁸⁰ A Facebook ezzel a gyakorlattal kapcsolatos dilemmája egyrészt az volt, hogy nem szeretne az igazság meghatározója lenni, és így bizonyos hirdetőket jogtalanul megfosztani bevételüktől másrészt pedig hogy saját gazdasági érdekeivel is kissé ellentétes, ha az amúgy nagy interakciót generáló politikai hamis híreket nyomtalanul eltávolítja.⁸⁸¹ Annak ellenére, hogy a Facebook hírfolyama igyekszik minél személyre szabottabb, és minél értéksemlegesebb lenni,⁸⁸² a céget már így is rengeteg kritika érte azzal kapcsolatban, hogy öncélúan próbálja manipulálni a felhasználók hírfolyamát,⁸⁸³ így felhagyott a hamis híreknek minősülő cikkek demonetizálásával.⁸⁸⁴

A Facebook több technikai módszerrel is próbálkozott a hamis hírek ellen. Először bevezettek egy jelölőmódszert, amely a felhasználók jelzései alapján kis piros figyelmeztető piktogramot helyezett el azon cikkek mellé, amelyek igazságtartalmát „kétségesnek” ítélték meg. A kísérlet

⁸⁷⁹ LEVI i.m. 287.

⁸⁸⁰ Matt TAIBBI: YouTube, Facebook Purges Are More Extensive Than You Think. <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/youtube-facebook-purges-journalists-845790/>

⁸⁸¹ Joon Ian WONG: Facebook is banning fake news publishers from its ad network. <https://qz.com/837474/facebook-fb-is-banning-fake-news-publishers-from-its-ad-network/>

⁸⁸² Facebook: Hogyan működik a hírfolyam?

https://www.facebook.com/help/1155510281178725/?helpref=hc_fnav

⁸⁸³ L. pl. Peter J. HASSON: The Manipulators: Facebook, Google, Twitter, and Big Tech's War on Conservatives. Regnery Publishing, 2020.

⁸⁸⁴ Adam MOSSERI: Working to Stop Misinformation and False News. <https://www.facebook.com/facebookmedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>

pár hónap alatt kudarcot vallott, ugyanis a jelentések azt mutatták, hogy a feltűnő színű ábrák figyelemfelkeltő hatással jártak, így növelték a problémás cikkek népszerűségét.⁸⁸⁵ Később bevezették azt a rendszert, mellyel egyszerűbbé vált a hamis hírek jelentése az oldalon belül, és a tömegesen jelentett cikkek tény-ellenőrző oldalakhoz kerültek továbbításra, melyek megvizsgálták annak valóságtartalmát. Amennyiben egyértelműen hamis hírek jelölték, a Facebook algoritmus automatikusan alacsonyabb rendű posztok közé sorolta ezeket a cikkeket, így kevesebbszer jelentette meg a felhasználók hírfolyamában. A módszer kritikusai szerint azonban így ellehetleníthető egy-egy valódi hír is, ha elegendően jelentik azt hamis hírként az oldalon, emellett a tényellenőrző oldalak sem lehetnek minden szempontrendszer szerint elfogulatlanok.⁸⁸⁶ 2018 szeptemberében Sheryl Sandberg a Facebook egyik operatív vezetője a szenátusi meghallgatásán azt mondta, hogy a Facebook „alternatív” tényekkel veszi fel a harcot a dezinformáció ellen. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az amerikai felhasználók számára a hírfolyamban egy-egy politikai bejegyzés mellett megjelentettek más tényellenőrzött oldalokról származó posztokat is. Szerinte ez a „jó beszéd” kioltja a „rossz beszédek” vagyis a hamis híreket.⁸⁸⁷ Sarah C. Haan szerint viszont ezzel a Facebook tovább rontotta a helyzetet, hiszen tovább erősítette azt a felfogást, mely szerint léteznek tények és alternatív tények.⁸⁸⁸

A Facebook 2019-ben bejelentette, hogy módosítani fog a felhasználók hírfolyamában megjelenített posztokért felelős algoritmusán, amely így a jövőben nagyobb hangsúlyt fog fektetni a felhasználók ismerőseinek és a megbízható hírportálok posztjainak.⁸⁸⁹ Ezzel a Facebook a hamis hírek letiltása mellett azok ellehetlenítésére tesz kísérletet, ezzel párhuzamosan megpróbálja támogatni a minőségi újságírást is.⁸⁹⁰ A 2020-as amerikai elnökválasztással kapcsolatban a Facebook egészen magabiztosan nyilatkozott blogposztjában, ismertetve a bevezetett hirdetésszűrő, nagyobb átláthatóságot biztosító és a gyanús, vélhetően botok által terjesztett posztok tiltására vonatkozó gyakorlatát.⁸⁹¹ Bár a platform azt is bejelentette, hogy nem fogja vizsgálni önállóan a náluk közzétett politikai hirdetések

⁸⁸⁵ Facebook ditches fake news warning flag <https://www.bbc.com/news/technology-42438750>

⁸⁸⁶ TIMMER i.m. 699-702.

⁸⁸⁷ HAAN i.m. 19.

⁸⁸⁸ Uo. 20.

⁸⁸⁹ Emily DREYFUSS – Issie LAPOWSKY: Facebook Is Changing News Feed (Again) to Stop Fake News. <https://www.wired.com/story/facebook-click-gap-news-feed-changes/>

⁸⁹⁰ LEVI i.m. 295.

⁸⁹¹ Helping to Protect the 2020 US Elections. <https://about.fb.com/news/2019/10/update-on-election-integrity-efforts/>

igazságtartalmát, amely döntés még a cég dolgozóit is megosztotta.⁸⁹² A Twitter például a közelgő választásokkal kapcsolatban úgy döntött, hogy egyáltalán nem engedélyezi politikai hirdetések közzétételét a platformján.⁸⁹³

Lili Levi amellet érvel, hogy a technológiai megoldások, és a médiatudatosság fejlesztése önmagában nem lehet elegendő megoldás a hamis hírek ellen. Szerinte a valódi megoldást az jelentené, ha előbbi kettő mellett a sajtó szerepének megerősítésére is kellő hangsúlyt fektetnénk. Szerinte a sajtónak kiemelkedő alkotmányos védelmet szükséges adni, amely intézményes védelmet biztosítana a sajtó számára nem csupán a publikációk megjelenése után, hanem már az információgyűjtés stáuszában is. Ezek a garanciák szerinte elősegítenék a hagyományos újságírás és a sajtó szerepének megerősödését, a belé vetett bizalom visszaállítását, és ezzel vissza lehetne szorítani a hamis híreknek hitelt adó állampolgárok számát.⁸⁹⁴

Nádori Péter szerint a tömeges manipuláció elleni küzdelem eredményesebb lehet, ha nem a félrevezető tartalmakra, hanem a manipuláció eszközeire és módszereire összpontosít, így el lehetne kerülni a tartalomalapú korlátozások legnagyobb problémáját, vagyis hogy ki dönti el mi a tényszerű igazság. A fellépés ezen formáiban tehát nem számít, hogy az adott kifogásolt tartalom milyen fokú bizonyíthatósággal rendelkezik, hanem hogy például egy cég futtatott-e húszezer álprofil a Facebookon vagy sem. Ebből ráadásul még az is következik, hogy egy hasonló, a dezinformáció eszközeit célzó szabályozás sokkal kevésbé alkalmas arra, hogy egyes nézetek vagy vélemények elhallgattatását eredményezze.⁸⁹⁵ A közösségi oldalak saját tényellenőrző kezdeményezéseivel kapcsolatban sorra jelentek meg azok az aggodalmak, melyek arra mutatnak rá, hogy vajon kik ellenőrzik a tényellenőrzőket. Kutatások azt mutatják, hogy a különböző tényellenőrző oldalak eredményei között meglepően alacsony az átfedés,⁸⁹⁶ ráadásul nem kizárt, hogy maguk a tényellenőrzők is valamennyire elfogultak.⁸⁹⁷ Így tehát önmagában a tényellenőrző oldalakra nem lehet hagyatkozni.

⁸⁹² BOLCSÓ Dániel: A Facebook dolgozói tiltakoznak, amiért a cég hagyja hazudni a politikusokat. https://index.hu/techtud/2019/10/29/facebook_politikusok_politikai_hirdetesek_reklamok_hazugsag_alkalmazottak_nyilt_level/

⁸⁹³ Devin COLDEWEY: Twitter makes its political ad ban official. <https://techcrunch.com/2019/11/15/twitter-makes-its-political-ad-ban-official/>

⁸⁹⁴ LEVI i.m. 317-325.

⁸⁹⁵ NÁDORI Péter: Mit kezdhet a jog a hamis hírekkel? <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/kl/21581410.html>

⁸⁹⁶ Chloe LIM: Checking how fact-checkers check. *Research and Politics* 2018/3. 6-7.

⁸⁹⁷ Alex PAREENE: How Political Fact-Checkers Distort the Truth. <https://newrepublic.com/article/156039/political-fact-checkers-distort-truth>

Megemlítendő, hogy a magyar médihatóság az álhírek terjedése ellen társadalmi tudatosító kampányokkal is küzd. Ennek keretén belül az NMHH infografikákat tartalmazó felhívása és az álhírek felismerését segítő videósorozatokat tett közzé.⁸⁹⁸ A kampány alapját az NMHH 2019 novembere és októbere között zajló felmérése szolgáltatta, amelyből kiderült, hogy a legalább 16 éves hazai internetezők 53 százaléka saját bevallása szerint látott már álhíreket, elsősorban közösségi oldalakon (43%), 23 százalékuk pedig másfajta weboldalakon találkozott ilyennel.⁸⁹⁹

8.6.1 Jogszabályi kezdeményezések

Ahogy maguk a hamis hírek sem, úgy az ellenük való törvénykezés sem újkeletű. Az Egyesült Államokban már a 17. század derekán megjelentek olyan jogszabályok, amelyek tiltották a hamis hírek terjesztését. Massachusetts 1647-ben fogadta el azt a jogszabályt, amely 10 shillingre rendelte büntetni azt a 14 évnél idősebb személyt, aki szándékosan olyan hazugságot tesz közzé, amely sérti a köz érdekét vagy alkalmas arra, hogy más személyt megsértsen, továbbá ha valaki azzal a céllal, hogy megtévesszen vagy kihasználjon másokat hamis híreket vagy jelentéseket tesz közé.⁹⁰⁰ Hasonló törvény lépett életbe 1680 márciusában New Hampshire-ben, amelynek „Hazugság” című szakaszának értelmében minden 16 éven felüli személy aki szándékosan tesz közé olyan hazugságot, amely más személyt sért, vagy azzal a céllal, hogy megtévessze a közvéleményt hamis hírt vagy hamis tartalmú jelentést terjeszt pénzbüntetéssel vagy végső soron elzárással büntetendő.⁹⁰¹ Az akkori törvényhozóknak azonban természetesen még nem kellett figyelembe venniük az Első Alkotmánykiegészítés által garantált szólásszabadságot, amely a modern törvényhozást meglehetősen nehéz helyzetbe hozza ezen a téren.⁹⁰² 2016-ban az Ohioi Hatodik Kerületi Bíróság nyilvánította alkotmányellenesnek azt a jogszabályt, amely hat hónapi elzárást és 5.000 dolláros pénzbüntetést határozott meg azon cselekmények elkövetőinek, akik szándékosan vagy tudatos gondatlanságból terjesztenek hamis információkat egy politikai jelöltről. A bíróság szerint a szabályozás tartalom-alapú korlátozás, amely a politikai szólásszabadság magját érinti azonban

⁸⁹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=auctU2Z12LU>

https://nmhh.hu/cikk/214271/Ne_hagyd_hogy_a_hireket_olvasva_becsapjanak_az_erzelmeid

⁸⁹⁹ https://nmhh.hu/dokumentum/212534/internet_2019_tanulmany.pdf

⁹⁰⁰ 1647: Laws and Liberties of Massachusetts. <https://oll.libertyfund.org/pages/1647-laws-and-liberties-of-massachusetts>

⁹⁰¹ General Laws and Liberties of New Hampshire, March 16, 1680. <https://teachingamericanhistory.org/library/document/general-laws-and-liberties-of-new-hampshire/>

⁹⁰² <https://www.calcorporatelaw.com/2017/04/california-considers-following-new-england-colonists-outlawing-fake-news>

nem kellően szűkre szabott a tisztességes választások lefolytatásához szükséges állami érdek biztosításához mérten.⁹⁰³ Egy korábbi, hasonló ügyben a Minnesotai bíróság is megegyező ítéletet hozott, megfogalmazva, hogy „a politikai arénában a valótlanság felügyelője nem az állam, hanem az állampolgárok, akik kellőképp fel tudják dolgozni és meg tudják kérdőjelezni a hozzájuk eljutó állításokat és azok cáfolatát”.⁹⁰⁴

2017 februárjában a Kaliforniai Törvényhozás tagja, Ed Chau benyújtotta az „AB 1104, A Kaliforniai Politikai Kiberesalás Elleni Törvény”⁹⁰⁵ javaslatát. A javaslat bűncselekménnyé nyilvánította volna ha valaki szándékosan „politikai kiberesalást” követ el, amely a törvény szerint olyan cselekmény, amely következtében egy ésszerűen eljáró személy azt hiheti, hogy egy weboldalt vagy az azon található információkat egy politikai jelölt tette közzé, vagy az ő nézeteit közvetíti, miközben az adott politikai jelöltnek semmi köze a weboldalhoz.⁹⁰⁶ A törvényjavaslatot végül maga a benyújtó vonta vissza még mielőtt tárgyalhatott volna róla a törvényhozás, azonban még ha el is fogadták volna a javaslatot, nagy valószínűséggel nem állta volna ki a Legfelső Bíróság alkotmányossági próbáját.⁹⁰⁷

Az Egyesült Államok 19 államában létezett olyan jogszabály, mely tiltotta a hamis politikai beszédet, ezek elsöprő többsége azonban nem állta ki az Első Alkotmánykiegészítés tesztjét.⁹⁰⁸ A tagállami legfelső bíróságok sorra nyilvánították alkotmányellenesnek a hasonló tiltásokat, jellemzően nyilvánvaló rosszhiszeműség, tartalom-alapú szabályozás vagy a szabályozás túlterjeszkedése miatt.⁹⁰⁹ A Legfelső Bíróság joggyakorlata alapján az állami bíróságoknak a politikai megnyilvánulások korlátozásakor az ún. szigorú vizsgálatot kell alkalmazniuk. Ez azt jelenti, hogy a korlátozásnak szűkre szabottnak kell lennie a kényszerítő állami érdek érvényesítése érdekében, és tilos az álláspont szerinti korlátozás. Emellett a bíróságok a jogszabályt kiindulópontként alkotmányellenesnek tekintik, és a jogalkotónak kell bizonyítania a korlátozás alkotmányosságát.⁹¹⁰ A fentiek alapján tehát láthatjuk, hogy ha az Egyesült Államok tervezne is bevezetni valamilyen dezinformáció elleni törvényt, az nagy

⁹⁰³ Susan B. Anthony List v. Driehaus, 814 F.3d 466 (6th Cir. Ohio 2016)

⁹⁰⁴ 281 Care Comm. v. Arneson, 766 F.3d 774, 796 (8th Cir. Minn. 2014)

⁹⁰⁵ The California Political Cyberfraud Abatement Act

⁹⁰⁶ Assembly Bill No. 1104, CHAPTER 715. An act to amend Section 18320 of the Elections Code, relating to elections. https://leginfo.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=201720180AB1104

⁹⁰⁷ Dave MAASS: California Bill To Ban “Fake News” Would Be Disastrous for Political Speech

<https://www.eff.org/deeplinks/2017/03/california-bill-ban-fake-news-would-be-disastrous-political-speech>

⁹⁰⁸ VOJAK i.m. 2017. 147.

⁹⁰⁹ Jason ZENOR: A Reckless disregard for the Truth? The constitutional right to lie in politics. 38 *Campbell Law Review* 41, 2016. 44.

⁹¹⁰ WEAVER i.m. 130.

valószínűséggel nem állná ki a Legfelső Bíróság szigorú vizsgálatát.⁹¹¹ A jog önmagában tehát nem eliminálhatja teljesen a hamis híreket.⁹¹²

Európában a francia parlament 2018 júliusában szavazott meg egy új szabályozást, mely a választási kampányok időszakában (választást megelőző 3 hónapban) lehetővé teszi a hatóságoknak, hogy bírósági jóváhagyás birtokában letilthassanak manipulatívnak, szándékosan félrevezetőnek ítélt tartalmakat. A hamis hír fogalmát az 1881-es sajtótörvény alapján határozták meg, melybe a nyilvánvalóan valótlan közlemények tartoznak, amelyet szándékosan, széles körben terjesztenek és a nyugalom megzavarására vagy választás eredményének befolyásolására alkalmasak. Emellett a jogszabály előírja, hogy bizonyos látogatottság felett az adott oldalnak jogi képvisellel kell rendelkeznie Franciaországban, a jogszabályban foglaltak betartását pedig a CSA (Conseil supérieur de l'audiovisuel – Francia médiatanács) felügyeli.⁹¹³

A brit parlament Digitális, Kulturális, Média- és Sportbizottsága jelentésben⁹¹⁴ hívta fel a figyelmet a hamis hírek demokráciára gyakorolt veszélyeire, és különböző javaslatokat fogalmaz meg, többek között kötelező etikai kódex létrehozását a tech-cégekre nézve, amelyet egy független szabályozó felügyelne, valamint a választási törvény módosítását, hogy az képes legyen kezelni a hasonló, online felületeket történő kampányokra vonatkozó szabályokat. A jelentés egyébiránt rávilágít arra is, hogy az emberek egyre gyakrabban a közösségi médiából tájékozódnak, és kevésbé kérdőjelezzik meg a közösségi oldalakon megosztott információ hitelességét, ugyanis a legtöbben bíznak az ismerőseikben.⁹¹⁵

Szingapúrban speciálisan a hamis hírekre igazított törvényt fogadtak el, amely 2019 októberében hatályba is lépett. Az online hamis és manipulatív tartalmakra vonatkozó törvény (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill) lehetővé teszi a kormány számára, hogy közérdekből helyreigazításra kötelezze a kifogásolt tartalom közzétevőjét, vagy magát az online platformot.⁹¹⁶ A törvény értelmében a „hamis hír” valótlan vagy félrevezető állítás,

⁹¹¹ TIMMER i.m. 686.

⁹¹² NICE i.m. 228.

⁹¹³ Against information manipulation <https://www.gouvernement.fr/en/against-information-manipulation>

⁹¹⁴ House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee: Disinformation and ‘fake news’: Final Report. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcmds/1791/1791.pdf>

⁹¹⁵ BALANYI Daniella - LEBEDI Réka - SZÖKE Petra: Ki pénzeli az Arsonit? A gyakornokok kitalálnak! https://arsboni.hu/ki-penzeli-az-arsbonit-a-volt-gyakornokok-kitalalnak/#_edn5

⁹¹⁶ Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill <https://sso.agc.gov.sg/Bills-Supp/10-2019/Published/20190401?DocDate=20190401#pr7->

amelyet egy ésszerűen gondolkodó személy tényállításként értékel, és alkalmas arra, hogy többek között az egészségüggyel, a közbiztonsággal vagy a választásokkal kapcsolatban hátrányos információt terjesszen.⁹¹⁷ Ezekben az esetekben az eredeti tartalom mellett kötelező megjelentetni egy közleményt, melyből ki kell tűnnie a hamis állításnak, és hogy ezzel szemben mi az igazság. Amennyiben valaki nem teszi közzé a helyreigazítást, 20.000 szingapúri dolláros bírságra, vagy 12 hónap börtönbüntetésre is büntethető.⁹¹⁸ Cégek esetében a pénzbírság 500.000 dollár lehet, amennyiben pedig a tevékenység automatizált fiókokkal (botokkal) történik, már 100 000 dollár és 10 éves börtönbüntetés is kiszabható, ami a cégek esetében egy millió dollár lehet.⁹¹⁹

8.6.2 Az Európai Unió fellépése a hamis hírek ellen

Az Európai Unió is felismerte, hogy a dezinformáció egyre növekvő fenyegetést jelenthet a társadalmi diskurzusokra nézve, és hogy a demokratikus folyamatok és intézmények manipulációval szembeni védelme “hosszú távú kihívást jelent és folyamatos erőfeszítéseket tesz szükségessé”.⁹²⁰ Az Európai Unió Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) keleti stratégiai kommunikációval foglalkozó munkacsoportot (East StratCom) hozott létre a dezinformáció visszaszorítására,⁹²¹ amely többek között az EU v. Disinfo honlapot üzemelteti, ahol összegyűjtik az Unióval kapcsolatos hamis híreket, és információkat szolgáltatnak a leleplezett hamis hír-hálózatokról.⁹²² A munkacsoportot eredetileg 2015-ben az orosz befolyás elleni fellépés miatt hozták létre, 2019 májusáig pedig több mint 5455 orosz eredetű hamis hírt azonosítottak be és léptek fel ellenük.⁹²³

⁹¹⁷ Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act, 7.§

⁹¹⁸ Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) <https://singaporelegaladvice.com/law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/>

⁹¹⁹ Szingapúri „álhír törvény”: hamis hírek elleni küzdelem vagy állami cenzúra? <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/szingapuri-alhir-torveny-hamis-hirek-elleni-kuzdelem-vagy-allami-cenzura/>

⁹²⁰ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

⁹²¹ Questions and Answers about the East StratCom Task Force https://ec.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en

⁹²² <https://euvsdisinfo.eu/>

⁹²³ ARATÓ László: Négy és fél év alatt több mint 5500 orosz eredetű álhír <https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/05/25/az-oroszok-mar-a-matixban-vannak-alhir-orosz-kreml-dezinfo-rmacio/>

Az Európai Bizottság 2017 végén magas szintű szakértői csoportot hozott létre az ügyel kapcsolatos tanácsadás biztosítása érdekében, “hamis hírekkel és az internetes félretájékoztatással foglalkozó magas szintű munkacsoport” néven. A munkacsoport feladata a probléma feltérképezése volt, valamint, hogy megfelelő ajánlásokat fogalmazzon meg az Unió számára a dezinformáció visszaszorításának érdekében. A Bizottság széles körű nyilvános konzultációs folyamatot is elindított a témában, amely a 2 986 választ kapott online kérdőívekből, az érdekelt felekkel folytatott strukturált párbeszédéből, valamint egy, mind a 28 tagállamra kiterjedő Eurobarométer közvélemény-kutatásból áll.⁹²⁴ A szakértői csoport 2018. március 12-én terjesztette elő jelentését,⁹²⁵ melyben elsődlegesen az önszabályozás mellett tették le voksukat. A jelentés ajánlásai között szerepel még emellett a médiatudatosság előmozdítása, olyan eszközök kifejlesztése, melyekkel a felhasználók és az újságírók egyaránt hatékonyabban tudnák kezelni a dezinformációt, a hírekkel foglalkozó európai média sokszínűségének és fenntarthatóságának védelme valamint az Európán belül megfigyelhető félretájékoztatással kapcsolatos kutatások folytatása.⁹²⁶ A szakértői csoport ezenfelül egy alapelveket tartalmazó kódex megalkotását javasolta, melynek használata mellett az online platformok és a közösségi oldalak egyaránt elköteleznék magukat. Az alapelvek olyan követelményeket fogalmaztak meg, mint az átláthatóság az információk forrása, előállítása, szponzorálása, terjesztése és célzottsága tekintetében, az online elszámoltathatóság előmozdítása, vagy a magas színvonalú újságírás és a médiaműveltség támogatása.⁹²⁷

Az EU által kitűzött célok tehát főként a dezinformációval kapcsolatos tudatosságnövelés, a médiaműveltség javítása, a civil társadalom szerepének erősítése, a kiberfenyegetésekkel szembeni védelem javítása és a fizetett online politikai hirdetések átláthatóságának növelése volt.⁹²⁸ 2018 októberében meg is született a dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex,⁹²⁹ amely önszabályozás keretében igyekezett megoldani a kérdést. Az önszabályozó kódexet a Facebook, a Google, a Twitter, a Mozilla és a Microsoft is aláírta, melyet így magukra

⁹²⁴ Tackling online disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>

⁹²⁵ Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

⁹²⁶ Online félretájékoztatás: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746

⁹²⁷ Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. 1.

⁹²⁸ Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

⁹²⁹ A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex. https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59115

nézve kötelezőnek ismertek el. A kódex értelmében a platformoknak átláthatóbbá kell tenniük szabályzataikat, szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk a kutatói szférával, tényellenőrzőkkel és a tagállamokkal. A platformok legfontosabb kötelezettségei azonban a politikai hirdetések átláthatóságára, a dezinformáció szűrésére és önértékelő jelentések⁹³⁰ (az EU-s választásokat megelőző hónapokban havi, később éves rendszerességgel történő) benyújtására vonatkoztak. Az Európai Unió ezzel tehát az önszabályozás felé terelte a platformokat, arra ösztönözve őket, hogy a korábbinál még nagyobb mértékben végezzenek monitorozási tevékenységet, átadva nekik a szabályozást. A magatartási kódexben foglaltakat így nem maga az Európai Unió tartatja be, hanem maguk a tech cégek, az Unió kezében csupán az általuk rendelkezésre bocsátott jelentések értékelésének lehetősége van.

A platformok vállalásainak betartását és az önellenőrző jelentések értékelését (különös tekintettel a 2019. évi európai választásokra) a Bizottság és az Audiovizuális Médiaszolgáltatásokat Szabályozó Hatóságok Európai Csoportja (ERGA) végezte el.⁹³¹ A monitoring alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az önszabályozás nem teljesítette be a hozzá fűzött reményeket. Bár a politikai reklámok tekintetében javult az átláthatóság, azonban az Unió felé szolgáltatott adatok hiányosak és sok szempontból ellenőrizhetetlenek voltak. A Bizottság megállapítása szerint az „adatszolgáltatás és a keresőeszközök alkalomszerűek és önkényesek, így nem felelnek meg a kutatók független ellenőrzés iránti igényeinek.”⁹³² A tagállami hatóságok kifogásolták a platformok együttműködési hajlandóságát, valamint a platformok által alkalmazott technikák hatékonyságát is. Az általuk szolgáltatott adatokat lehetetlen volt összevetni bármilyen más valós adatokkal, így képtelenség számukra megállapítani a közölt statisztikák és lépések valódiságát és eredményességét.

8.7 Következtetések

- Már a hamis hírek meghatározásának sokféleségéből is látható, hogy milyen bonyolult kérdések merülnek fel a témát illetően. Nehéz elkülöníteni a valótlan tényállításoktól, valamint a személyiségi jogi jogsértések területére tartozó tényállításoktól. A

⁹³⁰ Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>

⁹³¹ Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf

⁹³² A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166

nyilvánvaló eseteken túl nagyon nehéz meghatározni egyértelműen a hamis hírek körét, különösen igaz ez a politikai diskurzusok tekintetében.

- A hamis hírek problémaköre nem egyszerűen arról szól, hogy szabad-e hazudni a demokratikus vitákban. Ennél sokkal összetettebb kérdés, hiszen egyszerre kell vizsgálni többek közt a téma politikai, jogi, kereskedelmi és társadalmi oldalát is. A közösségi oldalak kétségkívül hatékony felerősítói a hamis hírek terjedésének, és egyértelmű, hogy a platformok üzemeltetőinek komoly felelőssége van a visszaszorításukat illetően. Az azonban, hogy milyen fellépést várunk el tőlük, egyáltalán nem egyértelmű. Ha ugyanis arra buzdítjuk azokat, hogy hatékonyabb szűréssel és az eddiginél komolyabb monitorozással lépjenek fel a hamis hírek ellen, rögtön több problémával is szembesülünk, hiszen egyrészt így a platformok kezébe adjuk a demokratikus nyilvánosság formálásának legitim lehetőségét, másrészt rájuk bízunk annak eldöntését, hogy milyen szűrést kell szűrniük, vagyis azoknak kell eldönteni, hogy mi számít hamis hírnek és mi nem. Megfordítva ez azt jelenti, hogy rájuk bízunk annak eldöntését is, hogy mi az igazság.
- A szólásszabadság alkotmányos keretei önmagában nem tiltják a hamis beszédet. A valótlan tényközlések a nyilvános diskurzusok szükséges velejárói, és mint ilyenek, nem rekeszthetők ki a véleményszabadság köréből, ezért korlátozásukat – a közéleti véleménynyilvánítás körében mindenképp – szigorú mércék szerint kell megítélni. Ezt a nehéz feladatot pedig nem szerencsés csupán a közösségi oldalak üzemeltetőire bízni.
- Azonban önmagában a kérdés jogszabályi rendezése sem nyújthat teljesen kielégítő megoldást, hiszen nemcsak a platformok működését és fellépési lehetőségeit meghatározó magánjogi viszonyrendszer vet fel kérdéseket, hanem a hamis hírek ellen fellépő jogszabályt is nagyon nehéz oly körültekintően megfogalmazni, hogy az még véletlenül se szankcionálja az alkotmányosan védett szólások valamely formáját. A kettő ötvözete jelenthet áthidaló megoldást, ahol a jogszabályi keretek csupán a platformok fellépésének követelményét és azok átláthatóságát írják elő, ám a konkrét fellépés technikailag továbbra is közösségi oldalak kezében lenne, emellett *soft-law* jelleggel segítene a hamis hírek definiálásában és a fellépés mértékének meghatározásában.

9. Jövőbeni lehetséges megoldási irányok

A közösségi oldalak és a szólásszabadság viszonyát érintő „egymillió dolláros kérdés” természetesen az, hogy milyen irányba kellene fejlődnie a szabályozásnak. A közösségi média platformok szabályozásával kapcsolatban furcsa kettősség uralkodik a közbeszédben. Egyrésztől eddig szinte minden korábbi javaslat, amely az internetes kommunikáció valamilyen formában történő szabályozására tett volna kísérletet heves ellenállásba ütközött, és végül a tiltakozások következményeként még megszületése előtt elbukott. Az internet szabadságát féltők minél kevesebb beleszólást szeretnének adni az állam kezébe az online kommunikáció felügyeletét illetően, és elzárkóznak minden olyan lehetőségtől, amely bármilyen formában vagy módon csorbítaná a szabadságjogokat.⁹³³

Másrésztől viszont egyre hangosabbak azok a hangok, amelyek megelégték a közösségi média platformok hegemóniáját, és valamiféle állami szabályozást sürgetnek. Szerintük az a fajta önszabályozásra épülő modell, amelyet a platformok eddig alkalmaztak nyilvánvalóan elbukott, és sorozatosan kerülnek napvilágra olyan információk, amelyek ezt támasztják alá. A különböző adatvédelmi visszaélések, erőszakos tartalmakkal kapcsolatos botrányok, a gyűlöletbeszédet vagy terrorista cselekményeket közvetítő oldalakkal szembeni sikertelen fellépés miatt már kutatók, politikusok, egyszerű választópolgárok is egyre hangosabban követelik a közösségi oldalak és a közvetítőszolgáltatók szigorúbb állami szabályozását.⁹³⁴

Az amerikai szabályozással foglalkozó fejezetben⁹³⁵ már említettem, hogy az Egyesült Államokban nagy valószínűséggel a jövőben felülvizsgálják a 230. szakaszt, egyelőre azonban korai lenne megállapítani azt, hogy milyen módon teszik. Európa ebben sokkal előrébb jár, az Unió területén ugyanis egyaránt található példát nemzeti szabályozásra, valamint közös uniós jogalkotásra is. Koltay András a jövőbeni európai szabályozásnak négy lehetséges modelljét nevezi meg. Szerinte az első lehetőség az amerikai modell átvétele, amely az állam szólásszabadságba való indokolatlan beavatkozása ellen nyújt védelmet, a moderálást pedig teljes egészében a platformokra bízta. A második modell egyfajta gyengébb társszabályozás,

⁹³³ L. Joseph V. KENNEDY: Why Internet Platforms Don't Need Special Regulation. The Information Technology & Innovation Foundation, 2015.; Guido Noto LA DIEGA et al.: The Internet: To Regulate or Not Regulate. *Northumbria Legal Studies Working Paper* No. 2018/04; David POST: Why the internet should not be regulated. <https://www.ifo.de/DocDL/Forum401-pc2.pdf>

⁹³⁴ L. Charlotte JEE: The White House wants to regulate social-media moderation. MIT Technology Review, 2019. <https://www.technologyreview.com/2019/08/12/133769/the-white-house-wants-to-regulate-social-media-moderation/> Mark Zuckerberg calls for stronger regulation of internet. The Guardian, 2019. <https://www.theguardian.com/technology/2019/mar/30/mark-zuckerberg-calls-for-stronger-regulation-of-internet> Samuel SCOTT: How President Biden might change social media regulation. The Drum, 2020. <https://www.thedrum.com/opinion/2020/11/11/how-president-biden-might-change-social-media-regulation>

⁹³⁵ L. 4.4 fejezet.

melynek megteremtésére voltaképp jelenleg törekszik az Európai Unió, a platformok által elfogadott különböző önkéntes vállalások betartatásával. Ebben a modellben a jogalkotó csak az egyes szabályozási irányokat és elérendő célokat jelöli ki, és a szolgáltatókra bizza, hogy megválasszák az ezek eléréséhez szükséges megoldásokat,⁹³⁶ ennek felügyelete pedig külön megállapodások alapján történhet. A harmadik lehetséges verzió az állami szabályozás erősítése lenne, mely egyfajta erősebb társszabályozás formájában lehetővé tenné a médiaszabályozás bizonyos eszközeinek alkalmazását, azonban igényelné egy külső, független felülvizsgálati fórum létrehozását, akár hatóság akár valamilyen más testület működtetésével. Utolsó lehetséges megoldási modellként Koltay a magánszabályozás teljes tilalmát nevezi meg, mely voltaképpen a platformokat kötelezné egyfajta semlegességre, és megtiltaná a magáncenzúra alkalmazását, mindemellett azonban nehézkessé tenné az esetleges jogsértő tartalmak eltávolításával kapcsolatos kérdések megválaszolását.⁹³⁷ Jelenleg úgy tűnik, hogy főként utóbbi két javaslat sajátos egyvelege jelenik meg az egyes nemzeti jogszabályokban, míg Uniós szinten egy erős, közös minimumszabályokra épülő rendszer kerül kiépítésre. Jelen fejezetben négy irányt vázlok fel. Az első a nemzeti szabályozások erősítése, a második az országhatárokon átnyúló megoldás, melyet az Unió alkalmaz, a harmadik az erősebb önszabályozás lehetséges módjai, melyre példa az Oversight Board, negyedik pedig a versenyjogi megoldások áttekintése.

9.1 Nemzeti szabályozások

A különböző kormányok a közösségi oldalakban rejlő lehetőségek kihasználása mellett különböző módon is próbálják szabályozni.⁹³⁸ Ebben a 2018. január 1-je óta hatályos német törvényt nevezhetjük egyfajta úttörőnek.⁹³⁹ A törvény szerint a hatálya alá tartozó (2 milliónál több németországi felhasználóval rendelkező) platformoknak bizonyos, a törvényben külön felsorolt bűncselekményt megvalósító felhasználói tartalmakat meglehetősen szigorú határidőn belül el kell távolítaniuk a felületükről. Ilyennek minősülnek többek között a rágalmozó, gyűlöletet keltő, holokauszttagadó, rémhírterjesztést megvalósító tartalmak.⁹⁴⁰ A törvény

⁹³⁶ NÉMETH Szabolcs: Printscreen – Pillanatfelvétel a közösségi oldalak jogi szabályozásának kihívásairól és aktuális fejleményeiről. *Infokommunikáció és Jog*. 2017/2. 85.

⁹³⁷ KOLTAY i.m. (2019c) 290-303.

⁹³⁸ GRAY i.m. 462.

⁹³⁹ Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act, 2017), https://www.bmfv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

⁹⁴⁰ Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken (Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG) Artikel 1 G. v. 01.09.2017 BGBl. I S. 3352 (Nr. 61), 1. szakasz.

alapján új, hatékonyabb panaszkezelési mechanizmust kellett kidolgoznia a platformoknak, ugyanis, aa az érintett tartalom „nyilvánvalóan jogsértő”, akkor az értesítéstől számított 24 órán belül, ha pedig „csak” jogsértő, akkor 7 napon belül kell törölni.⁹⁴¹ Ha ezt a platform elmulasztja, bírságot kaphat, amelynek maximuma (elvben, sokszoros és súlyos mulasztás esetén) 50 millió euró.⁹⁴² A törvény alapján 2019-ben a Facebookot 2 millió eurós bírsággal is sújtották, mivel a cég nem nyújtott teljes képet arról, hogy mennyi bejelentés érkezik a céghez jogsértő, gyűlöletkeltő tartalmakról, és ezzel hamis látszatot keltett magáról.⁹⁴³ A bírságot kiszabó német Szövetségi Igazságügyi Hivatal azt is kifogásolta, hogy a Facebook bejelentési mechanizmusa átláthatatlan, és a bejelentéshez szükséges adatlap is nehezen található meg az oldalon.⁹⁴⁴ 2020-ban kisebb módosításokat hajtottak végre a törvényen, melynek során arra kötelezték a platformokat, hogy egyszerűbb panaszbejelentő-felületet hozzanak létre a kifogásolt tartalmak jelentéséhez, valamint hogy megfelelő jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak a letiltott tartalmakat közzétevő felhasználók számára.⁹⁴⁵

Franciaország a némethez hasonló szabályozást fogadott el, amelynek alapján a platformoknak az értesítésüket követő 24 órán belül el kell távolítaniuk a gyűlöletkeltő bejegyzéseket.⁹⁴⁶ A törvény értelmében bizonyos esetekben, mint például gyermekpornográfia vagy terrorista tartalom ez a határidő 1 órás. A közösségi oldalak üzemeltetői 250 000 euró és 1,25 millió euró közötti pénzbírságra számíthatnak, ha nem törlik megfelelő időn belül a tartalmakat.⁹⁴⁷ A törvényt azonban nem sokkal elfogadása után nagy részben megsemmisítette a Francia Alkotmánytanács. Döntésében⁹⁴⁸ kimondta, hogy az előírt intézkedés a bíróság bevonása nélkül, kizárólag a platformokra telepítette az egyes tartalmak értékelésének kötelezettségét, mindegyre nagyon kevés időt hagyva, tetemes büntetések kilátásba helyezésével. A törvény ezért a tanács szerint szükségtelen mértékben és aránytalanul sérti a szólásszabadságot, ezért annak

⁹⁴¹ Uo. 3. szakasz.

⁹⁴² Uo. 4. szakasz.

⁹⁴³ Bundesamt für Justiz erlässt Bußgeldbescheid gegen Facebook. <https://www.bundesjustizamt.de/DE/Presse/Archiv/2019/20190702.html?nn=3449818>

⁹⁴⁴ Kétmillió eurós bírságot szabott ki Németország a Facebookra <https://ado.hu/cegvilag/ketmillio-euros-birsagot-szabott-ki-nemetszag-a-facebookra/>

⁹⁴⁵ Germany reviews law on offensive social media posts. <https://www.dw.com/en/germany-reviews-law-on-offensive-social-media-posts/a-52981956>

⁹⁴⁶ France Online Hate Speech Law to Force Social Media Sites to Act Quickly. *The Guardian*, 2019. július 9. <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/09/france-online-hate-speech-law-social-media>

⁹⁴⁷ PPL visant à lutter contre les contenus haineux sur internet : adoption en lecture définitive. <https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/actualites-accueil-hub/ppl-visant-a-lutter-contre-les-contenus-haineux-sur-internet-adoption-en-lecture-definitive>

⁹⁴⁸ Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>

jelentős részét megsemmisítette.⁹⁴⁹ Franciaország emellett külön törvény fogadott el a kiskorúak online platformokon történő tevékenységével kapcsolatban is, melynek értelmében a 16 évnél fiatalabb „influenzerek” bizonyos fokú munkajogi védelemben részesülnek, ugyanakkor ekként történő foglalkoztatásuk előzetes állami engedélyhez kötött lesz.⁹⁵⁰

Hasonló szabályozást készít elő az Egyesült Királyság is, amelyben különös gondosságra köteleznék a platformokat bizonyos káros tartalmakkal kapcsolatban.⁹⁵¹ A közzétett fehér könyv egyes, a legsúlyosabb károkat okozó tartalmak esetében már a platformon való közzététel megakadályozását is elvárná a szolgáltatóktól (a terrorizmust támogató és a gyermekek szexuális kizsákmányolását megvalósító tartalmak vonatkozásában), más káros tartalmak esetében pedig a tudomásszerzést követő azonnali, átlátható és hatékony fellépést írta elő. Mindezen kötelezettségek betartását független szabályozó testület felügyelné, amely súlyos szankciókat is alkalmazhatna (például bírságot, a szolgáltatás blokkolását, a vezető tisztségviselők felelősségre vonását stb.).⁹⁵²

Ausztriában 2021 májusában lépett hatályba egy olyan átfogó törvénymódosítás, amely büntetőjogi és polgári jogi eszközökkel lép fel az online platformokkal szemben. A kommunikációs platformokról szóló törvény⁹⁵³ (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) alapján a kommunikációs platformok szolgáltatóinak biztosítaniuk kell, hogy hatékony, átlátható és mindenekelőtt „felhasználóbarát” eljárás álljon a felhasználók rendelkezésére az illegális tartalom kezelése érdekében.⁹⁵⁴ Azokban az esetekben, amikor a tartalom jogellenessége még „egy laikus számára is további vizsgálat nélkül” nyilvánvaló, a bejegyzéseket késedelem nélkül, de legkésőbb az értesítés megérkezésétől számított 24 órán belül el kell távolítani.⁹⁵⁵ Ha pedig a jogellenesség átfogó értékelésre van szükség, azt 7 napon belül kell elvégeznie a platformnak, és amennyiben megállapítják a tartalom jogsértő voltát, azonnal el kell távolítani.⁹⁵⁶ A törvény felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyeket

⁹⁴⁹ Aurelien BREEDEN: French Court Strikes Down Most of Online Hate Speech Law. <https://www.nytimes.com/2020/06/18/world/europe/france-internet-hate-speech-regulation.html>

⁹⁵⁰ France: Parliament Adopts Law to Protect Child “Influencers” on Social Media <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/france-parliament-adopts-law-to-protect-child-influencers-on-social-media/>

⁹⁵¹ Online Harms. White Paper, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/793360/Online_Harms_White_Paper.pdf

⁹⁵² Uo.

⁹⁵³ Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) StF: BGBl. I Nr. 151/2020. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415>

⁹⁵⁴ Uo. 3. §

⁹⁵⁵ Uo. 3. § (3) bek., 1. pont a) alpont.

⁹⁵⁶ Uo. 3. § (3) bek., 1. pont b) alpont.

mindenképpen el kell távolítani a platformokról.⁹⁵⁷ A (feltételezett) jogsértő tartalom közzétevőjét tájékoztatni kell a letiltásról vagy a vizsgálatról, annak eredményéről, a platform döntésének alapjául szolgáló indokolásról és a bejegyzés eltávolításának vagy blokkolásának pontos időpontjáról.⁹⁵⁸ Ezen információk kézhezvételétől számított két héten belül kérhetik a platformtól a döntés felülvizsgálatát, amennyiben pedig ez eredménytelen volt, panaszt tehetnek az Osztrák Kommunikációs Hatóságnál (KommAusitria).⁹⁵⁹ Amennyiben a platformok megsértik a jogszabály valamely elemét, bizonyos esetekben akár 10 millió eurós pénzbüntetést is kaphatnak. A törvény rendelkezéseit minden olyan kommunikációs platformot működtető vállalkozás esetén alkalmazni kell, amelynek legalább 100.000 felhasználója van, éves bevétele pedig eléri az 500.000 eurót.⁹⁶⁰ Nem tartoznak a törvény hatálya alá a képzési- és oktatási tevékenységet folytató platformok, valamint azok a platformok sem, amelyek közvetlenül valamely médiavállalkozás újságírói kínálatához kapcsolódnak.⁹⁶¹

A lengyel Igazságügyi Miniszter 2020 decemberben jelentette be, hogy tárcája az internetes szólásszabadság védelmében egy új törvény létrehozásában gondolkodik. A törvénytervezet alapján az online platformok üzemeltetői ezután nem törölhetnek majd tartalmat, illetve nem függeszthetnek fel felhasználókat, hacsak ezek működése és üzenetük tartalma nem ellentétes a lengyel törvényekkel. Amennyiben ilyen alapon valakinek törlik a bejegyzését a platformról, fellebbezéssel élhet a szolgáltatónál, akinek 48 órán belül bizonyítania kell intézkedése jogszerűségét, ha ezt elmulasztja, vagy az indokolása nem megalapozott a felhasználó egy erre a célra létrehozott testülethez fordulhat.⁹⁶² A „Szólásszabadság Tanács” egy hat tagú testület lenne, amelynek tagjait a lengyel parlament választaná meg hat évre, háromötödös szavazattöbbséggel. A Tanács legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy a közösségi média különféle felületein eltávolított vagy korlátozott tartalmak elleni felhasználói panaszok megalapozottságát vizsgálja.⁹⁶³

Hasonló szabályozást helyezett kilátásba a magyar Igazságügyminiszter is, amelyet kissé ironikusan Facebook-posztban jelentett be. A szabályozás részleteiről nem lehetett sokat tudni, elsősorban a nagy közösségi médiaszolgáltatókat célozták volna meg vele, mint a Facebook, a

⁹⁵⁷ Uo. 2. § (6) bek.

⁹⁵⁸ Uo. 3. § (2) bek.

⁹⁵⁹ Uo. 7. §

⁹⁶⁰ Uo. 1. §

⁹⁶¹ BODZÁSI Balázs: Új osztrák törvények az Interneten megjelenő jogsértő tartalmakkal szembeni fellépés eszközeiről. <https://jogaszegylet.hu/jogelet/uj-osztrak-torvenyek-az-interneten-megjeleno-jogserto-tartalmakkal-szembeni-fellepes-eszkozeirol/>

⁹⁶² FÓRIS György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. <https://infostart.hu/kulfold/2021/01/13/lengyelorszagban-torveny-tiltana-a-kozossegi-mediáról-valo-torlest>

⁹⁶³ DOBOZI Gergely: Újabb részletek derültek ki a közösségi média rendszabályozásáról Lengyelországban https://precedens.mandiner.hu/cikk/20210121_lengyelorszag_kozossegi_media_ziobro_szolasszabadsag

Twitter vagy a Youtube. Az Igazságügyi Miniszter elsősorban azt kifogásolta, hogy „önkéntesen bárki lekapcsolható az online térből bármilyen hivatalos, átlátható, tisztességes eljárás és jogorvoslat lehetősége nélkül.”⁹⁶⁴ Később azonban bejelentette, hogy a folyamatban lévő Európai Unió kezdeményezése miatt, egyelőre mégis elhalasztják a jogszabályalkotást.⁹⁶⁵ Az Igazságügyi Minisztérium által 2020-ban létrehozott Digitális Szabadság Bizottság Munkacsoport saját Fehér Könyve⁹⁶⁶ alapján azon dolgozik, hogy az állampolgárok jogbiztonságát és szabadságát garantálhassa a digitális térben.⁹⁶⁷ A Bizottság a Miniszterelnöki Kabinetiroda, a Pénzügyminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Alapvető Jogok Biztos, az Országos Bírósági Hivatal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem, és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság képviselőiből áll, és célja, hogy az állami szervek tapasztalataira építkezve megvizsgálja az online platformok véleménynyilvánítással, adatvédelemmel, fogyasztóvédelemmel vagy adózással kapcsolatos tevékenységét, és amennyiben szükséges, jogalkotási javaslatot tegyen ezen a téren.⁹⁶⁸ A Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei bárki számára elérhetőek,⁹⁶⁹ egyelőre azonban konkrét jogalkotási javaslat még nem született a testületen belül.

A nemzeti jogszabályokkal kapcsolatban elmondható, hogy azok nagyrészt belül maradnak az Eker. irányelv által megszabott határokon, és főként az értesítési-eltávolítási eljárás hatékonyabb érvényesülését igyekeznek elősegíteni. Ezen a téren véleményem szerint az osztrák törvény a legkiforrottabb, amely szigorú határidők mellett kellően részletesen és érthetően határozza meg a platformokkal szemben állított követelményeket, valamint megfelelő felülvizsgálati fórumot is biztosít a döntésekkel szemben. Jelenlegi állapotában a lengyel törvényjavaslat tűnik a legdrasztikusabbnak, azonban egyben a legbizonytalanabbnak is, hiszen ez nem csupán az illegális tartalmak hatékonyabb eltávolítását célozza, hanem a legális tartalmak védelmét is, ezzel voltaképpen minimálisra szűkítve a platformok moderálási mozgásterét.

⁹⁶⁴ Törvényjavaslat készül a technológiai cégek szabályozásáról. <https://kormany.hu/hirek/varga-judit-torvenyjavaslat-keszul-a-nagy-technologiai-vallalatok-hazai-mukodesenek-szabalyozasarol>

⁹⁶⁵ FÁBIÁN Tamás: A kormány egyelőre mégsem nyúl hozzá a Facebookhoz. <https://telex.hu/belfold/2021/04/13/facebook-fidesz-szabalyozas-europai-unio>

⁹⁶⁶ Digitális Szabadság Munkacsoport „Fehér Könyve”. https://digitalisszabadsag.kormany.hu/download/d/ec/82000/DSZM_Fehér_Könyv_200121_.pdf

⁹⁶⁷ Uo. 1.

⁹⁶⁸ Uo.

⁹⁶⁹ A Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei. <https://digitalisszabadsag.kormany.hu/jegyzokonyvek>

9.2 Közös Uniós szabályozás

Az Európai Unióban az eljárások növekedésével párhuzamosan egyre sürgetőbbé vált az új szabályozás megalkotása. 2020-ban az Európai Digitális Stratégia részeként az Európai Bizottság bejelentette a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletcsomag megalkotását (*Digital Services Act*, továbbiakban: DSA; valamint a *Digital Markets Act*, továbbiakban DMA), amelynek célja az Európai Bizottság korábbi állásfoglalásában megfogalmazott célok megvalósítása, így többek között a versenyképesség fenntartása és a digitális piacok egységesítése.⁹⁷⁰

A DSA megalkotását is az a probléma hívta életre, hogy az online platformok exponenciális sebességgel fejlődnek és terjeszkednek, rendkívül összetett szervezeti struktúrával működnek, amelyhez hozzájárul technológiai működésük bonyolultsága is, és hogy a nagy és összetett szerkezetű, online térben, globálisan működő vállalatok esetében milyen hamar ismerhető fel a jogsértés. Erre, számos javaslatban megfogalmazva, megoldásnak egy kombinált szabályozást tartanak megfelelőnek. Ezen okokra tekintettel felmerült lehetőségként az *ex post* szabályozás *ex ante* szabályokkal való kombinálása, de számos bejelentés alapján a DSA-t alapvetően egy *ex ante* szabályozásnak szánják.

A csomag két jogalkotási javaslatból, a digitális szolgáltatásokról szóló és a digitális piacokról szóló rendeletervezetekből áll, amelyek révén a Bizottság a digitális szolgáltatások nyújtásának és a digitális piacok működésének jelenlegi jogi keretének korszerűsítésére tesz javaslatot.⁹⁷¹ A DSA egy horizontális jellegű javaslat, amely olyan kérdésekre összpontosít, mint az online felhasználók biztonsága, vagy a platformok eltérő mértékből adódó eltérő felelősségi szabályok meghatározása, egyben egy alapvetően a tagállami hatóságok együttműködésére támaszkodó eljárási keretet vázol fel.

A digitális szolgáltatásokról szóló rendeletervezet alapvetően az Eker. irányelven alapul, megőrizve annak alapelveit. A jogalkotási javaslat egy modern, időtálló irányítási kerettel igyekszik hatékonyan védeni valamennyi érdekelt fél, legfőképpen az uniós polgárok jogait és jogos érdekeit. A javaslat olyan fontos biztosítékokat vezet be, amelyek lehetővé teszik, hogy a polgárok szabadon gyakorolhassák alapvető jogaikat, köztük a véleménynyilvánításhoz való jogukat, vagy akár a hatékony jogorvosláthoz való jogot, a megkülönböztetésmentességhez

⁹⁷⁰ The Digital Services Act package, Policy of the European Commission <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

⁹⁷¹ Utóbbival kapcsolatban lásd a 9.4.1-es fejezetet.

való jogot, vagy a személyes adatok védelméhez való jogot és a magánélethez való jogot online környezetben. A rendeletjavaslat saját indokolása alapján „csökkenteni fogja annak kockázatát, hogy tévesen vagy indokolatlanul tiltsanak le beszédeket, kezelni fogja a beszédekre gyakorolt korlátozó hatásokat, ösztönözni fogja a tájékozódás és a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint megerősíti a felhasználók jogorvoslati lehetőségeit. [...] A felhasználók és harmadik felek által a bejelentési rendszerekbe potenciálisan beágyazott, illetve a platformok által használt automatizált tartalommoderálási eszközökben jelentkező (tudatos vagy nem tudatos) torzulásokból fakadó korlátozások és eltávolítási intézkedések aránytalanul érinthetik őket. [...] A javaslat csak akkor írja elő a jogellenes tartalom eltávolítását, illetve akkor ír elő kötelező óvintézkedéseket, ha a felhasználó információi eltávolításra kerülnek, beleértve a felhasználó számára biztosított magyarázatot, a szolgáltatók által támogatott panasztételi mechanizmusokat és a külső, peren kívüli vitarendezési mechanizmust.”⁹⁷²

A tervezet preambuluma megfogalmazza, hogy a digitális szolgáltatások helyzete ma jelentősen eltér a 20 évvel ezelőtti helyzettől. Az online közvetítők nélkülözhetetlen szereplőkké váltak a digitális átalakulásban, az online platformok pedig jelentős előnyöket teremtettek a fogyasztók és az innováció számára, megkönnyítették a határokon átnyúló kereskedelmet az Unión belül és kívül, valamint új lehetőségeket nyitottak meg számos európai vállalkozás és kereskedő előtt. Ugyanakkor az illegális tartalmak terjesztésének, illetve az illegális áruk vagy szolgáltatások online értékesítésének eszközeként vissza is lehet élni velük.⁹⁷³ Mindemellett hozzáteszi, hogy: „Az online platformok szolgáltatásaival való visszaélések aláássák a bizalmat, és veszélyeztetik az érintett felek jogait és jogos érdekeit. Ezért megfelelő és arányos biztosítékokkal gondoskodni kell az ilyen visszaélések megakadályozásáról. Az információk akkor minősülnek nyilvánvalóan jogellenes tartalomnak, illetve a bejelentések vagy panaszok akkor minősülnek nyilvánvalóan megalapozatlannak, ha a laikusok számára – bárminemű érdemi elemzés nélkül – egyértelmű, hogy a tartalom jogellenes, illetve a bejelentések vagy panaszok megalapozatlanok. [...] Az átláthatóság érdekében az online platformok szerződési feltételeiben egyértelműen és kellően részletesen ismertetnie kell ezt a lehetőséget. Az online platformok által ebben a tekintetben hozott döntések esetében a jogorvoslatnak mindig elérhetőnek kell lennie, és ezek a döntések a digitális szolgáltatásokkal foglalkozó illetékes koordinátor felügyelete alá tartoznak.”⁹⁷⁴

⁹⁷² Az Európai Parlament és a Tanács rendelet-javaslat a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról. Indokolás.

⁹⁷³ Uo. Preambulum, 2-5. bek.

⁹⁷⁴ Uo. Preambulum, 47. bek.

A javaslat horizontális jellegű szabályozást fogalmaz meg, mely komplex módon biztosítaná a felhasználók jogait. Egységes szabályokat fogalmaz meg többek között az illegális áruk, szolgáltatások vagy online tartalmak eltávolítására vonatkozóan, biztosítékokat ír elő azon felhasználók számára akiknek a tartalmát a platformok tévedésből törlik, valamint széleskörű átláthatósági intézkedések bevezetését javasolja. A rendelet tárgyát és hatályát és a rendeletben használt kulcsfogalmak meghatározását megfogalmazó rész⁹⁷⁵ után a tervezet a közvetítő szolgáltatók felelősségének mentességére vonatkozó feltételek fogalmazza meg. Ezek alapján az „egyszerű továbbítás” (mere conduit), a „gyorsítótárolóban történő rögzítés” (caching) és a „tárhelyszolgáltatások” (hosting services) szolgáltatói mentesülnek az általuk továbbított és tárolt, harmadik fél által nyújtott információkért való felelősség alól.⁹⁷⁶ A tervezet meghatározza az online platform fogalmát is, mely ez alapján „olyan tárhelyszolgáltató, amely a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére információkat tárol és nyilvánosan terjeszt, kivéve, ha ez a tevékenység egy másik szolgáltatás kisebb és kizárólag kiegészítő eleme, ami objektív és technikai okokból nem használható a másik szolgáltatás nélkül, és az ilyen elem másik szolgáltatásba való integrációja nem a rendelet alkalmazhatóságának elkerülésére szolgál”.⁹⁷⁷

A rendelet alapján a szolgáltató akkor részesülhet az egyszerű továbbítással és a gyorsítótárazással kapcsolatos felelősségre vonatkozó mentességekből, ha a továbbított információ őt semmilyen módon nem érinti. „Ez egyebek között azzal a követelménnyel is jár, hogy a szolgáltató ne módosítsa az információt, amelyet továbbít. Ez a követelmény azonban nem vonatkozik az olyan technikai jellegű változtatásokra, amelyekre a továbbítás folyamán kerül sor, mivel ezek a változtatások nem módosítják a továbbított információk integritását.”⁹⁷⁸ Ezek alapján tehát a módosítás egyértelműen azt jelenti, amikor a szolgáltató belenyúl a tartalomba, a tartalom különböző szempontok és algoritmusok általi rendezése tehát továbbra sem minősül szerkesztésnek.

A tárhelyszolgáltatásokra vonatkozó felelősség alóli mentességhez természetesen hozzá tartozik, hogy amennyiben valamely jogellenes tartalomról ténylegesen tudomást szerez, haladéktalanul intézkednie kell az információ eltávolítása, illetve az ahhoz való hozzáférés megszüntetése érdekében. Azt azonban előírja a rendelet, hogy az eltávolításra vagy a hozzáférés megszüntetésére csakis a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó alapelvek

⁹⁷⁵ Uo. I. fejezet, 1-2. cikk.

⁹⁷⁶ Uo. 3-5. cikk.

⁹⁷⁷ Uo. 1. cikk h) pont.

⁹⁷⁸ Uo. Preambulum 21. bek.

betartásával lehet sort keríteni. Tartalmaz a tervezet egyfajta „irgalmas szamaritánus” klauzulát is, ugyanis kimondja, hogy a mentesség akkor is megilleti a szolgáltatókat, ha önkéntes szűrést végeznek. Bár a javaslat kimondja a tartalmak általános nyomon követési vagy aktív tényfeltárási kötelezettségek tilalmát, a szolgáltatókat azonban kötelezi arra, hogy a nemzeti hatóságok utasítására lépjenek fel az illegális tartalmak ellen.⁹⁷⁹

A rendelet preambuluma szerint „egyértelművé kell tenni, hogy az a pusztá tény, hogy a szolgáltatók ilyen tevékenységeket folytatnak, nem jelenti azt, hogy a felelősség alóli, ebben a rendeletben meghatározott mentességek nem érhetőek el, amennyiben ezekre a tevékenységekre jóhiszeműen, kellő gondosság mellett kerül sor. Emellett ajánlott egyértelművé tenni, hogy nem vezet a felelősség alóli mentességek elérhetetlenségéhez az a pusztá tény, hogy a szolgáltatók – jóhiszeműen – intézkedéseket hoznak, hogy megfeleljenek az uniós jog előírásainak, beleértve az e rendeletben szereplő, a szerződési feltételeik végrehajtására vonatkozó előírásokat.”⁹⁸⁰ Ez a szabály tehát egy az egyben az amerikai CDA gondolatmenetének átvétele, amely kapcsán furcsán hathat, hogy az Egyesült Államokban éppen most került napirendre ennek visszavonása. A különbség azonban ott érhető tetten, hogy míg az amerikai szabályozás pusztán ebből a kritériumból áll, az európai megközelítés emellett számos egyéb szabályt vezet be a szabályozás hatékonysága érdekében.

A tervezet ezután egy ún. „kellő gondossági” (due diligence) követelményt fogalmaz meg az átlátható és biztonságos online környezet megteremtésének érdekében. Ennek keretében a szolgáltatóknak létre kell hozniuk jogi képviselőt és kapcsolattartási lehetőséget a tagállamok hatóságaival,⁹⁸¹ a szerződési feltételekben világosan kell rögzíteniük azokat a korlátozásokat, amelyeket alkalmazhatnak a felhasználókkal szemben, valamint egyértelműen és érthetően kell megfogalmazniuk, hogy a felhasználók tartalmait milyen módon és milyen elv alapján moderálják, ideértve az algoritmussal való szűrést is.⁹⁸²

„Ez a tájékoztatás magában foglalja a tartalommoderálás – beleértve az algoritmikus döntéshozatalt és az emberi felülvizsgálatot –, céljából használt szakpolitikákra, eljárásokra, intézkedésekre és eszközökre vonatkozó információkat. Ezeket egyértelműen kell megfogalmazni, és könnyen hozzáférhető formátumban közzé kell tenni. A közvetítő szolgáltatók kellő gondossággal, objektíven és arányosan járnak el az említett korlátozások alkalmazása és érvényesítése során, kellően figyelembe véve valamennyi érdekelt fél jogait és

⁹⁷⁹ Uo. 6-8. cikk.

⁹⁸⁰ DSA Preambulum 25. bek.

⁹⁸¹ Uo. 10. cikk.

⁹⁸² Uo. 12. cikk.

jogos érdekeit, beleértve a szolgáltatás igénybe vevőit a Chartában foglaltak szerint megillető alapvető jogokat.”⁹⁸³ A rendelet tehát bár minimális szinten, de a felhasználók és a szolgáltatók közötti szerződések kapcsán is megfogalmaz garanciális szabályokat, kifejezetten utalva az Unió Alapjogi Chartájában foglalt alapvető jogokra. Következésképpen, ha a felhasználási feltételek sértik vagy korlátozzák az alapvető jogokat (köztük a szólásszabadságot) akkor a rendelet alapján fel lehet lépni a szolgáltatóval szemben.

Az online platformokat ezen túl olyan mechanizmusok bevezetésére kötelezi, amelyek lehetővé teszik harmadik felek számára az általuk illegálisnak vélt tartalom bejelentését, valamint előír részletes tájékoztatási kötelezettséget a bejelentő, valamint a bepanaszolt fél felé is.⁹⁸⁴ A tervezet 3. szakasza csupán a nagy online platformokra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz, mely előírja azt, hogy a platformok átlátható, könnyen érthető belső panaszkezelő rendszert biztosítsanak az illegális tartalommal vagy a szerződési feltételeikkel összeegyeztethetetlen információkkal kapcsolatban történő bejelentésekhez, valamint kötelezi az online platformokat annak biztosítására, hogy a megbízható bejelentő státuszú (*trusted flaggers*) szervezetek által benyújtott értesítéseket elsőbbségi módon kezeljék. Ez a szakasz továbbá előírja az online platformok számára azon követelményt, hogy tájékoztassák az illetékes hatóságokat, ha tudomást szereznek olyan információkról, amelyek súlyos bűncselekmények gyanúját kelthetik, vagy veszélyeztetik mások életét vagy biztonságát.⁹⁸⁵

A tervezet a 25. cikkben meghatározza az ún. „nagyon nagy online platformok” (very large online platforms) kategóriáját, melybe azon platformok tartoznak, melyek havonta átlagosan legalább 45 millió aktív felhasználót elérve az Unió lakosságának több mint 10 %-ához eljutnak.⁹⁸⁶ Ezen platformok kötelesek rendszeresen kockázatelemzést végezni a szolgáltatásaik működése vagy felhasználása által előidézett vagy ahhoz kapcsolódó rendszerszintű kockázatokról, és ésszerű és hatékony intézkedéseket kell hozniuk e kockázatok csökkentése érdekében. Ezen elemzéseknek ki kell térnie különösen az illegális tartalmak közzétételére, a felhasználók alapvető jogainak sérelmére, valamint a platformok manipulációs célra történő felhasználására is, ezzel kapcsolatban pedig külső független ellenőrzéseknek is alá kell vetniük magukat.⁹⁸⁷ A szakasz külön kötelezettséget is tartalmaz arra az esetre, ha nagyon nagy online platformok ajánló rendszereket használnak vagy online hirdetést jelenítenek meg a felületükön, ekkor ugyanis a felhasználási feltételekben világosan és könnyen érthetően meg

⁹⁸³ Uo.

⁹⁸⁴ Uo. 14-15. cikk.

⁹⁸⁵ Uo. 17-21. cikk.

⁹⁸⁶ Uo. 25. cikk.

⁹⁸⁷ Uo. 26-28. cikk.

kell fogalmazniuk, hogy milyen paraméterek alapján ajánlanak tartalmakat vagy hirdetéseket a felhasználóknak.⁹⁸⁸ Ezen kívül a szakasz meghatározza azokat a feltételeket, amelyek mellett a nagyon nagy online platformoknak hozzáférést kell biztosítaniuk bizonyos adatokhoz a digitális szolgáltatások koordinátorai, a Bizottság, illetve az ellenőrzést végző kutatók számára, emellett további kötelezettség az egy vagy több, a szabályok betartását ellenőrző tisztviselő kinevezése, valamint jelentéstétel az átláthatóság érdekében.⁹⁸⁹ A 35. cikk további magatartási kódexek (Code of conduct) létrehozását ösztönzi, különösen a korábban említett kockázatelemzések során azonosított problémás kérdések terén.⁹⁹⁰

A tagállamoknak ki kell jelölniük az illetékes hatóságokat, a digitális szolgáltatások nemzeti koordinátorait (*Digital Services Coordinators*), amelyeknek a feladata lesz várhatóan a területükön létesített szolgáltatások új szabályoknak való megfelelésének felügyelete, illetve részt fognak venni a majdani digitális szolgáltatások szóló rendelet uniós együttműködési mechanizmusában. A digitális szolgáltatások koordinátora független hatóság lesz, amelynek szigorú követelményekkel kell szembenéznie a feladataik pártatlan és átlátható ellátása érdekében. A digitális szolgáltatások koordinátorai együttműködnek egy független tanácsadó csoportban, a Digitális Szolgáltatások Európai Testületében (*European Board of Digital Services*), amely elemzésekkel, jelentésekkel és ajánlásokkal segíti majd a koordinátorok munkáját, illetve az Európai Bizottsággal együtt az uniós szintű felügyeletéért fog felelni.

A majdani rendelet végrehajtása elsősorban a digitális szolgáltatások koordinátorainak feladata lesz. Azonban egy megoldatlan probléma esetén a koordinátorok (vagy a Testület) kérheti a Bizottság segítségét. Ezen túlmenően, ha nagyon nagy online platformokról van szó, az új szabályok megerősített felügyeletet és végrehajtást fognak előírni a Bizottság aktív részvételével. Tartós jogsértések esetén a Bizottság – a Testület ajánlására, az illetékes digitális szolgáltatási koordinátor meghívására vagy saját kezdeményezésére – eljárást indíthat nagyon nagy online platformok ellen.⁹⁹¹

Kiemelendő fontosságú a tervezet 8. és 9. cikke. A 8. és a 9. cikk áttöri a származási ország elvét, és a célország hatóságai számára lehetővé teszi, hogy közvetlenül a platformhoz forduljanak illegális tartalmak vagy információkérés tekintetében. A tervezet szövege szerint „a releváns nemzeti igazságügyi vagy közigazgatási hatóságok által a vonatkozó uniós vagy nemzeti jog alapján kibocsátott határozat kézhezvételekor, az uniós jognak megfelelően

⁹⁸⁸ Uo. 29-30. cikk.

⁹⁸⁹ Uo. 31-33. cikk.

⁹⁹⁰ Uo. 35. cikk.

⁹⁹¹ Uo. 38-46. cikk.

indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatják a határozatot kibocsátó hatóságot a határozat foganatosításáról, meghatározva a végrehajtott intézkedéseket és azok időpontját”.⁹⁹² A nemzeti hatóságok által kibocsátott határozatoknak tartalmaznia kell az adott információ jogellenességének indokolását és jogszabályi alapját, az információ pontos megjelölését (valószínűsíthetően ez a gyakorlatban a tartalomra mutató linket fogja jelenteni), valamint a szolgáltató és a tartalmat közzétevő számára rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket. A határozat területi hatályával kapcsolatban annyit mond a tervezet, hogy az „nem haladhatja meg a célkitűzés eléréséhez szigorúan szükséges mértéket”.⁹⁹³ A határozatról a kibocsátó tagállam digitális szolgáltatási koordinátora haladéktalanul tájékoztatja a többi digitális szolgáltatási koordinátort.⁹⁹⁴ A 9. cikk voltaképpen ugyanezeket a szabályokat ismétli meg arra az esetre, ha a határozat tárgya információkérés valamely tartalomról vagy felhasználóról.⁹⁹⁵

A tervezet tehát ezzel egy új eljárási lehetőséget teremt, melynek során a tagállamok közigazgatási vagy igazságügyi hatóságai közvetlenül a platformokhoz fordulhatnak az adott tartalom eltávolítása érdekében. Ezzel kapcsolatban azonban több kérdés is felmerül. Mi a helyzet akkor ha a szolgáltató vitatja a határozat tartalmát? Ez esetben ki fogja elvégezni a felülvizsgálatot? Vélhetően ugyanis a tagállam saját szervei előtt lehet megtámadni ezeket a határozatokat, amely adott esetben elfogult vagy hosszadalmas eljárásokhoz vezethet. A felhatalmazás területi hatálya is felvet több kérdést: mi a helyzet akkor ha az adott tartalom egy tagállamban jogsértőnek minősül de másik tagállamban nem? A rendelet alapján ugyanis akár egész Európára vonatkozó eltávolítási határozatot is kibocsáthat egy tagállam hatósága, hiszen a célkitűzés eléréséhez szigorúan szükséges mérték az internet határokon átnyúló jellegéből adódóan gyakran lehet ilyen széleskörű. A DSA horizontális jellegéből adódóan a tárgyalások során a Bizottság többször hangsúlyozta, hogy a tagállamokra bízva ezen kérdések eldöntését, a rendeletnek ugyanis nem célja, hogy a határozatok kibocsátását teljes mértékben harmonizálja. A 8. és 9. cikk a Bizottság szerint szolgáltató számára jogbiztonságot teremt a jelenlegi helyzethez képest, így világossá válik, mikor és kitől számíthat határozatra. Az azonban továbbra sem egyértelmű, hogy egy másik tagállamban hogyan hajtható végre az adott határozat.

⁹⁹² Uo. 8. cikk (1) bek.

⁹⁹³ Uo. (2) bek.

⁹⁹⁴ Uo. (3) bek.

⁹⁹⁵ Uo. 9. cikk.

Az ellentmondások feloldásának egy módja az lehet, ha az említett részt úgy értelmezzük, hogy ez csupán egyfajta információközlési mechanizmus előírása. A DSA ugyanis alapvetően nem telepít új jogalkotási hatáskört a tagállamok hatóságaira, csupán a meglévő jogszabályok érvényesítését segíti elő. A kibocsátott határozat tehát a DSA alapján sem rendelkezik nagyobb kikényszeríthetőséggel mint eddig. Voltaképpen tehát csak annyi történik, hogy míg korábban a letelepedési tagállam hatóságához kellett fordulni egy hasonló határozat végrehajtásáért, a folyamat egyszerűsödik, és a tagállamok egyenesen fordulhatnak a szolgáltatóhoz, aki adott esetben a határozatot kibocsátó tagállam hatóságai előtt támadhatja meg annak tartalmát.

9.3 Oversight Board

Az utóbbi évek jogalkotási és jogalkalmazási fejleményei eredményeként a Facebook változtatott a korábbi, szabályozást hátrító hozzáállásán, és proaktív politikát kezdett folytatni, elismerve saját felelősségét és jelentőségét. Kissé cinikusan mondhatjuk, hogy erre a ráeszmélésre persze nem a pusztán belátás segíthette a cég vezetőit, hanem az egyre növekvő társadalmi és jogalkotói nyomás, amelyet felismerve gazdasági érdeküké is vált, hogy kihasználva a mozgásterüket minél hamarabb kezükbe vegyék a kezdeményezést, és megpróbáljanak az állami szabályozást megelőzve valamilyen fajta saját, szigorúbb szabályozási modellt bevezetni. Ennek a folyamatnak az eredménye lett egy a Facebookot saját bevallásuk alapján kívülről ellenőrző, független felügyeleti szerv felállítása, az Oversight Board.

Mark Zuckerberg először 2018 novemberében javasolta egy tartalom-felügyelő bizottság létrehozását. A testület céljait között főként a fellebbezési eljárás igazságosságának javítását, a külső forrásból történő felügyelet és elszámoltathatóság biztosítását, valamint az átláthatóság javítását nevezte meg.⁹⁹⁶ Zuckerberg eredetileg a testületet egyfajta „Legfelsőbb Bíróságnak” nevezte, tekintettel egyrészt a vitarendezési, tárgyalási és közvetítési eljárásokban betöltött szerepére, másrészt pedig az Egyesült Államok szövetségi igazságszolgáltatási rendszerével való hasonlatosságára, mivel a Felügyeleti Bizottság precedens értéket ad a korábbi testületi döntéseknek.⁹⁹⁷ A felügyelőbizottság független, önálló jogi személyiséggel rendelkezik, azonban a működését egy 130 millió dolláros alappal biztosítja a Facebook.

⁹⁹⁶ Mark Zuckerberg: A Blueprint for Content Governance and Enforcement https://www.facebook.com/notes/751449002072082/?hc_location=ufi

⁹⁹⁷ Rory Van LOO: Federal Rules of Platform Procedure. Boston University School of Law Working Paper, 2020. 35. https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1902&context=faculty_scholarship

A testület pénzügyi hátterét szervezetenként az alapítvány biztosítja amely bár látszólag teljesen független a Facebooktól, finanszírozása mégis a Facebooktól származik, és tagjait is a Facebook jelöli ki.⁹⁹⁸ Azonban ahogy arra Pongó Tamás is rámutat, megkérdőjelezhető, hogy ez valójában mennyire garantálja majd a testület függetlenségét, ugyanis az Alapítvány negyedévente egy bizottsági jelentést kap, amely alapján eldönti, hogy egy adott tag megfelelően teljesítette-e a szerződésében vállalt kötelezettségeit, így voltaképp az alapítvány teljesítményéhez köti az ellentételezést, noha a bírói függetlenség egyik alapköve a gazdasági függetlenség, ami a pártatlanságot hivatott biztosítani, a testület pedig saját bevallása szerint egy kvázi (alkotmány)bírói testületként való működés céljából alakult.⁹⁹⁹

A testület működését alapvetően két dokumentum alapozza meg: egyfelől a struktúráját, felhatalmazását, jogkörét alapjaiban meghatározó, szolgáló charta (Oversight Board Charter)¹⁰⁰⁰, illetve a tényleges működést, az egyes eljárások menetét is részleteiben rendező szabályzat (Oversight Board Bylaws).¹⁰⁰¹ A bizottság teljes létszáma 40 fő lesz, tagjai a világ különböző részéről származó szakértők lesznek. Kiválasztásuknál meghatározó szempont, hogy különböző kulturális, vallási háttérrel rendelkezzenek, sokféle politikai nézetet képviseljenek, és a Facebookhoz való viszonyulásuk is eltérő legyen. A felügyelőbizottsági tagság 3 évre szól, a tagságot pedig háromszor lehet választással megújítani.¹⁰⁰²

A Felügyeleti Bizottság négy féle eljárásrend alapján dönthet egy-egy kérdésben:

1. Ha a Facebook felhasználó úgy ítéli meg, hogy egy általa közzétett tartalom jogszerűtlenül került eltávolításra és kimerítette a Facebook által rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket, 15 nap áll rendelkezésére, hogy fellebbezzen a felügyeleti bizottsághoz.
2. A Facebook maga is a Bizottság elé terjeszthet egy ügyet, amennyiben úgy ítéli meg hogy ez szükséges.
3. Ezen felül különösen indokolt esetben, a Facebook gyorsított eljárásban is kérheti a tartalom Bizottság általi felülvizsgálatát.

⁹⁹⁸ Kate KLONICK: The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online Free Expression. *Yale Law Journal*, 2020/8. 2467.

⁹⁹⁹ PONGÓ Tamás: Új korszak az online véleménynyilvánítás korlátozásában? – Gondolatok a Facebook Oversight Board működéséről. *Iustum Aequum Salutare* 2020/4. 151.

¹⁰⁰⁰ Oversight Board Charter. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf

¹⁰⁰¹ Oversight Board Bylaws. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf

¹⁰⁰² Nick CLEGG: Welcoming the Oversight Board. <https://about.fb.com/news/2020/05/welcoming-the-oversight-board/>

4. Végül pedig a Facebook az irányelvei kapcsán szintén kérhet egyfajta állásfoglalást a Bizottságtól (Policy advisory opinion).

Az első három esetben a Bizottság döntése köti a Facebookot az adott ügyben, utóbbi esetben pedig a Facebook beépíti az állásfoglalás eredményét a felhasználási feltételeibe.

Egy-egy vizsgálandó témát, illetve ügyet rotáció szerint változó tagságú, kisebb bizottságok vizsgálják meg a „befogadhatóság” szempontjából, a Bizottság ugyanis nem vizsgál meg minden panaszt, azokat prioritizálja, melyek nagyobb létszámú felhasználó megnyilvánulásaira lehetnek hatással.¹⁰⁰³ A felügyelőbizottság számára 90 nap áll rendelkezésre az így elé terjesztett ügy eldöntésére. „A Bizottság szabadon dönthet arról, hogy mely kérelmeket vizsgálja meg. Kiválasztásakor a testület azon eseteket kívánja megvizsgálni, amelyek a legnagyobb potenciális hatással rendelkeznek a jövőbeli döntésekre és irányvonalakra. Bizonyos esetekben, amikor a testület egy ügyben hozott döntése büntetőjogi felelősséget vagy szabályozási szankciókat vonhat maga után, a testület az ügyet nem vizsgálja felül.”¹⁰⁰⁴ Kiválasztása után az adott ügyet egy öt tagú testülethez rendelik, mely tartalmaz legalább egy tagot az ügy által érintett régióból. A Testület minden esetben eldönti, hogy az adott tartalom sérti-e a Facebook közösségi normáit és értékeit, valamint, hogy megfelel-e a nemzetközi emberi jogi rendelkezéseknek.¹⁰⁰⁵ A Facebook közvetlenül a Bizottság elé utalja azokat az eseteket, amelyek „jelentősek és nehezen eldönthetőek”. Az adott ügy akkor jelentős, ha „a szóban forgó tartalom valódi társadalmi hatásokkal jár, és súlyos, komoly és/vagy a nyilvánosság szempontjából fontos kérdéseket érint.”¹⁰⁰⁶ Ezekben az esetekben kizárólag a Bizottság dönthet arról, hogy foglalkozik-e az üggyel vagy sem. Kivételes esetekben, amikor a tartalom valós következményekkel járhat, a Facebook automatikus és soron kívüli felülvizsgálatra küldheti az ügyeket a Bizottságnak, amelynek legfeljebb harminc napja van dönteni a kérdésben.¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰³ The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>

¹⁰⁰⁴ Oversight Board Charter, Article 2, Section 1. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf

¹⁰⁰⁵ The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>

¹⁰⁰⁶ Oversight Board Bylaws, 2.1.1. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf

¹⁰⁰⁷ Uo. 2.1.2.

A Bizottság elnökségének tagjai a The New York Timesban is megjelentettek egy közösen jegyzett cikket,¹⁰⁰⁸ amiben röviden ismertetik a testület működésének alapelveit, és elmondják, hogy elképzeléseik szerint főként gyűlöletbeszédrel, zaklatással és az emberek személyiségi jogaival kapcsolatos kérdésekben fognak döntéseket hozni, amelyek mind a Facebookra, mind az Instagramra kötelező érvényű lesz.¹⁰⁰⁹

A Bizottság 2021 januárjában publikálta első döntéseit, melyek során öt ügyből négy esetben a Facebook döntésével szemben ítélte a testület, és csak egy alkalommal hagyta jóvá a szolgáltatónak a felhasználói tartalom eltávolításáról szóló döntését. Ahogyan arra Szikora Tamás is rámutat,¹⁰¹⁰ a döntések nem szolgáltak túl nagy meglepetéssel. A döntések főként a gyűlöletbeszéd és a meztelenség kérdéseit érintették, azonban a döntések indokolásában nem jelenik meg semmilyen olyan érvelési vagy döntéseket elősegítő szempontrendszer, amelyre korábban ne mutattak volna a témával mélységében foglalkozó szakmai szereplők. A Bizottság határozatai a tartalmak kontextusban való értelmezését, az egyéni sérelmeket esetleg kiváltó, ámde közösségek jogait távolról sem veszélyeztető tartalmak korlátozását valamint a gyűlöletbeszédrel kapcsolatos homályos fogalomhasználat és azok kiszámíthatatlan alkalmazását róttá fel a Facebooknak.¹⁰¹¹ A Bizottság két friss döntése külön elemzést érdemel. Az első döntés egy holland felhasználó 2020. december 5-i posztját érintette, mely holland nyelvű szöveget és egy 17 másodperces videót tartalmazott. „A videóban egy kisgyerek három felnőttel találkozik, akik közül az egyik 'Sinterklaasna' (a Mikulásnak), kettő pedig 'Zwarte Pietnek' (Fekete Péternek) van öltözve. A Zwarte Pietet megszemélyesítő két felnőtt arca feketére volt festve, és reneszánsz stílusú, tarka öltözetük mellé afrikai jellegű parókát viseltek a kalapjuk alatt. A videóban szereplő minden ember fehérnek tűnik, a feketére festett arcúak is.”¹⁰¹² A Facebook a gyűlöletbeszédre vonatkozó közösségi alapelveinek megsértése miatt eltávolította a bejegyzést, a Bizottság pedig helyben hagyta a döntést.¹⁰¹³ A Facebook közösségi alapelvei között 2020 óta konkrétan szerepel a „feketék karikatúrái feketére festett arcú („blackface”) szereplőkkel” kategória, mint a gyűlöletbeszéd miatt tiltott bejegyzések egyik

¹⁰⁰⁸ We Are a New Board Overseeing Facebook. Here's What We'll Decide. <https://www.nytimes.com/2020/05/06/opinion/facebook-oversight-board.html>

¹⁰⁰⁹ Uo.

¹⁰¹⁰ SZIKORA Tamás: A Facebook Oversight Board első döntései – meglepetések helyett „papírforma”? <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/02/05/a-facebook-oversight-board-első-döntesei-meglepetések-helyett-papírforma/>

¹⁰¹¹ Uo.

¹⁰¹² A Felügyelő Bizottság 2021-002-FB-UA sz. döntése. (A továbbiakban: Fekete Péter döntés) <https://oversightboard.com/decision/FB-S6NRTDAJ/>

¹⁰¹³ Uo.

példája,¹⁰¹⁴ a Bizottság döntése pedig úgy fogalmaz, hogy „miközben Fekete Péter egy sok holland által osztott – és a nyilvánvaló rasszista szándékot nélkülöző – kulturális tradíciót képvisel, része a 'blackface' fekete arcfestés, ami széles körben minősül káros faji sztereotípiának.”¹⁰¹⁵ Ugyanakkor a Bizottságon belül sem volt teljes egyetértés a döntéssel kapcsolatban. Ugyan a többségi álláspont hosszasan tárgyalja a döntés indokait, melyben több tanulmányt is idéznek a „blackface” és a „Fekete Péter” jelenségek fekete kisebbségre gyakorolt negatív hatásairól, a kisebbségben lévők álláspontja szerint nem hatékony reakció a faji diszkrimináció ellen az olyan potenciálisan diszkriminatív tartalmak nagy léptékű eltávolítása, amelyeknél a felhasználónak nincs károkozási szándéka, és a kár bekövetkezése valószínűtlen, az ezzel okozott zavar ráadásul „alááshatja a Facebookon és azon kívül tett erőfeszítéseket, amelyek a Facebook tartalommal kapcsolatos szabályait próbálják megismertetni és tisztázni az emberekkel”.¹⁰¹⁶

A döntés egy meglehetősen nehéz kérdést érint, ugyanis kulturális területenként eltérő lehet az ügyben szereplő tartalom értékelése. Ebben rejlik a Bizottság működésének különlegessége is, hiszen az egész világra érvényes döntést kell hozniuk olyan tartalmakat illetően is, melyek csupán egy lokális piacot céloztak. Egyértelmű, hogy más Fekete Péter megítélése Európában és az Egyesült Államokban, a Bizottságnak ilyen esetben pedig döntenie kell, hogy melyik felfogást részesíti előnyben. Bár a „blackface” alkalmazása mai szemmel nézve mindenképpen rasszista, jelen helyzetben viszont, december 5-én, Hollandiában, holland nyelven, egyáltalán nem rasszista indíttatásból közzétéve a tartalom más megvilágításba kerülhet, és nem biztos, hogy minden európai bíróság hasonlóan döntött volna.

A másik kiemelendő döntés Donald Trump fiókjának letiltásával kapcsolatban született.¹⁰¹⁷ A Bizottság döntése¹⁰¹⁸ meglehetősen furcsának mondható, ugyanis bár helybenhagyta a Facebook korábbi döntését, kimondta, hogy azt a Facebook nem a meglévő szabályai alapján hozta meg.¹⁰¹⁹ A Bizottság szerint bár Trump „Szeretünk benneteket. Nagyon különlegesek vagytok” és a „nagy hazafiak [...] soha ne felejtsetek el ezt a napot” mondatai megsértették a Facebook azon szabályait, amelyek tiltják az erőszakos cselekményben részt vevő emberek dicsőítését vagy támogatását, ugyanis „a választási csalás alaptalan narratívájának

¹⁰¹⁴ Facebook Közösségi Alapelvek, III. fejezet, 12. pont.
https://www.facebook.com/communitystandards/hate_speech

¹⁰¹⁵ Fekete Péter döntés, 8. pont.

¹⁰¹⁶ Fekete Péter döntés, 8.3 pont.

¹⁰¹⁷ Az ügy előzményeit lásd a 3.1 fejezetben.

¹⁰¹⁸ A Felügyelő Bizottság 2021-001-FB-FBR sz. döntése (A továbbiakban: Trump döntés)
<https://oversightboard.com/decision/FB-691QAMHJ/>

¹⁰¹⁹ Uo. 9. pont

fenntartásával és az állandó cselekvésre való buzdítással Donald Trump olyan környezetet teremtett, ahol fennállt az erőszak súlyos kockázata. Az adott időszakban Donald Trump bejegyzései egyértelmű, közvetlen veszélyt jelentettek, a zavargásban részt vevőket támogató szavai pedig legitimizálták az erőszakos cselekedeteket.”¹⁰²⁰ Trump a Bizottság szerint olyan, folyamatban lévő zavargás résztvevőit dicsőítette és támogatta, ahol emberek haltak meg, súlyosan veszélyeztették törvényhozók testi épségét, és megzavartak egy fontos demokratikus folyamatot.¹⁰²¹ A „határozatlan idejű” felfüggesztés alkalmazása azonban nem volt helyénvaló a Facebook részéről, ezzel ugyanis nem egy meglévő szabályt alkalmazott, hanem sajátos formában szabott ki szankciót. „A Facebook szabálysértéseknél alkalmazott fiókszintű korlátozásai normál esetben vagy határozott idejű felfüggesztést jelentenek, vagy véglegesen letiltják a felhasználó fiókját. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a Facebook nem tarthat távol egy felhasználót határozatlan ideig a platformtól annak közlése nélkül, hogy milyen feltételekkel történik meg a fiók visszaállítása (és hogy egyáltalán megtörténik-e).”¹⁰²² A Facebooknak hat hónapon belül felül kellett vizsgálnia az általa kiszabott önkényes büntetést, és döntést kellett hoznia a megfelelő büntetésről, melynek a szabálysértés súlyosságától és a jövőbeni veszély valószínűségétől kell függenie, egyben összhangban kell lennie a Facebook súlyos szabálysértésekre vonatkozó szabályaival, amelyeknek egyértelműeknek, szükségeseknek és arányosoknak kell lenniük.¹⁰²³ 2021 júniusában a Facebook közzé is tette a döntés eredményeként született határozatát,¹⁰²⁴ melyben két évben határozták meg Trump kitiltását, egyúttal új protokollt vezetett be a közéleti szereplők zavargások alatti magatartásával összefüggésben kiszabható büntetések kapcsán, mely alapján a megnyilvánulás súlyosságától függően egy közéleti szereplőt 1, 6, 12 vagy 24 hónapra lehet eltiltani a Facebook használatától, végső soron pedig akár örökös kitiltást is kaphat valaki ha túlságosan erőszakosan lép fel a platformon.¹⁰²⁵

Bár a Facebook kifejezetten kérte a Bizottságot, hogy tegyen szabályozási javaslatokat a felfüggesztésre nézve olyan esetekben, amikor a felhasználó politikai vezető, ezt a Bizottság elhárította, és hosszas indokolással alátámasztva arra a következtetésre jutott, hogy mindig az adott eset összes körülményire való tekintettel lehet ilyen döntéseket meghozni.¹⁰²⁶ Azt

¹⁰²⁰ Uo. „Főbb megállapítások” pont.

¹⁰²¹ Uo. 8.1. pont.

¹⁰²² Uo. 9. pont.

¹⁰²³ Uo.

¹⁰²⁴ In Response to Oversight Board, Trump Suspended for Two Years; Will Only Be Reinstated if Conditions Permit <https://about.fb.com/news/2021/06/facebook-response-to-oversight-board-recommendations-trump/>

¹⁰²⁵ Uo.

¹⁰²⁶ Uo. 10. pont.

azonban megállapította, hogy a Facebook büntetési rendszere nem kellően egyértelmű a felhasználók számára, és nem ad megfelelő iránymutatást a Facebook mérlegelési gyakorlatának szabályozására.¹⁰²⁷

A döntést nehéz értékelni, hiszen bár kimondta, hogy nem a meglévő szabályozási rendszer keretein belül döntött a Facebook, ugyanakkor mégis helyben hagyta a döntését. Ezt pedig nehéz másképp értelmezni, mint hogy a Felügyelő Bizottság véleménye szerint az önkényes, nem meglévő szankciót alkalmazó döntés is megengedhető, legfeljebb később módosítani kell hozzá a szabályzatot. Ez a gondolat pedig kevésbé nevezhető a jogbiztonság fényesen égő csillagának.

9.4 Versenyjogi megoldások

Viszonylag széleskörű meglátás, hogy a demokratikus nyilvánosság védelmének egyik hatékony eszköze lehet a versenyjog, ugyanis a közösségi média platformokon a szólásszabadság védelmének problémája jelentős mértékben az általuk érintett piac kudarcából ered.¹⁰²⁸ Egy ideálisan működő szabad és versenyképes piacon a közösségi oldalak által alkalmazott, sokszor visszaélészerű felhasználási feltételek fennállása fenntarthatatlan lenne. Egy működő piacon az egyének más, jobb szerződési feltételeket kínáló platformokra váltanának, amelyek kellő módon védeik megnyilvánulásait és érdekeiket, ugyanúgy, ahogyan bármely más termék fogyasztói a jobb minőségű termékeket kínáló gyártók felé fordulnak. Végtére is, a Felhasználási Feltételek méltányossága vagy visszaélészerűsége végső soron lehet az adott oldal minőségének mércéje is.¹⁰²⁹ A közösségi média szektorban azonban az erős hálózati hatások miatt a piac nem így működik. Hálózati hatásokról beszélhetünk akkor, amikor egy termék fogyasztásakor előnyt jelent, értéknek számít, ha az adott terméket egyre többen használják, fogyasztják.¹⁰³⁰ A közösségi média platformok piacát jelenleg nagyon korlátozott számú, domináns vagy szuperdomináns pozíciót élvező vállalat uralja, ezért nem beszélhetünk megfelelő választási lehetőségekről.¹⁰³¹ Ez a kiváltságos helyzet lehetővé teszi, hogy a közösségi média platformokat működtető vállalatok olyan feltételeket határozzanak meg az egyénekre vonatkozóan, amelyeket egyébként azok nem fogadnának el, és amelyek nem

¹⁰²⁷ Uo.

¹⁰²⁸ Valéria FAURE-MUNTIAN: Competitive Dysfunction: Why competition law is failing in a digital world. <https://www.oecd-forum.org/posts/competitive-dysfunction-why-competition-law-is-failing-in-a-digital-world>

¹⁰²⁹ Uo.

¹⁰³⁰ GÁLIK Mihály: A média átalakulása – A tömegmédiától a digitális hálózati médiáig. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review* 2018/12. 58.

¹⁰³¹ Uo. 64.

védik kellőképpen különböző érdekeiket, vagy jogaikat. Ilyenkor csupán két lehetőség áll az egyének rendelkezésére: vagy elfogadják a teljes ÁSZF-csomagot, vagy teljesen lemondanak a számukra kínált szolgáltatásról. A harmadik alternatíva, amelyet a szabad piac általában biztosítani tudna és biztosítania kellene, vagyis a más versenytársakhoz való átvándorlás nem áll rendelkezésre. Ezen a ponton válik aktuálissá a versenyjog: ha elfogadjuk, hogy a közösségi média platformok piacán a szólásszabadsággal kapcsolatos problémákat részben a rosszul működő piac hiányossága okozza, akkor a megoldást szintén a versenyjogban lehet keresni.

Jelen dolgozat kereteit meghaladná az összes lehetséges versenyjogi megoldás összességére kiterjedő megfelelően mélyreható elemzés, így ebben a fejezetben a témának csupán két fontos elemére szeretnék koncentrálni, a EU digitális piacokról szóló jogszabály tervezetére és az Egyesült Államokban felmerülő versenyjogi kezdeményezésekre.

9.4.1 Az EU digitális piacokról szóló jogszabály tervezete

Az Európai Parlament és a Tanács digitális ágazat vonatkozásában a megtámadható és méltányos piacokról szóló rendelettervezete (*Digital Markets Act – DMA*) alapvetően a rendelettervezetben felsorolt alapvető platformszolgáltatásokat (pl. keresőmotor, közösségi média szolgáltatás, operációs rendszer, vagy online közvetítő szolgáltatások) nyújtó, a digitális piacon jelentős, ún. kapuóri (gatekeeper) szerepet betöltő platformok tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatainak szabályozására irányuló jogalkotási javaslat. Ezek a kapuőrök olyan entitások, amelyek túlméretezett befolyással bírnak az Európai Unió belső piacára, funkcionális ellenőrzésük „kapuként” működik a vállalatok számára a végfelhasználók és fogyasztók elérésében, és három éve megőrizték méretüket az Európai Unió belső piacán.¹⁰³² A jogszabálytervezet a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabállyal egy időben készült el. A tervezet célja, hogy szabályozza a jelentős gazdasági erővel rendelkező online platformokat, amelyek erős közvetítői pozícióval bírnak, valamint, hogy biztosítsa a versengő piacokat annak érdekében, hogy a fogyasztóknak a legszélesebb választék álljon rendelkezésre, és az egységes piac továbbra is versenyképes és nyitott legyen az innovációkra a digitális szektorban is.¹⁰³³

A kapuórré minősítéshez három kritérium teljesülése szükséges az alábbi szempontok mentén: a szolgáltatás jellege, a vállalat piaci értéke, a felhasználók száma.¹⁰³⁴ A szolgáltatás jellegét

¹⁰³² DMA 3. cikk

¹⁰³³ Uo. preambulum, 54. bek.

¹⁰³⁴ Uo. 3. cikk

tekintve kapuőrnek minősíthető az az alapvető platformszolgáltatás, amely az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

- online közvetítő szolgáltatás;
- online keresőprogram;
- online közösségi hálózati szolgáltatás;
- videomegosztóplatform-szolgáltatás;
- számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatás;
- operációs rendszer;
- felhőszolgáltatás;
- hirdetési szolgáltatás.¹⁰³⁵

A kapuőrré minősítés másik feltétele, hogy a vállalat megfeleljen bizonyos gazdasági elvárásoknak, vagyis rendelkezzen jelentős piaci értékkel. Konkrétan a kapuőrök olyan entitások, amelyek megfelelnek a következő kritériumoknak: (1) 45 millió havi felhasználó (az EU lakosságának nagyjából 10 százalékának felel meg), (2) a globális forgalom legalább 7,9 milliárd dollár (6,5 milliárd euró), és (3) az EU 27 tagállama közül legalább 3-ban.¹⁰³⁶

E számszerűsített felételek teljesülése esetén – amennyiben a vállalkozás az ellenkezőjét nem bizonyítja – vélelmezett lenne adott vállalkozás kapuőri mivolta. Ugyanakkor a fenti kvantitatív kritériumok nem mindegyikét teljesítő vállalkozásokat is kapuőrnek minősíthetne a Bizottság piaci vizsgálatot követő, kvalitatív értékelés alapján. Amennyiben a kapuőri pozíció megszilárdultságára és tartósságára vonatkozó feltétel még nem teljesült, de ez a közeljövőben várható, a platformra külön kötelezettségek lennének alkalmazandók.¹⁰³⁷ Biztosítandó, hogy a kapuőrökre vonatkozó szabályozás lépést tartson a digitális piacok gyors változásával, a Bizottság a tervezetben eljárásilag részletesen szabályozott piaci vizsgálatot folytathatna le, ami lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy platformokat kapuőrnek minősítsen, valamint szükség esetén dinamikusan frissítse a kapuőrökre vonatkozó kötelezettségeket, továbbá a DMA szisztematikus megsértése kezelésére intézkedéseket alakítson ki.¹⁰³⁸

A kapuőrökre a rendelettervezetben a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokhoz hasonló módon, lista formájában meghatározott – egyebek mellett a platform saját szolgáltatásainak előnyben részesítését, az adatok felhasználását és azokhoz való hozzáférést, interoperabilitás biztosítását érintő – tilalmak és kötelezettségek lennének alkalmazandók, melyek

¹⁰³⁵ Uo. 2. cikk

¹⁰³⁶ Uo. 3. cikk (2) bek.

¹⁰³⁷ Uo. 15. cikk

¹⁰³⁸ Uo. 37. cikk

megfogalmazása során a Bizottság a versenyjogi jogérvényesítés tapasztalataira támaszkodott. A szabályok megszegése bírság, magatartási intézkedés, végső soron strukturális intézkedés (pl. elidegenítésre kötelezés) alkalmazása révén is szankcionálható lenne. További részletes előírások még saját szolgáltatások javára történő diszkrimináció tilalma, a platformmal való interoperabilitás biztosítására vonatkozó kötelezettség, valamint az adatvédelmi szabályokkal összhangban az üzleti felhasználók és ügyfelek interakciója során rendelkezésre bocsátott vagy előállított adatok megosztására vonatkozó kötelezettség.¹⁰³⁹ A DMA rendelettervezet alapján a jogérvényesítést a Bizottság végezné, valamint létrehoznának egy, a tagállami képviselők részvételével működő ún. tanácsadó bizottságot, aminek véleményét bizonyos esetekben kötelező lenne kikérni, továbbá a tagállamok szerephez jutnának azáltal, hogy kezdeményezhetnék Bizottságnál piaci vizsgálat lefolytatását valamely platform kapuórként történő kijelölése érdekében.¹⁰⁴⁰ A DMA a jelenleg is érvényben lévő versenyjogi szabályokat egészíti ki annyi eltéréssel, hogy nem csupán a már létrejött erőfölényes pozíció okán felmerült károkat igyekeznek mérsékelni, hanem már előzetesen, ex ante eszközökkel kívánja fenntartani a versengő piaci struktúrát.¹⁰⁴¹

9.4.1 Amerikai megoldási javaslatok

Gyakori érv, hogy a közösségi média platformok, például a Facebook vagy a Twitter természetes monopóliumok a saját szférájukban a hálózati hatások miatt: Minél többen jelennek meg egy adott hálózaton, annál hasznosabbá válik a barátokkal kapcsolatba lépni vágyó felhasználók számára. Ennek a logikának a követése azt jelzi, hogy a Facebook felosztása több kisebb közösségimédia-cégre csak azt eredményezné, hogy a legnépszerűbbek nyernek, és domináns platformként a régi Facebookot váltják fel. Ez azonban csak akkor igaz, ha a platformok továbbra is versenyellenes magatartást folytathatnak, amely túszként tartja a felhasználókat az interoperabilitás, az adathordozhatóság vagy a verseny hiánya miatt minden szinten.¹⁰⁴² Amerikában egyre erősebben a hangok amelyek a közösségi média vállalatok ellen

¹⁰³⁹ Europe fit for the Digital Age: new online rules for platforms https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment/europe-fit-digital-age-new-online-rules-platforms_hu

¹⁰⁴⁰ DMA 14-17. cikk

¹⁰⁴¹ PÜNKÖSTY András: Tovább élesedik a versenyjogi fellépés a technológiai óriásokkal szemben. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/06/25/tovabb-elesedik-a-versenyjogi-fellepes-a-technologiai-oriasokkal-szemben/>

¹⁰⁴² Cory DOCTOROW: Demonopolizing the Internet with Interoperability. <https://onezero.medium.com/demonopolizing-the-internet-with-interoperability-b9be6b851238>

szólnak, és erősebb versenyjogi fellépést sürgetnek.¹⁰⁴³ Azonban az eszközök korlátozottak, a pénzbírságokon túl csupán a vállalatok feldarabolása áll rendelkezésre mint valódi eszköz, ez utóbbi azonban szinte ultima ratioként áll csak rendelkezésre, ezért nehéz bevetni, pláne ha azt is figyelembe vesszük, hogy hatalmas pénzügyi és jogi lehetőségek állnak a cégek rendelkezésére ezen döntések elkerülésére.¹⁰⁴⁴

A jelenlegi amerikai versenyjogi kezdeményezések célja, hogy ezen változtassanak, bár azt a legtöbb szerző elismeri, hogy a versenypolitika nem gyógyír a platformok által felszínre hozott összes problémára.¹⁰⁴⁵ Orla Lynskey szerint például további intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy átalakítsák a meglévő üzleti modelleket amelyek ösztönzik a felhasználói elkötelezettség és érzelmi reakciók maximalizálásán alapuló tartalomkezelést. Ez magában foglalja a lehetséges adathordozhatósági és interoperabilitási követelményeket, átfogó adatvédelmi szabályozást, a hirdetési piacok szabályozását valamint azt, hogy a felhasználók jobban kontrollálhassák, hogy milyen adatokat gyűjtsenek róluk, és azt hogyan használják fel.¹⁰⁴⁶ Jack Balkin is hasonló véleményen van, szerinte a versenyjog megfelelő eszköz lehet a közösségi média platformok üzleti modelljeinek megváltoztatására, addig ugyanis ameddig ez nem történik meg, a Facebookhoz hasonló profitorientált vállalatok nem lesznek érdekelték abban, hogy a demokratikus nyilvánosság érdekeit tartsák előbbre saját bevételeikkel szemben.¹⁰⁴⁷ Másképp mondva: „a Facebook üzleti modellje nem törődik a demokráciával.”¹⁰⁴⁸ A versenyjog középpontjában pedig a társadalmi jólét áll, ez az az indok, melynek mentén korlátozni lehet a magántulajdonban lévő vállalatok jogait.¹⁰⁴⁹

2020 decemberében a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság (FTC) és 46 állam beperelte a Facebookot, azzal vádolva a céget, hogy jogellenesen vásárolta fel versenytársait – elsősorban a WhatsApp-ot és az Instagramot –, hogy felszámolja a versenyt a közösségi média iparágában.¹⁰⁵⁰ Az Egyesült Államok Kerületi Bírósága azonban elutasította az FTC keresetét arra való hivatkozással, hogy az FTC nem szolgáltatott elegendő bizonyítékot állításai

¹⁰⁴³ L. pl. Zephyr TEACHOUT: *Break 'Em Up: Recovering Our Freedom from Big Ag, Big Tech, and Big Money*. All Point Books, New York, 2020.

¹⁰⁴⁴ James BALL: *The System: Who owns the internet, and how it owns us*. Bloomsbury Publishing, London, 2020. 229.

¹⁰⁴⁵ Philip M. NAPOLI: *Social Media and the Public Interest*. Columbia University Press, New York, 2019. 152.

¹⁰⁴⁶ Orla LYNKEY: *Regulating „Platform Power”*. *LSE Law, Society and Economy Working Papers* 1/2017. 15.

¹⁰⁴⁷ Jack M. BALKIN: *How to Regulate (and Not Regulate) Social Media*. 1 *Journal of Free Speech Law* 71, 2021. 89.

¹⁰⁴⁸ Uo.

¹⁰⁴⁹ Matthew HINDMAN: *The Internet Trap*. Princeton University Press, Princeton, 2020. 175.

¹⁰⁵⁰ FTC Sues Facebook for Illegal Monopolization. <https://www.ftc.gov/news-events/press-releases/2020/12/ftc-sues-facebook-illegal-monopolization>

alátámasztására állításához, és nem tudta kellően bizonyítani, hogy a Facebook monopóliummal rendelkezik a „személyes közösségi hálózatok” (*Personal Social Network*) piacán.¹⁰⁵¹ 2021-ben került a Kongresszus elé a „2021. évi versenyjogi és antitröszt szabályok jogérvényesítésének hatékonyságának reformjáról” szóló javaslat,¹⁰⁵² mely öt jogszabály módosítását célozza a Big Tech vállalatok hatékonyabb szabályozásának előkészítése érdekében. A javaslat legnagyobb léptékű kezdeményezése, hogy a piaci összefonódásokat szabályozó Clayton Act módosításával ezentúl nem csupán azokat a fúziókat tilthatnák meg, amelyek lényegesen csökkentik a piacon a versenyt, vagy monopólium kialakulásához vezethetnek, hanem azokat is, amelyeknél érzékelhető a verseny tényleges csökkenésének kockázata.¹⁰⁵³ A javaslat továbbá érdemben megerősíti a jogérvényesítő hatóságokat nemcsak a költségvetési támogatásuk drasztikus megemelésével, de a kiszabható bírságösszegek lényeges megemelésével is.¹⁰⁵⁴

Az amerikai versenyjogi elképzeléseket kissé árnyalja, hogy egy túlságosan tágra szabott előírás akár az Első Alkotmánykiegészítés érvényesülésébe történő beavatkozás lehet, vagyis nagyon könnyen tartalom-alapú szóláskorlátozásnak minősülhet, melyre sokkal szigorúbb alkotmányos szabályok vonatkoznak. A közösségi média platformoknak is – mint minden magánszemélynek – megvannak az első Alkotmánykiegészítés által garantált jogai a tartalmi döntéseikbe való kormányzati beavatkozás ellen. Bár a versenypolitika hatékony eszköznek tűnhet a nagy tech cégek szabályozására, alkalmazásuk komoly szólásszabadsággal kapcsolatos aggályokat vethetnek fel. Ha ugyanis a szabályozásnak hatása van az Első Alkotmánykiegészítés által garantált jogokra, és felmerül azok tartalomalapú volta, a bíróságok könnyen alkotmányellenesnek nyilváníthatják azokat. A Legfelső Bíróság is elismerte, hogy még egy látszólag semleges szabályozás is lehet tartalomalapú, ha nyilvánvaló célja a beszéd szabályozása az általa közvetített üzenet miatt.¹⁰⁵⁵

¹⁰⁵¹ FTC v. Facebook, Civil Action No. 20-3590 (JEB). <https://storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.224921/gov.uscourts.dcd.224921.73.0.pdf>

¹⁰⁵² A Bill to reform the antitrust laws to better protect competition in the American economy, to amend the Clayton Act to modify the standard for an unlawful acquisition, to deter anticompetitive exclusionary conduct that harms competition and consumers, to enhance the ability of the Department of Justice and the Federal Trade Commission to enforce the antitrust laws, and for other purposes. https://www.klobuchar.senate.gov/public/_cache/files/e/1/e171ac94-edaf-42bc-95ba-85c985a89200/375AF2AEA4F2AF97FB96DBC6A2A839F9.sil21191.pdf

¹⁰⁵³ PÜNKÖSTY András: Tovább élesedik a versenyjogi fellépés a technológiai óriásokkal szemben. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/06/25/tovabb-elesedik-a-versenyjogi-fellepes-a-technologiai-oriasokkal-szemben/>

¹⁰⁵⁴ Uo.

¹⁰⁵⁵ Neil CHILSON – Casey MATTOX: [The] Breakup Speech: Can Antitrust Fix the Relationship Between Platforms and Free Speech Values? <https://knightcolumbia.org/content/the-breakup-speech-can-antitrust-fix-the-relationship-between-platforms-and-free-speech-values>

9.5 A lehetséges megoldási kísérletek értékelése

A DSA egy teljesen új szabályozási rendszert hoz létre, mely nagyjából egybe esik saját meglátásaimmal is. Véleményem szerint a DSA szolgálhat egy közös, az egész Unióra kiterjedő szabályozás alapjául, amely kellően szigorú jogérvényesítési lehetőséget biztosít európai szinten is. Emellett pedig véleményem szerint (ahogyan az a DSA-ból is következik) a tagállami szabályozásnak kell érvényesíteni a helyi szólásszabadságot érintő alkotmányos garanciákat. A rendelet alapvető szinten rögzíti a közösségi média platformokra vonatkozó kötelezettségeket, melyeket a tagállamok saját törvényeikkel pontosíthatnának. Ez a kettős szintű védelem biztosítani tudná az állampolgárok szabadságát a platformokon, mindemellett hatékony igényérvényesítést is biztosítana, hiszen a tagállami koordinátorok végső soron az Európai Bizottságon keresztül is felléphetnek a platformokkal szemben. Ugyanakkor a javaslat a tartalmakkal kapcsolatos alapjogi kérdésekre nem nyújt megoldást, a legnagyobb előrelépést az átláthatóság terén nyújtja, azonban nem tér ki a moderált tartalmakkal kapcsolatos szólásszabadságot érintő kérdésekre.

Az Oversight Board megjelenése globális szinten mindenképp üdvözlendő esemény, azonban véleményem szerint nem hoz érdemi változást a Facebook tartalomszabályozásával kapcsolatos problémák tekintetében. A működési elve eleve globális döntésekre van berendezkedve, és a Fekete Péter döntés már most rámutatott arra, hogy ez nem lehet hatékony, hiszen nincs tekintettel a helyi alkotmányos hagyományokra. Az Oversight Board voltaképpen nem hozza közelebb a Facebook működését a demokratikus nyilvánosság meglévő szabályaihoz, csupán a Facebook meglévő alapelveit értelmezi. Ez kétségtelenül hasznos, hiszen a döntések indokolásai sok esetben kiindulási pontként szolgálhatnak egy-egy alapelv értelmezéséhez, azonban önmagában nem elegendő ahhoz, hogy garantálja a demokratikus nyilvánosság Facebooktól való függetlenségének biztosítását.

A fentiekhez képest a versenyjogi megoldások csupán kiegészítő szerepet játszhatnak a platformok demokratikus nyilvánossággal kapcsolatos szabályozásában. Azonban meglátásom szerint a versenyjognak ezen a téren nem a nagy platformok feldarabolására kell törekednie, ugyanis a hálózati hatások miatt ez nem vezetne valódi eredményre, csupán sok kis platform jönne létre, melyek közül idővel újra kinőné magát a legnépszerűbb, és előbb-utóbb ugyanolyan monopol helyzetben lenne mint most a Facebook. Mindemellett a platformok számának pusztán növekedése bár valamilyen formában valóban versenyhelyzetet teremtene, ez a versenyhelyzet

nem jelentene valódi piaci versenyt, hiszen a felhasználók nagyon nehezen váltanának platformot.¹⁰⁵⁶ Ha új platformversenytársak bukkannak fel vagy jönnek létre a trösztellenes szabályozás révén, az valójában inkább kisebb, azonos érdeklődések vagy nézőpontok mentén kialakuló közösségi oldalakhoz vezetne, amely tovább rombolná a demokratikus nyilvánosságot, ugyanis egyrészt méginkább polarizálná a társadalmat, másrészt vélhetően ezek között több olyan lenne, melyen a Parlerhez hasonlóan drasztikusan megnőne a gyűlöletbeszéd és a hasonló káros tartalmak mennyisége. Hatékonyabb megoldás lehet a valódi interoperabilitás elősegítése, vagy jogszabályi előírása. Ennek következtében megszüntethető lenne a „lock-in” hatás, vagyis, hogy a platformok bezárják a felhasználóikat a saját platformjukra. Amennyiben a felhasználóknak valódi lehetősége lenne az összes adatát, fotóit, posztjait, elmentett tartalmait, kapcsolatait stb. könnyen migrálni egy másik platformra, a platformok sokkal inkább rá lennének kényszerítve arra, hogy megfelelő védelmet és a társadalom számára is hatékony és hasznos szolgáltatást nyújtsanak, hiszen meg van rá a valódi esély, hogy a felhasználók otthagyják őket. Szemben ugyanis a sok kis platformmal telített piaccal, már két nagy piaci szereplő is olyan versenyt tudna teremteni, ahol a könnyű váltás miatt tömegek tudnának átvándorolni más platformra, kiküszöbölve ezzel a hálózati hatások okozta problémákat.

Bár a DMA nagyon fontos jogszabálytervezet, a közösségi média platformok és a demokratikus nyilvánosság kapcsolata szempontjából jelenlegi formájában véleményem szerint csekély javulást képes elérni. A felhasználók számára (az üzleti jellegű felhasználók körén kívül) kevés garanciális szabályt fogalmaz meg, a szólásszabadság vagy egyéb alapvető jogok biztosításának követelménye nem jelenik meg a javaslatban. A javaslat azonban abból a szempontból mindenképpen üdvözlendő, hogy a benne foglaltak nagyban hozzájárulnak majd ahhoz, hogy a platformok ne tudjanak visszaélni domináns helyzetükkel, és hogy a felhasználók számára egy tisztességes versenyen alapuló online piac állhat majd rendelkezésre.

¹⁰⁵⁶ Daniel SOKOL: Understanding Online Markets and Antitrust Analysis. 15 *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2017. 50.

9.6 Következtetések

- A közösségi médiát érintő speciális jogszabályok jórészt belül maradnak az Eker. irányelv által meghatározott kereteken, csupán pontosítják azokat.
- A legtöbb ország szabályozása csupán aláhúzza az általános gyermekvédelmi és gyűlöletbeszéd elleni előírásokat, kérdéses azonban, hogy ezek végrehajthatósága mennyire lehet hatékony.
- A DSA megfelelő jogi keretet biztosíthat majd az általam is javasolt két szintű szabályozás létrehozásához, kérdés azonban, hogy a tervezet jelenlegi tartalma mennyiben fog a későbbiekben változni, és hogy vajon mikor tud hatályba lépni a rendelet.
- Az Oversight Board mindenképpen üdvözlendő kezdeményezés, jelenlegi formájában azonban sem legitimitása, sem függetlensége, sem döntéseinek következménye nem éri el a kívánt szintet.
- A versenyjogi megoldás kiegészítő szerepet tölthetnek be a demokratikus nyilvánosság szabályozásában. Bár kétségkívül jelentős szerepük van a piaci monopol helyzetek megakadályozásában, önmagában nem képesek biztosítani a demokratikus nyilvánosság megfelelő működését.

10. Összegzés

„Azok voltak a legjobb idők; azok voltak a legrosszabb idők. A bölcsesség kora volt az; meg a bolondság kora. A hit korszaka; a hitetlenség korszaka. A Világosság ideje; a Sötétség ideje. A remény tavasza; a kétségbeesés tele. Előttünk volt még minden; nem volt már előttünk semmi.”¹⁰⁵⁷

Dickens szavai jól tükrözik azt az állapotot, ami jelenleg a szólásszabadság és a közösségi média viszonyát jellemzi. A közösségi média egy páratlan eszközt adott az emberek kezébe, korábban elképzelhetetlen módon van lehetősége mindenkinek egyszerre tájékozódni és eljutni a nyilvánossághoz. A közösségi média valóban demokratizálta az internetet és a demokratikus nyilvánosságot. Ezzel párhuzamosan azonban olyan újkeletű veszélyeket is teremtett, melyek szintén korábban ismeretlenek voltak, és olyan kihívások elé állította a szólásszabadság hagyományos doktrínáit, amelyekkel nagyon nehéz megküzdenie. Így tehát a demokratikus nyilvánosság a közösségi média korában a lehető legjobb helyzetben van, és a lehető legrosszabban egyaránt.

Disszertációmban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a közösségi média szerződéses magánszabályozása milyen hatással van a demokratikus nyilvánosságra, a szólásszabadság érvényesülésére, valamint, hogy milyen jelenlegi és jövőbeni szabályozási megoldásokkal lehet kezelni az ebben a körben felmerülő jogi problémákat.

Ahogy azt bemutattam, a közösségi média jelentős hatással bír a demokratikus nyilvánosság alakulására, és az egyik legfontosabb társadalmi fórummá vált. Ezen fórum szabályait azonban önmaga, önkényesen határozhatja meg a felhasználási feltételek szerződéses jellegére hivatkozva. Véleményem szerint azonban ez a közösségi média platformok által „privatizált szólásszabadság” szerződéses jogviszonnnyal történő legitimálása nem tartható álláspont. A társadalmi diskurzusok jelentős része világszerte ezeken a felületeken zajlik, és a társadalmi párbeszédben megjelenő, vagy abból kitiltott vélemények körének meghatározására nem lehet hivatkozási alap a szerződéses jogviszony. Ezek a platformok nagy mértékben befolyásolhatják a felhasználók alapjogainak érvényesülését, így esetükben érvényesíthető kell legyen az alapjogok horizontális hatálya. Véleményem szerint jogszabályi úton szükséges lenne a szólásszabadság alkotmányos garanciáinak beépítése a felhasználó és a platform közötti magánjogi jogviszonyba, közjogi eszközökkel. Ezáltal nem csupán az lenne biztosítható, hogy

¹⁰⁵⁷ Charles DICKENS: Két város regénye. (Karinthy Frigyes fordítása). Budapest, Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016.

az adott országban tiltott szólások egyértelműen azonosíthatóak és eltávolíthatóak legyenek, hanem az is, hogy az alkotmányosan védett véleményeket ne lehessen eltávolítani az közbeszéd egyik legjelentősebb színteréről.

A közösségi média kapcsán a szakmai és a laikus társadalomban is egyszerre van jelen az az igény, hogy megőrizzük szabadságát, és minél kevesebb állami befolyást engedjünk velük kapcsolatban, valamint az az igény, amely szeretné őket megnyugtató módon, kellően széles körben szabályozni és visszaszorítani az általuk jelenleg birtokolt hatalmat, mellyel ekkora befolyást gyakorolnak a demokratikus nyilvánosságra. Nagyon nehéz megtalálni a kellő egyensúlyt a két „versengő” érdek között. Ha elfogadjuk azt az alapvetést, hogy az internet egy szabályozatlan, szabad virtuális világ, akkor ebből a nézőpontból minden szabályozásra tett kísérlet bizonyos szabadságaink elvesztését jelentené. Az internetes infrastruktúra szabályozása szólásszabadság-korlátozásnak minősülhet, még akkor is, ha nem konkrét tartalomszabályozásra irányul és nem közvetlenül azt próbálja szabályozni, hogy mit lehet és mit nem lehet kimondani. Jelenleg úgy tűnik, hogy nem csupán a jogalkotók, hanem maguk a platformok is a szabályozás irányába tendálnak, más kérdés, hogy milyen indíttatásból. Ha félretesszük a szólásszabadság eszméivel kicsit sem összeegyeztethető antidemokratikus motivációkat, melyek korlátozni szeretnék az állampolgárok online szólásszabadságát, akkor azt mondhatjuk, hogy a legtöbb komolyan vehető szabályozási kezdeményezés azért jött létre, hogy az internetet egy biztonságosabb, jobb helyé tegyék akár a kiskorúak, akár a felnőtt állampolgárok számára. Bár feltételezhető, hogy a platformok sem gondolkodnak másképpen, a szabályozás felé fordulásuk elsődleges indítéka vélhetően mégis inkább gazdasági jellegű, hiszen sokkal költséghatékonyabb egy általános szabályrendszernek megfelelni, mint minden országban külön-külön betartani az eltérő jogszabályokat.

A közösségi oldalak, ahogyan maga az internet is első sorban eszközök. Nincs önmagában ideológiája, önmagában se nem jó, se nem rossz, a kérdés az, hogy akinek a kezében van mit kezd vele. Jobban mondvá, hogy maga a jog mit enged hogy kezdjenek vele. Azonban ahogy arra Paul Bernal is rámutat, bár hiába állítják az ellenkezőjét, a közösségi média platformok számára a szólásszabadság is csupán egy eszköz, melyet nem rendeletetésének megfelelően, hanem saját érdekeiknek megfelelően használnak.¹⁰⁵⁸

A dolgozatomban felvázolt különféle szabályozási modellekben közös, hogy alapvetően a szólásszabadság évtizedek során kialakult doktrínáihoz kívánja formálni a platformok magánszabályozását. Kérdés azonban, hogy mennyiben módosultak ezek a doktrínák a

¹⁰⁵⁸ Paul BERNAL: *The Internet, Warts and All*. Cambridge University Press, Cambridge, 2018. 127.

közösségi média hatására. Véleményem szerint jelentősen. A szólásszabadsággal és a demokratikus nyilvánossággal kapcsolatos szabályozások első sorban az államtól féltik a szabad véleménynyilvánítást, és ennek érdekében fogalmazznak meg jogokat és kötelezettségeket az állammal és a nyilvánosságot hagyományosan „uraló” sajtó- és médiaszolgáltatásokkal kapcsolatban. Az internet és a közösségi média hatására azonban a kapuőri szerep áttevődött néhány globális nagyvállalatra, akik hagyományos értelemben magánszereplőként sem az állami sem a médiaszolgáltatói körbe nem tartoznak bele, így egyfajta sajátos új szereplőként súlyosabb speciális kötelezettségek nélkül tevékenykedhetnek, annak ellenére, hogy a nyilvánosságot egyre inkább ők „uralják”. Ezzel párhuzamosan pedig a tömegkommunikáció korábban csak kevesek számára nyitva álló lehetősége szinte bárki számára elérhetővé vált, ezzel pedig korábban elképzelhetetlen mennyiségű szólás kerül bele a napi cirkulációba. 2019-ben csak a YouTube-ra percenként több mint 500 órányi videót töltöttek fel.¹⁰⁵⁹ Ez egy halandó ember számára feldolgozhatatlan és ellenőrizhetetlen információmennyiség, így a hagyományos doktrínák által meghatározott felelősségi formák sem képesek kezelni az ebből fakadó problémákat. A szólásszabadság korábbi doktrínái és kategóriái a közösségi média platformok megjelenésének következtében új kihívások elé kerültek, melyeknek nem minden esetben tudnak megfelelni, ezért ezeket újra kell gondolni. A demokratikus nyilvánosság érdekében megfelelő garanciákkal kell ellátnunk a közszféra ezen részét is. A szabályozás célja pedig az kell, hogy legyen, hogy a közösségi média platformok a köz érdekében átláthatóan, és a szólásszabadság alapvető garanciát tiszteletben tartva vállaljanak felelősséget az általuk működtetett szolgáltatásokért. Meglátásom szerint tehát egy kölcsönös hatásmechanizmus érvényesül a közösségi média és a szólásszabadság kapcsolatában, melynek következményeként mindkét oldal nagy mértékű változáson megy keresztül. Végeredményként pedig egy olyan helyzet jön létre, ahol a szólásszabadság hagyományos doktrínái átalakulnak, míg a közösségi oldalak sokkal szigorúbb szabályozási környezetben fognak tevékenykedni, ahol működésük során sokkal inkább érvényre juttatják majd a közérdek alkotmányos védelmét. Ehhez a szólásszabadság alapvető garanciáinak biztosítása mellett megfelelő tájékoztatásra, átláthatóságra és megfelelő elszámoltathatóságra van szükség.

A közösségi média szabályozási rendszere ezért véleményem szerint nem egy könnyen körülhatárolható, elkülönített, vagy a jelenlegi szabályozási formákkal megegyező módon fog megvalósulni. A gyakorlatban nagyobb szerephez fog jutni az állami szabályozás, ugyanakkor

¹⁰⁵⁹ Hours of video uploaded to YouTube every minute as of May 2019
<https://www.statista.com/statistics/259477/hours-of-video-uploaded-to-youtube-every-minute/>

nem csupán ez fog tisztán érvényesülni. A magánszabályozás jelentősége fenn fog maradni, azokat csupán az állami szólásszabadságra vonatkozó garanciák minimumszintjéhez fogják közelíteni. Ezeken túl véleményem szerint az állami szabályozás, a társszabályozás és a magánszabályozás egyfajta hibridje fog létrejönni, ahol a minimumszabályokat az állam határozza meg, amelyek így állami eszközökkel kikényszeríthetőek is lesznek, ezen felül pedig a platformok továbbra is megtartják a magánjogi szerződésekből eredő önállóságukat, és a „legkisebb közös többszörös” szabályozáson felüli döntéseket saját hatáskörben fogja meghozni. A döntések felülvizsgálata, és bizonyos kérdések (pl. álhírek) kapcsán pedig lehetségesnek tartok egyfajta társszabályozási modellt, ahol a platformok és az állami szereplők saját megállapodások mentén fognak együttműködni tartalomszabályozási kérdésekben. A szabályozás szintjét tekintve pedig szintén kettős rendszert látok megvalósulni, melyben az Európai Unió a hatékony fellépés és érdekérvényesítés érdekében meghatároz bizonyos alapvető szabályokat, melyek mellett a tagállamok adott esetben élve szuverenitásukkal tovább szigoríthatnak vagy pontosíthatnak az adott nemzeti sajátosságok figyelembevételével. Így egy olyan modell jöhet létre, ahol az állam jogi szabályozással védi a felhasználókat a platformokkal szemben, a platformok pedig függetlenségüket megőrizve fogják biztosítani a szólásszabadság alapvető garanciáit, megvédve ezzel a felhasználókat az állami önkénytől.

A jog folyamatosan változik, és különösen igaz ez a médiajog területére, ahol a technika rohamos fejlődésének következtében mindig több a kérdés, mint a biztos válasz. A közösségi média által felvetett kérdéseknek csupán egy kis szeletét érintette a dolgozatom, hiszen az internet ezen területe szinte kivétel nélkül minden jogterületre hatással van. Az viszont kijelenthető, hogy a legnagyobb hatást a demokratikus nyilvánosságra és a szólásszabadság eddigi doktrínáira gyakorolja, mely folyamatnak egyelőre nem látjuk a végét, sőt azt sem, hogy egyáltalán kijelenthetjük-e valaha, hogy véget ér. A témával foglalkozó tudományos közösségnek pedig csupán a már említett Charles Dickens egy másik művének címe maradt vigaszul. Nagy várakozások, avagy más fordításban: Szép remények.¹⁰⁶⁰

¹⁰⁶⁰ Charles DICKENS: Szép remények. Magvető, Budapest, 2008.

ISMÉTELT HIVATKOZÁSOK JEGYZÉKE:

- ACZÉL ACZÉL Petra: A hamis hír: kommentár a jelenség értelmezéséhez. *Századvég* 2017/2.
- ALLCOTT Hunt ALLCOTT – Matthew GENTZKOW: Social Media and Fake News in the 2016 Election. 31 *Journal of Economic Perspectives* 2, 2017.
- BALASSA BALASSA Bence: Egy új háború alapvonalai. Az online párhuzamos narráció morálfilozófiai vázlata. In: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): A XXI. század biztonsági kihívásai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2018. 52.
- BALKIN (1999) Jack BALKIN: Free Speech and Hostile Environments, 99 *Columbia Law Review* 295. 2296. 1999.
- BALKIN (2018) Jack M. Balkin: Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *University of California Law Review*, 2018.
- BARTÓKI-GÖNCZY – POGÁCSÁS BARTÓKI-GÖNCZY Balázs – POGÁCSÁS Anett: A médiatartalom-szolgáltatásnak nem minősülő internetes tartalomszolgáltatások szabályozása. In: • KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- BERNAL Paul BERNAL: The Internet, Warts and All. Cambridge University Press, Cambridge, 2018
- CALVERT Clay CALVERT – Stephanie MCNEFF – Austin VINING – Sebastian ZARATE: A hamis hírek és az Első Alkotmánykiegészítés – Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. *In Medias Res*, 2019/2.
- COCOZZA Nicole COCOZZA: Instagram Sets a Precedent by an „Insta” Change in Social Media Contracts & Users’ Ignorance of Instagram’s Terms of Use may Lead to Acceptance by a Simple „Snap”. 15 *Journal of High Technology Law*, 363, 2014.
- EHRlich Paul EHRlich: Communications Decency Act 230. 17 *Berkeley Technology Law Journal* 401
- ETL ETL Alex: A posztigazságkorszak biztonságpolitikai vonatkozásai. *Nemzet és Biztonság* 2017/6.
- FARGO Anthony L. FARGO: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában. *In Medias Res* 2015/2.
- FATHAIGH Ronan Ó FATHAIGH: Brzeziński v. Poland: Fine over ‘false’ information during election campaign violated Article 10. <https://strasbourgobservers.com/2019/08/08/brzezinski-v-poland-fine-over-false-information-during-election-campaign-violated-article-10/>
- GLYNN Cary GLYNN: Section 230 as First Amendment Rule. 131 *Harvard Law Review* 2027 (2018).

- GRAY Leigh Ellen GRAY: Thumb War: The Facebook „Like” button and Free Speech in the Era of Social Networking. 7 *Charleston Law Review* 447, 2013.
- HAAN Sarah C. HAAN: Facebook’s Alternative Facts. 105 *Virginia Law Review* 18, 2019.
- HARA Daniel S. HARA: Social Media Thought Crimes. 35 *Pace Law Review* 366, 2014.
- HEINS Marjorie HEINS: The brave new world of social media censorship. 127 *Harvard Law Review* 325, 2014.
- JACKSON Benjamin F. JACKSON: Censorship And Freedom Of Expression In The Age Of Facebook. 44 *New Mexico Law Review* 121, 2014.
- KLONICK Kate KLONICK: The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. 131 *Harvard Law Review* 1598, 2018.
- KOENIG –RUSTAD Michael L. RUSTAD – Thomas KOENIG: Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks’ Contracting Practices. 49 *Wake Forest Law Review* (2014) 1431, 1446.
- KOLTAY (2019A) KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- KOLTAY (2019B) KOLTAY András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. *In Medias Res* 2019/1.
- KOLTAY (2019C) KOLTAY András: Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása. Budapest, Wolters Kluwer, 2019
- KOLTAY (2019D) KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. *Pázmány Law Working Papers* 2019/4.
- KOLTAY (2020) KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntetetheőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2.
- KOSSEFF Jeff KOSSEFF: The Gradual Erosion of the Law That Shaped the Internet: Section 230’s Evolution Over Two Decades. 18 *Columbia Science & Technology Law Review* 1.
- KREKÓ KREKÓ Péter: Tömegparanoia: az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum, 2018.
- LENKOVICS LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. In Sajó András (szerk.): Alkotmányosság a magánjában. Budapest, Complex, 2006.
- LEVI Lili LEVI: Social Media and the Press. 90 *North Carolina Law Review*, 1531 (2012)
- MANZI Daniela C. MANZI: Managing the misinformation marketplace: the First Amendment and the fight against fake news. 87 *Fordham Law Review* 2623, 2019

- MCKINTY AND WRIGHT McKinty and Wright: Delfi AS v Estonia, Art. 10 & Online Comments, Who's Responsible? <http://www.mckinty-wright.co.uk/delfi-v-estonia-implications-online-comments/>
- MCQUAIL Denis MCQUAIL: A tömegkommunikáció elmélete. Budapest, Wolters Kluwer, 2015.
- NÁDORI Péter NÁDORI: Anonymous mass speech on the Internet. In: András Koltay (ed.): Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.
- NAVRATYIL NAVRATYIL Zoltán: Rendhagyó recenzió Sajó András Alkotmányosság a magánjogban című művéről. *Isutum Aequum Salutare*, 2008/4.
- NÉMETH NÉMETH Szabolcs: A Cambridge Analytica-ügy jogi vizsgálata. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 248.
- NICE Randall D. NICE: Reviving the Lost Tort of Defamation: A Proposal to Stem the Flow of Fake News. 61 *Arizona Law Review* 205, 2019
- OLAJOS OLAJOS Marcell: Sötét fellegek. A Facebook-felhő jogi háttere. *Arsboni.hu*, 2016. november 22. <http://arsboni.hu/sotet-fellegek-facebook-felho-jogi-hattere/>.
- OSZTOVITS OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, III. Budapest, Opten, 2014
- PAPP PAPP Tekla: Atipikus szerződése. Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- PARK Kevin PARK: Facebook Used Takedown And It Was Super Effective! Finding A Framework For Protecting User Rights Of Expression On Socialnetworking Sites. 68 *N.Y.U. Annual Survey of American Law* 891, 2013
- POORE Megan POORE: Using Social Media in the classroom. New York, Sage, 2013
- SORBÁN SORBÁN Kinga: Gondolatok köztere – A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Megjelenés alatt.
- STRIHÓ STRIHÓ Krisztina: Elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem. HETESI Erzsébet – MAJÓ Zoltán – LUKOVICS Miklós (szerk.): A szolgáltatások világa. JATEPress, Szeged, 2009.
- SUNSTEIN (2017) Cass R. SUNSTEIN, #Republic: Divided Democracy In The Age Of Social Media. Princeton, Princeton University Press, 2017.
- SYED Nabiha SYED: Real talk about Fake News: Towards a better theory for platform governance. *The Yale Law Journal Forum*, 2017/10.
- SZICHERLE SZICHERLE Patrik: Hogyan küzdünk a dezinformáció ellen? *Political Capital*, 2018. 4-5. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/dezinfo_guide_tanulmany_20181126.pdf

- TIMMER Joel TIMMER: Fighting Falsity: Fake News, Facebook and the First Amendment. 35 *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 669, 2017
- TUTT Andrew TUTT: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235,
- VERSTRAETE Mark VERSTRAETE – Derek E. BAMBAUER – Jan R. BAMBAUER: Identifying and Countering Fake News. Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 17-15, 2017
- VESZELSZKI VESZELSZKI Ágnes: deepFAKEnews: Az információmanipuláció új módszerei. In: Balázs, László (szerk.): Digitális kommunikáció és tudatosság. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2021
- VOJAK Brittany VOJAK: Fake News: The commoditization of internet speech. 48 *California Western International Law Journal* 123, 2017.
- WALDMAN Ari Ezra WALDMAN: The Marketplace of Fake News. 20 *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law* 845, 2018
- WALTERS Ryan M. WALTERS: How to Tell a Fake: Fighting Back Against Fake News on the Front Lines of Social Media. 23 *Texas Review of Law & Politics* 111, 2018
- WEAVER Russel L. WEAVER: Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- ZÓDI (2018) ZÓDI Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Gondolat, Budapest, 2018.

IDÉZETT MŰVEK

Irodalomjegyzék

- ACZÉL Petra: A hamis hír: kommentár a jelenség értelmezéséhez. *Századvég* 2017/2.
- ALLCOTT, Hunt – GENTZKOW, Matthew: Social Media and Fake News in the 2016 Election. 31 *Journal of Economic Perspectives* 2, 2017.
- AZURMENDI, Ana: Is Journalism still the „watchdog” of democracy? The European Court of Human Rights facing fake news in Social Media. Oxford Internet Institute, University of Oxford. <http://blogs.oii.ox.ac.uk/policy/wp-content/uploads/sites/77/2018/08/IPP2018-Azurmendi.pdf>
- BAJOMI-LÁZÁR Péter: Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 2017/4.
- BAKÓ Beáta: Uniós alapjogok a tagállamokban – Az Alapjogi Charta alkalmazási és értelmezési problémái. *Iustum Aequum Salutare* 2015/1.
- BALASSA Bence: Egy új háború alapvonalai. Az online párhuzamos narráció morálfilozófiai vázlata. In: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): A XXI. század biztonsági kihívásai. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2018.
- BALKIN, Jack M.: Free Speech and Hostile Environments, 99 *Columbia Law Review* 295. 1999.
- BALKIN, Jack M.: Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation. *University of California Law Review*, 2018.
- BALKIN, Jack M.: How to Regulate (and Not Regulate) Social Media. 1 *Journal of Free Speech Law* 71, 2021. 89.
- BALL, James: *The System: Who owns the internet, and how it owns us*. Bloomsbury Publishing, London, 2020. 229.
- BARANETSKY, Victoria D.: Social Media and the Internet: A Story of Privatization. 35 *Pace Law Review* 304, 2015.
- BARTÓKI-GÖNCZY Balázs – POGÁCSÁS Anett: A médiatartalom-szolgáltatásnak nem minősülő internetes tartalomszolgáltatások szabályozása. In: • KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: Az online közvetítő szolgáltatók, mint az információhoz való hozzáférés új kapuőrei. Budapest, Pázmány Press, 2018. 33-34.
- BEDI, Sonu: Online Dating Sites as Public Accommodations. In: Susan J. BRISON – Katharine GELBER (szerk.): *Free Speech in the Digital Age*. Oxford University Press, New York, 2019. 202-203.

- BEDŐ Renáta: A rendes bíróságok alapjogi bíraskodása magánjogi viszonyokban. *Fundamentum* 2018/1.
- BELÉNYESI Pál: *A digitális piacok időszerű versenyjogi vonatkozásai*. John Cabot University, Rome 2015
- BERNAL, Paul: *The Internet, Warts and All*. Cambridge University Press, Cambridge, 2018. 92.
- BERNSTEIN, Anita: Abuse and Harassment Diminish Free Speech. *5 Pace Law Review* 1, 2015.
- BETTILYON, Tyler Elliot: Network Neutrality: A History of Common Carrier Laws 1884–2018. <https://medium.com/@TebbaVonMathenstien/network-neutrality-a-history-of-common-carrier-laws-1884-2018-2b592f22ed2e>
- BHAGWAT, Ashutosh: Free Speech Categories in the Digital Age. In: Susan J. BRISON – Katharine (szerk.): *Free Speech in the Digital Age*. Oxford University Press, New York, 2019. 93.
- BLÁZQUEZ, Francisco Javier Cabrera et al.: *The Legal Framework for Video-Sharing Platforms*. IRIS Plus. Strasbourg: European Audiovisual Observatory, 2018. 4.
- BODNÁR Zsolt: A Facebook jól tudja, milyen károkat okoz a társadalomban, de a profit fontosabb. <https://qubit.hu/2021/10/05/a-facebook-jol-tudja-milyen-karokat-okoz-a-tarsadalomban-de-a-profit-fontosabb>
- BOLDYREVA, Elena: Cambridge Analytica: Ethics And Online Manipulation With Decision-Making Process. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*, 2018. 93-94. https://www.researchgate.net/publication/330032180_Cambridge_Analytica_Ethics_And_Online_Manipulation_With_Decision-Making_Process
- BORDEN, Sandra L. – TEW, Chad: The role of journalist and the performance of journalism: Ethical lessons from „fake” news (seriously). *22 Journal of Mass Media Ethics* 4, 2007.
- BRADSHAW, Samantha – HOWARD, Philip N.: *Challenging Truth and Trust: A Global Inventory of Organized Social Media Manipulation*. University of Oxford, 2019. <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2018/07/ct2018.pdf>
- BREHM, Alison S. – LEE, Cathy D.: From the Chair: „Click Here to Accept the Terms of Service”. *31(1) Communications Lawyer* 2015.
- BRUNS, Axel: Filter Bubble. *Internet Policy Review*, 2019/4.
- BRUNS, Axel: It’s Not the Technology, Stupid: How the ‘Echo Chamber’ and ‘Filter Bubble’ Metaphors Have Failed Us. 3. <http://snurb.info/files/2019/It's%20Not%20the%20Technology%2C%20Stupid.pdf>
- CALVERT, Clay – MCNEFF, Stephanie – VINING, Austin – ZARATE, Sebastian: A hamis hírek és az Első Alkotmánykiegészítés – Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. *In Medias Res*, 2019/2.

- CHILSON, Neil– MATTOX, Casey: [The] Breakup Speech: Can Antitrust Fix the Relationship Between Platforms and Free Speech Values? <https://knightcolumbia.org/content/the-breakup-speech-can-antitrust-fix-the-relationship-between-platforms-and-free-speech-values>
- CHIOU, Lesley – TUCKER, Catherine: Fake News and Advertising on Social Media: A Study of the Anti-Vaccination Movement. National Bureau Of Economic Research Working Paper 25223. <https://www.nber.org/papers/w25223>
- CHRONOWSKI Nóra: Üzlet és emberi jogok – nemzetközi törekvések és alkotmányjogi korlátok. *Jura* 2013/2.
- CHWEE, Philip: Bringing in a New Scale: Proposing a Global Metric of Internet Censorship. 38 *Fordham International Law Journal* 825, 2015.
- CITRON, Danielle Keats – WITTES, Benjamin: The Internet Will Not Break: Denying Bad Samaritans § 230. Immunity. 86 *Fordham Law Review* 401, 2017.
- COCOZZA, Nicole: Instagram Sets a Precedent by an „Insta” Change in Social Media Contracts & Users’ Ignorance of Instagram’s Terms of Use may Lead to Acceptance by a Simple „Snap”. 15 *Journal of High Technology Law*, 363, 2014.
- CSINK Lóránt – MAYER Annamária: Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban. Budapest, Médiatudományi Intézet. 2012.
- DENTON, Allison: Fake News: The Legality of the Russian 2016 Facebook Influence Campaign. 37 *Boston University International Law Journal* 183, 2019.
- DOCTOROW, Cory: Demonopolizing the Internet with Interoperability. <https://onezero.medium.com/demonopolizing-the-internet-with-interoperability-b9be6b851238>
- DUBOIS, Elizabeth – BLANK, Grant: The echo chamber is overstated: the moderating effect of political interest and diverse media. *Information, Communication & Society* 2018/5.
- EHRLICH, Paul: Communications Decency Act 230. 17 *Berkeley Technology Law Journal* 401.
- ELEFANT, Carolyn: The "Power" of Social Media: Legal Issues and Best Practices for Utilities Engaging Social Media. 32 *Energy Law Journal* 1, 2011.
- ESTLINBAUM, Craig: Social Networking and Judicial Ethics, 2 *St. Mary's Journal on Legal Malpractice & Ethics* 2, 2012.
- ETL Alex: A posztigazságkorszak biztonságpolitikai vonatkozásai. *Nemzet és Biztonság* 2017/6.
- EVANS, David S.: *Antitrust Issues Raised by the Emreging Global Internet Economy*. 102 NW U. L. REV. (2008) 1987, 1989

- FARGO, Anthony L.: Az internetszolgáltatók felelőssége az Egyesült Államokban és Európában. *In Medias Res* 2015/2.
- FAZIDA, Karim et al.: Social Media Use and Its Connection to Mental Health: A Systematic Review. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7364393/> ;
- FEHÉR Katalin – KIRÁLY Olívia: A hamis hírek dinamikája a médiában. *Századvég* 2017/2.
- FITZPATRICK, Neill: Media Manipulation 2.0: The Impact of Social Media on News, Competition, and Accuracy. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 2018/1.
- FLANARY, Donald H. – PRITCHET, Jessica J.: Cyberspace: A Constitutionally Protected Forum for Free Speech. *17 SMU Science & Technology Law Review* 489, 2014.
- FÜLÖP Katalin: A Covid–19 árnyékában óriásira növekvő információs aszimmetria. *In Medias Res*, 2020/2.
- GÁLIK Mihály: A média átalakulása – A tömegmédiától a digitális hálózati médiáig. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review* 2018/12. 58.
- GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – BEDŐ Renáta: Az alapvető jogok érvényesítése a magánjogi jogviták során – az újabb alkotmánybíróági gyakorlat (2014-2018). *Alkotmánybíróági Szemle*, 2018/2.
- GEBICKA, Aleksandra – HEINEMANN, Andreas: Social Media & Competition Law. *World Competition*, Vol. 37, No. 2, 2014.
- GHOSH, Dipayan: Don't Break Up Facebook — Treat It Like a Utility. *Harvard Business Review*, 2019.05.30. <https://hbr.org/2019/05/dont-break-up-facebook-treat-it-like-a-utility>
- GILLESPIE, Tarleton: The Politics of Platforms. *12 New Media & Sociology* 347, 2010.
- GILLESPIE, Tarleton: The Relevance of Algorithms, in Media technologies. *Essays on communication, materiality, and society*, 167, 2017.
- GLYNN, Cary: Section 230 as First Amendment Rule. *131 Harvard Law Review* 2027 2018.
- GOLDMAN, Eric: Dear President Biden: You Should Save, Not Revoke, Section 230. *Bulletin of the Atomic Scientists, Santa Clara University Legal Studies Research Paper*. 2021.
- GOLINO, Maria Alessandra: Algorithms in Social Media Platforms. <https://www.internetjustsociety.org/algorithms-in-social-media-platforms>
- GOSZTONYI Gergely: Alternatív (?) média – A közösségi média jogi szabályozásának vetületei. Budapest, ELTE, 2014.
- GOSZTONYI Gergely: Az alternatív média a(z európai) médiaszabályozásban. *In Medias Res* 2013/1.

- GOSZTONYI Gergely: Az internet az új feudalizmus? *JogTörténet*, 2021. október 18. <https://mtajogtortenet.elte.hu/blog/gosztonyi-gergely-internet-feudalizmus>
- GOSZTONYI Gergely: Az internet-hozzáférés korlátozásának gyakorlata az emberi jogok európai bírósága előtt. In *Medias Res* 2021/1. 97.
- GOSZTONYI Gergely: The European Court Of Human Rights: Internet Access as a Means of Receiving and Imparting Information and Ideas. *International Comparative Jurisprudence* 2020/2
- GOSZTONYI Gergely: Több beszédnek kevesebb az alja – recenzió Koltay András Az új média és a szólásszabadság: A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása című könyvéről. *Pro Futuro* 2019/2.
- GRAFANAKI, Sofia: Platforms, the First Amendment and Online Speech Regulating the Filters. *Pace Law Review*, 2018/1.
- GRAY, Leigh Ellen: Thumb War: The Facebook „Like” button and Free Speech in the Era of Social Networking. 7 *Charleston Law Review* 447, 2013.
- HAAN, Sarah C.: Facebook’s Alternative Facts. 105 *Virginia Law Review* 18, 2019.
- HAMPTON, Keith N. Et Al.: Social Networking Sites And Our Lives. *Pew Internet & Am. Life Project*. 4-5.
- HANSEN, Derek L.: Exploring social media relationships. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/10748121111107726/full/html>
- HARA, Daniel S.: Social Media Thought Crimes. 35 *Pace Law Review* 366, 2014. 396.
- HARRINGTON, Justin: Information Society Services: What are They and How Relevant is the Definition? *Journal of Business Law* 2001/3.
- HASEN, Richard L.: Cheap speech and what it has done. 16 *First Amendment Law Review* 200, 2017.
- HASSON, Peter J.: The Manipulators: Facebook, Google, Twitter, and Big Tech's War on Conservatives. Regnery Publishing, 2020.
- HAZELTON, Alice: Once Upon Covid-19: A tale of misleading informations going viral. In: Serena GIUSTI – Melisa PIRAS (szerk.): *Democracy and Fake News*. Routledge, New York, 2021. 97.
- HEINS, Marjorie: The brave new world of social media censorship. 127 *Harvard Law Review* 325, 2014.
- HENDERSON, Jennifer Jacobs: The Boundaries of Free Speech in Social Media. In Daxton R. STEWART (szerk.): *Social Media and the Law*. New York, Routledge. 2013.
- HINDMAN, Matthew: *The Internet Trap*. Princeton University Press, Princeton, 2020.
- HORVÁTH Attila: A magyar média története a rendszerváltástól 1998-ig. In: PAÁL Vince (szerk.): *A magyarországi médiaháború története*. Budapest, CompLex, 2013.

- HUNDLEY, Annie C.: Fake News and the First Amendment: How False Political Speech Kills the Marketplace of Ideas. *92 Tulane Law Review* 497, 2017.
- INAZU, John D.: The First Amendment's Public Forum. *William and Mary Law Review* vol. 56., 2015.
- ISLAM, Saiful et al.: COVID-19–Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 2020/4.
- J. MOELLER – N. HELBERGER: Beyond the filter bubble: concepts, myths, evidence and issues for future debates. Amsterdam, University of Amsterdam. 2018. https://pure.uva.nl/ws/files/29285427/beyond_the_filter_bubble_concepts_myths_evidence_and_issues_for_future_debates_1.pdf
- JACKSON, Benjamin F.: Censorship And Freedom Of Expression In The Age Of Facebook. *44 New Mexico Law Review* 121, 2014.
- JIANG, Shaohai– NGIEN, Annabel: The Effects of Instagram Use, Social Comparison, and Self-Esteem on Social Anxiety. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2056305120912488> ;
- JOSEPH, Sarah: Social Media, Political Change, and Human Rights. *35 Boston College International & Comparative Law Review* 145, 2012.
- JULLIEN, Bruno – SAND-ZANTMAN, Wilfried: The Economics of Platforms: A Theory Guide for Competition Policy. *TSE Digital Center Policy Paper Series*, 2019. szeptember, 1. szám, 5 o. 1. bekezdés
- KAPLAN, Andreas M. – HAENLEIN, Michael: Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *53 Business Horizons* 59, 2010.
- KARANASIOU, Argyro P.: On Balancing Free Speech in a Digital Context. *6 Masaryk University Journal of Law and Technology* 247, 2012.
- KATSIREA, Irini: Fake news: reconsidering the value of untruthful expression in the face of regulatory uncertainty. *Journal of Media Law*, 2018/10.
- KENNEDY, Joseph V.: Why Internet Platforms Don't Need Special Regulation. The Information Technology & Innovation Foundation, 2015.
- KIRKPATRICK, David: The Facebook Effect. The inside story of the company that is connecting the world. New York, Simon & Schuster, 2011.
- KLEIN Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika. In: Koltay András – Török Bernát (Szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3., Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.
- KLEIN Tamás: Sajtószabadság és demokrácia – A sajtószabadság alkotmányos tartalmának jelentésmódosulásai különös tekintettel a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatára. Gondolat-Dialóg Campus, Budapest, 2020.

- KLONICK, Kate: The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online Free Expression. *Yale Law Journal*, 2020/8.
- KLONICK, Kate: The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing Online Speech. 131 *Harvard Law Review* 1598, 2018.
- KOLTAY András (szerk.): Magyar és európai médiajog. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. Pázmány Law Working Papers 2019/4.
- KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2.
- KOLTAY András: A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. *In Medias Res* 2019/1.
- KOLTAY András: Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a blaszfémia mint a szólásszabadság korlátja. *Iustum Aequum Salutare* 2017/1.
- KOLTAY András: Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- KOLTAY András: Owen M. Fiss: Megosztott liberalizmus. A szólásszabadság és az államhatalom sokféle arca. *In Medias Res* 2013/1. 172.
- KOLTAY András: Ungváry Krisztián perei Magyarországon és Strasbourgban. *In Medias Res* 2014/1.
- KOSSEFF, Jeff: The Gradual Erosion of the Law That Shaped the Internet: Section 230’s Evolution Over Two Decades. 18 *Columbia Science & Technology Law Review* 1. 2018.
- KREKÓ Péter: Tömegparanoia: az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Budapest, Athenaeum, 2018.
- LA DIEGA, Guido Noto et al.: The Internet: To Regulate or Not Regulate. *Northumbria Legal Studies Working Paper* No. 2018/04.
- LÁBADY Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2017.
- LÁNCOS Petra Lea: A Facebook és a szűrés hatalma. http://mtmi.hu/cikk/820/Facebook_es_a_szures_hatalma
- LENKOVICS Barnabás: Polgári alanyi jogok – alkotmányos alapjogok. In Sajó András (szerk.): Alkotmányosság a magánjogban. Budapest, Comply, 2006.
- LEVI, Lili: Social Media and the Press. 90 *North Carolina Law Review*, 1531, 2012.
- LEVI, Lilli: Real “Fake News” and Fake “Fake News”. 16 *First Amendment Law Review* 232, 2018.
- LIDSKY, Lyrissa Barnett: Incendiary Speech and Social Media. 44 *Texas Technology Law Review* 147, 2012.

- LIEFFRING, Stacy: First Amendment and the right to lie. *97 Minnesota Law Review* 1047, 2013.
- LIM, Chloe: Checking how fact-checkers check. *Research and Politics* 2018/3.
- LOO, Rory Van: Federal Rules of Platform Procedure. Boston Univeristy School of Law Working Paper, 2020. 35.
https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1902&context=faculty_scholarship
- LYNSKEY, Orla: Regulating „Platform Power”. *LSE Law, Society and Economy Working Papers* 1/2017. 15.
- MARSHALL, William P.: False Campaign Speech and the First Amendment. *153 University of Pennsylvania Law Review* 285, 2004.
- MASTROIANNI, Roberto: Fake News, Free Speech an Democracy: A (Bad) Lesson from Italy? *25 Southwestern Journal of International Law* 42, 2019.
- MATOOK, Sabine – BUTLER, Brian: Social Media and Relationships.
https://www.researchgate.net/profile/Sabine-Matook/publication/263325419_Social_Media_and_Relationships/links/5b15fa0e4585151f91fb0e2d/Social-Media-and-Relationships.pdf
- MCGONAGLE, Tarlach: "Fake News": False fears or real concerns? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017/4. 208.
- MCQUAIL, Denis: A tömegkommunikáció elmélete. Budapest, Wolters Kluwer, 2015.
- MEYER, Laurence: *Digital Platform: Definition and Strategic Value*. *Comm. & Strategies* (2000), 127-158.
- MEZEI Péter: Az ausztrál hírzárlat háttéréről.
<https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/03/05/az-ausztral-hirzarlat-hattererol/>
- MILTON, John: Areopagitica. In: Reményi Édua – Koltay András (szerk.): *A szólásszabadság káprázata – A szólásszabadság brit, amerikai és francia klasszikusainak szövegyűjteménye*. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- MISKOLCZI Bodnár Péter: Atipikus szerződések (Lízing, faktoring, franchise). *Gazdaság és Jog*, 1997/1.
- MORRIS, Jennifer: Social Media Moderation: Types, Tools and Benefits.
<https://taggbox.com/blog/social-media-moderation/>
- NÁDORI Péter: Anonymous mass speech on the Internet. In: András KOLTAY (ed.): *Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression*. Wolters Kluwer, Budapest, 2015.
- NÁDORI Péter: Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé – A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben. *In Medias Res*, 2019/2.

- NAGY Nikoletta: A vírusról szóló álhírek jobban terjednek, mint maga a vírus. <https://24.hu/tech/2020/12/28/alhitek-kozossegi-media-ujzagiras-koronavirus-covid-19-infodemia/>
- NAGY Tamás: Vélemény 2.0 – Közösségi média könyv. <http://mek.oszk.hu/10300/10353/10353.pdf>
- NAPOLI, Philip M.: Social Media and the Public Interest. Columbia University Press, New York, 2019.191-198.
- NAVRATYIL Zoltán: A gépek nem beszélnek – A keresőmotor-szolgáltatók találati listája mint szólás az Egyesült Államok jogfelfogása tükrében. In *Medias Res*, 2015/1. 138.
- NAVRATYIL Zoltán: Rendhagyó recenzió Sajó András Alkotmányosság a magánjogban címuű művéreől. *Isutum Aequum Salutare*, 2008/4.
- NÉMETH Szabolcs: A Cambridge Analytica-ügy jogi vizsgálata. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.
- NÉMETH Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. Rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2019/1.
- NÉMETH Szabolcs: Printscreen – Pillanatfelvétel a közösségi oldalak jogi szabályozásának kihívásairól és aktuális fejleményeiről. *Infokommunikáció és Jog*. 2017/2.
- NICE, Randall D.: Reviving the Lost Tort of Defamation: A Proposal to Stem the Flow of Fake News. 61 *Arizona Law Review* 205, 2019.
- NUNZIATO, Dawn Carla: From Town Square to Twittersphere: The Public Forum Doctrine Goes Digital. 25 *Boston University Journal of Science & Technology Law* 1, 2019.
- NYAKAS Levente: A Facebook leporolt közösségi irányelvei: globális versus nemzeti médiaszabályozás? http://mtmi.hu/cikk/708/A_Facebook_leporolt_kozossegi_iranyelvei_globalis_versus_nemzeti_mediaszabalyozas
- OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, III. Budapest, Opten, 2014. 147.
- OSZTOVITS András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban. <http://ptk2013.hu/szaccikk/osztovits-andras-a-fogyasztó-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267>.
- PÁDÁR Henrietta: A kommentekért való felelősség bírói gyakorlatának evolúciója. *Debreceni Jogi Műhely* 2018. (XV.) 1-2.
- PAPP János Tamás: Utánam a „Viz-özön” – A Facebook és a cenzúra. http://mtmi.hu/cikk/867/Utanam_a_Vizozon_A_Facebook_es_a_cenzura
- PAPP Tekla: Atipikus szerződése. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

- PARK, Kevin: Facebook Used Takedown And It Was Super Effective! Finding A Framework For Protecting User Rights Of Expression On Socialnetworking Sites. 68 *N.Y.U. Annual Survey of American Law* 891, 2013.
- PAULI, Carol: Fake News, No News and the Needs of Local Communities. 61 *Howard Law Journal* 563, 2018.
- PELLEY, Scott: Whistleblower: Facebook is misleading the public on progress against hate speech, violence, misinformation. <https://www.cbsnews.com/news/facebook-whistleblower-frances-haugen-misinformation-public-60-minutes-2021-10-03/>
- PETRÉTEI József: Az alkotmányos demokrácia alapintézményei. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2009.
- PETTEGREE, Andrew: The invention of news: How the world came to know about itself? Yale University Press, London, 2014.
- PITRUZZELLA, Giovanni – POLLICINO, Oreste: Disinformation and hate speech. A European Constitutional Perspective. Bocconi University Press, Milano, 2020.
- PONGÓ Tamás: Új korszak az online véleménynyilvánítás korlátozásában? – Gondolatok a Facebook Oversight Board működéséről. *Iustum Aequum Salutare* 2020/4.
- POORE, Megan: Using Social Media in the classroom. New York, Sage, 2013.
- PRAISER, Eli: The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think. Penguin Publishing, 2012.
- PÜNKÖSTY András: Tovább élesedik a versenyjogi fellépés a technológiai óriásokkal szemben. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/06/25/tovabb-elesedik-a-versenyjogi-fellepes-a-technologiai-oriasokkal-szemben/>
- RENDA, Andrea: The legal framework to address fake news: possible policy actions at the EU level. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA\(2018\)619013_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/619013/IPOL_IDA(2018)619013_EN.pdf)
- RICHARDS, Deborah et al.: Impact of social media on the health of children and young people. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jpc.13023>
- RIGGINS, John Allen: Law Student Unleashes Bombshell Allegation You Won't Believe: Fake News as Commercial Speech. 52 *Wake Forest Law Review* 1313, 2017.
- RINEHART, Ross: "Friending" and "Following" the Government: How the Public Forum and Government Speech Doctrines Discourage the Government's Social Media Presence. 22 *Southern California Interdisciplinary Law Journal* 781, 2013.
- ROZENSHTEN, Alan Z.: Technology Giants and the Deregulatory First Amendment. <https://www.lawfareblog.com/technology-giants-and-deregulatory-first-amendment>

- RUANE, Kathleen Ann: How Broad A Shield? A Brief Overview of Section 230 of the Communications Decency Act. CRS Legal Sidebar, 2018. <https://fas.org/sgp/crs/misc/LSB10082.pdf>
- RUSTAD, Michael L. – KOENIG, Thomas: Wolves of the World Wide Web: Reforming Social Networks' Contracting Practices. 49 *Wake Forest Law Review* 2014.
- SCAIFE, Laura: Handbook of Social Media and the Law. Routledge, New York, 2015. 4.
- SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog – Alapjogok. Budapest, Pázmány Press, 2014.
- SHIH, Clara: A Facebook kora. Kiskapu, Budapest, 2011.
- SMITH, Adam: Engagement with misinformation on Facebook has tripled since the 2016 election. <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/engagement-with-misinformation-on-facebook-has-tripled-since-the-2016-election-and-became-even-worse-in-2020-b1012366.html>
- SMUK Péter: Szólásszabadság a választási kampányban – túl a kampányfinanszírozáson. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- SOKOL, Daniel: Understanding Online Markets and Antitrust Analysis. 15 *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2017. 50.
- SÓLYOM László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 229.
- SOMOGYI Georgina – HIDEG Milán István: Állami szervek a közösségi médiában. Infokommunikáció és jog 2021/1. 24-26.
- STARK, Birgit et al.: Are Algorithms a Threat to Democracy? The Rise of Intermediaries: A Challenge for Public Discourse. 12. <https://algorithmwatch.org/en/wp-content/uploads/2020/05/Governing-Platforms-communications-study-Stark-May-2020-AlgorithmWatch.pdf>
- STRIHÓ Krisztina: Elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem. HETESI Erzsébet – MAJÓ Zoltán – LUKOVICS Miklós (szerk.): A szolgáltatások világa. JATEPress, Szeged, 2009.
- STUART, Allyson Haynes: Social Media, Manipulation, and Violence. 15 *South Carolina Journal of International Law and Business* 2019/2.
- STUART, Rachel: Social Media. In: August E. GRANT – Jennifer H. MEADOWS: Communication technology update and fundamentals. Routledge, New York, 2020.
- SUNSTEIN, Cass R.: #Republic: Divided Democracy In The Age Of Social Media. Princeton, Princeton University Press, 2017.

- SUNSTEIN, Cass R.: Is Social Media Good Or Bad for Democracy? 27 *International Journal on Human Rights* 83 (2018).
- SUNSTEIN, Cass R.: Republic.com 2.0. Budapest, Wolters Kluwer, 2013. 18.
- SUNSTEIN, Cass R.: Republic.com. Princeton, Princeton University Press, 2001.
- SYED, Nabiha: Real talk about Fake News: Towards a better theory for platform governance. *The Yale Law Journal Forum*, 2017/10.
- SZÉKELY Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében. *Miskolci Jogi Szemle* 2017/1.
- SZICHERLE Patrik: Hogyan küzdünk a dezinformáció ellen? Political Capital, 2018. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/dezinfo_guide_tanulmany_20181126.pdf
- SZIKORA Tamás: A Facebook Oversight Board első döntései – meglepetések helyett „papírforma”? <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2021/02/05/a-facebook-oversight-board-első-dontesei-meglepetesek-helyett-papirforma/>
- SZIKORA Tamás: A negatív politikai kampány. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- SZÖLLŐSY András: A fogyasztói döntések szabadságának védelme és a versenyjog – A fogyasztóvédelmi politika és a versenypolitika kapcsolata.
- SZÜTS Zoltán: A web 2.0 kommunikációelméleti kérdései. *JEL-KÉP*, 2012/1-4.
- SZÜTS Zoltán: Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- TAMBINI, Damian: Fake News: Public Policy Responses. 20 Media Policy Brief, London School of Economics and Political Science. 2017.
- TEACHOUT, Zephyr: Break 'Em Up: Recovering Our Freedom from Big Ag, Big Tech, and Big Money. All Point Books, New York, 2020.
- TERENCEZI, Robert: Friending Privacy: Toward Self-Regulation of Second Generation Social Networks, 20 *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal* 2010.
- THIERER, Adam: The Perils of Classifying Social Media Platforms as Public Utilities. George Mason University Working Paper, 2012. 8.
- TIMMER, Joel: Fighting Falsity: Fake News, Facebook and the First Amendment. 35 *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 669, 2017.
- Timothy Garton ASH: Free Speech: Ten principles for the connected world. Atlantic Books, London, 2016. 195.

- TÓTH J. Zoltán: A közéleti szereplők elleni rágalmazás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. *In Medias Res* 2017/2.
- TÖRÖK Bernát: A közügyek vitájának körvonalai a véleményszabadság magyar doktrínájában. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017.
- TÖRÖK Bernát: Az Alkotmányjog horizontális hatálya? In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021. 149.
- TÖRÖK Bernát: Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében. Budapest, HVG-ORAC, 2018.
- TULLOS, Kristen E.: From Cyber Attacks to Social Media Revolutions: Adapting Legal Frameworks to the Challenges and Opportunities of New Technology. 26 *Emory International Law Review* 733 2012.
- TUTT, Andrew: The New Speech, 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* 235 (2014). 221.
- TUTT, Andrew: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235
- VERSTRAETE, Mark – BAMBAUER, Derek E. – BAMBAUER, Jan R.: Identifying and Countering Fake News. *Arizona Legal Studies Discussion Paper No. 17-15*, 2017.
- VESZELSZKI Ágnes: A hamis hírek extra- és intralingvális jellemzői. *Századvég* 2017/2.
- VESZELSZKI Ágnes: deepFAKEnews: Az információmanipuláció új módszerei. In: LÁSZLÓ Balázs (szerk.): Digitális kommunikáció és tudatosság. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2021.
- VIDA István Kornél: 'The Great Moon Hoax' of 1835, *Hungarian Journal Of English And American Studies* 18/2. 431-442.
- Viktor SHONNING et al.: Social Media Use and Mental Health and Well-Being Among Adolescents – A Scoping Review.
- VINSON, Kathleen Elliott: The Blurred Boundaries of Social Networking in the Legal Field: Just "Face" It. 41 *University of Memphis Law Review* 355, 2010.
- VOJAK, Brittany: Fake News: The commoditization of internet speech. 48 *California Western International Law Journal* 123, 2017.
- VOLOKH, Eugene– FALK, Donald M.: Google. First Amendment Protection for Search Engine Search Results. 8 *Journal Of Law, Economics & Policy* 883, 2012. 884.
- WALDMAN, Ari Ezra: The Marketplace of Fake News. 20 *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law* 845, 2018.
- WALRAVE, Michel et al. (szerk.): *Youth 2.0: Social Media and Adolescence: Connecting, Sharing and Empowering*. Cham, Springer, 2016.

- WALTERS, Ryan M.: How to Tell a Fake: Fighting Back Against Fake News on the Front Lines of Social Media. 23 *Texas Review of Law & Politics* 111, 2018.
- WEAVER, Russel L.: Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban. Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- WIENER, Asaf: How to Evaluate the Constitutional Legitimacy of Regulating Speech Intermediaries: Lessons From a Century-Long Experience of Media Regulation. 29 *Fordham Intellectual Property & Media Law Journal*, 2019.
- WILLIAMS, William A.: A Necessary Compromise: Protecting Electoral Integrity Through the Regulation of False Campaign Speech. 52 *South Dakota Law Review* 321. 2007.
- WU, Tim: Is the First Amendment Obsolete?, Knight First Amendment Institute (2017), <https://knightcolumbia.org/content/tim-wu-first-amendment-obsolete> .
- WU, Tim: The Attention Merchants. The epic struggle to get inside our heads. Atlantic Books, London, 2017.
- Z. KARVALICS László: Hírek az új médiában. In: LÁNYI András – LÁSZLÓ Miklós (szerk.): Se vele, se nélküle? Tanulmányok a médiáról. Wolters Kluwer, Budapest, 2014.
- ZARSKY, Tal Z.: Social Justice, Social Norms and the Governance of Social Media. 35 *Pace Law Review* 138, 2015.
- ZENOR, Jason: A Reckless disregard for the Truth? The constitutional right to lie in politics. 38 *Campbell Law Review* 41, 2016.
- ZÓDI Zsolt: Algoritmus koordináció a platformuniverzumban. In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021.
- ZÓDI Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Gondolat, Budapest, 2018. 103.

Idézett döntések

Az EJEB döntései

- Ahmet Yildirim v. Turkey (Application no. 3111/10., 2012. december 18-i ítélet)
- Beizaras and Levickas v. Lithuania (Application no. 41288/15., 2020 január 14-i ítélet)
- Brzeziński v. Lengyelország (Application no. 47542/07., 2019. július 25-i ítélet)
- Cengiz and Others v. Turkey (Applications nos. 48226/10, 14027/11., 2015. december 1-i ítélet)

- Delfi As v. Estonia. (Application no. 64569/09. 2015 június 16-i ítélet)
- Dmitriyeva v. Russia, (Application no. 60921/17 és 7202/18, 2019. április 30-i ítélet)
- Ediciones Tiempo S. A. v. Spain (Application no. 13010/87., 1989. július 12-i döntés);
- Einarsson v. Iceland (Application no. 24703/15., 2017. november 7-i ítélet)
- Europapress Holding D.O.O. v. Croatia (Application no. 25333/06., 2009. október 22-i ítélet);
- Garaudy v. France (application no. 65831/01. 2003 július 7-i ítélet)
- Hertel v. Switzerland (Application no. 25181/94., Reports 1998-VI, no. 87., 1998. augusztus 25-i ítélet)
- Høiness v. Norway (Application no. 43624/14., 2019. március 12-i ítélet)
- Kablis v. Russia, (Application no. 48310/16 és 59663/17, 1 2019. április 30-i ítélet)
- Lehideaux and Isorni v. France (application no. 55/1997/839/1045. 1998. szeptember 23-i ítélet)
- Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (Application no. 18030/11., 2016. november 8-i ítélet)
- Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary (Application no. 22947/13, 2016 február 2-i ítélet)
- M'Bala M'Bala v. France (application no. 25239/13. 2015. október 20-i ítélet)
- Perincek v. Switzerland (application no. 27510/08. 2015. október 15-i ítélet)
- Pihl v. Sweden (Application no. 74742/14., 2017. február 7-i döntés)
- Rumyana Ivanova v. Bulgaria (Application no. 36207/03., 2008. február 14-i ítélet)
- Standard Verlagsgesellschaft mbH (No. 2.) v. Austria (Application no. 37464/02., 2007. február 22-i ítélet)
- Tamiz v. the United Kingdom (Application no. 3877/14., 2017. szeptember 19-i döntés)
- Witzsch v. Germany (application no. 41448/98. 2005 december 13-i ítélet)

Az EuB döntései

- Bolagsupplysningen OÜ Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB, C-194/16. sz. ügy, 2017. október 17.-i ítélet.

- Cofidis SA v. Jean-Louis Fredout, C-473/00. sz. ügy, 2002. november 21-i ítélet.
- Content Services Ltd. v. Bundesarbeitskammer, C-49/11. sz. ügy, 2012. július 5-i ítélet.
- eDate Advertising GmbH v. X, valamint Olivier Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited, C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek, 2011. október 25.-i ítélet.
- Eva Glawischnig-Piesczek kontra Facebook Ireland Ltd., C 18/18 sz. ügy, 2019. október 3-ai ítélet.
- Éva Nothartová v. Sámson József Boldizsár, C-306/17. sz. ügy, 2018. május 31.-i ítélet.
- Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter y Ulrike Hofstetter, C-237/02. sz. ügy, 2004. április 1-i ítélet;
- Google France, Google Inc kontra Louis Vuitton Malletier SA, C-236/08. sz. ügy, 2010. március 23-ai ítélet.
- Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH, C-322/14. sz. ügy, 2015. május 21-i ítélet.
- Johann Gruber v Bay Wa AG. C-464/01. 2005. január 20-i ítélet.
- Maximilian Schrems v. Facebook Ireland Limited, C-498/16. sz. ügy, 2018 január 25.-i ítélet.
- New Media Online GmbH kontra Bundeskommunikationssenat v. Der Bundeskanzler, C-347/14. sz. ügy, 2015. február 21-i ítélet.
- Océano Grupo Editorial SA v. Roció Murciano Quintero és Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades, C-241/98. és C-240/98. sz. egyesített ügyek, 2000. június 27-i ítélet.
- Pannon GSM Zrt. v. Sustikné Gyórfi Erzsébet, C-243/08 sz. ügy, 2009. június 4-i ítélet.
- Shevill és társai v. Presse Alliance, C-68/93. sz. ügy, 1995. március 7.-i ítélet.
- Uber France SAS és Nabil Bensalem kontra Tribunal de grande instance de Lille, C-320/16. sz. ügy, 2018. április 1-i ítélet.
- Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl, C-191/15. sz. ügy, 2016. július 28.-i ítélet.

- X, YA, Airbnb Ireland UC, Hôtelière Turenne SAS, Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) v. Valhotel, C-390/18. sz. ügy, 2019. december 19-i ítélet.

Az Egyesült Államok bírói fórumainak döntései

- Abrams v. United States, 250 US 616 (1919)
- AvePoint, Inc. and AvePoint Public Sector, Inc. v. Power Tools, Inc. (US Dist. Ct., Virginia, 2013. november 7.)
- Barrett v. Rosenthal, 9 Cal. Rptr. 3d 142, 146 (Cal. Ct. App.) 2004.
- Batzel v. Smith, 333 F.3d 1018, 1020-21 (9th Cir.) 2003.
- Be In, Inc. v. Google Inc., WL 5568706, (ND Cal., 2013. október 9.)
- Bernstein v. U.S. Dep't of Justice, 176 F.3d 1132, 1141 (9th Cir. 1999)
- Bland v. Roberts 730 F.3d 368 (4th Cir. 2013)
- Blumenthal vs. Drudge 992 F. Supp. 44, 46 (D.D.C.) 1998.
- Caraccioli v. Facebook Inc., 167 F. Supp. 3d 1056, 1065 (N.D. Cal.) 2016.
- Carafano v. Metrosplash.com, Inc., 339 F.3d 1119, 1121 (9th Cir.) 2003.
- Care Comm. v. Arneson, 766 F.3d 774, 796 (8th Cir. Minn. 2014)
- City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43, 1994.
- Cubby Inc. v. CompuServe Inc. 776 F.supp I35 (S.D.N.Y.) 1991.
- Darnaa, LLC v. Google, Inc., 2016 U.S. Dist. 152126, (N.D. Cal.) 2016.
- Davis v. HSBC Bank. Nevada, N.A., 557 F.3d 1026, 1030 (9th Cir. 2009)
- Davison v. Randall, No. 17-2002 (4th Cir. 2019)
- Doe v. America Online Inc. 783 So. 2d 1010 (Fla. S. Ct.) 2001.
- Dunstan v. ComScore, Inc., 11-cv-05807 (N.D. Ill., 2011. október 7.)
- Facebook Inc, v. MaxBounty Inc, Case no. CV-10-4712-JF (N.D. Cal. 2011)
- Fair Housing Council of San Fernando Valley v. Roommates.com, LLC, 521 F.3d 1157 (9th Cir.) 2008.
- Feldman v. Google, Inc., 513 F. Supp. 2d 229 (E.D. Pa. 2007)

- Fields v. Twitter, Case No. 16-cv-00213-WHO.
- Fteja v. Facebook, Inc., 2012 WL 183896 (SDNY, 2012. január 24.)
- Gertz v. Robert Welch, Inc. 418 US 323 (1974)
- Hancock v. American Telephone & Telegraph Co., 701 F.3d 1248 (10th Cir. 2012)
- House Conf Rep 104-458, 104th Cong 2d Sess (1996) 194.
- Howard v. Am. Online Inc., 208 F.3d 741, 754 (9th Cir. 2000)
- Hudgens v. National Labor Relations Board 424 U.S. 507 (1976)
- Hustler Magazine, Inc. v. Falwell 485 US. 46 (1988)
- J.C. v. Beverly Hills Unified School District, 711 F. Supp. 2d 1094, 1122 (C.D. Cal. 2010)
- Jackson v. Metro. Edison Co. 419 U.S. 345 (1974)
- Joseph R. Biden, Jr., President of the United States, et al., Petitioners v. Knight First Amendment Institute at Columbia University, et al. No. 20–197.
- Junger v. Daley, 209 F.3d 481, 484-85 (6th Cir. 2000)
- Karn v. U.S. Dep't of State, 925 F. Supp. 1, 9 (D.D.C.1996)
- Kathleen R. v. City of Lovemore, 87 Cal. App. 4th 684 (Cal. Ct. App.) 2001.
- Klayman v. Zuckerberg, 753 F.3d 1354, 1357 (D.C. Cir.) 2014
- Knight First Amendment Institute v. Trump, No. 1:17-cv-05205 (S.D.N.Y.)
- Lloyd Corp. Ltd. v. Tanner 407 U.S. 551 (1968)
- Manhattan Community Access Corp. v. Halleck, 139 S. Ct. 2019.
- Mainstream Loudoun v. Bd. of Trustees of Loudoun County Library, 24 F. Supp. 2d 552 (E.D: Va.) 1998.
- Marsh v. Alabama, 326 U.S. 501 (1946)
- Morrison v. American Online, Inc., 153 F. Supp. 2d 930 (N.D. Ind.) 2001.
- Murawski v. Pataki, 514 F. Supp. 2d 577, 588 (S.D.N.Y. 2007)
- NAACP v. Button, 371 US. 415, 1963. 445.
- NetChoice, LLC v. Moody, No. 21cv220, 2021 WL 2690876 (N.D. Fla. June 30, 2021)
- New York Times Co. v. Sullivan 376 US 254 (1964)

- *Nguyen v Barnes & Noble, Inc.*, 763 F.3d 1171 (9th Cir. 2014)
- *Noah v. AOL Time Warner, Inc.*, 261 F. Supp. 2d 532, 546 (E.D. Va. 2003)
- *Oakmont Inc. v. Prodigy Services Co.* 1995 WL 323710 (N.Y. Sup-. Ct.) 1995.
- *PatentWizard, Inc. v. Kinko's, Inc.*, 163 F. Supp. 2d 1069 (D.S.D.) 2001.
- *ProCD Inc. v. Zeidenberg*, 86 F.3d 1447, 1449 (7th Cir. 1996)
- *Register.com v. Verio*, 356 F.3d 393 (2d Cir. 2004)
- *Ashcroft v. Am. Civ. Liberties Union*, 535 U.S. 564 (2002)
- *Reno v. ACLU*, 521 U.S. 844, 885 (United States Supreme Court 1997)
- *Scherillo v. Dun & Bradstreet, Inc.*, WL 537805 (E.D.N.Y. Feb. 17, 2010)
- *Sikhs for Justice “SFJ”, Inc. v. Facebook, Inc.*, 2015 WL 7075696 (N.D. Cal. Nov. 13, 2015)
- *Sony Music Entertainment Inc. v. Does 1-40*, 326 F Supp 2d 556 (SDNY 2004)
- *Specht v. Netscape*, 306 F.3d 17 (2d Cir. 2002)
- *Susan B. Anthony List v. Driehaus*, 814 F.3d 466 (6th Cir. Ohio 2016)
- *T.V. v. Smith-Green Community School Corporation*, 807 F. Supp. 2d 767, 776 (N.D. Ind. 2011)
- *United States v. Alvarez*, 567 U.S. 709 (2012)
- *Universal City Studios, Inc. v. Corley*, 273 F.3d 429, 447-49 (2d Cir. 2001)
- *Whitney v. California*, 274 U.S. 357 (1927)
- *Young v. Facebook, Inc.*, 790 F. Supp. 2d 1110, 1116 (N.D. Cal. 2011)
- *Zeran v. AOL* 129 F.3d 327 (4th Cir.) 1997.

Magyar döntések:

- 8/2014. (III. 20.) AB határozat
- 13/2014. (IV. 18.) AB határozat
- 15/2020. (VII. 8.) AB határozat
- 19/2014. (V.30.) AB határozat
- 3002/2018. (I. 10.) AB határozat

- 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat
- 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat
- 34/2017. (XII. 11.) AB határozat
- 36/1994. (VI. 24.) AB határozat
- 7/2014. (III. 7.) AB határozat
- BDT2017. 3675.
- BH2016. 330.
- Fővárosi Törvényszék P.21.195/2016/9.
- Legfelsőbb Bíróság Gfv. IX.30.221/2011.

Európai Unió források

- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára, COM (2016) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0288>
- A dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex egy évvel később: az online platformok önértékelő jelentései. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/STATEMENT_19_6166
- A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex. https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59115
- Annual self-assessment reports of signatories to the Code of Practice on Disinformation 2019. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>
- Assessment of the Code of Conduct on Hate Speech online. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/assessment_of_the_code_of_conduct_on_hate_speech_on_line_-_state_of_play_0.pdf
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1150 Rendelete az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1150&from=EN>
- Code of conduct on countering illegal hate speech online. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en
- Commission Decision of 03/10/2014 declaring a concentration to be compatible with the common market (Case No COMP/M.7217 – Facebook/Whatsapp) according to Council Regulation (EC) No 139/2004. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014M7217>

- Commission Recommendation of 1.3.2018 on measures to effectively tackle illegal content online, C(2018) 1177 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32018H0334>
- Communication on tackling illegal content online: Towards an enhanced responsibility of online platforms. 28.9.2017, COM(2017) 555 final. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2017\)555&lang=hu](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2017)555&lang=hu)
- Consumer Protection Cooperation Action on Facebook's Terms of Service. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/live_work_travel_in_the_eu/consumers/documents/factsheets_on_the_changes_implemented_by_facebook.pdf
- Digital Economy and Digital Society Statistics at Regional Level. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_digital_society_statistics_at_regional_level#Internet_use_and_activities
- Európai Bizottság: Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. COM(2018) 236 final, Brüsszel, 2018.4.26. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>
- Europe fit for the Digital Age: new online rules for platforms https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment/europe-fit-digital-age-new-online-rules-platforms_hu
- ERGA: How to improve the procedures adopted by the Code of practice signatories as regards consumers complaints and flagging. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2021/01/ERGA-SG2-Report-2020-How-to-improve-procedures-related-to-consumers-complaints.pdf>
- Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>
- Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>
- Jelentés az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. Brüsszel, 2019.6.14. JOIN(2019) 12 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>
- Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right. JOIN/2020/8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0008&from=EN>
- Közös közlemény az európai parlamentnek, az európai tanácsnak, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának a dezinformációval szembeni közös cselekvési terv végrehajtásáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN>

- Online félretájékoztató: az internetes platformok fokozott átláthatóságára van szükség. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1746
- Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries. Council of Europe, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14
- Report of the activities carried out to assist the European Commission in the intermediate monitoring of the Code of practice on disinformation (ERGA Report) http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf
- Social Media – Statistics on the Use by Enterprises: Types of Social Media Used over Time (2013–2019) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_media_-_statistics_on_the_use_by_enterprises
- The Digital Services Act package, Policy of the European Commission. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

Internetes hivatkozások

(A letöltések egységes ideje: 2021.05.31.)

- 1647: Laws and Liberties of Massachusetts. <https://oll.libertyfund.org/pages/1647-laws-and-liberties-of-massachusetts>
- A Bill to reform the antitrust laws to better protect competition in the American economy, to amend the Clayton Act to modify the standard for an unlawful acquisition, to deter anticompetitive exclusionary conduct that harms competition and consumers, to enhance the ability of the Department of Justice and the Federal Trade Commission to enforce the antitrust laws, and for other purposes. https://www.klobuchar.senate.gov/public/_cache/files/e/1/e171ac94-edaf-42bc-95ba-85c985a89200/375AF2AEA4F2AF97FB96DBC6A2A839F9.sil21191.pdf
- A ‘bad sign’: World leaders and officials blast Twitter Trump ban. <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/11/a-bad-sign-world-leaders-and-officials-blast-twitter-trump-ban>
- Pünkösty András: A Gazdasági Versenyhivatal Facebook határozata – az ingyenesség ára. <https://itki.uni-nke.hu/hirek/2020/01/13/a-gazdasagi-versenyhivatal-facebook-hatarozata-az-ingyennesseg-ara>
- A Twitter elismerte, hogy cenzúrázták a Bidenre nézve terhelő híreket. <https://www.vg.hu/kozelet/kozeleti-hirek/a-twitter-elismerte-hogy-cenzuraztak-a-bidenre-nezve-terhelo-hireket-3379294/>
- Aamer MADHANI – Jill COLVIN: Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history. <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/>
- Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act, 2017)

https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

- Adam MOSSERI: Working to Stop Misinformation and False News. <https://www.facebook.com/facebookmedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>
- Adi ROBERTSON: Reddit faces lawsuit for failing to remove child sexual abuse material. <https://www.theverge.com/2021/4/25/22399306/reddit-lawsuit-child-sexual-abuse-material-fosta-sesta-section-230>
- Adrienne LAFRANCE: How the ‘Fake News’ Crisis of 1896 Explains Trump. <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/the-fake-news-crisis-120-years-ago/513710/>
- Against information manipulation <https://www.gouvernement.fr/en/against-information-manipulation>
- Alex NEWHOUSE: The rise, fall, and future of Parler, the right-wing site that Amazon shut down. <https://www.fastcompany.com/90594015/history-of-parler>
- Alex PAREENE: How Political Fact-Checkers Distort the Truth. <https://newrepublic.com/article/156039/political-fact-checkers-distort-truth>
- Amanda BOTFELD: Facebook and Israel: What’s not to ‘like’? Lots, it seems. <http://www.wsj.com/articles/facebook-and-israel-whats-not-to-like-lots-it-seems-1452641834>
- Amerikából inspirálták és segítették a hamis hírgyáros macedón tinédzsereket. <https://occrp.atlatszo.hu/2018/08/01/amerikabol-inspiraltak-es-segitettek-az-alhigyaros-macedon-tinedzsereket/>.
- Andrew MARANTZ: The Importance, and Incoherence, of Twitter’s Trump Ban. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-importance-and-incoherence-of-twitters-trump-ban>
- ARATÓ László: Négy és fél év alatt több mint 5500 orosz eredetű álhír https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/05/25/az_oroszok_mar_a_matixban_vannak_alh_ir_orosz_kreml_dezinformacio/
- Asawin SUEBSAENG: Brussels Scenes of Terror Unfold on Social Media. <http://www.thedailybeast.com/articles/2016/03/22/bystanders-turn-to-social-media-as-terror-rocks-belgium.html>
- Átment az ausztrál parlamenten a Facebookot ellehetetlenítő törvény. <https://index.hu/kulfold/2021/02/25/ausztralia-facebook-torveny/>
- Aurelien BREEDEN: French Court Strikes Down Most of Online Hate Speech Law. <https://www.nytimes.com/2020/06/18/world/europe/france-internet-hate-speech-regulation.html>
- BALANYI Daniella - LEBEDI Réka - SZÓKE Petra: Ki pénzeli az Arsbonit? A gyakornokok kitalálnak! https://arsboni.hu/ki-penzeli-az-arsbonit-a-volt-gyakornokok-kitalalnak/#_edn5
- BALOGH Csaba: Facebook: Egyszerű technikai hiba volt a magyar politikusok visszafogása, de már elhárult.

https://hvg.hu/tudomany/20210410_facebook_politikai_tartalmak_eleres_csokkenese_tech_nikai_hiba

- Barbara SPRUNT: The History Behind 'When The Looting Starts, The Shooting Starts'. <https://www.npr.org/2020/05/29/864818368/the-history-behind-when-the-looting-starts-the-shooting-starts?t=1610984928076>
- Becca LEWIS: The Trump ban across social media wasn't censorship — it was a series of editorial decisions by media companies that call themselves social platforms. <https://www.businessinsider.com/trump-ban-wasnt-censorship-it-was-an-editorial-decision-2021-1>
- Better Social Media for European consumers. https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49824
- BIRKÁS Péter: A koronavírusról pánikkeltő álhíreket terjesztő magyarokat kapcsoltak le a rendőrök. <https://24.hu/tech/2020/02/08/a-koronavirusrol-panikkelto-alhireket-terjesztomagyarokat-kapcsoltak-le-a-rendorok/>;
- Blokkolja a hírek olvasását és megosztását a Facebook Ausztráliában. https://hvg.hu/tudomany/20210218_Facebook_Ausztralia
- BODZÁSI Balázs: Új osztrák törvények az Interneten megjelenő jogsértő tartalmakkal szembeni fellépés eszközeiről. <https://jogaszegylet.hu/jogelet/uj-osztrak-torvenyek-az-interneten-megjeleno-jogserto-tartalmakkal-szembeni-fellepes-eszkozeirol/>
- BOHUS Péter: Elkapták a youtube-vloggert, aki elkezdte a pletykát Budapest lezárásáról. https://index.hu/belfold/2020/03/15/youtube-vloger_budapest_lezar_rendorseg/
- BOKA Zoltán: Facebook's Research Ethics Board Needs to Stay Far Away from Facebook. <https://www.wired.com/2016/06/facebooks-research-ethics-board-needs-stay-far-away-facebook/>
- BOLCSÓ Dániel: A Facebook dolgozói tiltakoznak, amiért a cég hagyja hazudni a politikusokat. https://index.hu/techtud/2019/10/29/facebook_politikusok_politikai_hirdetesek_reklamok_hazugsag_alkalmazottak_nyilt_level/
- Bundesamt für Justiz erlässt Bußgeldbescheid gegen Facebook. <https://www.bundesjustizamt.de/DE/Presse/Archiv/2019/20190702.html?nn=3449818>
- Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz – KoPl-G) StF: BGBl. I Nr. 151/2020. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415>
- Caitlin DEWEY: No one knows why Facebook blocked the phrase 'everyone will know'. <https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2015/10/12/no-one-knows-why-facebook-blocked-the-phrase-everyone-will-know/>
- Carole Cadwalladr – Emma Graham-Harrison: Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>
- Casey NEWTON: Here's how Twitter's new algorithmic timeline is going to work. <http://www.theverge.com/2016/2/6/10927874/twitter-algorithmic-timeline>

- Cenzúrázta a Facebook Bőjte Csaba atyát. https://mandiner.hu/cikk/20200609_cenzurazta_a_facebook_bojte_csaba_atyat
- Charlotte JEE: The White House wants to regulate social-media moderation. <https://www.technologyreview.com/2019/08/12/133769/the-white-house-wants-to-regulate-social-media-moderation/>
- Christina ANGELOPOULOS: MTE v Hungary: New ECtHR Judgment on Intermediary Liability and Freedom of Expression. <http://kluwercopyrightblog.com/2016/03/05/mte-v-hungary-new-ecthr-judgment-on-intermediary-liability-and-freedom-of-expression/>
- Cody Godwin: Florida governor signs bill to ban Big Tech 'deplatforming'. <https://www.bbc.com/news/technology-56952435>
- Créer un cadre français de responsabilisation des réseaux sociaux: agir en France avec une ambition européenne. Rapport de la mission « Régulation des réseaux sociaux – Expérimentation Facebook » Remis au Secrétaire d'État en charge du numérique. <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/194000427.pdf>
- Dan PATTERSON: What is "Section 230," and why do many lawmakers want to repeal it? <https://www.cbsnews.com/news/what-is-section-230-and-why-do-so-many-lawmakers-want-to-repeal-it/>
- Dave CHAFFEY: Global social media research summary August 2020. <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>
- Dave MAASS: California Bill To Ban “Fake News” Would Be Disastrous for Political Speech. <https://www.eff.org/deeplinks/2017/03/california-bill-ban-fake-news-would-be-disastrous-political-speech>
- David POST: Why the internet should not be regulated. <https://www.ifo.de/DocDL/Forum401-pc2.pdf>
- David UBERTI: The real history of fake news. https://www.cjr.org/special_report/fake_news_history.php
- Décision n° 2020-801 DC du 18 juin 2020. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>
- Devin COLDEWEY: Twitter makes its political ad ban official. <https://techcrunch.com/2019/11/15/twitter-makes-its-political-ad-ban-official/>
- Dirk VOORHOOF – Eva LIEVENS: Offensive Online Comments - New ECtHR Judgment <http://echrblog.blogspot.hu/2016/02/offensive-online-comments-new-ecthr.html>
- Digitális Szabadság Munkacsoport „Fehér Könyv”. https://digitalisszabadsag.kormany.hu/download/d/ec/82000/DSZM_Fehér_Könyv_2001_21_.pdf
- DOBOZI Gergely: Magyarországon a Facebook a társadalmi párbeszéd jelentős fórumává vált. https://precedens.mandiner.hu/cikk/20201208_magyarorszag_internetes_attitudok_facebook
- DOBOZI Gergely: Újabb részletek derültek ki a közösségi média rendszabályozásáról Lengyelországban

https://precedens.mandiner.hu/cikk/20210121_lengyelorszag_kozossegi_media_ziobro_szolasszabadsag

- Donald Trump Twitter-bejegyzéseit elítélő határozatot fogadott el az amerikai képviselőház.
https://index.hu/kulfold/2019/07/17/trump_twitter_kepviselohaz_hatarozat/
- Edmund L. ANDREWS: How fake news spreads like a real virus.
<https://engineering.stanford.edu/magazine/article/how-fake-news-spreads-real-virus>
- Emilio FERRARA et al.: Characterizing social media manipulation in the 2020 U.S. presidential election. <https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/11431/9993>
- Emily DREYFUSS – Issie LAPOWSKY: Facebook Is Changing News Feed (Again) to Stop Fake News. <https://www.wired.com/story/facebook-click-gap-news-feed-changes/>
- Emma-Jo MORRIS – Gabrielle FONROUGE: Smoking-gun email reveals how Hunter Biden introduced Ukrainian businessman to VP dad. <https://nypost.com/2020/10/14/email-reveals-how-hunter-biden-introduced-ukrainian-biz-man-to-dad/>
- Eric GOLDMAN: Facebook Can Legally Block Pages Without Any Explanation. <http://www.forbes.com/sites/ericgoldman/2015/11/17/facebook-can-legally-block-pages-without-any-explanation/#33eaefc83abf>
- Eric GOLDMAN: Facebook Can Legally Block Pages Without Any Explanation. <http://www.forbes.com/sites/ericgoldman/2015/11/17/facebook-can-legally-block-pages-without-any-explanation/#33eaefc83abf>
- Esteban ORTIZ-OSPINA: The rise of social media. <https://ourworldindata.org/rise-of-social-media>
- Executive Order on Preventing Online Censorship. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-preventing-online-censorship/>
- Executive Order on the Revocation of Certain Presidential Actions and Technical Amendment. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/05/14/executive-order-on-the-revocation-of-certain-presidential-actions-and-technical-amendment/>
- FÁBIÁN Tamás: A kormány egyelőre mégsem nyúl hozzá a Facebookhoz. <https://telex.hu/belfold/2021/04/13/facebook-fidesz-szabalyozas-europai-unio>
- Facebook changes its terms and clarify its use of data for consumers following discussions with the European Commission and consumer authorities. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2048
- Facebook ditches fake news warning flag. <https://www.bbc.com/news/technology-42438750>
- Facebook: Hogyan működik a hírfolyam? https://www.facebook.com/help/1155510281178725/?helpref=hc_fnav
- Félretájékoztítás és álhírek: víruszerűen terjednek a COVID-19 járvány idején. <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200326STO75917/felretaje-koztatas-es-ahirek-viruszeruen-terjednek-a-covid-19-jarvany-idejen>

- FÓRIS György: Lengyelországban törvény tiltaná a közösségi médiáról való törlést. <https://infostart.hu/kulfold/2021/01/13/lengyelorszagban-torveny-tiltana-a-kozossegi-mediáról-valo-torlest>
- France Online Hate Speech Law to Force Social Media Sites to Act Quickly. <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/09/france-online-hate-speech-law-social-media>
- France: Parliament Adopts Law to Protect Child “Influencers” on Social Media <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/france-parliament-adopts-law-to-protect-child-influencers-on-social-media/>
- FTC Sues Facebook for Illegal Monopolization. <https://www.ftc.gov/news-events/press-releases/2020/12/ftc-sues-facebook-illegal-monopolization>
- Gabriel L. Marx: Knight Institute v. Trump: The Battle for the Block Button Continues. http://wakeforestlawreview.com/2020/10/knight-institute-v-trump-the-battle-for-the-block-button-continues/#_ftn7
- Gene POLICINSKI: Technology takes freedoms forward, law catches up. <http://www.firstamendmentcenter.org/technology-takes-freedoms-forward-law-catches-up>
- General Laws and Liberties of New Hampshire, March 16, 1680. <https://teachingamericanhistory.org/library/document/general-laws-and-liberties-of-new-hampshire/>
- Germany reviews law on offensive social media posts. <https://www.dw.com/en/germany-reviews-law-on-offensive-social-media-posts/a-52981956>
- Google, Facebook, Twitter Face EU Fines over Extremist Posts. <https://www.bbc.com/news/technology-45495544>
- GVH Vj-38/2018/173. számú határozat. https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2018/vj-382018173
- H.R.1865 - Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017. <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1865/text>
- Helping to Protect the 2020 US Elections. <https://about.fb.com/news/2019/10/update-on-election-integrity-efforts/>
- HERPAI Gergely: Magatartás elégtelen – sarokba állították Donald Trumpot. <https://index.hu/techtud/2021/01/08/donald-trump-fiokjat-felfuggesztette-a-twitter-es-a-facebook/>
- HERCZEG Márk: KSH: Az EU-s átlagnál több magyarnak van közösségi oldala. <https://444.hu/2021/06/30/ksh-az-eu-s-atlagnal-tobb-magyarnak-van-kozossegi-oldala>
- Hogyan manipulál a Facebook? <https://www.digitalhungary.hu/kultura/Hogyan-manipulal-a-Facebook/3175/>
- Holokamu: 8 betűért 1 év börtön. <https://444.hu/2016/01/08/holokamu-8-betuert-1-ev-borton>
- HORVÁTH Gergő: A számvevőszékek és a hamis hírek világa. <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/a-szamvevoszekek-es-az-alhitek-vilaga>

- Hours of video uploaded to YouTube every minute as of May 2019. <https://www.statista.com/statistics/259477/hours-of-video-uploaded-to-youtube-every-minute/>
- House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee: Disinformation and 'fake news': Final Report. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcmums/1791/1791.pdf>
- How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>,
- How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News. <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo#.eiXjjQxdB>,
- HTE Infokommunikációs Fogalomtár. <https://www.fogalomtar.hte.hu/wiki/-/wiki/HTE+Infokommunikacios+Fogalomtar/Kozosségi+média>
- <https://www.calcorporatelaw.com/2017/04/california-considers-following-new-england-colonists-outlawing-fake-news>
- ICO issues maximum £500,000 fine to Facebook for failing to protect users' personal information. <https://ico.org.uk/facebook-fine-20181025>
- Inside The Macedonian Fake-News Complex. <https://www.wired.com/2017/02/veles-macedonia-fake-news/>,
- Janet W. LEE: Twitter Updates Label on Trump's Tweets After Electoral College Certifies Biden Presidency. <https://variety.com/2020/digital/news/twitter-donald-trump-label-1234867067/>
- Jason HAISLMAIER: How Do I Build an Enforceable Online Agreement? <https://thinkingopen.wordpress.com/2008/03/08/how-do-i-build-an-enforceable-online-contract-not-always-what-salesforcecom-or-google-would-do/ProCD>.
- JOÓB Sándor: Így lett pillanatok alatt terrorista egy ártatlan kanadai újságíróból. http://index.hu/tech/hoax/2015/11/17/igy_lett_pillanatok_alatt_terrorista_egy_artatlan_kanadai_ujsgiro/
- Joon Ian WONG: Facebook is banning fake news publishers from its ad network. <https://qz.com/837474/facebook-fb-is-banning-fake-news-publishers-from-its-ad-network/>
- Josh HALLIDAY: Twitter's Tony Wang: 'We are the free speech wing of the free speech party'. <https://www.theguardian.com/media/2012/mar/22/twitter-tony-wang-free-speech>
- Jylian Russel: Facebook Reactions: What They Are and How They Impact the Feed <https://blog.hootsuite.com/how-facebook-reactions-impact-the-feed/>
- KÁLMÁN Kinga: Fake news – Lehet-e alapjog az igazsághoz való jog? <https://arsboni.hu/fake-news-lehet-e-alapjog-az-igazsaghoz-valo-jog/>
- KARÓCZKAI Balázs: Annál nagyobb a baj, hogy a Facebook csak egyszerűen levágja a politikusok elérését. https://azonnali.hu/cikk/20210409_annal-nagyobb-a-baj-hogy-a-facebook-csak-egyszeruen-levagja-a-politikusok-elereset

- Kate CONGER: Twitter Has Labeled 38% of Trump’s Tweets Since Tuesday. <https://www.nytimes.com/2020/11/05/technology/donald-trump-twitter.html>
- Katie GLUECK et al.: Allegation on Biden Prompts Pushback From Social Media Companies. <https://www.nytimes.com/2020/10/14/us/politics/hunter-biden-ukraine-facebook-twitter.html>
- Katie PAUL: Twitter, Facebook restrict users' dissemination of New York Post story on Biden. <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-social-media/twitter-facebook-restrict-users-dissemination-of-new-york-post-story-on-biden-idUSKBN2700EZ>
- Kétmillió eurós bírságot szabott ki Németország a Facebookra. <https://ado.hu/cegvilag/ketmillio-euros-birsagot-szabott-ki-nemetorszag-a-facebookra/>
- KOLTAY András: Trump elnök Twitter-fiókja és a szabadság halványodó amerikai álma. https://index.hu/velemenyt/2021/01/18/trump_elnok_twitter_fiokja_es_a_szabadsag_halvanyodo_amerikai_alma/
- KOVÁCS-ANGEL Marianna: Internetes álhírekkel felhergelt indiaiak öltek meg három embert. <https://24.hu/kulfold/2018/05/25/india-alhirek-gyilkossag/>
- LAKY Zoltán: Kártékony egységfront: nyugati balosok és keleti illiberálisok a Facebook ellen. <https://www.valaszonline.hu/2020/10/16/facebook-cenzura-magyarorszag-szingapur-elemzes/>
- Lawsuit Challenging FOSTA Reinstated by Court. <https://www.eff.org/press/releases/victory-lawsuit-challenging-fosta-reinstated-court>
- Macedóniából jöttem, mesterségem címere: álhírgyártó. https://index.hu/tech/2016/12/09/macedoniabol_jottem_mestersegem_cimere_alhigyart_o/,
- Már megint terjed a fizetős Facebook kamu üzenet. <https://pcworld.hu/pcwlite/fizetos-facebook-hoax-kamu-uzenet-265431.html>
- Mark Zuckerberg calls for stronger regulation of internet. <https://www.theguardian.com/technology/2019/mar/30/mark-zuckerberg-calls-for-stronger-regulation-of-internet>
- Mark ZUCKERBERG: A Blueprint for Content Governance and Enforcement. https://www.facebook.com/notes/751449002072082/?hc_location=ufi
- Matt BANNER: How Social Media Has Evolved Over the Past 12 Years. <https://www.convinceandconvert.com/social-media-strategy/how-social-media-has-evolved/>
- Matt REYNOLDS: The strange story of Section 230, the obscure law that created our flawed, broken internet. <https://www.wired.co.uk/article/section-230-communications-decency-act>
- Matt TAIBBI: YouTube, Facebook Purges Are More Extensive Than You Think. <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/youtube-facebook-purges-journalists-845790/>
- Matthew HAAG – Maya SALAM: Gunman in ‘Pizzagate’ Shooting Is Sentenced to 4 Years in Prison. <https://www.nytimes.com/2017/06/22/us/pizzagate-attack-sentence.html>

- Meghan M. Brown: Blocked: Twitter, Trump, and the Public Forum Doctrine. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d848431d-cf56-4dfe-92cb-89afcd7710be>
- Mi is az a közösségi média? <http://brandtrend.hu/2013/12/02/mi-is-az-a-kozossegi-media/>
- Miért terjesztette el az internet az egyik legnépszerűbb youtuberről, hogy megdugta a macskáját? <https://24.hu/szorakozas/2019/04/14/shane-dawson-youtube-youtuber-macska-cica-szex-internet-hoax-konteo-meme/>
- Minden politikai oldal kiakadt a Facebook döntésén. <https://index.hu/belfold/2021/04/09/facebook-kormany-varga-judit-domotor-csaba-karacsony-gergely-jogszabaly/>
- Miskolci Törvényszék - Büntetővégzés a rémhírterjesztéssel vádolt férfi ügyében. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemlenyek/miskolci-torvenyszek-buntetovegzes-remhirterjesztessel-vadolt-ferfi-ugyeben>
- NÁDORI Péter: Mit kezdhet a jog a hamis hírekkel? <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/sup/kl/21581410.html>
- Nick CLEGG: Welcoming the Oversight Board. <https://about.fb.com/news/2020/05/welcoming-the-oversight-board/>
- NMHH: tarol az okostelefonos életforma – nemcsak a fiataloknál. http://nmhh.hu/cikk/203518/NMHH_tarol_az_okostelefonos_életforma_nemcsak_a_fiataloknál
- OECD: Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking. <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/participativewebanduser-createdcontentweb20wikisandsocialnetworking.htm>
- OLAJOS Marcell: Sötét fellegek. A Facebook-felhő jogi háttere. Arsoni.hu, 2016. november 22. <http://arsoni.hu/sotet-fellegek-facebook-felho-jogi-hattere/>.
- Online Harms White Paper. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/793360/Online_Harms_White_Paper.pdf
- Oversight Board Bylaws. https://about.fb.com/wp-content/uploads/2020/01/Bylaws_v6.pdf
- Oversight Board Charter. https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2019/09/oversight_board_charter.pdf
- Paige LESKIN: A Twitter user was suspended for 'glorifying violence' after posting exactly what Trump tweets. <https://www.businessinsider.com/twitter-donald-trump-suspendthepres-experiment-policies-suspension-glorifying-violence-2020-6>
- PAP Szilárd István: A Facebook és a Twitter úgy viselkednek, mint a postás a Tótekban, de ehhez semmi joguk nincs. <https://merce.hu/2020/10/17/a-facebook-es-a-twitter-ugy-viselkednek-mint-a-postas-a-totekban-de-ehhez-semmi-joguk-nincs/>
- Pécsi Törvényszék - Jogerősen megrovásban részesítette a Pécsi Járásbíróság a rémhírterjesztőt. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemlenyek/pecsi-torvenyszek-jogerosen-megrovásban-reszesitette-pecsi-jarasbirosag;>

- Permanent suspension of @realDonaldTrump. https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html
- Platforms take action against Trump after Capitol mob attack. <https://www.theverge.com/22218805/donald-trump-platforms-bans-facebook-twitter-youtube>
- PPL visant à lutter contre les contenus haineux sur internet : adoption en lecture définitive. <https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/actualites-accueil-hub/ppl-visant-a-lutter-contre-les-contenus-haineux-sur-internet-adoption-en-lecture-definitive>
- Protection from Online Falsehoods and Manipulation Bill. <https://sso.agc.gov.sg/Bills-Supp/10-2019/Published/20190401?DocDate=20190401#pr7->
- Questions and Answers about the East StratCom Task Force. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en
- Ravi SOMAIYA: How Facebook Is Changing the Way Its Users Consume Journalism. <https://www.nytimes.com/2014/10/27/business/media/how-facebook-is-changing-the-way-its-users-consume-journalism.html>
- Rémhírterjesztés miatt indítottak eljárást egy férfi ellen, aki arról posztolt, minden beoltott meghalt egy faluban. <https://telex.hu/koronavirus/2021/05/13/remhirterjesztes-miatt-inditottak-eljarast-egy-ferfi-ellen-aki-arrol-posztolt-minden-beoltott-meghalt-egy-faluban>
- Ronan Ó Fathaigh: Brzeziński v. Poland: Fine over ‘false’ information during election campaign violated Article 10. <https://strasbourgobservers.com/2019/08/08/brzezinski-v-poland-fine-over-false-information-during-election-campaign-violated-article-10/>
- S.299 - SAFE TECH Act <https://www.documentcloud.org/documents/20473312-safe-tech-act-final>
- Samuel SCOTT: How President Biden might change social media regulation. The Drum, 2020. <https://www.thedrum.com/opinion/2020/11/11/how-president-biden-might-change-social-media-regulation>
- Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) <https://singaporelegaladvice.com/law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/>
- Social Media Usage Statistics Around the World. http://synthesio.wpengine.com/blog/social-media-usage-statistics/?utm_medium=blog&utm_source=marketing&utm_campaign=socialmediausage
- Szabad január: Kampány a propagandamédia ellen. <https://tasz.hu/cikkek/hazudni-nem-szabad-kampanyt-inditunk-az-allami-propaganda-mediaval-szemben>
- SZABÓ Zoltán: Lázár János Facebookjáról eltűnt a bécsi videó. https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/03/07/lazar_janos_facebookjarol_eltunt_a_becsi_video/
- SZALAI Szabolcs: Pert indít a Facebook ellen a Mi Hazánk. <https://index.hu/belfold/2020/11/27/pert-indit-a-facebook-ellen-a-mi-hazank/>

- SZALBOT Balázs: Új jogág születőben? Az alkotmányi eljárásjog szükségszerűségéről és alapvonalairól. <http://www.arsboni.hu/uj-jogag-szuletoben-az-alkotmanyi-eljarasjog-szuksegszerusegerol-es-alapvonalairol.html>
- Századvég: A Facebook cenzúra ellen. Igazság, szabadság, nemzeti szuverenitás a 21. században. <https://szadveg.hu/uploads/media/5ca4b75e79eda/tanulmany-a-szadveg-javaslatai-a-facebook-cenzura-ellen-2019403.pdf>
- Sean O’Kane: New study will show misinformation on Facebook gets way more engagement than news. <https://www.theverge.com/2021/9/3/22656036/nyu-researchers-study-facebook-misinformation-engagement-election>
- SZILY László: Hoppá, vége a Cinknek. <http://cink.hu/hoppa-vege-a-cinknek-1728454974>
- Szingapúri „álhír törvény”: hamis hírek elleni küzdelem vagy állami cenzúra? <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/szingapuri-alhir-torveny-hamis-hirek-elleni-kuzdelem-vagy-allami-cenzura/>
- Tackling online disinformation. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>
- The Oversight Board is now accepting cases. <https://www.oversightboard.com/news/833880990682078-the-oversight-board-is-now-accepting-cases/>
- The systemic importance of the media in times of crisis – Extension of the remit of Subgroup 2 and creation of an ERGA Action Group. https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/04/ERGA_Corona_Note-on-proposed-measures_final_6-Apr-2020.pdf
- Timothy PINTO: Liability for online comments: chilling decision or storm in a teacup? <http://uk.practicallaw.com/4-617-5303?q=&qp=&qo=&qe=>
- Tony BRADLEY: Leave Me Out Of Your Instagram Algorithm Bubble! <http://www.forbes.com/sites/tonybradley/2016/03/16/leave-me-out-of-your-instagram-algorithm-bubble/#3bfe19f151ab>
- Török Bernát – Rab Árpád – Szikora Tamás: Internetes attitűdök – Régióink és a világháló. https://www.ludovika.hu/wp-content/uploads/2020/12/EJKK_ITKI_Kozep-Europa_kutatasi_jelentes_v.pdf
- TÖRÖK Bernát: Donald Trump különös esete a szólásszabadsággal. <https://telex.hu/velemenyt/2021/01/16/szolasszabadsag-es-kozossegi-media>
- Törvényjavaslat készül a technológiai cégek szabályozásáról. <https://kormany.hu/hirek/varga-judit-torvenyjavaslat-keszul-a-nagy-technologiai-vallalatok-hazai-mukodesenek-szabalyozasarol>
- Treasury Laws Amendment (News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code) Bill 2021. <https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;page=0;query=BillId:r6652%20Reconstruct:billhome>
- Twitter hides Trump tweet for 'glorifying violence'. <https://www.bbc.com/news/technology-52846679>
- Twitter tags Trump tweet with fact-checking warning. <https://www.bbc.com/news/technology-52815552>

- U. S. Department of Justice: Section 230 — Nurturing Innovation or Fostering Unaccountability? 2020. <https://www.justice.gov/file/1286331/download>
- Vanessa PAGE: The Top 6 Companies Owned By Google. <http://www.investopedia.com/articles/personal-finance/052015/top-6-companies-owned-google.asp>
- Victor LUCKERSON: Here's How Facebook's News Feed Actually Works. <http://time.com/3950525/facebook-news-feed-algorithm/>
- Visszaállította a Facebook Lázár János bécsi videóját <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2018/03/08/visszaallitotta-a-facebook-lazar-janos-becsi-videojat/>
- We Are a New Board Overseeing Facebook. Here's What We'll Decide. <https://www.nytimes.com/2020/05/06/opinion/facebook-oversight-board.html>
- Who decides what stays on the internet? <https://www.theverge.com/22225238/trump-social-media-ban-platform-moderation-tech-regulation-daphne-keller-interview>
- Why Twitter Won't Ban @realDonaldTrump. <https://www.iheartradio.ca/newstalk-1010/news/why-twitter-won-t-ban-realdonaldtrump-1.2943534>